Traducere de NICOLAE CONSTANTINESCU

BUCUREŞTI-ROMÂNIA 1994

Pentru Mariori

,,Dacă Cristos ar fi fost înssiiftat, n-ar fi fost crucificat.**

Un creştin din Liban.

În ziua aceea aveam întâlnire cu un ucigaş. Un bărbat care nu iubise nici pe departe atâtea femei câţi oameni omorâse. Marwan — douăzeci şi şase de ani. Războiul' din Liban. Voiam să înţeleg : ura, sălbăticia, barbaria. Moartea era pentru el ceva obişnuit, era meseria lui. Pleca să semene moartea aşa cum noi ne ducem la serviciu. Voiam să aflu dacă aceste lucruri sunt departe de noi sau, dimpotrivă, fiecare le purtăm în fiinţa, noastră. "Voiam să ştiu cum le trăieşte şi dacă ele puteau să ni se întâmple şi nouă. Să aflu dacă nu cumva noi ne aflăm la adăpost, definitiv, faţă de o întoarcere la comportamente primitive, faţă de acele nebunii care pun stăpânire în mod regulat pe popoarele lumii în aşa măsură încât le văduvesc de orice urmă de simţ critic, de morală, de reţinere, de dezgust. In aşa -măsură încât reneagă valorile comune pe care omul' civilizat şi le-a impus de secole pentru a construi o societate suportabilă şi viabilă.

S-a aşezat în faţa mea.

Ochii lui negri nu exprimau wniic, Nici cruzime, nici afecţiune. Nici o emoţie, sau mai exact nici un sentiment. Vidul. Privirea nu era absentă- Două pietre negre, abia strălucind. Indescriptibile. Poate o mare lehamite. Oricum, stârnea o impresie ciudată, sau poate că eu n-aş fi vrut să descopăr ceea ce nu era sadism sau sfidare, omenie sau remuşcare. Aşteptam ceva. Nu poţi aborda un ucigaş, un membru al miliţiilor libaneze, un franctiror fără prejudecăţi, fără temeri... fără agresivitate sau fără o vagă repulsie. Iar el mi sg înfăţişa cu seninătate.

— Iată-mă ! zise el.

Asta a fost toţ. Iată-mă, şu ucigaşul din Beirut. Eu care am crescut în mijlocul..£ăgboiului şi nu am cunoscut nimic altceva. GU şuteje meii de morţi, cu suferinţele pe care le-am provocat păci a îuat şi ia parte la toate luptele, la toatâ. masacrele. OrOareâ a alungat-o într-un cotlon ascuns al memoriei Nu a âvut timp să-şi consulte conştiinţa nici măcar în treacăt,

— Ucid, sunt ucigaş,

Vocea lui Marwafi "0$. ca şi ochii lui. Lipsită de timbru, lipsită de o adevărata reţortafttâ. Nici caldă, nici rece ; nici veselă, nici tristă. Şi iiici gân4

să fie răguşită. Mai târziu, în cursul întâlnirilor nQâsţfe, indiferent de natura şi intensitatea mărturisirii, păstrâ âceeaşi intonaţie, adică aceeaşi detaşare. O voce neutră*

i

Marwan economisea cuvintele, aşa cum economisea gloanţele. Spusese ucid. Şi "suna de parca ar fi spus : e timp frumos. O banalitate. Lipsea până şi tonul provocării sau al fanfaronadei. Era UITL fel de prezentare. Nici mândrie, nici ruşine doar un fapt cunoscut, recunoscut şi a- testat.

Marwan înţelese că încercârji să citesc în el. Perversitatea era de partea mea găsi pe Marwan normal, pur şi simplu normal, asta n-âr fi fost moral. Asasinul părea totuşi foarte onorabil. T$t spunem şi despre vecinul ucigaş apărut brusc în prim-plahul actualităţii. Cred că Marwan voia să mă liniştească atunci când a precizat :

— În timpul luptelor am o faţă îngrozitoare.

Chestie de deontologie ! In realitate, voia să spună că aici în afara războiului, la câţiva paşi de excese, făcea parte din lumea noastră. Mi-a trebuit câtva timp să mă obişnuiesc. Refuzam această banalizare a monstrului. îmi reveneau în minte imaginile lui în acţiune. Le botezasem : Marwan turbat cu mitraliera în mână şi în faţa lui nevinovaţii seceraţi, ciorpârţiţi. Marwan şi pumnalul său. Marwan şi securea...

— în viaţa mea n-am făcut nimic rău, pretinde el.

Este un fiu bun. a cărui mamă, mai mult iubitoare decât admirativă, îi mângâia ades frumosul păr negru şi ondulat. Ar fi devenit un soţ şi un tată bun dacă n-ar fi fost eiienimentele, cum se spune pudic la Beirut. Privindu-i faţa netedă şi regulată, ai căuta zadarnic umbra unei cicatrice. uimindu-te de aerul lui cuminte, de bunele maniere, de grija cu care îşi alege cuvintele, vazându-i mâinile întreţinute cu grijă, âescoperindu-i siguranţa — un om cu o conştiinţă împăcată —; dând peste el acolo. într-o cafenea, din întâmplare ar fi trecut neobservat, în blugi şi cu o bluză cu mânecă scurtă, te-ai fi putut lăsa înşelat.

Ah ! Marwan mi-a vorbit chiar de o recentă partidă de fotbal. Era pe la sfârşitul lui iunie. Războiul taberelor6 durase treizeci şt două de zile. Se luptase împotriva palestinienilor, prietenii lui de ieri, chiar cei care îl învăţaseră pe Marwan să mânuiască armele. Treizeci şi două de zile şi treizeci şi două de nopţi de bombardare intensă â taberelor Sabra şi Chatila unde trăiau patruzeci de mii de refugiaţi, la marginea Beirutului. Ofensive şi contraofensive. Un adevărat infern de foc, de fier şi de sânge, scriau ziarele libaneze care, în unsprezece ani de conflict, învăţaseră să-şi măsoare cuvintele. Treizeci şi două de zile de ferocitate, de bestialitate. Ordinul era lichidea- ză-l pe celălalt La dracu cu ambiguitatea !

Tone do bombe. Luptele cu prinseseră- stradă după stradă, casă după casă, om după om. O lună în care legile fuseseră uitate şi credinţa pierdută. Nu mai rămăsese decât starea sălbatică. Ambulanţele erau oprite. Ziariştii erau erau respinşi lumea exterioară nu,mai exista, iar actele lor erau într-adevăr prea oribile pentru â fi arătate.

Totuşvîritr-o dimineaţă se declară pace.

La nouă şi jumătate au fost nevoiţi să se îmbrăţişeze peste cadavrele a mii de oameni. Aşa hotărâseră şefii, de la distantă. Războinicii nu sunt ranchiunoşi.

— Mai curând îmi părea bine, îşi aminteşte Marwan. Bătălia asta împotriva palestinienilor nu mă interesa.

Acolo a început partida de fotbal, după ce şi-au sprijinit puştile de o ultimă porţiune de zid rămasă în picioare. Trei colegi care crescuseră împreună. Se regăsiseră, întregi, şi jucau fotbal ca altădată.

— îţi aminteşti ce meciuri jucam în loc să ne ducem la şcoală !

Marwan visase să devină fotbalist. Mama lui şi-l dorise medic, ca să scape de sărăcie. Destinul a făcut însă din el un combatant paramilitar.

Două-trei pase sub privirile năucite ale unor copii scăpaţi ca prin minune, Marwan, cu un strigăt de defulare, şutează cu putere. Mingea se înalţă foarte sus cu un zgomot ciudat şi cade peste faţada unei case înconjurată de ruine. Poveste, joc,-fără importanţă. Marwan, pândindu-mi reacţia, crede că e util să precizeze

— Mingea era un copilaş. Avea trei luni şi, înainte de â-l lovi cu piciorul trăia.

Simt că-mi îngheaţă sângele în vine.

După o tăcere, Marwran vorbeşte din nou :

— Nu mă condamna.. Toţi suntem capabili să ajungem la asta.

Apoi, ca o scuză, sau ca o circumstanţă atenuantă, continuă i

— Eram un adolescent mai curând liniştit, îşi aminteşte. Eram chiar sfios. Mama pretinde că nu eram. în stare nici să omor o muscă.

Şi relatarea lui Marwan a început.

L-am revăzut vreme de două luni. Şaizeci de ore de convorbiri. La început numai noi doi, în engleză. Apoi în arabă:, cu un traducător, atunci Când amintirile, sentirhen- tele şi fapteîe trebuiau să fie redate cu precizie. Atunci când ucigaşul, atât de dificil dg abordat, atât de reticent când e vorba să facă mărturisii ^ Cere în sfârşit, el însuşi, să meargă până la esenţa iuqrurilpr. Atunci când, după unsprezece ani de nebunie, &a înţeleagă, Şi astfel a vorbit despre el, despre război, despre războiul lui. Despre el şi despre ceilalţi în toiul luptelor, Despre acest mister care ne intrigă pe toţi : comportamentul uman în faţa violenţei.

La fiecare mărturisire, la fiecare dezvăluire voiam să ştiu şi să înţeleg şi eu. Să-i cunosc motivele şi să ştiu ce simţea în momentul ororii. Să cunosc cauza acestei orori.. Ce găsea în ea. La Beirut am înţeles că ni se ascundea esenţialul : oamenii. Ni se propun bilanţuri, prea globale, prea monotone, prea abstracte. Ni se oferă analize prea distante, prea complexe. Dar despre oameni, despre noi, despre atitudinea noastră în război, nu ni se spune nimic.

Marwan avea să răspundă la aceste întrebări cu precizia unui portărel, dovadă a întregii sale lucidităţi în momentul actelor comise.

Restituia faptele fără delectare, dar şi fără dezgust. Era un inventar. După aceea am verificat la Beirut şi în munţii Libanului, peste tot pe unde a trecut combatantul Marwan, şi m-am convins că, din nenorocire, nu minţise. Nici nu înfrumuseţase, nici nu urâţise realitatea. Cu fiecare destăinuireoie cufundam şi" mai mult în.-atrocitate — nu era decât o cronică a lucrurilor şi a indivizilor —, înţelegând din ce în ce mai bine că în fiecare din noi există un Marwan. Mai mult decât am bănui. Nu că am aspira la violenţă şi la degradare, dar există împrejurări care ne înhaţă, care ne-ar putea înhăţa. Atunci am simţit nevoia de a spune, de a explica intinerarul lui Marwan, căci ne priveşte în mod direct. Trebuie povestit ce anume îl se- ^pară pe liceanul de cincisprezece ani mai curând liniştit, pe acel Marwan incapabil să omoare o muscă, de combatantul unei mişcări de rezistenţă în vârstă de douăzeci şi şase de ani care confundă un copilaş palestinian cu o minge de fotbal.

1 Epopeea lui Marwan nu trebuie daci citită ca balada unui rătăcit, a unui dezechilibrat, a unui ciudat. -După ce-l vom asculta îi vom anaMza spusele şi comportarea. Ajutaţi de mari psihiatri, de istorici, de sociologi, vom reaşeza această experienţă individuală într-un context mai larg: în urma cărui proces frontierele care separă omul civilizat de fiinţa primitivă, frontiere edificate de milenii, pot să dispară, să se năruie una după alta, fără ca nimeni să nu poată face nimic ? Cum are loc acest regres Spre starea primitivă ?

Din acest punct de vedere, Libanul nu este decât inui- ginea propriilor noastre fantasme. Francezul, americanul, germanul, oamenii obişnuiţi, iau în râs acea mână de arabi care se spintecă între ei pe o parcelă de pământ mare cât un departament. Dar, undeva în noi, ceva confuz ne tulbură, ne cere să privim adevărul în faţă. Ştim că nu suntem imunizaţi. Poate că şi pe noi ne pândeşte acea nebunie. Unii dintre noi au trăit-o sau au trecut foarte aproape de ea. Ne jucăm cu ea.

Ar fi periculos, aproape o sinucidere, să uităm acest adevăr. Ar fi o adevărată inconştienţă să vedem. în barbarie un fenomen foarte îndepărtat geografic, cultural şi temporal. Ar însemna să fii orb ca să negi ciclul infernal în care s-a închis omenirea raţiune-convulsie-distrugere. Pojghiţa civilizaţiei este în schimb foarte subţire.

Vom vedea cum toate deraierile din Istorie au aceeaşi origine si provin din aceleaşi abateri. Cum conducătorii — Fuhrer, împăraţi şi alţi „părinţi" ai popoarelor — au solicitat aceleaşi legi, aceleaşi reflexe, aceleaşi instincte, aceleaşi alibiuri pentru a secreta, în toate timpurile, sub toate regimurile, pe toate continentele, nişte Marwani, rnilioane de Marwani, a căror voinţă şi-au însuşit-o şi prin care au distrus* omul.

A nega această analiză ar însemna să spui că toţi Mar- wanii din Liban, că toţi torţionarii, că toţi combatanţii, că toţi fanaticii de pe pământ, sunt predispuşi la crimă. Dacă aşa ar sta lucrurile, atunci am putea dormi în pace ! Şi barbaria, şi războiul, şi violenţa, şi tortura, şi dictatura nu sr fi decât nişte fenomene marginale. Marwan însă tinde să fte demonstreze că individul cade în barbarie mai mult dintr-un accident decât din temperament. După ce-l vom fi urmat pas cu pas pe Marwan va veni vremea reflecţiilor, şi atunci vom fi tentaţi să acceptăm această definiţie

Fiinţa civilizată este aceea care are şansa să fie cruţată de Istorie.

Şansa de a nu avea cincisprezece ani în '75 în Liban, şansa de a nu se fi născut în Germania sub Hitler, în URSS sub Stalin, în China sub Mao, şansa de a riu fi fost mobilizat în Franţa în timpul războiului din Algeria şi m America în "timpul războiului din Vietnam.

Am scris această carte, fără prea mari iluzii, astfel încât copiii noştri să se nască într-o Franţă unde Marwan să nu aibă raţiunea de a exista. Nici în fapte, nici în suflete. Căci popoarele au multe ocazii de a-şi pierde sufletul. Asta se întâmplă în general acolo unde nu te aştepţi. Nu ne alegem nici ora, nici terenul barbariei. Nici o societate nu poate aspira la o protecţie absolută, căci nici o societate nu e scutită de criză,, fie morală ca în '68, fie economică cum este astăzi. Să fim foaVte atenţi pentru ca niciodată să nu a- vem vreun tnotiv de a o lua razna !

în privinţa asta Marwan ne îngrozeşte. Aşa cum războiul ne revoltă şi ne fascinează. Ghicim că la primul lucru neprevăzut, la primul dezechilibru în societatea noastră de acum înainte fragilizată, siguranţa poate să sară imediat: Ipoteza ne deranjează. în loc să mărturisim a- ceastă obsesie, preferăm s-o înăbuşim. Evităm, ne sus- trâgem sau amânăm analiza pericolelor care ne ameninţă. In faţa nebuniilor colective avem un răspuns confortabil

— Asta nu se întâmplă decât altora ! Sunt nişte sălbatici ! Au asta în sânge !

Nu îndrăznim să spunem, dar o gândim cu temeinicie

— Le place asta.

Şi iată-ne liniştiţi în privinţa propriei noastre sorti. Asia înseamnă să uităm că Libanul era până nu demult un pământ al rafinamentului, al culturii, al toleranţei. Un paradis. înseamnă să negăm propriile noastre deraieri, propriile

noastre fantasme, rătăcirile "şi tendinţele noastre\ suprairitabile. înseamnă să ştergi cu-buretele peste delirurile nu prea îndepărtate ale vecinilor noştri civilizaţi nazismul german, fascismul italian, războiul din Spania.

Cu toate acestea, slăbim vigilenţa. Adoptăm strategia struţului întâmplase orice ! După noi potopul ! Pagu- bule cauzate de aceste remuşcări — Istoria ne-a dovedit-o — nu se măsoară decât în timp, pe termen foarte lung. A sosit timpul să strigăm Atenţie ! Pericol, deoarece chiar oamenii noştri politici se joacă cu focul.

în felul acesta, a reconstitui intinerarul de ruşine şi de sânge al lui Marwan, unul dintre ucigaşii cei mai temuţi din Beirut, nu înseamnă a reabilita un asasin, nici a banaliza crima, nici a justifica tortura. El şi ai lui, acei oameni adesea foarte tineri care ar fi putut să fie fraţii noştri, noi înşine, copiii noştri, au ucis între 100.000 şi 150.000 de libanezi. Au rănit sau mutilat, pe viaţă un milion. Au alungat 300.000. Să lăsăm deci statelor privilegiul de a-l ridica pe luptător la rangul de erou, numai să iasă învingător din. această încercare. Nu, noi1 nu avem de gând să-l deculpabilizăm pe Marwan. Dimpotrivă, vrem să demas- căm, să arătăm cu degetul, să-i denunţăm pe toţi Mar- wanii de pe pământ. Şi mai ales, prin această anchetă şi. prin analiza care va urma, vrem să-i neutralizăm pe toţi Marwanii în stare latentă, în stare de somnolenţă, inclusiv pe cei de la noi. Prin definiţie, nimeni nu e la adăpost de accident.

Să-ţi găseşti un suspect, care devine adversar, apoi duşman, apoi om de doborât, de suprimat, de lichidat, asta e la îndemâna tuturor. Alibiul urii dă târcoale, clocește sau ne pândeşte. .A inventa un evreu, un palestinian, un duşman al poporului, un trădător, un ticălos, un vietnamez, un arab e nu numai uşor ci şi liniştitor. Nu e greu să înveţi să dispreţuieşti, apoi să chinuieşti, apoi să ucizi. După aceea vine nevoia de a ucide, rutina de'a ucide şi în sfârşit bucuria de a ucide, aşa după cum există, în funcţie de împrejurări şi caractere, nevoia, rutina sau fericirea de a da viaţă. Uitaţi-vă la uşurinţa cu care popoarele îi iartă pe criminalii de război şi veţi recunoaşte riscul iertăm ceea ce pare de domeniul posibilului.

Nu sunt sigur că veţi rămâne intacţi după cunoştinţa cu Marwan. In felul.lui, acest franctiror ne jigneşte. Ne dezvăluie prea multe lucruri despre noi înşine, despre individ şi despre societăţile omeneşti pentru a ne mai păstra seninătatea şi a ne considera cu conştiinţa împăcată.

DIMINEAŢĂ ERA PACE

„Am două \ubiri, patria şi Parisul

Ele mi-au vrăjit inima pentru totdeauna "

V

ocea celei care fusese numită Venus cu pielea neagră umplea străduţele şerpuitoare ale cartierului Şiyah. Josephine Backer a murit. Fără să se fi vorbit

între ei, toţi măriseră sonorul de la posturile de radio. Aşa trăiesc cei din Şiyah, în centura sărăcimii din Beirut, acolo unde eşuau toţi sărmanii din Liban incapabili să-şi ascundă emoţiile. Un fel de a fi împreună, .cu ferestrele şi uşile veşnic deschise.

O iubeau pe Josephine. Era ca un vis oarecum refulat: music-hall-ul, America şi Franţa. A o asculta încă o dată, a fredona refrenul familiar, de la un balcon la altul, era un fel de a spune suntem o mare familie. Au venit acolo din toate colţurile ţării, mai mult alungaţi de sărăcia lucie decât atraşi de opulenţă. Dar deja şi-au creat o cultură : muzică arabă, muzică americană, muzică franceză. -O solidaritate de palier, copii care învaţă viaţa împreună, în stradă. Amintiri de dezrădăcinaţi şi p speranţă de căutător de aur care nu ar pretinde decât praful pepitelor.

, Ciudat popor ! Nu chiar o naţiune, mai curând o juxtapunere, o alipire, un amestec de destine într-o mică grădină, între munte şi mare. Ceva în formare, care încă nu este o societate. Nişte oameni în căutarea lor înşişi, pentru ca măcar copiii lor să aibă o viaţă adevărată. Asta vrând să însemne un acoperiş şi o pâine. Pacea ? La asta nici măcar nu se gândesc e ceva cât se poate de evident. Asta domină la Şiyah certitudinea, voinţa unui viitor comun. îşi inventează un proiect, îşi găsesc o identitate. Veţi vedea că mâine copii din Şiyah vor fi fericiţi !

Pe taburetul scos pe balcon, tatăl lui Marwan, mic func^ ţionar discret, nu prea vorbăreţ, citeşte ziarul. Pe prima pagină e Josephine Backer în costum de scenă. O notiţă mică despre Aznavour necazuri cu fiscul. Frangie, şeful statului, a fost operat de vezica biliară. Conducătorii tuturor partidelor politice se duc să-l viziteze. In Liban coabitarea este o tradiţie. L'Orient-le Jour scrie cu litere mari: ,.Totul e bine când se sfârşeste cu bine" în rai nu poate fi altfel.

Câteva rânduri pentru un fapt divers

,,într-o cafenea din Tripoli, o ceartă pe tema meritelor liderilor religioşi libanezi a degenerat în bătaie. Se anunţă cu părere de rău existenţa unui rănit".

Tatăl dă din umeri

— Dacă e posibil aşa ceva !

în ultima vreme, la Tripoli şi la Saida s-au semnalat câteva incidente. Nu înţelege. El e musulman. Nevasta lui e creştină. Ei şi ? El nu se duce la moschee. Ea nu se duce la biserică, chiar dacă Şiyah are şi una şi alta. Şi minaret şi clopotniţă. Despre religie nu se vorbeşte. Numai atunci când Marwan se leneveşte la învăţătură i se aplică ameninţarea

— O să te ducem la călugăriţe.

Nu e vorba de o alegere a educaţiei, ci pur şi simplu de o măsură care să-l facă să-şi schimbe atitudinea zidurile mănăstirii Saints-Coeurs îl impresionau

pe copil prin înălţfmea lor. Ele simbolizează sperietoarea cea mai eficace. în rest, capelei din vecini nu i se acordă prea multă importanţă. Binecuvântarea acelei duminici vine din partea soarelui. Prima zi frumoasă din acea primăvară : 13 aprilie 1975. Toţi libanezii îşi vor aminti de ea zece ani mai târziu. Şi asta dintr-un motiv foarte întemeiat...

în micul apartament — o sufragerie şi două camere — e mare sărbătoare. Marwan a împlinit cincisprezece ani chiar în acea săptămână şi va sărbători evenimentul la iarbă verde prima lui aventură de adolescent, prima lui escapadă cu prietenii şi mai ales cu fetele. La Şiyah nimeni nu se gândeşte la ceva rău. Or să fie vreo cincisprezece adolescenţi la picnicul de la Damour, o mică aşezare de pe ţărmul înalt al mării, la vreo zece kilometri de Beirut. Ca să apuci un loc la umbră, lângă un izvor sub măslini sau bananieri, trebuie să pleci devreme. Marwan a prevăzut două ore de mers.

Cineva îl strigă din stradă

— Marwan ! Marwan !

Recunoaşte vocea ; Georges nu mai are răbdare. Geor- ges, un brunet cu un cap foarte rotund, prietenul, colegul, fratele Iui Marwan. Au venit în Şiyah în acelaşi timp; Nu era o alegere, nu' aveai cum să trişezi. Acolo crescuseră. Acolo se jucaseră partide de bile, de fotbal, chiulit de la şcoală, şterpelit de prin livezile care, într-o bună zi*1 cedează teren, intră pe mâna buldozerelor, se predau. Şi în locul pomilor fructiferi cresc imobile cu trei până Ia şase etaje. Marwan şi Georges asistă la naşterea cartierului Şiyah. Ii inventează un suflet, îi găsesc o* raţiune de a fi şi îi descoperă chiar şi frumuseţea. Ei au deja amintiri directorul liceului le aplică zece lovituri de băţ în faţa colegilor (asta creează o legătură), discuţii rn faţa fântânii palatului interzis, ale cărui ziduri le-au escaladat pe ascuns. Aici îşi făuresc un viitor plecând de la această certitudine totdeauna vom fi împreună.

Mămica cloşcă a legat la gură desaga. îl îmbrăţişează pe Marwan. Ii mângâie părul cu gestul ei obişnuit şi repetă veşnica formulă

Voi plânge în ziua în care vei fi trist.

Băiatul îşi ia tamburina şi o porneşte în goană pe scări, înainte ! Vesela trupă traversează cartierul ca o defilare în zilele de sărbătoare, printre tarabele cu mărfuri. Iosif, băcanul, aşezat totdeauna la uşa prăvăliei sale — „Ai zice că doarme !" .— strecoară câteva fructe în desagele copiilor. Tata Abou, bătrân impunător, având ca unic însoţitor bastonul, cu multe necazuri în mintea lui, îl cheamă cu blândeţe pe Marwan. Se cunosc. Ţin unul la altul.

— Tu eşti consolarea ultimilor mei ani de viaţă, pretinde bătrânul.

Nu sunt rude. Tânărul îl respectă. Tata Abou îl primeşte pe Marwan în grădina lui. Acolo e viţă de vie şi palmieri, un bazin cu peşti roşii, o casă albă cu terasă. O adevărată oază în mijlocul cartierului Şiyah de care nimeni nu

îndrăzneşte să se atingă, pe care nici un buldozer nu o atacă. Când uită să se ducă la şcoala, Marwan se refugiază aici. Tata Abou nu ştie să se supere. Dar, cu o privire, cu un zâmbet, îl forţează pe Marwan să stea jos şi să citească o carte din bibliotecă. Pentru băiatul din Şiyah acolo e o altă lume. I-ar plăcea ca într-o zi să semene ctf bătrânul. Ar vrea să-l răsplătească mai târziu. La vârsta lui, Tata. Abou ştie că el nu va mai apuca acest mai târziu. Şi totuşi ochii îi strălucesc. ^

— Dacă aş avea picioarele voastre, aş merge şi eu cu voi la Damour ! le strigă el adolescenţilor.

Ultima fluturare de mână a mamelor, îmbrăcate 111 rochii lungi şi subţiri, cu basmale albe sau negre pe cap. cu ţânei în braţe. Ajung la câmp. Pornesc pe drumul spre sud, de-a lungul mării. O moschee izolată, stuf, lauri şi miros de eucalipt. Lui Marwan îi place şiragul de coline, presărate cu vile, relieful domol care se pierde spre plajă. Pământul e roşu. Se înălţimi se cresc oi şi câţiva pini încearcă să supravieţuiască. In câmpia 'îngustă bananierii se întind cât vezi cu ochii.

Biserica din Damour e cocoţată pe o colină rotundă, maiestuoasă ca un palat oriental. Se consideră că cei de aici trăiesc în belşug. Fiecare locuieşte într-o vilă elegantă. Copiii din Şiyah, mai mult impresionaţi decât invidioşi, o pornesc voiniceşte la asaltul muntelui. Marwan cunoaşte un loc bun unde venise altădată cu părinţii. Acolo vor întinde păturile şi vor admira în zare priveliştea mării şi a clădirilor albe din Bierut.

Băieţii pregătesc focul iar fetele frigăruile. Tinerii improvizează un dabkej dans local în cursul căruia partenerii stau faţă în faţă. Primele priviri, primele chemări. Câţiva caută la tranzistor muzică la modă : cântece languroase interpretate de egipteanul Hamad Adawiye* roc* fcţiri cântate de Presley, de Tom Jones sau de Sex Ma-

ne. fiste timpul flirturilor, al minijupelor, al pantalo- fiilor evazaţi, al pârului lung pe care Marwan şi-l netezeşte ca să placă fetelor. Nimeni nu prea ştie foarte exact rum se face că la escapadă ia parte şi o tânără americancă. Ea îl aprovizionează pe Marwan cu Kent şi Marlboro, cu bucata. El plăteşte cu o mica monedă şterpelită din buzunarul tatălui. Aceste crime nu au niciodată consecinţe. Marwan,îşi priveşte prietenii. Il vede pe Georges dansând. Tata Abou l-a faivăţat cum să contemple un peisaj eu ochii, cu nările, urechile. Işi^ spune că asta e fericirea să semeni cu un american şi să trăieşti în Liban. Altceva nu ai ce speră. Ca să fie mulţumită mămica cloşcă, eî o să muncească din greu şi să se facă medic. în cel mâi rău caz. inginer. Toată familia va părăsi Şiyah-ul pentru a se instala pe cornişă. Nu din necesitate, nu din dorinţă, ci pentru că aşa eră obiceiul când reuşeai în viaţă. Oricum,"1 Georges nu va fi.

departe. Intr-un fel, totdeauna vor rămâne nişte copii ai Şiyah-ului. Proiect plin de înţelepciune.

Şi aşa trece ziua. Şi aşa îşi serbează Marwan aniver-; sarea vârstei de cincisprezece ani. La orele şaptesprezece,1 după cum promiseseră, tinerii strâng păturile, toate lucru^ rile şi curăţă locul. Cei săraci aveau astfel de comportări când îşi permiteau o incursiune pe pământul celor bogaţi^ Marwan ia tamburina. începe să cânte, conducându-şi camarazii spre vale :

Take me back tomorrow dowrş river..:

Du-mă iar, mâine la râu..."

Şiruri de maşini, mai ales Mercedesuri, coboară de pe munte. înaintând cu viteză mică, maşinile se întorc la Beit rut. Braţ la braţ, adolescenţii se amuză depăşindu-le. Glu-; me. tachinări, săruturi furate. Aveau cam două-trei ore de mers : dacă întârziau prea mult îi aşteaptă bătul. Marwan are ideea să facă cu mâna automobiliştilor, dar în câmpie maşinile nu mai opresc.

Ajung în oraş la căderea nopţii.'

Silueta rotunjită a stadionului îi anunţă că în curând vor ajunge în cartierul lor. Pe acest stadion din anii '50* Marwan şi Georges asistă deseori la, meciuri de fotbal care degenerează uneori în încăierări, niciodată foarte grave. Libanezii ştiu să-şi revină la timp. Recent, cei doi prieteni veniseră la concertul lui Ray Charles, fără bilet evident. Fuseseră respinşi, dar vocea aceea în noapte, captată sau mai curând furată din exterior, îi tulburase profund.

O Simca veche se opri în dreptul voioşilor adolescenţi.

— Unde vă duceţi ? se interesă automobilistul.

— Şiyah.

— Bieţii mei copii 1 Nu vă duceţi acolo, e de rău !

Marwan izbucneşte în râs

— Ce înseamnă asta ?

— E periculos... e de rău, repetă automobilistul cuprins de panică.

— Dimineaţă totul era normal.

Şi Simca îşi continuă drumul.

Unsprezece ani mai târziu, Marwan mă fixează cu ochii lui negri, fără emoţie, şi îmi spune

— Aşa încep războaiele. Vine un tip şi-ţi spune că e de rău. Nu înţelegeam ce voia să spună. Eram nevinovat şi fericit. Nu aveam duşmani. De ce viaţa ar fi trebuit să se schimbe ?

— N-ai crezut că e război ?

.— Nu. Nici măcar nu ştiam ce era. Credeam că e vorba de o glumă. Dar din depărtare se auzeau focuri de arme. Am luat-o la fugă.

îşi aminteşte

— Ne ţineam de mână, ne băgăm unii în alţii. Am dat ocol stadionului...

Se întrerupe, apoi reia de parcă ar trăi din nou acele clipe

— După aceea urma Sabra, tabăra palestinienilor. De obicei acolo era plin de viaţă, de strigăte. Acum totul era sinistru, cufundat în beznă. Nimeni pe străzi.

* *t?

Din 1984 refugiaţii palestinieni veneau aici în masă. Construiseră nişte case joase, cuburi de piatră sau din ciment, cu. acoperişuri, din tablă ruginită. Marwan nu se aventurase niciodată pe străduţele sinuoase, pe potecilS din Sabra. Nu de frică, nici măcar din antipatie. Nu simţise nevoia. Era o altă lume, un alt popor cu necazurile lui, eşuat acolo, aşa cum Marwan şi ai lui, plecaţi dinspre in| terior, naufragiaseră puţin mai încolo. Asta crea o vaga solidaritate, fără a mai vorbi de mitica frăţie arabă. Totuşi, la el în casă nu se vorbea de palestinieni, după cum nu se vorbea nici de Allah şi nici de Cristos. In schimb, argumentele celor care se îngrijorau, pe faţă, de acest staţ în stai'nu ajunseseră până la Marwan, prea tânăr, prea nepăsător, prea străin faţă de toate astea.

In noapte răsună, un strigăt de luptă, urlat de o sută de voci de bărba-ţi.

— Saika 1 !

Marwan înţelese ceva în sensul

— Noi suntem trăsnetul !

Formularea i-a plăcut. Şi a reluat-o împreună cu cel care îl însoţeau :

— Saika !

Intrară în cartierul lor cu inima uşoară. Dar şi acolo domnea tăcerea. Pe străzi nici ţipenie. Nici o maşină, nicţ 0 lumină. Nici un semn de viaţă, nici o răsuflare. Doar, şi] \ot în depărtare, focuri de armă.

Se auzi scârţâitul unor obloane, se ivi o umbră şi gla-j sul înspăimântat al unei femei se răsti la ei

— -Tinerilor, aţi înnebunit ! Vreţi să muriţi

— Ce se petrece ?

— De la prânz în Şiyah se trage cu arma !

Ca un stol de vrăbii, adolescenţii s-au împrăştiat fiecare la casa lui. Marwan a scăpat tamburina din mână. Focurile de armă şi exploziile înăbuşite pe care nu le pu-, tea identifica se apropiau. Alergă din ce în ce mai repede,1

scurtă drumul apucând printr-o livadă, printre imobile c.irind peste garduri, forţând porţile. Ajunse acasă strigând-o pe mămica cloşcă. Ca o rachetă — după propria lui expresie —, a urcat scara, a bătut la uşă şi a văzut apărând faţa mică şi plină de spaimă a surorii lui Ranclâ; prea mică ca să meargă şi ea la picnic. Într-un colţ, înfricoşaţi, se ghemuiau cealaltă soră şi

fratele mai mic. Mămica cloşcărplângea în hohote, căzută pe podea. Se uită la fiul ei cu ochii ieşiţi din orbite, fără să înţeleagă, de parcă nu l-ar fi recunoscut, de parcă nu i-ar fi venit sa creadă. Un fulger trecu prin privirea ei şi se aruncă la picioarele lui, strângându-l cu amândouă mâinile, săru- tându-l, muşcându-l.

— Am crezut că te-au ucis, sărmanul meu Marwan !

Marwan izbucni în plâns. Fără măcar să ştie despre

cine sau despre ce era vorba, băiatul confirmă :

— Jtfu m-au ucis, nu m-au ucis.

Tatăl se apropie de el, calm dar cu privirea tristă. Marwan se miră că îl aude vorbind. Era ceva neobişnuit.

—Eu am măi trecut prin asta în ;58, zise el. Nu vă amestecaţi. Astfel de situaţii nu aduc decât nenorocire.

Vorbele acestea nu i-au plăcut lui Marwan. I-au stricat ziua prea sumbru, prea solemn, prea dramatic. Băiatul voia să le povestească cum petrecuse duminica la Damour. Un eveniment important. Ceea ce se petrecea afară nu va dura, era convins de asta. Probabil că era o furie trecătoare, o ceartă intre familii... nu ştia. Nu voia să ştie. De altfel, dacă ar fi fost ceva serios, tatăl i-ar fi explicat. în orice caz nu exista nici un risc pentru Marwan, care nu se gândea decât la joacă, care pornea în viaţă, care îl, pivea pe Georges, să se joace de-a soldaţii. Poate că mâine 6 să scoată nasul pe afară, din curiozitate. Asta o să fie tot In seara aceea nu se gândea decât la tamburina lăsată la intrarea în cartier. îşi făceg reproşuri. în cele din urmă Sâmbi în zori, chiar mai înainte ca Iosif să deschidă băcănia, Q să se ducă după instrument.

— Tamburina mea ! protestă Marwan.

"— Nu e voie afară ! replică mămica cloşcă.

Tatăl redevenise tăcut, păstrându-şi poate secretul. Un semn : nu se dusese la serviciu. Şi Marwan nu se ducea la liceu.

Adolescentul aruncă cu sfială o privire pe fereastră — sprijinindu-se de ea într-un prim reflex de frică — şi văzu pentru prima dată luptători în âcţiune. Alergau de la o intrare la alta. Se adăposteau, ţâşneau din nou, încremeneau în mijlocul străzii, trăgeau o rafală şi dispăreau din nou. Faţadele apropiate ale imobilelor retransmiteau zgomotul gloanţelor. De două — trei ori ecoul lor răsună din ce în ce mai aproape. Apoi se făcu tăcere. După care armele începură să tragă din nou.

In cine trăgeau ?

Marwan nu cunoştea răspunsul ; nici el, nici familia lui, nici Georges, nici ceilalţi vecini nu ştiau să fi avut adversari sau litigii cu cineva.

Aşteptarea dură toată ziua. Noaptea aduse din nou focuri de armă. Lupta continuă şi în dimineaţa următoare. Era marţi. Tamburina rămăsese tot acolo, uitată la intrarea în cartier.

Seara, pe scară se auziră paşi şi strigăte :

— Stingeţi luminile.

Cineva bătu la uşă. Un semn al tatălui şi Marwan merse să deschidă. In prag apăru un luptător, un palestinian, accentul îl trăda.

— Suntem pe acoperiş. Daţi-ne de băut.

Mămica cloşcă se duse să umple un urcior, îl împinse pe Marwan şi trânti uşa. In noaptea aceea tatăl vorbi din nou

— Cred că poţi să-ţi iei gândul de la tamburină.'

Asta a fost tot.

Marwan ar fi vrut să înţeleagă. Aparent nu exista nici răspuns, nici explicaţie. Probabil că afară. era un joc la care nu era invitat şi el. Câţiva oameni ştapâneau cartierul. Ceilalţi, locuitorii, dispăruseră. Mţrwan se gândea la lucruri ciudate unde era tata Aboii ? Liceul — ceea ce de altfel i se părea imposibil — fusese şi el închis ? Tatăl său va primi leafa la sfârşitul săptămânii ? Şi mai ales îşi zicea că o mamă, fie ea chiar cloşcă, nu poate să ,'şechestreze la nesfârşit un băiat de cincisprezece ani în ; Şiyah. Mâine o să se aventureze pe scară.

COPILUL TRĂDAT

Jos, un loc imposibil de precizat. Nu avea sens decât - pentru copil :

— Mă duc sa mă joc jos, sunt jos.

Era o ţară, sau un regat, sau o curte pe care adulţii nu o vedeau cu aceiaşi ochi. Mai târziu, când Marwan a crescut, acel jos e diferit. Strada va fi mai îngustă, prăvăliile mai puţin pline cu de toate, mai puţin primitoare. Băcănia lui Iosif va mirosi a stătut, a mucegai, sau nu va mai avea nici un miros. Iar proprietarul ei, aşezat pe acelaşi taburet, nu va mai avea dimensiunea unui personaj. Nu va mai fi decât un negustor zbârcit. Scara va fi întunecoasă şi murdară. Până la cerul care va fi măi puţin albastru.

Mai târziu, strigătele din Şiyah nu vor mai semăna cu un cântec. Iar sărăcia nu va mai fi atât de radioasă. Jos nu va mai fi acea lume liniştitoare în care evoluezi încetişor ştiind că mămica cloşcă nu e prea departe, că la cea mai mică. alertă te poţi refugia în fustele ei, fără să-ţi fie ruşine. Fără îndoiala că toţi copiii din lume au un jos al lor.

Pentru Marwan era acea parte din Şiyah pe care o zărea de la intrarea imobilului. Având drept în faţă brutăria deschisă direct în stradă, cu flăcările care ieşeau din cuptor şi pâinile moi ca nişte clătite. Marwan nu putea concepe nimic mai bun, mai sigur, decât acest jos. Nimic, în afară de casa lui tata Abou... dar nu făcea şi ea parte, prin derogare sau extindere, din acelaşi jos ? Din această bucăţică de lume, redusă la câmpul vizual' al unui copil, Marwan ar fi vrut să facă un muzeu, unde totul să fie încremenit pentru totdeauna. Inviolabil sau, dacă ar fi bănuit expresia, loc protejat. Ar fi vrut ca totul să

rămână aşa cum era, pentru ca mai târziu, când va fi doctor, să poată veni aici să respire fericirea.

în dimineaţa aceea (era deja miercuri, a treia zi a tulburărilor), Marwan coborâse jos de la ora şase. Un soi de evadare. Georges o zbughise şi el. Nu mai rezistau să stea închişi.

— Unde ai fost ?

— închis în casă !

— Ca şi mine !

— Şi ceilalţi ?

— Nu ştiu nimic.

— Liceul e deschis ?

— Nu ştiu.

— înţelegi ceva ?

— Absolut nimic.

— Nu ne putem ducc.nici la lata Abou *

Felinarele erau făcute ţăndări. In mijlocul străzii, luptătorii rostogoliseră nişte butoaie mari. Gloanţele loviseră faţadele şr obloanele de fier ale magazinelor. O maşină arsese. Jos nu mai era ca înainte; Aşa simţea Marwan. Nişte intruşi forţaseră poarta cartierului. Săriseră pegte garduri, se invitaseră singuri, se impuseseră. Călcaseră în picioare ceva care nu avea să mai răsară. Marwan — şi cu siguranţă că şi Georges — avea acest sentiment puternic. Înţelese vag că nu va mai putea să pună din nou ordine în grădina lui, adică în copilăria lui. Poate că nu era ceva dramatic, dar acel jos al lui fusese distrus.

Luptătorul, aşezat în firida uşii, îşi curăţa arma. Un instrument ciudat o puşcă de asalt, scurtă, mată, cu pa- ♦ tul din lemn lustruit. Mirosea a vaselină. Cei doi adolescenţi se uitau la el pe jumătate neliniştiţi, pe jumătate interesaţi.

— Nu aveţi nimic altceva de făcut ? întrebă luptătorul.

— Te-am văzut ieri, ai mei ţi-au dat apă, răspunse Marwan, fără să ştie prea bine pentru ce.

Palestinianul zâmbi

— Nu staţi înfipţi acolo. Ajutaţi-mă.

Mai erau şi alte arme, şi nişte cutii cu muniţii, şi cârpe. Georges şi Marwan, fără prea mare tragere de inimă, se apucară să lustruiască puştile.

— Ţeava, cătarea, vizorul, patul, încărcătorul, trăgaciul, v-ar interesa să cunoaşteţi toate astea ? glumi luptătorul.

Marwan şi Georges se consultară din priviri. Ii uase prin surprindere. Dacă unul ar fi zis nu, şi celălalt ar fi făcut la fel. Dar îi încurca privirea şi zâmbetul palestinianului. Era mai mult un joc decât o provocare. Şi, mai

cu seamă, nu aveau nimic altceva mai bun de făcut. Aşa că Marwan pretinse :

— Ne interesează :

Luptătorul îi propti arma în mâini :

— O să vă învăţ s-o demontaţi şi s-o montaţi -loc.

Marwan nu mai ţinuse niciodată în mâini o puşcă. O

cântări, o întoarse pe toate feţele, .o privi fără să simtă nimic deosebit. Pentru el nu era decât o jucărie, iar în curând avea să se fluiere sfârşitul recreaţiei.

O recreaţie ! Cum ar fi putut să fie altfel ? Marwan, ca şi Georges, ca şi părinţii lor închişi de trei zile. în apartamente, aşteptau să se facă iar lumină. Totul începuse duminică, către prânz (la ora picnicului), la Ain-Rem- maneh, la doi paşi de Şiyah. Presa vorbea de un „incident". Erau diferite versiuni. Palestinienii îi acuzau pe falangişti — „militanţi de dreapta", mai precizau ziarele — că ar fi tras asupra autocarului lor : 26 de morţi şi 19 răniţi. Ceilalţi îi acuzau, evident, pe palestinieni că ar li deschis focul. Iar autorităţile-nu ştiau. Fapt e că în trei zile $e înregistraseră zeci de morţi. L'Orient-le Jour uitase de vezica biliară a preşedintelui şi făcu descoperirea unor noi cuvinte : „Un iad de gloanţe, rachete şi explozii'?. Totuşi anunţa liniştirea spiritelor :/

„Se întrevede rezolvarea. O rezolvare politică negociată de mediatorii arabi. Deşi fusese luată în calcul, recurgerea la armată a fost până la urmă abandonată".

^

Aşa cum scrisese recent, în legătură cu sănătatea preşedintelui, totul era bine când se termina cu bine în ţara raţiunii.

Nimeni nu se alarma nici an interiorul, nici în exteriorul ţării. Le Monde rezuma impresia generală »

„Sentimentul care prevalează în această miercuri la Beirut este că se fac paşi spre un compromis în urma căruia ambele tabere să scape cu faţa curată".

în ziua aceea privirile erau îndreptate spre îndepărtata Cambodgie, Phnom-Penh se pregătea să capituleze. A doua zi forţele comuniste intrau triumfătoare în noua Lor capitală. Ele vor provoca o adevărată nenorocire, chiar dacă cuvântul va căpăta, cu timpul, o altă semnificaţie, ta Paris, la Washington, la Bonn şi aiurea, tulburările de la Şiyah erau izgonite în ultima pagină.

în Franţa, Billancourt tocmai obţinuse o primă de 150 de franci. Merita să apară pe prima pagină a ziarelor.

Fiecare cu necazurile şi cu bucuriile lui.

*

(*

V-am prevenit : Marwan e scump la vorbă. Evocând acest episod, nu şpune decât atât

— Analiştii din lumea întreagă şi conducătorii noştri s-au înşelat cu toţii. Numai Arafat vorbea atunci de riscul unui război civil. Eu, la cincisprezece ani, un copil, ar fi trebuit să ghicesc !

îşi aminteşte :

— Ţineam în mână o puşcă Kalaşnikov şi nu simţeam nimic deosebit. Nici mândrie, nici fior. Era din lemn şi metal. Nu-i vedeam nici utilitatea, nici ^necesitatea.

Cu. toate astea, de fapt izbucnise războiul.

NECUNOSCUTA ÎNTINDEA BRAŢELE

ani, palestinianul, avea douăzeci şi cinci de ani. Era

din Şatila. Şcoala îi fusese în taberele de antrena

ment. Profesia : refugiat, veşnic refugiat. Purta părul lung şi barbă, o bandă neagră pe frunte, un T-shirt rupt în luptă şi blugi. La şoldul drept, un pumnal. în stânga, două grenade. Statura şi bicepşii lui îl impresionau pe Marwan. Dar admiraţia se oprea aici.

Faţa lui Hani purta urmele unei vieţi vijelioase pe care o bănuiai fie fără speranţă fie trăită prea repede. Când, accidental, i se întâmpla să schiţeze un zâmbet, totdeauna fugar, exprima mai mult amărăciune decât bucurie. în sfârşii, ochii îi erau enigmatici. Refuzau să-şi dezvăluie secretul. Nu erau făcuţi decât să pândească, să-l cântărească pe celălalt, pentru a se apăra. Nu ca să se destăinuie, să vorbească.

Gesturile lui erau precise, regulate. Nu se înviora decât atunci când îşi îngrijea arma. Marwan îl observa aşa cum face un elev aflat în faţa profesorului. Dar fără simpatie, atracţie, complicitate sau solidaritate, ci mai degrabă cu neîncredere sau prejudecată. îşi amintea de avertismentul tatălui său

— Nu ne aduc decât nenorocire...

Spectacolul străzii spunea acelaşi lucru Vreo şaizeci de apartamente fuseseră atinse de rachete, câteva magazine jefuite şi incendiate, o staţie de benzină calcinată, Marwan nu se putea obişnui cu aceste imagini. Şiyah-ul, cu copiii lui care iubeau viaţa, cu oamenii lui săraci şi

simpli, cu o populaţie fără istorie şi fără motiv să se în- caiere nu merita toate astea.

Hani, dimpotrivă, nu vedea decorul. El vorbea de puşca lui. O mângâia. Frobabil că trăia în alt univers, cu alţi interlocutori. Marwan înţelese că, în definitiv, nu ştia nimic despre acest luptător solitar, nimerit acolo din întâmplare : oare ce misiune primise ? Cu ce drept se instalase acolo ? Avea să rămână multă vreme ? De ce era înarmat ? Marwan nu îndrăzni să-l întrebe pe palestinian. Cu o frază, cu o exclamaţie întâmplătoare Hani abia întredeschidea poarta regatului său.

— Kalaş ! Numele tău cântă ca o rafală î E dătător de speranţă. Eşti un simbol unic şi universal. Eşti gravată pe toate stindardele asupriţilor.

Profita de prezenţa lui Marwan şi repeta plin de fericire :

— Kalaş ! Kalaş ! De treizeci de ani tu sprijini toate cauzele bune, ai participat la toate bătăliile drepte. Tu I-ai însoţit mereu pe fedayin sau pe guerillero. Mâi tare decât napalmul din Vietnam, mai tare decât tortura din America latină, mai tare decât tancurile israeiiene... datorită ţie ne vom recăpăta pământul !

Marwan nu înţelegea.

Hani îi flutură puşca pe sub nas, lovind mânerul cu mâna lui solidă şi exclamând :

— O maşinărie grozavă ! O războinică grozavă !

Era o oarecare ambiguitate în această apologie, când

virilă, când amoroasă :

— Arma asta nu te va trăda niciodată e mai fidelă decât un irate, e rezistentă, a fost încercată pe toate continentele, în cele mai grele condiţii. Niciodată nu a cedat.

Hani îşi sărută arma. Apoi, strângând arma bine în mână, începu să explice :

— Faci corp comun cu ea. O simţi. Lângă tine, în tine. Vibrează pe şold. Te scutură, îţi vorbeşte, îţi răspunde. Te exciţi şi te descarci cu ea...

Erau vorbe pline de exaltare, Marwan tot nu înţelegea. Celălalt îşi recăpătă calmul.

— N-ai cum să ştii. Dar după ce vei trage cu ea, vei simţi la fel. După aceea n-ai să te mâi desparţi de ea.

Profeţia îl înspăimântă pe Marwan. Totuşi găsea un oarecare accent romantic în vorbele luptătorului. Un suflu» un entuziasm nou care. inconştient, îl tulbura profund, Sentimentul, nerecunoscut şi cu neputinţă de mărturisit era apropiat de fiorul pe care îl încercase în biblioteca lui tata Abou, pe când citea o epopee războinică. Poate că doar avea impresia că atingea vârsta adultă frecventând aceste două personaje, Hani şi tata Abou, atât de opuse, dar care, amândouă, i se adresau lui Marwan ca unui om mare.

Cu un gest al mâinii, Hani sublinie forma rotunjită a încărcătorului.

— Îmi plşce această curbă. îmi place acest arc de cerc bombat înainte, zise el. E magnific. Toată lumea recunoaşte o Kalaş după încărcător. E o^ legendă, e un mit. Această piesă de tablă bucură sufletele oprimate şi-i face să tremure pe asupritori !

Nici Marwan şi nici Georges n-au îndrăznit să întrebe ce era un oprimat şi ce era un asupritor.

— Treizeci de milioane de puşti Kalaşnicov pe pământ, izbucni Hani. Trebuie să fie un motiv' nu ? Nici o altă armă nu a avut un astfel de destin !

— De unde provine ? îndrăzni Marwan.

— De peste tot. Kalaş trece toate frontierele. Se dă, se schimbă, se vinde şi se revinde. Sovieticii au inventat-o, în timpul războiului împotHva lui Hitler. Mihail Kalaşnicov â pus-o îa punct în '42, dar era ceva atât de revoluţionar, încât nimeni nu a crezut la început. Fabricarea în serie nu a început decât în '47... de aceea e numită AK 47. După aceea, chinezii, cehoslavacii, ungurii au fabricat-o sub licenţă... treizeci de milioane de exemplare ! Mihail Kalaşnikov este erou al URSS-uluL Iar eu vă spun că este binefăcătorul Omenirii. încă mai trăieşte. Cred că are vreo şaizeci de ani.

Hani îi întinse arma lui Marwan.

— O vrei ? E a ta !

Adolescentul se trase înapoi.

— Nu, nu ! Păstreaz-o, nu e pentru mine !

— De ce* ? Toată lumea poate să aibă. Nu e greu să faci rost de una. Pentru cauza noastră dreaptă, o poţi lua.

— Nu, n-o vreau. N-aş putea s-o păstrez la mine acasă. Părinţii mei nu mi-ar da voie.

Palestinianul izbucni în râs. *

— La noi copiii se nasc cti arma în mână !

Marwan pricepu cât de derizoriu fusese răspunsul său. Cu toate astea, nu exista alt motiv pentru refuzul lui : nu voia s-o supere pe mămica cloşcă. far tatăl n-ar fi permis să-i intre în casă o puşcă Kalaşnikov. Ce situaţie ! Hani nu insistă! Marwan aprecie delicateţea.

— Haide, să reluăm lecţia, -decretă palestinianul, aşe- zându-se pe trotuar.'

Lecţia dură cinci ore. Cu Hani, iristructor minuţios şi răbdător. Apoi cu Marwan şi Georges antrenându-se la montarea şi demontarea, armei. încetul cu încetul, jocul se transformase într-un exerciţiu serios.

— Aşa ceva nu vă învaţă la .şcoală ?

— Nu.

^ — O să-i faceţi praf pe colegii voştri. Marwan îşi dădea toată silinţa

1 — scoaterea încărcătorului.

2 — demontarea vergelei de curăţit,

3 — desprinderea capului culasei.

4 — scoaterea arcului de recuperare şi a tijei de ghidare.

5 — scoaterea culasei mobile şi a port-culasei.

6 =— demontarea apărătorii de sus şi a tubului de gaze.

7 — scoaterea apărătorii de jos.

8 — scoaterea culasei de pe ghidaj.

Marwan admiră piesele aliniate pe trotuar.

— Frumos.

Palestinianul surâse şi îl sfătui

— Trebuie să aveţi grijă. Totul trebuie să fie impecabil şi bine uns.

Ii învăţă principiul de funcţionare al puştii de asalt, le verifică apoi cunoştinţele şi abilitatea^ Marwan şi Georges se prinseseră în joc.

— Sunteţi dotaţi^ comentă Hani.

Da, cinci ore pentru familiarizarea completă cu puşca Kalaşnikov — ^Kalaş", începuse deja să glumească Marwan. Din fericire, toate astea erau doar teoretice. Er^ doar o banală mecanică. Cunoşteai caracteristicile şi performanţele armei AK 47 : puşca cântărea cu puţin peste patru chile. Avea o lungime de 87 centimetri, trăgea o sută de focuri pe minut, încărcătorul avea 30 de gloanţe a căror viteză iniţială era de 710 metri pe secundă. Lecţia se oprea aici. Nici Georges şi nici Marwan nu-şi imaginau clipa în care glonţul — acea bucăţică de fier cu un diametru de 7,62 mm — întâlnea... corpul omului. Nu stabileau nici o legătură între această maşină, căreia îi stăpâneau de acum înainte mecanismul, şi finalitatea ei a ucide.

Pentru a umple cinci ore de inactivitate, după mai multe zile de sechestrare, în mijlocul unor evenimente noi,'din care nu înţelegeau nimic, cei doi adolescenţi răs- punseseră invitaţiei unui necunoscut care le propusese să le satisfacă curiozitatea. Tot^aşa ar fi putut să înveţe motorul cu ardere internă sau cum să developeze fotografiile, întâmplarea le scosese în cale un luptător, deşi la fel de bine ar fi putut să fie un mecanic, un fotograf sau un muzician. După aceea, putem oricând să pretindem că a fost predispoziţie, predestinare sau vocaţie...

Pe scară se aud paşi. Marwan, prea ocupat, nu le dă atenţie. Când simte o mână hotărâtă apucându-l de guler, trăgându-l, ridicându-l în sus, este prea târziu.. întoarce capul şi primeşte o palmă ameţitoare

— Ce faci aici, nefericitule ? Intră imediat în casă. Ţi-am interzis să te joci cu asta ! Georges, cară-te şi tu î.

Marwan se supuse fără să protesteze. Georges se făcu nevăzut. Palestinianul nu interveni.

Pe scară, mămica cloşcă proferă vechea ameninţare

— O să te trimit la călugăriţe !

Vecinii, alarmaţi de strigăte, ieşiseră pe paliere. O ^probau pe mămica cloşcă. în trecere îl urecheau pe Marwan, copilul lor. Fiecare îi spunea câte ceva.

•— Nu te mai băga cu oamenii ăia, noi n-avem nici 0 treabă cu ei !

— Fereşte-te de arme !

—- Eşti prea mic ca să te gândeşti la aşa ceva !

— Te duci la pierzanie şi o să ne faci necazuri !

Marwan era ruşinat. Voia neapărat să* se apere :

— N-am făcut nimic rău. Doar curăţăm armele...

'— începi aşa şi sfârşeşti prin a ucide, îi zise mămica cloşcă.

Să ucidă ? Cuvântul răsunase pe toată scara. Urmă o tăcere. Să ucidă ? Aceste cuvinte pronunţate de mămica cloşcă, despre fiul ei, care nu era încă bărbat în toată firea, erau şocante, înspăimântătoare. Ideea de a ucide, moartea, simplul gest de a apăsa pe un trăgaci erau de neconceput pentru Marwan. Toate acestea păreau atât de departe de vârsta lui, de universul şi de preocupările lui. Nici palestinianul nu vorbise despre uciderea cuiva.

Marwan se revoltă

— Chiar crezi că aş putea să omor pe cineva !?

Mămica cloşcă se sperie de propriile ei cuvinte. îl privi

cu tandreţe, iertător. Nu, nu credea asta. Era o prostie, era imposibil. Dar, în aceste zile agitate, poţi să-ţi pierzi cu uşurinţă minţile. Din cauza zgomotului pe care-l făceau împuşcăturile era cu nervii la pământ şi tremura pentru progenitura ei. Voia să-l ştie lângă fusta ei.

Radioul, singura legătură cu lumea exterioară, îi punea în gardă în privinţa franctirorilor postaţi pe acoperişuri. începând de duminică fuseseră ucise mai mult de o sută de persoane. Poliţia încerca să-i scoată din poziţie pe Ucigaşii nebuni. Până atunci, Marwan nu avea ce să mai caute jos. Trebuia lăsat să treacă furtuna, după cum auzea spunându-se de mai multe ori pe zi. Deja se întrezărea o potolire a spiritelor. De palestinieni şi de falangişti, cei care se aflau la originea luptelor şi fuseseră proiectai i brusc în prim plan, aproape că nu se mai vorbea. Primul ministru era încrezător nu va apela la armată pentru restabilirea ordinii. Situaţia nu era chiar atât de gravă. El credea că de agitaţia prezentă era de vină o mână de iresponsabili ce vor fi repede potoliţi.

în ciuda rachetelor şi a gloanţelor, în ciuda victimelor, în ciuda pagubelor, a fisurii pe care o suferise buna înţelegere şi a primelor întrebări pe care începeau să şi le pună fiecare, nimeni nu se alarma pentru viitorul ţării. Oamenii se ocupau mai ales de micile inconveniente imediate proviziile începeau să lipsească, curentul electric se întrerupea, copiii nu mergeau la şcoală, duminica va fi tristă. începeau şi organizările între vecini: schimburi de alimente, partide de cărţi, discuţii în pragul uşii. în mijlocul acelei mari dezordini, oamenii nu aveau decât o singură preocupare pâinea. Aşa sunt libanezii poate să fie masa plină cu de toate, cu tot felul de mâncăruri, nimeni nu se atinge de nimic fără pâine ! Bombele nu vor aduce nici un necaz în această privinţă. Pâinea este ceva sacru. Luptătorii nu vor comite sacrilegiul de

a trage asupra unei brutării. Convingerea a supravieţuit războiului, în ciuda tuturor celor care şi-au pierdut viaţa crezând în ea ! Mămica cloşcă nu făcea nici" ea excepţie de la regulă decretase că Marwan va continua să cumpere pâine proaspătă în fiecare dimineaţă. El nu avea de ce să se plângă. Era o ocazie să iasă din casă şi să fie, oarecum, un erou. Dar nu trebuia să zăbovească prea mult din cauza celor cu care nu avea voie să intre în contact.

Marwan abia ieşise din apartament când auzi glasul palestinianului :

— Ah ! iată-te ! Cam severă mama ta !

Marwan îşi aminti de palma primită. îi fu ruşine nu era o chestiune prea bărbătească. Celălalt nu insistă.

— Fii atent când traversezi, îh sfătui Hani. încă se mai trage. Un tip trage în noi de-a lungul străzii. Nu pot să-l nimeresc.

— Ce trebuie să fac ? O să mă om&are ! se nelinişti Marwan.

— Te acopăr eu, îi propuse Hani.

îl trase pe adolescent de mână, se postă în mijlocul drumului şi trase o rafală strigând :

— Dă-i drumul, fugi !

Marwan, fără să mai aştepte, cu zgomotul împuşcă- t arilor răsunându-i în urechi, o rupse la fugă şi pătrunse în brutărie. Era cu sufletul la gură, inima îi bătea cu putere şi simţea că i se taie picioarele. Hani se adăpostise deja. Trăgătorul din faţă riposta. întoarcerea se petrecu în acelaşi fel. Marwan admiră seninătatea palestinianului. Adolescentul tremura din tot corpul. Ăr fi vrut să mulţumească, să spună câteva cuvinte, să-şi plăteas_că dato* ria. Nu era în stare. Celălalt înţelegea acest gen de reacţie. ll bătu pe Marwan prietenește pe umăr, apoi smulse fără jenă o bucată de pâine şi o duse la gură.

— Spune-i mamei tale că nu te-am mâncat!

Marwan dădu din umeri nepăsător.

— Şi vino imediat înapoi ! Am nevoie de tine, îi mai spuse luptătorul.

— De acord !

Războiul creează obligaţii. Chiar şi mămica cloşcă va fi obligată să aprobe escapada lui Marwan.

Palestinianul ştia că Marwan se va întoarce. Ii ordonă

— Ajută-mă să urc lada asta cu muniţii pe acoperiş;

— Pe acoperiş ? Acolo sus ?

— Da, chestia va dura mai mult decât se prevăzuse. Trebuie să ne organizăm. Şi cei din faţă se instalează,

— In faţă ?

-— Da, ceilalţi,..

Marwan nu îndrăzni să ceară precizări. Ceilalţi ? Probabil că era ceva evident.

Pe acoperişul imobilului, dominând cartierul, trei luptători îl aşteptau pe Hani. Trei adolescenţi, cu puţin mai mari dec£.t Marwan, în ciuda tuleielor din barbă §i a ţinutei leopard. Primul îşi răsucea liniştit o ţigareta.. Al doilea scruta orizontul' cu binoclul. Al treilea, cu o daltă, făcea o crestătură în ciment pentru a-şi propti şifma. Oamenii aceia tăcuţi, cerul învăpăiat de soarele care scă-păta la asfinţit, dârele de fum ridicându-se deasuprâ cartierului pustiu, ecoul îndepărtat şi'brusc al rafalelor, aveau ceva neliniştitor. Marwan ar fi vrut să pună lada jos şi să plece. Hani îl reţinu.

— S-ar putea să te intereseze.

— Mă aşteaptă acasă.

— Rămâi aici.

— Mi-e frică.

— Cu mine n-ai. de ce să te temi.

— Nu e pentru vârsta mea.

Hani îl apucă pe Marwan de păr, frumosul lui păr negru pe care mănica cloşcă îl mângâia cu atâta drag. Ii ridică capul şi i-l îndreptă spre ceilalţi trei luptăori t

— Prea tânăr î Prea tânăr î Dar ei, după părerea ta, câţi ani au'?

Apoi, la fel de mânios, îl forţă pe adolescent să privească în depărtare, la ceea ce el numea în faţă.

— Dar ei, cei de acolo, când trag în tine, te întreabă câţi ani ai ? Şi când treci strada să-ţi cumperi pâine, te consideră prea tânăr ca să te ciuruiască ? Iar eu, cand mă aşez în mijlocul străzii, te consider prea tânăr ca să te apăr ?

Marwan era incapabil să răspundă. Avea lacrimi în ochi. Voia să plece. Exista o logică în argumentele palestinianului, dar nu voia să se bage. Nu mai voia să asculte, nu mai voia să audă. îşi repeta întruna „Asta nu mă priveşte pe mine" sau „Asta nu aduce decât nenorociri".

Acum era convins de asta.

Hani îşi ieşise din sărite.

— Suntem pe acoperiş ca să te protejăm pe tine şi tu nu te gândeşti decât să dezertezi !

— Tăcere ! ordonă unul din luptători. E cineva pe aproape. Ne spionează.

Privirile se îndreptară spre zidul unei livezi. Marwan nu ştia să. aprecieze distanţele. Să fi fost la o sută sau la două sute de metri. Acolo se vedea o formă care se agita, dar nu se putea distinge cu precizie din cauza luminii din ce în ce mai reduse.

— Binoclul, ceru Hani.

Toţi îi aşteptau verdictul. Palestinienii erau neliniştiţi.

— Am impresia că e o femeie, zise Hani.

Marwan se simţi uşurat.

— E grădina băcanului Iosif, le spuse el. Nu e nici un pericol. Mă duceam deseori acolo cu colegii...

Această apreciere îl irită pe Hani, care replică cu vio-* lenţă

— A venit să ne spioneze. Ne-a localizat şi ne va denunţa. Ceilalţi or să ne mierlească.

— Dar este o femeie cumsecade ! insistă Marwan.

— Nu există bătrâne cumsecade. N-are ce căuta aicu E o zonă de luptă, toată lumea ştie asta. E o spioană.

Ipoteza i se păru lui Marwan complet extravagantă : iată că spionii, pe care deja nu-i mai prea lua în serios la cinematograf, intrau în Şiyah ! Se îndoi de bunul simţ al lui Hani. Era vorba de o glumă. Se gândi că voia să-l pună la încercare.

Palestinianul împinse încercarea şi mai departe. îşi luă puşca cu lunetă, o duse la umăr, o potrivi, apoi apropie un ochi de vizor şi îşi ţinu respiraţia cu un deget pe trăgaci. Marwan se întoarse spre ceilalţi luptători ca sa se convingă că era într-adevăr vorba de un joc. Numai că palestinienii uitaseră de Marwan. Toţi priveau cu încordare spre necunoscută.

Silueta dădu ocol zidului şi apăru în câmp deschis. Trăsăturile feţei nu se puteau vedea dar acum nu mai exista nici o îndoială că era o femeie. Foarte slabă, necunoscuta era înfăşurată într-un voal negru din cap până în picioare. Apariţia suprarealistă a unei femei înaintând în mijlocul dezolării generale, par,că atrasă de ucigaşul ei invizibil. Complice, Marwan tremura.

Trăgaciul, femeia. Era o nebunie. Era nedrept. Oare liceanul din Şiyah se pusese şi el în această situaţie ? Ar fi trebuit s-o rupă la fugă. Nu fu în stare. Se simţea paralizat. Ar fi vrut să strige, să-l împingă pe Plani, să oprească degetul de pe trăgaci. Nu făcu nimic. Nu spuse nimic.

Bănuia .deznodământul". Se temea de el. îl spera.

O împuşcătură. Asurzitoare. în urechi. în stare să-ţi spargă timpanele. O frază stupidă :

— A tras. •

Focul de armă răsună în tot cartierul. Marwan avea impresia că toţi locuitorii din Şiyah se uitau la el, îl condamnau

— Ce faci acolo-, nenorocitule ?

Hani era calm. Făcu doar această constatare :

— Am nimerit-o în picior.

St rigătul rănitei se auzi până pe acoperiş.

— O voi face să tacă, promise Hani.

Lui Marwan i se făcu greaţă. Protestă :

— Nu, opreşte-te î N-ai dreptul !

Hani nu-l băgă în seamă. Adolescentul hphotea neputincios :

— N-^ făcut nimic. E o prostie. Nu, asta nu î

— Tăcere ! i-o reteză luptătorul.

— Nu, nu, murmură Marwan nefiind în stare să mai gândească.

Necunoscuta căzuse la pământ. O grămadă de haine care se ridica, se agita, recădea, se înviora din nou. Adolescentul se înfiora tot. Se gândi la un animal rănit, hăituit de câini. îşi închipuia privirea ei îngrozită. îi era ruşine că se află acolo, ruşine că se afla de partea celui care trăsese. îl ura pe Hani pentru această încercare scandaloasă. îl dispreţuia pentru faptul că nu avea milă, pentru demenţa lui, pentru nedreptatea şi laşitatea de care şra în stare. Nu putea decât să înşire cuvinte, injurii, implor rări. Dar ştia că niciodată n-ar mai suporta să vadă o armă şi să vorbească cu un luptător, cu un ucigaş. ,.:t

Acolo, implorând o minune, necunoscuta întindea-fera* ţele.

A doua împuşcătură.

Detunătura stârni ecouri care îl asurziră pe Marwan. Şi cârpele negre recăzură la pământ. Ai fi zis că se dezum- flaseră. Tăcere şi adio viaţă !

Marwan făcu o strâmbătură de disperare.

— Ticălosule ! Ai omorât-o. Nu-ţi făcuse nimic.

— Vezi, e uşor să ucizi, remarcă Hani.

— Ticălosule ! m

— Acum ştii ce înseamnă moarte. Nu te nelinişti pentru bătrână... O să rnai vezi tu şi altele. Asta de jos "era o spioană.

— Mincinosule !

Şi Marwan dispăru pe scară.

* #

— A fost primul meu contact cu moartea, îmi explică Marwan. Eram stupefiat, scârbit. Mi-era frică, tremuram din tot corpul. M-am aruncat în braţele la mămica cloşcă. Numai ea mă putea consola, mă putea linişti, mă putea

—

Mercenar la beirut

facş să înţeleg. Ea mi-a spus că oamenii aceia erau complet nebuni, că erau nişte sadici. Că nu se putea omorî aşa, fără motiv, cu sânge rece. Mă strângea în braţe şi repeta : bietul mey micuţ, bietul meu micuţ! Mi-a spus să nii mă mai înhăitez niciodată cu luptăţprii. Eram prea miCj tatăl avea dreptate. Deja văzusem prea multe. Tre- bui| să uit repede. Eram un micuţ buh.. Aveam suflet.

ţâr eu ţ£petarn întruna : „întindeâ braţele, întindea braţele", Imâgineş aceasta mă impresionase profund. De parcă bătrâna rii-ar fi chemat pe mine în

ajutor. Eu nu făcusem nimic, jtt-o ajutasem, n-o salvasem. Nici măcar nu-i răspunsesem^

Mă gândeam la puşcă. Mai mult împotriva ei eram pornit decât' împotriva lui Hani. De parcă glonţul ar fi pornit singur. Şi mă întrebam ; „Cum poate un glonţ, un gloht micuţ, să oprească viaţa când alţii scapă nevătămaţi dintr-un accident de avion sau în urma unui cutremur de pământ ?"

După aceea m-am culcat. Nu voiam să mai văd pe nimeni, nici măcar să mai vorbesc cu-surorile şi cu fratele meu. Voiam să mă pedepesc. Nu mă puteam apropia de uşă. îmi ziceam că toată lumea îmi va întoarce spatele, eă tuturor le va fi frică de mine. Nu mai puteam mânca. Dormeam prost : biata bătrână mă obseda. îmi făcea reproşuri „Haimana mică, laşule !"

îmi închipuiam familia ei plângând-o şi, poate, cău- tându-mă. De la o zi la alta chipul ei devenea tot mai precis. Acum o vedeam bine. Mă striga cu braţele întinse : „Ajută-mă ! Âjută-mă !"

Eu eram blocat, paralizat. Incapabil să-i vin în ajutor. Patru zile nu m-am dat jos din pat, complet doborât, pierdut, disperat. Ceva se schimbase în mine. Hani mă proiectase prea repede în vârsta âdultă. Eram vinovat; Toată viaţa voi purta această pată. Mă va obseda, Ştiam asta. Şi mămica cloşcă era conştientă de asta.

43

O auzeam cum îmi spune „Bietul meu copil !" înţelesese prea bine că vremea aceea trecuse. Totul avea să fie altfel pentru noi. Bănuia că n-o să mă mai vadă niciodată zâmbind. Şocul primei victime, la cinci-.

sprezece ani, este ceva incredibil î Nu-mi închipuiam că mnt atât de vulnerabil.

Acum înţelesesem finalitatea unei arme. O văzusem, o văzusem cu ochii mei. Era îngrozitor, infam. Niciodată pu aveam să mă ating de ea. Niciodată nu voi putea, precum Hani, cu sânge rece, să potrivesc puşca la umăr: să o îndrept împotriva unei fiinţe omeneşti, să ochesc şi să apăs pe trăgaci, închipuindu-mi acel glonţ lovind direct în cap. Da, moartea avea o faţă, o realitate acea femeie care. întindea mâinile, acea secundă în care totul se opreşte. Repetam „De ce a pornit glonţul ?"

Diavolul nu era în om, ci în maşină. Aşa vedeam eu lucrurile. în sfârşit, într-o dimineaţă — afară nu se mai trăgea — mamaia intrat în camera mea. Avea o faţă gravă. Fvli-era teamă de o nouă nenorocire. S-a aşezat pe pat şi şi-a pus o mână pe fruntea mea. Tulburată la faţă, mi-a mărturisit

— Femeia era mama lui Iosif.

— Mama lui Iosif ?

M-am ridicat dintr-o săritură. Maldărul de cârpe anonime avea acum un chip, chipul familiar al celei pe care numeam mama-losif. O femeie frumoasă şi demnă? tandră şi care ţinea la mine. Ne întâlneam de multe ori te livadă unde îmi dădea voie să intru.

— Mama-losif ?

Eram consternat.

— Prin urmare ăsta era pericolul !

Am sărit jos din pat, mi-am pus hainele pe mine şi am plecat trântind uşa.

— Mama lui Iosif !

Aveam o datorie de plătit.

E RĂZBOI !

lai jos să-ţi explic !

Marwan nu a avut timp să se repeadă la palestinian.

Ar fi vrut să-l ia de gât, să-l trântească jos, să-l înjure. Avea intenţia să-l dea afară din acea intrarea, din acel jos devenit ascunzătoarea lui, casa lui. Voia să-i strige toată ura, tot dispreţul pe care le avea faţă de el. Şi să-i vorbească de mama-losif, acea „spioană" a cărei singură misiune era să supravegheze livada, şi să dea dulciuri copiilor din Şiyah. Marwan sperase să-l târască după el pe Hani, să-l împingă pe Hani până la băcănia lui Iosif, unde ar fi anunţat ;

— Iată-l pe asasinul sărmanei tale mame !

Din păcate, asasinul îl oprise brusc, în plin avânt, li apucase de umeri. Il strânsese cu degetele şi unghiile îi pătrunsese în carne lui Marwan, imobilizându-l. Adolescentul înţelesese, înciudat, că Hani îl va domina totdeauna fizic. Era inutil să se revolte.

Fără violenţă, palestinianul îl aşează pe Marwan pe o „reaptă. Şi el fu acela care se făcu ascultat. Adolescentul, i cărui furie dispăruse subit, învins, îşi dădu seama de dificultatea de a fi erou, de a te comporta ca un bărbat. Înţelese ce este laşitatea un fenomen atât de legitim, uşor de înţeles, atât de omenesc... poate o anumită formă de inteligenţă. La Şiyah nimeni nu intervenise. Nimeni nu protestase. Populaţia, adăpostită în apartamente, dezertase. Raţiunea şi legea nu mai aveau avocaţi, nu mai aveau Reprezentanţi, nu mai aveau partizani. Fiecare la el acasă, da, şi fiecare pentru sine. Strada rămăsese a luptătorilor.

Nu mai existau forţe de ordine, nu mai exista stat. într-un fel, asta însemna să-i conferi o legitimitate lui Hani. El avea cel puţin meritul de a fi acolo. Exista. îşi revendica'locul. Era un interlocutor, singurul accesibil. Toţi ceilalţi demisionaseră. Inclusiv acolo, la mămica cloşcaunde nu se vorbea nimic despre evenimente, unde nimeni nu propunea vreo interpretare, vreo

explicaţie, în ajun, tatăl se mulţumise să se aproprie de copii. îşi descheiase cămaşa, îşi descoperise un număr şi le arătase o cicatrice până atunci ascunsă cu ruşine.

După care spusese

— Iată ce aduce războiul.

Nu era suficient. După cum nici remarcile mamei nu erau suficiente

— Noi nu avem nici un amestec în povestea asta.

:— Suntem împreună, ăsta e esenţialul.

— Nu poate să dureze multă vreme.

ISfici ea şi nici tatăl nu vorbeau despre motivele conflictului. Se preocupau doar să stocheze' făină, zahăr şi sardele la cutie. Se impune o disciplină colectivă, de stare de asediu, pentru a face suportabilă Coabitarea forţată. Considerau liniştitoare buletinele informative de la radio : conducătorii de la Beirut nu-şi pierduseră capul. La palat, preşedintele încerca să formeze un guvern de salvare publică.

Hani avea uh avantaj oferea o viziune a lucrurilor şi o analiză a acestor tulburări. Delimita taberele. Spunea unde se aflau cei buni şi unde cei răi. în ciuda neîncrederii lui Marwan, în ciuda avertismentelor părinţilor, în ciuda nedreptăţii săvârşite faţă de mama-losif, Hani era un puncţ de reper. O referinţă. îi puteai găsi chiar o anumită logică raţionamentului său, căci nimeni nu se bate fără motiv.

— Suntem în război !

■Acolo sus, mămica cloşcă nega acest lucru j ca şi la radio. Iar aici, jos, era cât se poate de evident: străzi pustii, drumuri desfundate, maşini calcinate, miliţii pales-r, tinîene, urmările gloanţelor.

zr. Dreptatea e de partea noastră. Ceilalţi au începui

Marwan nu avea cum să conteste această afirmaţie. Ducă stăteai să te gândeşti bine, inima Şiyah-ului bătea alături de cea a palestinienilor.

— Războiul are legile lui.

Nimeni nu se îndoia de asta. Hani o anunţă pe prima dintre ele

— El sau eu !

Se uită ţintă in. ochii lui Marwan şi îl învăţă ca pe un frate

— Persoana care-ţi apare în cale, ucide-o !

Marwan nici nu clipi. Celălalt adăugă

— Niciodată nu trebuie să te reţii când ai îndoieli. O lingură ezitare, şi eşti mort. Ţine minte mai bine omori un prieten decât să fii lichidat de un duşman.

— De ce-mi spui asta ?

— Că să înţelegi, zilele trecute, mama-losif...

Marwan simţi cum i se strânge gâtul şi ochii i se'umplură de lacrimi. Nu înţelese de ce, dar nu putu să vorbească. Nici un cuvânt de protest sau de condamnare, nici 0 obiecţie. Celălalt remarcă cu regret :

— .Vei mai avea şi alte ocazii să te revolţi.

— Crezi ?

— Ştiu asta. Intr-o zi şi tu vei lua armele.

— Eu ? izbucni Marwan. M-aş mira ! Prea mi-ar fi frică.

— Şi ? N-o să-ţi ceară nimeni părerea; Te vor obliga ceilalţi.

— Dar n-am duşmanii

— Mîine va trebui să te aperi. Şi să ne ajuţi, pentru Că suntem fraţi. Vor să ne extermineze. Să nu speri că lucrurile se vor opri aici. Tot Libanul va lua foc. Cei din frunte vor război civil.

— Război civil ?

— Da, gând toată lumea ia parte.

Marian se gândi la faţa întunecată a tatălui şi la aluziile la ceea ce se petrecuse în '58 : „Trebuie să fi fost un război tivii", îşi zise el.

Apoi îl informă pe palestinian *

— Tatăl meu nu se va bate. Detestă războiul.

— Te înşeli. Nici nu se pune problema. Eşti obligat să răspunzi. Şi el va veni să-mi ceară arme. Şi tu. şi fratele tău. Poate chiar şi surorile tale.

Marwan râse în hohote.

— Şi de ce nu şi mamica cloşcă ?

— Poate că şi ea, răspunse Hani.

-— Eşti complet nebun !

Palestinianul îl privi cu severitate :

•— Mai puţin decât îţi .închipui, zise el. Cunosc viaţa, cunosc oamenii. Crezi că eu sunt diferit de tine ? Facem parte din aceeaşi comunitate. Avem aceleaşi jnţerese, acelaşi sânge, aceiaşi duşmani... şi aceeâşi maniă. Mă bat ca să-mi protejez mama. Dacă n-aş face-o, n-ar înţelege.

— Ai mamă ? se miră Marwan.

s

— Evident. Locuieşte în Şatila, intr-o casă mică de lângă moschee, pe care. am construit-o cu mâinile mele,

Privirea palestinianului se pierdu în gol. O privire ciudat de melancolică şi dezamăgită. Apoi Hani murmură :

— Şi ucigaşii au mamă...

Aceste cuvinte teribile au rămas întipărite în mintea lui Marwan.

*

— Şi ucigaşii au mamă ! niciodată n-aş fi vrut să aud aceste cuvinte, îmi spune Marwan. Nu le înţelegeam toată semnificaţia, dar m-au impresionat. Mi

se păreau îngrozitoare, Bănuiam că aveau o semnificaţie profundă şi ameninţătoare pentru mine. Sunau ca o prevestire proastă, ca o profeţie rea. Până atunci nu mai fusesem niciodată tulburat de nişte simple cuvinte.

In fond, îmi era teamă să înţeleg : până atunci o avusesem pe mămica cloşcă. Mă sprijineam pe ea. Ea mă îndruma. Nu-mi era teamă de nimic. Ea îmi indica drumul, pas Cu pas, zi de zi. Asta e rolul unei mame : să-şi ţină copilul de mână, până la vârsta adultă, şi să facă din el un om. Mămica cloşcă mă ţinuse bine totdeauna, împle- dicându-mă să cad. Mă readucea fără greş pe calea cea bună, controla şi limita orice abatere. Mergeam pe un drumţ jalonat. îmi insuflase o siguranţă în care îmi găseam echilibrul totdeauna voi fi bun şi iubit. Era şi apărătorul şi jandarmul meu. O garanţie absolută şi supremă împotriva răului. Eram la adăpost de orice necaz. Aveam acest noroc.

Din păcate, cu fraza lui blestemată, Hani repunea totul în discuţie. Pretindea că mamele nu sunt nişte păzitori absoluţi. El era dovada vie a acestui -adevăr şi el avea o mamă ! Mai rău o mamă putea să împingă la crimă, sau mai curând puteai ucide din dragoste maternă. Atitudinea îngloba datorie, nobleţe, dreptate. Fireşte, pentru mine, luat pe nepregătite, toate astea nu erau prea clare* Dar ceva mijea în mintea mea. Vorbele palestinianului eraii pline de delir şi extravaganţă, dar aveau şi bun-simţ. Aveam să fiu obligat să mă gândesc la toate astea.

Marwan a tăcut. Gândul îi zbură foarte departe. îşi aminteşte

— Şi-apoi a fost aceea metaforă, când Hani a comparat mama cu pământul. Era emoţionant. Mi .se părea foarte frumos. Uneori tata Abou îmi vorbea de poezie şi descopeream că şi palestinianul e un poet. Avea un suflet, sensibilitate. Era un mare sensibil. Vorbea frumos : pământul care era o altă mamă ! Era adevărat. Puteam să înţeleg, chiar dacă aveam numai .cincisprezece ani. Şi eu simţeam la fel. Mămica cloşcă şi Şiyah-ul. Mă întrupasem dintr-una şi crescusem pe cealaltă. Fusesem purtat în pântece de amândouă. Semănăm cu ele aveam inima, spiritul, mirosul lor. Nu le puteam despărţi, ar fi fost de neconceput. A renega Şiyah-ul ar fi însemnat s-o reneg p& mămica cloşcă şi invers. Era ceva adânc ancorat în mine, în fiecare din noi. Nu aveam.prea multe bunuri, dar aveani cel puţin mândria noastră, aceasta fidelitate, această recunoştinţă. Da, eram băiatul a două mame, pe care le'res-p^ctam la fel de mult. Asta compensa absenţa tatălui. La capătul vieţii ştiam că mă voi întoarce la mămica cloşcă şi la Şiyah, când corpurile noastre şi pământul se vor amesteca.

Marwan e capabil să vorbească în felul acesta. Şi mai poate să-şi trădeze emoţia prin strălucirea ochilor.

— li mulţumesc lui Hani- că a provocat în mine această cugetare, zice el. Îmi dăruia o identitate, un patrimoniu. Aveam ceva de apărat. Fără doar şi poate, era un fel de frate al meu de vreme ce putuse să enunţe un

adevăr atât de frumos, atât de evident.

*

*

La cincisprezece ani, când războiul cade peste tine, gândirea nu poate trece dincolo de intuiţie. Scotocind inconştientul, psihanalistul ar fi pus totul în ecuaţie : Mamă = pământ, Tată = stat. Practicianul ar fi anticipat viitorul. Marwan nu avea motive să deschidă uşa unui cabinet. Demersul lui era mai pragmatic. Şcoala lui era strada. Hani, profesorul care îl făcea să gândească. La vârsta aceea te angajezi cu sufletul. Nu e nevoie de mai mult pentru orientarea unei vieţi. Un accident, un incident, şi cursul unei existenţe e deviat. De aici poate şă rezulte tot ce e mai bine sau tot ce rjiai rău.

împrejurările provocasem la adolescent o uşoară alunecare. In ziua în care terenul va ceda brusc, îi va fi imposibil să o oprească, nu va mai putea nici măcar să-i controleze cursul. După ruptură, valul îl va lua cu totul. Ca un munte care se prăbuşeşte. Putem oricând filozofa, putem oricând vorbi de destin sau de fatalitate, de ceva care, oricum, nu poate fi controlat de om. Dar răul se va săvârşi.

Acelaşi lucru era valabil şi pentru Şiyah. Fără să fie conştient, cartierul pornise în derivă. Şi el, în felul lui, aluneca. Viaţa, locuitorii, felul de a vedea şi de a gândi se modifica zi după zi, fără ca cineva să aibă curajul să recunoască acest lucru.

Fiecare se renega, ceas de ceas, dar toţi erau convinşi că rămân fideli lor înşişi. Cîmpul vizual^ şi terenul de mişcare se reduceau. Nimieni nu se neliniştea. Oamenii se adaptau. Cât se poate de natural. Aşa cum Şiyah-ul trecuse de la livezi la blocuri din beton, şantier după şantier, imobil după imobil. Cine îşi mai amintea încă de meri ? Şi cine mai păstra în memorie cântecul cartierului strigăte de copii, claxoane, muzică, conversaţii vesele...

Totuşi, gândindu-se mai bine, Marwan admite astăzi f

— Nu mă mai puteam îndepărta de bloc. Nici vorbă să mă mai duc patru-cinci străzi mai încolo. Se sfârşise cu Damour şi cu escaladarea zidurilor palatului Mar Ma- roun de unde furam prune, verzi şi flori pentru fete. Era imposibil să mai ajung până la Ain el Remmaneh, cartierul vecin unde locuiau majoritatea colegilor mei de liceu. Frontierele lumii se îngustau.

Şiyah-ul îşi impusese foarte repede un nou ritm. De zece ori pe zi cartierul murea, apoi reînvia. Un obuz şi străzile se goleau. O acalmie şi imediat urma deschiderea magazinelor, întoarcerea copiilor. Adulţii îşi reluau partida de table în faţa uşilor, dând liniştiţi cu zarurile.

Mamele, din instinct, prevedeau suspendarea ostilităţilor şi noua furtună. Ştiau când să dea fuga şi cum> să umple coşurile cu provizii, fără să întârzie. Legume, fructe, carne : nimic nu lipseţa de la masă. Era un miracol de care nimeni nu se mira.. Extraordinarul era banalizat. Oamenii se obişnuiau cu situaţia excepţională. Se familiarizau cu războiul, chiar dacă nu pronunţau niciodată acest cuvânt. Conflictul era cât se poate de evident. Cartierul' era amestecat şi el în treaba asta. Locuitorii pretindeau că nu se implică. De parcă pasivitate însemna neutralitate !

Era totuşi cu neputinţă evitarea anumitor rituri. Dimineaţa, primul lucru .era deschiderea ziarului şi parcurgerea listei cu victimele luptelor. Numele erau cunoscute. Cine s-ar fi gândit că o să sfârşească aşa Hassan, Gaby, Aii sau frumoasa Zubeida ? De fiecare dată era un adevărat şoc. Dar oamenii nu mergeau neapărat la funeralii, sub pinii micului cimitir dn Şiyah, care în curând trebuia să fie mărit.

— Ar trebui să ne petrecem acolo toate zilele !

— O să avem destul timp să ne ducem acolo !

— Să murim îngropând un mort ? Nu mersi!

Aşa vorbeau vecinii. Marwan n-a uitat. Asta însemna să te foloseşti de fatalitate, să consideri nenorocirea ca b stare de normalitate. Unii vor vedea în asta înţelepciune, adică detaşare. Moartea celorlalţi repetându-se atât de des, nu mai era loc pentru durere. Devenise ceva cotidian, cronica zilnică a cartierului. Supravieţuitorii erau mai de plâns decât cei ucişi. După milă urmase indiferenţa, apoi egoismul.

Braţele întinse ale mamei-losif, atât de obsedante, până la urmă obosiseră. Căzuseră în jos. Se estompaseră, se şterseseră complet din memorie. De la această tristă întâmplare, Marwan auzise şi văzuse lucruri şi mai rele. Hani avea dreptate doar n-o să ne înduioşăm la nesfârşit pentru soarta unei bătrâne, oricum, tot n-o miai ducea mult.

Azi.' lucrul cel mai important era supravieţuirea. Ea nu se putea concepe decât individual să treci printre gloanţe ! Când o rachetă lovea apartamentul vecin, trebuia să te bucuri că fuseseşi cruţat. Exista un Dumnezeu căruia trebuia să i se mulţumească pentru această îndurare şi pentru amânarea acordată. Când băiatul se întorcea nevătămat, asta era o altă binecuvântare. Dacă. nu se mai întorcea, evident, era îngrozitor. Dar, în fond, tot trebuia să se întâmple...

Ciudat climat !

tu gloanţele şuierând pe deasupra capetelor şi cu sufletul senin. Cu un picior într-o parte şi cu celălalt în alta. Jumătate război, jumătate pace. Situaţia era serioasă dar nu dramatică, se spunea. Asta rezuma perfect starea de Spirit. Şiyah-ul se juca de-a gherila, iar Beirutul, la numai cinci minute de el, se

pregătea pentru o nouă vară de dolce vita. In oraş, populaţia hoinărea pe cornişă, lua dejunul sau cina pe terase, se bronza pe plajă, imita lumea occidentală în modul de a se îmbrăca şi a trăi. Frumoaselor maşini americane li se lăsau jos capota. Era un adevărat festival de Cadillac-uri, Buick-uri şi alte Chevrolete. O mulţime de play-boy se grozăveau în automobile Ferrari său Maserati. Aveau de toate şi. savurau pacea. Se lăfăiau în ea şi nu vedeau utilitatea de a schimba situaţia pentru că totul era cum nu se poate mai bine în cea mai bună dintre lumi.

Şi, numai în scopul de a adăuga o oarecare savoare existenţei şi pentru a avea senzaţia că trăiesc intens, se apropiau de Şiyah o dată cu venirea serii. încercări nevinovate de a se speria şi ei puţin. Maşina era la adăpost. De apropiat nu se apropiau prea mult. Nici nu zăboveau prea mult : îi aştepta masa rezervată la Caves du Roy, loc de întâlnire select al tinerilor înstăriţi. Priveau luptele cu o uşoară strâmbătură,, zicându-şi că cei din Şiyah îşi pierduseră minţile şi că gloanţele nu vor atinge niciodată cartierele distinse şi nici centrul oraşului. Pe scurt, probabil că ei vedeau toate astea, oarecum la fel ca baricadele ridicate în Cartierul Latin în mai '68. Şi plecau de acolo liniştiţi

— In Liban nu putea să izbucnească războiul.

Marwan nu putea scăpa de această ambivalenţă cu trupul în furtună şi cu mintea de adolescent. Se doreai copil şi intact. îl căuta pe Georges să se ducă la mare sau la cinematograf. Jucau Răcanii pleacă la război, Aeroport 75 şi L<x Ragazzina. Era tentat : nu prea încercase cu fetele. Prea timid, prea copil. Asta îl chinuia. Ca să se avânte, trebuia să-l aibă pe Georges lângă el, ca la fiecare etapă a vieţii sale. Din nenorocire, Georges, acest trădător, era absent, imposibil de găsit. Şi care era motivul ? li era frică sau nu-l lăsau ai lui ?

Nu-i mai rămăsese cu ce să-şi petreacă zilele decât cu Loteria naţională, singura instituţie care va rezista războiului. Loteria şi cortegiul viselor celor de la mahala : o casă pentru mămica cloşcă, o sufragerie modernă nouă- nouţă, televizor în culori, o călătorie pe Costa de Azur a cărei frumuseţe era lăudată în presa libaneză. Marwan se repezea să vadă rezultatele. Nu trăsese numărul câştigător. Bogăţia mai întârzia o săptămână ! Din ziare nu citea nimic altceva. Păcat, pentru că ar fi putut să înţeleagă multe lucruri utile pentru viitor.

„Incidentele foarte grave care au loc azi în Şiyah erau previzibile. De mai multe săptămâni tensiunea era în creştere şi provocările se înmulţeau, de parcă o mână iii- vizibilă trăgea sforile pentru a provoca o înfruntare de pe urma căreia Libanul nu va avea decât de suferit."

Da, după aceea totul e previzibil. Chiar şi Marwan poate să spună azi

— Hani era inevitabil. Oriunde mă- duceam mă loveam de el. Ceilalţi se ascundeau. Aşa că puneam întrebări, îi aşteptam) răspunsurile şi, în mod obligatoriu, mă influenţa. Mă ţineam după ql, din curiozitate şi ca o provocare.

Trebuie, să, spun că era liniştitor : aveam un protector. Nu eram prieteni, dar mă impresiona şi îl respectam pentru convingerile lui, pentru curajul pe care-l avea. De altfel, în vremuri ca alea, era mai bine să nu fii certat cu nimeni. Nu aveam sentimentul unei legături profunde şi cu atât mai puţin durabile. Era «mai curând o întâmplare, un accident, o întâlnire... Hani avea să plece aşa cum venise, fără să ceară voie cuiva. Avea să ne redea acel jos al nostru, tot aşa cum ni-l confiscase. Povestea se oprea aici. Cartierul se va întoarce la obiceiurile lui; de bine de rău. Strada va fi din nou a noastră, a mea şi a lui Georges. Eram convins că acest episod nu ne va schimba fundamental.

^ Dar el, Hani, cum te vedea ?

Nu-mi spunea. Cred ca era vorba de o provocare : voia să mă uimească şi să-mi arate cât de grozav era el. Eram un bun spectator. Uneori se juca cu focul. Mă antrena şi pe mine în acţiune.

r- Iţi era frică ?

— Nu chiar. Nu încă,

— Nu încă ?

■— Da, asta ar putea să pară ciudat, recunoaşte Marwan. Frica vine după aceea, când cunoşti toate riscurile. Atunci, dimpotrivă, mă simţeam acoperit. Mă credeam Invulnerabil. Prea semăna totul cu un joc. Imitam gesturile şi mişcările palestinianului. Il însoţeam, sărind de la § uşă la alta, aruncându-mă la pământ, strigând o dată cu el. '

•— Luptai!

— Nu, mă distram. Nu aveam arme. Pentru mine, cei din faţă erau mai mult nişte complici decât nişte duşmani. Imitam chiar zgomotul pistolului-mitralieră. Un adevărat copil, ce mai ! Atitudinea lui Hani, şi el un copil care sfida moartea, îmi întărea această idee.

— Şi mămica cloşcă ce gândea despre toate astea ?

Marwan săltă din umeri.

— Nu ştia, bineînţeles. Altfel m-ar fi închis din nou în casă. Ii spuneam că joc cărţi, în pivniţă, cu colegii de altădată.

Se gândeşte, apoi reia :

— In fond, la Hani, trebuie să fi fost altceva. Avea un fel al lui de a reve,ni mereu asupra aceloraşi subiecte, asupra aceloraşi fraze enigmatice. Asta mă intriga. Spunea mereu că suntem solidari şi angajaţi în aceeaşi luptă.

Arată spre frunte cu degetul:

— Unele form'ulări mi-au rămas întipărite aici. Pentru mine' ele constituiau o deschidere spre o altă lume: Hani spunea : „Să nu-ţi fie teamă de moarte, fiecare s-a născut cu destinul lui, sau Ce ţi-e scris în frunte ţi-e pus. In sfârşit, într-o zi md-a spus : Dacă voi cădea în luptă, am cui să-i las arma. Acela vei fi tu, Marwan l"

— Cum ai reacţionat ?

— In ziua aceea, ciudat, nu am protestat. Mai curând eram flatat : mă considera un adult. Eram mândru. Avea încredere în* mine. Conta, pe mine. îmi încredinţa o moştenire şi o misiune.

Urmă o tăcere. Apoi :

— Hani m-a anunţat că venise timpul să învăţ să trag.

Era în firea lucrurilor.

*

* jţ

Luptătorul şi adolescentul s-au întors pe acoperiş. Puşca, de fabricaţie sovietică, era grea. Marwan voia s-o apuce cu fermitate, de parcă înfrunta un rit de iniţiere. Bar, la contactul cu arm& se produse o reacţie trădătoare : un soi de repulsie de a lua în mână arma aducătoare de

moarte. Ii revenea în memorie imagine,a uitată a mamei- Iosif. Silueta neagră era acolo în fata lui. Marwan tremura. Ii era teamă că arma o să tragă singură, că glonţul de pe ţeavă îi va scăpa, li era frică de puşca care nu-l va asculta, de recului care avea să-i brutalizeze umărul sau să-i proiecteze arma drept peste faţă. Ii era frică de zgomotul asurzitor, care avea să-i • pocnească în timpane.

Marwan ar fi vrut să aşeze arma lângă perete şi să-i spună lui Hani ceva simplu, adevărat şi spontan :

— Nu, zău, nu e treaba mea.

Celălalt n-ar fi înţeles. Nu l-ar fi iertat pentru asta. Marwan şi-ar fi spulberat acolo. începutul lui de prestigiu, cjobândit cu greutate săptămână după săptămână, în contact cu tirurile din ce în ce mai apropiate. Ar fi căzut din nou în copilărie, se gândea el. Trebuia să facă un efort asupra lui însuşi, să depăşească aceste temeri, să-şi uite starea sufletească, altfel l-ar fi decepţionat pentru totdeauna pe palestinian, i s-ar fi întors spatele, ar fi fost dispreţuit. Marwan înţelese miza acestei noi încercări, fju exista nici o portiţă de scăpare trebuia să tragă. Chiar dacă ar fi închis ochii. Chiar dacă i-ar fi clănţănit dinţii. Şă tragă cu orice preţ, indiferent unde şi indiferent cum, ca să scape cu faţă curată. Pentru a merita încrederea palestinianului. Ca să nu se trezească singur în mijlocul războiului. Hani era acolo, tăcut, aşteptând, precum un examinator, j>rivindu-l cu detaşare, li va judeca faptele. Nici nu-l încuraja, nici nu-l descuraja. Responsabilitatea îi revenea în întregime lui Marwan. Nu era nevoie de cuvinte ca să se înţeleagă. Era sfârşitul unei legături sau începutul unei aventuri-. între bărbaţi. La dracu cu martorii !

Marwan sprijini puşca de balustradă. îngenunche. Propti bine patul puştii în umăr şi la obraz, înainte de a duce ochiul la vizor. Se miră că nu descoperă nimic deosebit în direcţia tirului : un zid/doar un zid. Oare trebuia şă regrete ? Asta dădea un caracter absurd exerciţiului, Cu toate astea frica de armă nu dispărea. Din instinct, Marwan a încfais stupid amândoi ochii. In sfârşit, a tras :

un zgomot infernal ! O zguduitură. De parcă arma i-ar I I explodat în mână. In ce parte se dusese glonţul ? N-ar fl fost în stare să spună. Dar trăsese ! Asta era esenţialul. Botezul focului. Prima dată nu înţelegi nimic. Ce clacă ? Trecuse examenul. Marwan era năucit şi ameţit dc bucurie. Era uimit de actul lui în bine şi în rău. In Mir laşi moment pierduse şi câştigase ceva extraordinar ! Un fel de deflorare, cu acel amestec de mândrie şi ruşine. Crescuse în ochii palestinianului. Dar ce-ar fi spus dr.spre asta i^iama şi tatăl lui, tata Abou şi ceilalţi, a căror părere era tot atât de importantă ?

Hani nu permitea gândului să vagabondeze, considerând că cei care gândiseră erau în cimitir. îi zise

— Mai ai nouă gloanţe.

Tonul era amical, aşa cum te-ai adresa unui confrate, ca după o investire. Era mai curând o încurajare decât un ordin. Marwan îşi aşează din nou degetul pe trăgaci. Deşi n-ar fi vrut, rămânea în continuare crispat. Şi iar îşi închidea ochii : era ceva mai tare decât el. îşi reproşa această teamă, acest reflex stupid. Dar se temea de senzaţia detestabilă din momentul în care se descărca arma zdruncinătura, zgomotul. în sfârşit îndrăzni să tragă. De două ori, de trei ori, de patru ori... până la zcce împuşcături. Golise încărcătorul. La dreapta, la stânga, în sus. în jos: Oriunde, fără discernământ. Rezultatul avea mai puţină importanţă ; trebuia să-l convingă pe luptător de curajul lui, să debaraseze arma de blestematele ei de gloanţe.

Marwan rămase năuc un moment, ameţit de detunăturile pe care le mai auzea şi acum în urechi. Nu controlase nimic, nu decisese nimic, nu stăpânise nimic nici nervii, nici actele, nici puşca. Obiectul era el şi asta îl îngrijora. Se întrebă dacă aşa se întâmpla totdeauna cu toţi luptătorii. Oare erau puşi în mişcare de o forţă invizibilă? Erau nişte jucării în mâinile nu ştiu cui ? Nu îndrăzni să-l întrebe pe Hani despre asta, adică să-şi mărturiseas- câ propria slăbiciune. Poate că viitorul îi va aduce răspunsul la întrebare...

Marwan miai ezită câteva secunde între înţepenire şi ameţeala. Când ieşi din această stare ciudată, avu o impresie stranie : se stârnise ceva în el.

— înţelesesem, pentru prima dată în viaţa mea, ca. avem posibilitatea materială şi imediata de a ucide, îşi aminteşte el. Chiar dacă nu vre,i s-o faci, chiar dacă ră4 rriâne un lucru abstract, asta provoacă un şoc. Dintr-o* dată vedeam lucrurile cu totul altfel. Din ziua aceea zâmbetul rrieu a început sa pălească. Prin forţa împrejurărilor devenisem un altul. Nu mai puteam aborda

viaţa în acelaşi îpl, Hani m|ă confruntase cu momentul adevărului. Fără îndoială că nu era un demers nevinovat din partea lui. întruchipa războiul/ înţelegeam că îmi impunea o alegere : să mă retrag sau să mă angajez.

— Ai fi putut renunţa să mergi mai departe ?

Desigur. Puteam să pun puşca jos şi să plec. Dar

lucrurile nu sunt chiar atât de simple în realitate, altfel nimeni n-ar mai comite niciodată vreo greşeală. Intră în joc mii de elemiente, adesea nebănuite, determinându-ne comportamentul. Unele sunt fără importanţă sau pot fi corectate. Altele sunt însă iremediabile. în momentul acela nu eram în stare- nici să conştientizez, nici să iau o decizie. Aveam cincisprezece ani şi în faţa mea se afla un adult hotărât. Eram în prezent, nu în viitor; Fireşte, temperamentul mă făcea să refuz.să mă duc să trag în oameni. Puşca îmi producea oroare. Nu aveam! motive să mă expun şi să-i urăsc pe ceilalţi. Pe de altă parte, arma îmi dăduse o siguranţă nouă. Cât ţinuse încărcătorul mă simţisem puternicf Un sentiment reconfortant, exaltant, de invincibilitate. Eram o persoană redutabila, în ciuda vârstei şi lipsei mele de experienţă. Toate raporturile- se modificaseră. în sfârşit, în faţa pericolelor care mă înconjurau de săptămâni în şir, acum aveam cu ce să ripostez. Nu mai eram o ţintă neputincioasă. Toate acestea nu erau exprimate, erau confuze, dar profund trăite de adolescentul de atunci, subit proiectat în faţa propriilor sale responsabilităţi.

— Chiar te-ai gândit la toate astea ?

— Da, şi chiar la mai multe. Le-am intuit... eram ransformat. Este important să te crezi puternic în aceste nome<nte de nebunie. Lucrurile mergeau foarte departe. Se produsese un eveniment esenţial : fusese tăiat cordonul ombilical care mă lega de mămica cloşcă. Pentru prima dată, mă ştiam în stare să-mi asigur propria apărare, peveneam un protector. Puşca îmi dădea această posibilitate. Asta însemna că îmi luam avânt, mă emancipam. Brusc, mă aflam foarte departe de mamia. Nu mai avea nici o influenţă asupra mea. Ea n-ar fi putut să înţeleagă. Acolo avusese loc o confruntare între doi bărbaţi, pe propriul ei acoperiş, fără ca ea să aibă habar. Cum şi-ar fi putut imagina că propriul ei copil, atât de drăguţ, se antrena în mânuirea armelor, minţind-o ? Cuvintele,, privirile, dialogurile n-ar mai fi avut acelaşi sens.

Marwan mă priveşte fix :

— Intr-o bună zi îţi minţi neapărat mama, pentru că fiecare are viaţa lui, îşi urmează propria cale, are secretele lui. Pretinzi să fii autonom. Deodată vezi totul cu alţi ochi. Eşti adult. E ceva banal. Fiecare trece prin asta, ca un vapor care ie^se din port şi pleacă să înfrunte marea. Poate că peste el se va abate furtuna sau va naufragia, nu ştie ce-l aşteaptă. Asta e destinul. Această ruptură se produce oricum. Doar din cauza evenimentelor dramatice pe care le

trăiam, rupând legăturile, pătrundeam într-o zonă de mare risc. Toată generaţia mea se războia cu aceleaşi elemente dezlănţuite,

Marwan, ameţit de plăcere şi derutat, ar fi vrut să mai golească un încărcător. Aşa, ca să uite, ca să se de- fuleze. împotriva oricărei aşteptări, Hani refuză să-i dea muniţiile. Apoi îi explică :

| — De acum înainte, trebuie să ştii că fiecare glonţ e destinat să ucidă.

Marwan se înfioră tot. în minte îi vine o melodie nostalgică auzită la tata Abou :

„într-o zi copilul ia o puşcă,

Fără să bănuiască ce înseamnă asta.

Nu-i spuneţi, dar totul s-a sfârşit".

Cântecul se realizase la căderea nopţii, pe un acoperiş din cartierul Şiyah. Fără îndoială, Hani avea dreptate când pretindea că „Ce ţi-e scris în frunte ţi-e pus*. _

0

DESPĂRŢIREA

C

amioneta se lăsase pe suspensii. Familia încărcase în grabă, claie peste grămadă, canapeaua veche pe jumătate plesnită şi fotoliile, aragazul, un televizor de ocazie, un lampadar dezarticulat, covoarele ieftine, o cadă de zinc, saltele, aşternuturi şi cuverturi, tot felul de cutii de carton umflate... cincisprezece ani de viaţă în Şiyah.

Totul era expus acolo, sub cerul deschis, dezvăluit sau mai curând confirmat, fără pudoare. Asemeni rufelor puse la uscat pe balcon, care arată lenjeria intimă a familiei, de la bunic până la sugar. Nimănui nu i-ar fi trecut prin minte în cartier să-i fie ruşine de această etalare jalnică. Asta era soarta fiecăruia. Toţi erau lucizi în privinţa persoanei lor, a bunurilor şi a propriei condiţii. Nimeni nu se aventura să facă pe grozavul. Şi mai ales oamenii nu erau judecaţi nici după numărul de petice de la pantaloni, nici după cârpelile de la saltele. Astăzi, mai mult decât în oricare altă zi, acest gen de stare sufie- 1 cască nu mai conta numai plecarea era importantă, sau mai exact fuga... un soi de dezertare cu care Şiyah-ul nu era obişnuit. Începutul unui exil, indiciul unui exod. Ca o fisură în mozaicul din Şiyah Georges şi ai lui spălau putina. Da, Georges î Prietenul din totdeauna... pleca. Nu spre o promisiune de mai bine, nu spre bogăţie (bo- r.ăţia lui era îngrămădită în camionetă), încă şi mai pu- (in spre un vis sau măcar spre o căsătorie. Trebuia să plece, asta era tot. O obligaţie, chiar dacă nimeni nu-i alunga. Aşa era situaţia : absurdă. ^

Ai fi putut să întrebi pe toată lumea din Şiyah toţi ţi-ar fi spus că locul lui Georges, al tatălui său. al mamei sale, al fraţilor lui e*a acolo. Nu făceau parte din peisaj-, chiar erau chiar peisajul! Şiyah-ul se simţea bine cu ei. Contribuiau

la echilibru. Erau o piesă din mozaic. In acelaşi timp,, fiecare ghicea că această branşă din marea familie trebuia să .se îndepărteze. Această necesitate nu el a mărturisită cu voce tare. Nu se*vorbea de vreo interdicţie de şedere. Se gândeau deja la apropiata lor revenire. Cu toate astea, mesajul era uşor de bănuit. Era efectiv un fel de rămas bun ! In caz de întoarcere, privirile vor fi cu totul altele. în sânul' comunităţii se va produce o ruptură, o rană. Iată ! Nimănui nu-i trece nici măcar prin gând să-l oprească pe Georges. Fatalitate : trebuiau să se despartă. Nu era nimeni vinovat, nu se făcuse nici o nedreptate, nu existau motive. Doar o urgenţă să părăsească: Şiyah-ul, şa se îndepărteze de Şiyah. Văzând camioneta exodului, încărcată cu tot avutul unei familii, Marwan şi-a amintit de cuvintele palestinianului :

— Nu alegi. Eşti forţat.

Din nefericire, spusele lui reflectau bunul simţ. Marwan se întrebă unde vor duce toate astea. Până unde puteai. fi constrâns ? Avea de ce să se înfioâre, pentru că totul era scris, hotărât dinainte. Nu puteai alege de pa:- tea cui să treci. Era ceva automat, înscris de la naştere pe carnetul de identitate, chiar dacă, până atunci, Marwan nu-şi pusese niciodată această problemă !

A recunoscut evidenţa oamenii erau duşi de evenimente. Ele hotărau pentru ei, în locul lor. Nu puteai decât să te laşi în Voia lor, să te supui — nici măcar unor oameni — unui destin. Era inutil să fii lucid în Şiyah, trebuia să te supui cerinţelor unei situaţii. Erai prins în aventură, sau în tragedie,, ca într-o razie. Cu atât mai ră-u pentru convingeri, pentru aspiraţii, gentru renegări. Cu atât. mai rău pentru infamie, pentru regrete, pentru re- muşc&ri. Nenorocirea venise. Trebuia să i se deschidă uşa. ţA după zi, noile frontiere se conturau singure. Viaţa şi viziun^ă fieţii şe schimbaseră deja la cei mai înţelepţi. Merfalitaţij âîmităţi, caractere, pasiuni şi respingeri, prieteni şî duşmani, totul era răsturnat, repus în discuţie. Şivah-ul, CU femeile şi bărbaţii, cu copiii lui, era destabilizat. Acum Marwan îşi dădea seama de asta. Cum să nu vadă când Georges era obligat s-o ia din loc ?

Dar ce se putea face ?

Nici o idee, nici un principiu nu rezistau. Delimitarea se preciza. Se vedea lăsându-se o barieră. Care tăia cartierul în două. Nu era timp de filozofat ! Nu trebuia să greşeşti tabăra. Vai de cei întârziaţi, vai de cei distraţi sau de nehotărâţi. De data asta nimeni nu mai putea rămâne pe peron : trebuia să aleagă între biserică şi moschee, trebuia să aleagă... şi să intre. îri caz de ezitare — de refuz nu mai vorbim ! — cineva îşi lua însărcinarea să te împingă. Aşa se trecea de la indiferenţă la angajament, de la coabitare la confruntare, de la pace la război, de la toleranţă la intoleranţă. Nu e vorba de nici un moralism, ci pur şi simplu de o constatare. Cea care îl conduce în mod natural

pe Marwan la moschee şi pe Georges la biserică, doi adolescenţi care până atunci riu auziseră deloc vorbindu-se de Dumnezeu sau de Allah.

Marwan nu va uita această despărţire. Părinţii erau în maşină. Numai Georges, cu ochii strălucitori, sărise jos din spatele camionetei încărcată cu amintiri ale copilăriei lor c fiecare obiect era legat în mintea lui Marwan de o întâmplare. Cei doi prieteni rămăseseră faţă în faţă. Imposibil să nu plângă : Dumnezeule ! La vârsta asta suntem extrem de sensibili.

— Plec.

— De ce ?

— Aşa. A

Nu existau alte motive. Nu era decât dementă. Amândoi au dat din umeri în acelaşi timp, ca într-o oglindă. Chiar şi coincidenţele erau dureroase.

Tatăl îi strigă din maşină :

— Ne ducem în partea creştinilor.

Nici mândrie, nici ruşine. Nici bucurie, nici ranchiună. Şi mai ales nici urmă de provocare. Enunţa un fapt, independent de voinţa lui.

Cei doi^ adolescenţi schimbară îraze care, în curând, nu vor mai însemna nimic.

—Creştini, ei, şi ?

— Şi locul nostru e acolo în faţă;

— Cu ceilalţi ?

— Facem parte dintre ceilalţi.

— Povestea asta e o prostie.

— Într-adevăr, o prostie.

— Nimeni n-o să vă facă rău aici.

— Cine ştie ?

— Sunteţi cunoscuţi.

— Da... şi nici noi n-o să vă facem rău.

Apelul claxonului. Tatăl îşi pierdea răbdarea.

— Adio, Marwan.

— Adio ? Nu, o să putem să ne întâlnim în oraş, în piaţa Martirilor. între noi nimic nu se va putea schimba.

— De acord. Poate că ne vom întoarce foarte repede. Acolo ne găzduiesc nişte veri, dar nu putem rămâne* ia nesfârşit.

Se auzi din nou claxonul. Georges sări peste lucruri.

— Să-i spui la revedere din partea mea lui tata Abou !

— în regulă ! Salut !

— Salut !

Camioneta demarase deja şi dispăru după colţul străzii. Marwan simţi deodată în el un mare gol. Privi în jur. Nu mai recunoştea acel jos al lor. Sau

mai curând acei jos nu-i mai plăcea. Nu mai avea nimic liniştitor, nimic familiar. O furie, un fel de furtună puse stăpânire pe el. Ar fi vrut să soarbă tot. Să urle. Să insulte trecătorii pentru indiferenţa şi laşitatea lor. Dar sti'ăzile erau goale. Nici măcar o fată din gaşca lor căreia să-i spună că e nasoală, doar aşa ca să se uşureze. Numai Şiyahu-ul şi cerul albastru. Şiyah-ul fără Georges şi cerul unde Allah îşi pierduse minţile. în lipsă de altceva mai bun, în lipsa unui vinovat sau a unui confident, Marwan îşi înjură cartierul şi pe Dumnezeul lui. Apoi izbucni în plâns.

Uneori se produc şi miracole. în spatele lui, o voce amicală şopti

— Georges era un băiat de treabă.

Marwan se uită năucit la Hani. Ar fi vrut să strige :

— Din cauza ta a plecat !

In realitate însă, Marwan dădu din cap, şi constată :

— Acum nu mi-ai mai rămas decât tu în Şiyah.

? *

— După o săptămână sau două m-am reîntâlnit în* tr-adevăr cu Georges în piaţa Martirilor. Cu Georges şi cu ceilalţi colegi trecuţi în faţă, de partea creştinilor. In cartier luptele continuau, dar cu perioade de pauză. în centrul oraşului era în continuare pace. Era plin de lume : maşini mari claxonau prinse în ambuteiaje iar pietonii se înghesuiau în pieţele acoperite fără să se agreseze. Toată lumea râdea sau era destinsă. Asta era Beirutul. Oamenii ştiau să trăiască. Femeile intrau grăbite în marele magazin Bynlos unde găseau de toate. Pentru noi, copiii de la mahala. Piaţa Martirilor era Babilonul ! Ne dădeam întâlnire acolo şi stăteam ore întregi discutând, 'făcând glume, ascultând rock de la tonomatele din bis- trourile strălucitoare, visând în faţa vitrinelor unde se îngrămădeau eşasuri japoneze, magnetofoane, maşini de calcul electronice şi alte minuni tehnice^ totul pe fondul building-urilor albe sau galbene care se construiau întruna, transformând în ochii noştri vechiul oraş plin de case joase într-un adevărat .New York. Eram fermecaţi, fascinaţi. Şi visam ca într-o zi să avem şi noi locul nostru, numai locul nostru, un loc mic de tot, în această capitală occidentalizată cu o sută de bănci, cu plăcile lor de cupru care ne impresionau : Trade, Travel, Import, Export ! Aici, în Piaţa Martirilor, vechile autobuze cenuşii îi descărca pe toţi sărmanii de la periferie Cap de linie, toată lumea coboară ! Cui i-ar fi trecut prin minte să meargă mai departe ? Pentru noi aici era Pământul făgăduinţei, paradisul nostru. Nu degeaba cele opt linii din Beirut se întâlneau toate aici. Şi cu atât mai rău daca tinerii bogaţi dispreţuiau locul ăsta, prea popular, cu cinematografele porno, preferând cartierele în care noi nici măcar nu îndrăzneam să ne aventurăm, pentru cănumeV de t)ior, Chanel, Vuitton, Cartier, costumul roşu al cp«m care te invita în gura mare să intru Ia Crazy Horse Saloon simbolizau o altă lume,

inaccesibilă dacă nu interzisa. Pentru noi; Piaţa Martirilor, pe care o mai numeam şi după vechiul nume de Piaţă a Tunufilor, era America

noastră. Creştini sau musulmani, nu avea importanţă. Eram între noi, aveam limbajul nostru, gusturile noastre, ideile, visele noastre şi fără îndoială că şi frustrările, poftele, geloziile noastre de care nu vorbeam. Aveau să se exprime cu siguranţă mai târziu, în război, cu acea furie de a distruge, a mânui şi a poseda totul. Dar acolo nu se manifestau, nu în ziua aceea. Dimpotrivă, împreună cu Georges, pe care îl regăsisem, şi cu ceilalţi aveam impresia că reconstruim Şivah-ul, că reînviem în spiritul cartierului nostru... departe de bombe şi de suferinţe. Vorbeam de una, de alta : tata Abou, Iosif, fetele drăguţe pe care nu le mai aveam. Vorbeam despre tot ceea ce ne putea uni, nu despre ceea ce ne separa.

Marwan dă din cap cu convingere.

— Evitam esenţialul, îşi aminteşte el.

— Esenţialul ?

— Da, lucrurile despre care nu puteam vorbi, care nu puteau fi recunoscute.

Tace, de parcă mărturisirea rămâne imposibilă şi după unsprezece ani. Trebuie să-l forţez, să-l îmboldesc :

— Ce lucruri ?

— Pretindeam în faţa lui Georges că stau în casă. Ii spuneam că nu mai aveai ce să faci în Şiyah. Cartierul era mort, vpustiu, insuportabil... mă plictiseam. El răspundea acelaşi lucru. Singurătate şi plictiseală. Nu puteam totuşi să-i povestesc zilele petrecute cu Hani, orele în care învăţasem să trag cu arma... când gloanţele se izbeau în faţă, la o sută-două de metri.'Casele pe care le ocheam acolo, pe care le ciuruiam cu gloanţe, unde se cristaliza treptat, dar mereu inconştient, o nouă ură, semănau cu a mea. Le vedeam cu ochiul liber. Le cunoşteam. Mă ju- casem pe acolo. Erau la o zvârlitură de băţ... acele blestemate de case în care locuia tocmai Georges. Cum puteam să spun aşa ceva ? Cum aş fi putut, faţă în faţă, să mărturisesc asta celui mai bun prieten ? Şi cum s-o explic? Eu însumi nu eram în stare să-mi înţeleg comportamentul. Situaţia era foarte complexă. Aşa că tăceam. Il minţeam pe Georges şi pe mine însumi : nici o vorbă despre zilele întregi petrecute în pivniţe, în pivniţele noastre, de acum înainte ocupate de luptători în uniforme deveniţi profesorii noştri. Nici o vorbă despre cursurile de

^antrenament, tot fără ştirea părinţilor, unde sute, apoi mii de copii învăţau arta războiului, unde o întreagă generaţie, care nu depăşise încă stadiul copilăriei, se pregătea pentru masacru fără să ştie. Şi aceşti puşti, care azi se bat la Beirut unii împotriva altora, îşi luau rolul foarte în serios.

Marwan dă din umeri. Suspină : fatalism, resemnare, tristeţe, dezgust.

îşi aminteşte :

— într-o zi am vrut să plec, să părăsesc acea pivniţă, să dau uitării armele. I-am propus vecinului meu să mă urmeze, sa ne îndepărtăm de acea mascaradă înainte de a fi prea târziu pentru noi. Tatăl meu avea dreptate, nu trebuia să ne amestecăm. Dar celălalt, copilul, m-a privit sever, aproape dispreţuitor. S-a înfuriat şi m-a acuzat că sunt laş, trădător, nebun... mi-a servit discursul adulţilor, al palestinienilor care ne antrenau. Trebuie să ne pregă-gătim pentru ce e mai rău, să fim gata să ne apărăm familiile, teritoriul. Nu avem de ales, repeta el.

Marwan e plin de amărăciune :

— Băiatul ăla abia împlinise treisprezece ani ! îmi fă*- cea morală ! Mă bruftuia, îmi spunea pe ce drum trebuia să apuc eu ! Mi-a fost ruşine de reacţia mea. Am stat jos şi am ascultat. Instructorii repetau Ori ei, ori voi. Asta am învăţat-o foarte repede. Când auzi de zece, de douăzeci de ori această frază într-o singură zi, începi să vezi lucrurile altfel. Eşti permanent în alertă. Nu mai ai nici o clipă de siguranţă şi începi să-i deteşti pe ceilalţi, din faţă, pentru că-ţi fac viaţa imposibila. Nu era nevoie de mai mult ca să ne atragă în fiecare dimineaţă în pivniţe, unde ne duceam ca altădată la liceu. Eram elevi' buni. Erau prezenţi toţi copiii din cartier. Toţi erau atenţi. Şi, în câteva săptămâni, cunoşteau toate numele şi modul de întrebuinţare al puştilor şi mitralierelor disponibile pe piaţă.

— Vă ţineau şi cursuri, politice ?

— La început nu. Palestinienii se considerau mai curând militari. După aceea, Hani a venit să ne vorbească despre situaţie. Explica evenimentele care se petreceau în jurul nostru. Uşor, uşor, aveam impresia că înţelegem. Nu spuneâ vedeţi, creştinii pleacă, se pregătesc să vă ucidă.

— Ai vorbit despre asta cu Georges în Piaţa Marti-* rilor ?

— Nu, evident. In pivniţele din Şiyah, când eram între noi, zeci de copii musulmani în faţa unor adulţi, a unor luptători în uniformă, lucrurile erau evidente. Dar acolo, cu Georges, în piaţa plină de viaţă, era cu totul altfel. „

— Diferenţa asta nu te tulbura ?

— Ba-da, bineînţeles. Şi vedeam că şi Georges se simţea stingherit. Aşa,că într-o zi ne-am mărturisit totul...

Marwan zâmbeşte :

— Plin de ruşine, i-am povestit lui Georges că mă antrenam la tir. S-a supărat: tragi în noi ? Nu eram deloc mândru : da, trăgeam în ei. Fără să ochesc, fără să rnă gândesc la ceya rău... dar trăgeam în casele lor. Am crezut că Georges va sări la mine, îmi va trage un pumn In gură sau va pleca pentru totdeauna făcându-mă ticălos. Dar nu ! Chipul lui era trist, plin de ruşine ca şi

al meu. Cu privirea în pământ, mă anunţă la rândul lui că şi el trăgea în noi ! Am rămas acolo, ca doi idioţi, fără şă mai ştim nici ce să facem, nici ce să spunem. Eram doi prieteni. Totdeauna fusesem împreună. Ca doi fraţi. Ţineam unul la altul. Fiecare simţeam lipsa celuilalt. In privinţa ăsta, nimic nu se schimbase... dar, de două săptămâni trăgeam unul în altul.

Marwan constată-fără alt comentariu :

— Nu puteam face altfel.

Unsprezece ani de război n-au reuşit să-i ofere explicaţii. Nici apreciere critică, nici conclude. Poate că năucit de. incoerenţa situaţiei, nu şi-â mai venit niciodată în fire. Sau, mereu în acţiune, nu, a avut niciodată timp să reflecteze. înrolat într-o tabără; pentru că altă alternativă nu exista, a fost un adevărat ostatic. In faţă, Georges trăia aceeaşi dilemă^ supunându-se aceleiaşi mişcări. A povesti itinerarul, lui Marwan,. musulmanul, sau al lui Georges, creştinul, ar însemna exact acelaşi lucru. Aceeaşi inimă şi aceeaşi minte. O ruptură şi uraganul îi ia în furia luit

— Ştiam că creştinii nu erau mai răi decât noi* spune Marwan. Iar Georges ne cunoştea şi el pe- noi. Amândoi

am făcut aceeaşi constatare : era imposibil să rămâi în afară, imposibil să te laşi masacrat. Ne-am spus, fără urmă de ură, că dacă ne vom întâlni într-o zi faţă în faţă, în

Juptă, nu vom trage unul în altul. Da, aşa ne-am spus, în Piaţa Martirilor. E cumplit să ajungi în astfel de situaţii. Noi nu eram vinovaţi cu nimic. Nu aveam nici un motiv să ne batem. Cu toate astea, acceptam ideea de a ne ucide reciproc, aproape gratuit... pentru că aşa era situaţia, numai pentru asta. Fiecare trăia aceeaşi dramă. Şi fiecare o va trăi, minut de minut, vreme de zece ani, vreme de douăzeci de ani. Am fost urmărit totdeauna de această obsesie : să mă găsesc faţă în faţă cu Georges, cu arma In mână. Când trag acolo, în casa aceea apropiată pe care p cunosc bine, mă rog să nu fie înăuntru Georges. IşTu mi-aş ierta niciodată moartea lui. Ştiu că şi el trăieşte cu aceeaşi obsesie.

încă un suspin, încă un ridicat din umerî.

— Asta e războiţii civil. Ceva oribil. Prin definiţie, ne omoram între noL Prietenii, părinţii, fraţii se spintecă în-

- tre ei. îţi faci rău ţie însuţi. îl cunoşti pe omul în care tragi. Ai trăit cu el. Poate că i-ai iubit fiica. Sau ai fost la liceu cu fiul lui..» şi, copil fiind,* te-a luat pe genunchi. Atunci, ca să uiţi, .ca să găseşti un motiv de ură, un sens sau o scuză actelor tale, trebuie să mergi mai departe, să continui, să inventezi o furie care să distrugă, şă nimicească totul, ca să nu mai existe memorie, nici martor, nici ochii care să te privească, Care să-ţi aducă aminte de faptele tale... de faptele de care nu poţi fi mândru.

— Ce s-a întâmplat cu Georges ?

— După această mărturisire reciprocă era imposibil sa ne mai întâlnim., M-am reîntors în Şiyah, în sectorul musulman, iar el s-a reîntors în cartierul creştin, chiar

t în faţă, la doi paşi. Prea departe ca să-i disting faţa, prea aproape ca să nu-i aud vocea. Silueta aceea de colo, cu o armă, este cumva Xîeorges ? Nu ştiu. Dar în serile din perioada întreruperii ostilităţilor, când mă aud strigat („Marwan, eşti acolo ? Ce mai faci ?"), ştiii că el e, Georges, prietenul meu, Războiul poate să dureze cincisprezece ani, totdeauna mă va striga, aşa cum toţi ne strigăm de Ia.o tabără la alta, ca să vorbim de trecut fără să ne

vedem. în nopţile liniştite, când nimeni nu-mi va mai striga numele, asta va însemna că Georges a fost ucis.

Sunt convins că Marwan, cu toată privirea lui absentă, ar fi în stare să plângă. îmi spune, parcă îngrijorat sau cu regret :

— E cumplit, dar tinerii care se bat azi la Beirut nu se mai strigă pe nume, Nu se cunosc. Nu s-au jucat niciodată împreună, nu au vorbit niciodată unul cu altul. Nu s-au văzut niciodată. Nu mai este un război civil. E un război între două popoare, diferite, străine. Intre ei există o frontieră şi nu au nici un motiv să se iubească.

— După ce l-ai părăsit pe Georges, în Piaţa Martirilor, ce s-a întâmplat ?

— Nu voiam război. Dar nu voiam nici să fiu margi- nalizat. Nu aveam de ales : m-am întors în pivniţe, acolo unde palestinienii ne "învăţau să mânuim armele, acolo unde ne sugerau o interpretare a lumii. La început erau cuvinte burghezie, maronii v, imperialism. Apoi fraze voi sunteţi viitorul ţării, voi veţi fi eliberatorii. Apoi sloganuri Nu vrem război, dar vom lupta până la victorie. Sau : Creştinii şi maroniţii vor să acapareze puterea. Dacă nu reacţionaţi, veţi sfârşi ca nişte negrotei în propria voastră ţară !

De data asta Marwan ^hiar râde :

— Probabil că dincolo în faţă, li se spuneau cam aceleaşi lucruri ! Palestinienii vor să ne fure pământul, musulmanii vor să ne alunge din ţara noastră şi să pună mâna pe putere, sau să ne gâtuiască. Nouă ni se vorbea de eliberare, de emancipare. Lui Georges probabil că i se spunea ceva de genul : Dumnezeu, patria şi familia.

— Toate aceste lucruri ţi se păreau adevărate ?

—- Până la urmă, da. Din zi în zi asimilam vorbele palestinienilor, faptele şi evenimentele pe care le trăiam. Probabil că acolo, în faţă, Georges adera la teoriile instr'uc-

1 Maronit — adeptul Bisericii maronite, Biserică de rit sirian implantată mai ales în Liban. Centrul Bisericii rnaronit<ş se află în Liban, unde joacă un rol important şi unde îşi are re-: şedinţa patriarhul (n.t.).

torilor săi, falangiştii, în nişte pivniţe care, probabil că nu se deosebeau prea mult de ale noastre.

Lui Marwan i se luminează faţa. Mă ia drept martor : — Ascultă-mă bine, îmi zice. Când un glonţ îţi trece pe deasupra capului, când îl auzi şuierând şi când se loveşte de zid. acolo, în faţa ta, în acel moment îţi spui e adevărat, ticăloşii din faţă vor să mă omoare,

A UCIDE

upă acea lucrurile au mers foarte repede. Legăturile I şcu copilăria fuseseră tăiate. înainte, Marwan, spre .JL/destinul tău ! înainte, tineri ai Libanului ! Nimic " nu-i mai putea reţine. Erau antrenaţi, înflăcăraţi. Se simţeau înrolaţi, aparţineau unui grup. Fuseseră luaţi în primire. Dispăruseră nevoia de a gândi şi responsabilitatea individuală. Trecuseră deja două luni de război ! Se simţeau bărbaţi în toată firea. Li s-au oferit uniforme, sau mai degrabă ţinute de luptă y pantaloni şi bluză kaki, bocanci negri în picioare, centură şi pumnal în bandulieră. Dar mai ales, li se încredinţase o armă. Marwan avusese parte de o puşcă Kalaşnikov. Mulţam' ! Era adevărat : numele ruseşti cântau la ureche, ca atunci când încarci o puşcă. Se terminase cu vara, cu marea, cu vacanţa i lumea se închisese. Războiul ! Fiecare pe teritoriul lui bine delimitat. Fiecare la postul lui. Cu uniforma şi cu puşca —. aşa cum alţii primesc în dar o motoretă — Marwan se credea împuternicit cu o misiune. Avea un rol în societatea din Şiyah. Neapărat un rol bun şi o misiune nobilă, ^părător al propriului său jos, devenit patria lui, protector al mămicii cloşcăr, devenită mama, tutore al fraţilor lui, deveniţi comunitatea; într-un cuvânt, un membru al miliţiilor. Ia gândiţi-vă ! Cu o săptămână în urmă, încă se mai juca bile, între dpuă cursuri clandestine de geopolitică. Acum iată-l luptător, cu încărcătorul plin, cu dispoziţia să economisească gloanţele dar cu deviza.: — Fiecare glonţ este destinat să ucidă. Acest gen de lecţie rămâne întipărită în minte.

Se terminase cu Marwan, băieţelul drăguţ. Nici el nu voia sâ şi-l mai amintească. Nu putea fi vorba de înduioşare. O uniformă, o puşcă, astea metamorfozează lumea, oriunde şi oricând.

—' Eram mândru, mărturiseşte Marwan. Eram convins că toată lumea mă iubea, îmi mulţumea. Am dat fuga acasă. Voiam să le arăt repede uniforma şi puşca^ Imediat după distribuirea armelor, toţi copiii prezenţi au zbughit-o ca mine. Am bătut la uşă, gâfâind, nerăbdător. Mi-a deschis mama. M-a văzut, s-a uitat la mine şi a încremenit. Mă măsura din cap până în picioare. Nu-i venea să creadă. Iar eu stăteam acolo, zâmbind cu toată gura, în poziţie de drepţi şi mă

lăsam admirat. în spatele ei, surorile şi tratele meu erau complet năuciţi. Nici lor nu le venea sâ creadă* ^

Marwan, în culmea fericirii, le-a spus :

— Da, chiar eu sunt, Marwan 1

Un strigăt de bueurie.

Mămica cloşcă tot nu era convinsă. Voia dovezi., îi ceru lui Marwan să-şi ridice în sus părul lung şi negru. Băiatul îi dădu ascultare, descoperindu-şi faţa de adolescent, acea faţă de copil nevinovat la care mămica cloşcă nu se putea uita fără să fie profund tulburată. Marwan ştia asta. Marwan se jucă cu ea, râzând în hohote, întinzând spre ea acea faţă atât de iubită, repetând :

— Marwan ! Da, e chiar Marwan al tău ! îţi dai seama ?

^îşi dădea seama. Şi, cu furie, ea îşi pălmui fiul, El nu înţelese :

— Pentru ce ?

Se ţinea cu mâna de obraz, mai mult decât umilit.

— Pentru ce ? repetă el din nou.

Mama era tristă, sau mai curând severă. Expresia ei îl nelinişti pe Marwan. Ochii îi transmiteau un mesaj pe care adolescentul nu reuşea să-l dezlege. Se uitară unul la altul, incapabili să vorbească, să se înţeleagă, să meargă unul spre altul. Erau ca doi străini. Uniforma, arma, aveau oare atâta importanţă pentru mămica cloşcă ? Încât să nu-l mai recunoască, să nu-l mai accepte şi poate să nu 1 mai iubească ?

— Nu, bineînţeles, răspunse ea. Te voi iubi totdeauna. Totdeauna vei fi copilul meu.

Era frumoasă, era emoţionantă, mămica cloşcă, stârid acolo şi reţinându-şi lacrimile, cu privirea plină de disperare şi tandreţe. Cu felul ei de a spune cară-te şi în a- celaşi timp vino în braţele mele. Marwan pricepu că războiul nu era chiar atât de simplu cum credea. In spatele jocului mai exista şi drama. Nu numai moartea : tragedia cotidiană, inimile îndurerate, durerile şi tăcerile. In momentul acela, tulburat, dezorientat, ar fi putut să-şi scoată haina militară şi să pună puşca jos. Nu avea nici o obligaţie. Mai mult decât morţii şi răniţii din ultima vreme, mai mult decât imobilele calcinate, mai mult decât avertismentele tatălui, privirea plină de panică şi reproş a mămicii cloşcă reflecta toată nenorocirea războiului,

— Este adevărat, în acel moment, într-o străfulgerare de luciditate, puţin a lipsit să nu las totul baltă, afirmă el. Dar de ce a trebuit ca mama să izbucnească în lacrimi, să se arunce la picioarele mele, să mă sărute... de parcă deja mă ierta, de parcă m-ar fi acceptat aşa. După aceea, în ciuda emoţiei, în ciuda implorărilor să dau puşca înapoi, nu mai puteam da înapoi. îmi păstram locul In casă. Numai că strecuram puşca sub canapea. Un mod de a ne minţi, de a nega ceea ce ne aştepta. un alibi pentru o dragoste neschimbată...

războiul ne deschisese uşa cu forţa. Şi toată lumea îl accepta. Va fi un fel de complicitate între noi toţi. Când mă voi duce la luptă, mama nu se va putea împiedica sâ gândească, la fel ca mine ori Marwan, ori celălalt. Nu putea decât să spere moartea celuilalt, şi să-mi ierte crimele.

Il întrerup pe Marwan

— Prezentate astfel, lucrurile par simple.

Mă corectează

— Totul se întâmplă aşa. Înaintezi pas cu pas până când ajungi într-un punct ireversibil. După aceea, totul se înlănţuie şi totul pare natural. Aşa se întâmplă imposibilul, incredibil. Câteva minute, câteva secunde... şi totul e digerat. Avem o capacitate nebănuită de a suporta şocul, de a trece peste ororile noastre, de a..,,

j Marwan se opreşte,

M-am obişnuit cu ezitările lui. Trebuie să forţez mărturisirea, să solicit confidenţa, să ajut cuvintele. Este de înţeles câţi martiri, actori direct implicaţi în masacru, un masacru în direct, în curs, au acceptat să facă mărturisiri ? Câţi dintre ei, în plina acţiune şi chiar după acţiune, simt nevoia să povestească ? Am fost deci obligat să respect tăcerile sau pudoarea lui Marwan. Numai că de data asta e vorba de altceva. O simt. E un refuz. Refuzul de a vorbi, de a merge mai departe. Tulburare. De câteva zile, la oră fixă, ca nişte funcţionari scrupuloşi, ne întâlnim aici, faţă în faţă. într-o încăpere- goală. Izolaţi de lume. Ascunzându-ne, pentru că Marwan riscă mai mult făcând mărturisiri decât mine care îmi exercit meseria. Şi ore în şir, cu aceeaşi voce neutră, se confesează. Sobrietate în exprimare şi gesturi. Eu, ca un pervers, ascult cu amândouă urechile. Şi notez. Şi stârnesc mărturisirile. Cer o precizare, o informaţie, insist asupra unei senzaţii. Marwan acceptă. Cu siguranţă că se eliberează. Cu uşile închise. Obsedant. Ore în şir de discuţii, reconstituind situaţii, dar mai ales reacţii, comportamente, ceea ce Marwan înţelege mai greu. Sentimentele, sensibilitatea ? Nu prea mai cunoaşte aceste cuvinte. Şi totuşi asta vreau să surprind la el omul, nu maşina de ucis. Omul în faţa morţii, în faţa victimei, în faţa barbariei...

Când se face noapte, ri-am încotro şi închid caietul în care se adună o sumedenie de note. Mâna a amorţit de atâta scris. Marwan îşi simte mintea epuizată. îmi spune „nu mai eram obişnuit să vorbesc aşa, nici să-mi pun întrebări şi, încă şi mai puţin, să răspund de actele mele". O strângere de mână, fără-căldură deosebită. Nu are încredere în mine. Curiozitatea mea i se pare suspectă. Nu reuşesc să-l găsesc pe ucigaş simpatic. Spre deosebire de cititor, l-am cunoscut pe luptător înainte de licean. Mai mult cred că price compasiune, bunăvoinţă, afinitate sau simpla milă ar fi dăunătoare. Marwan trebuie să' apară aşa cum este. Nici o complicitate. Aşa că azi se opreşte. Nu

mai spune o vorbă. Refuză să mă mai alimenteze. Foaia rămâne albă. Mă întreabă direct

— Câte pagini de note ?

Număr. ^

— Treizeci. ^

— Treizeci! <,

Cifra îl impresionează. A vorbit prea mult La ce bun ? Şi cine sunt eu în realitate ? în ce calitate îi scotocesc viaţa ? Cu ce drept îmi permit să-l judec ?

— Nu judec, Marwan.

Martorul calm, precis, se întinde, animal hăituit. Nu, nii mai vrea să vorbească. Toate astea îi aparţin iui. Nu sunt nici ale mele, nici ale voastre. Imposibil de a găsi o rezolvare. înţeleg că totul se năruie. Marwan îmi scapă, îmi alunecă printre degete. Nu voi cunoaşte adevărul. itfe uităm cu atenţie unul la altul. Firul care ne leagă este subţire.

Ii propun

— Se ne oprim aici pentru astăzL Gândeşte-te bine. Dacă vrei să continui, ne întâlnim mâine aici ca de obicei. Te voi aştepta. Tu hotărăşti^ ştiu asta. Şi voi fi aici şi poimâine, şi miercuri, şi joi... toată săptămâna.^ Merită osteneala. Nimeni n-a povestit vreodată lucrurile' în felul ăsta. Nu renunţa, Marwan. Oamenii au nevoie să ştie.

S a ridicat. Are un aer ostenit. în impermeabilul său prea larg părăseşte camera mărturisirilor lui abia schiţate. A dispărut, lăsându-mă singur, parcă trădat, cu notele mele, un început de "viaţă. De parcă un glonţ l-ar fi ucis prea. devreme. Rămân acolo mai multe ore citindu-l şi re^ citindu-l pe Marwan. Stau acolo, neputincios şi disperat. N-am găsit cuvintele cu care să-l conving de marele interes al mărturiei sale. Stau acolo, vrând să cunosc urmarea» Bănuind bogăţia a ceea ce ar fi urmat.

Marwan nu a venit în ziua următoare. Şi nici a doua zi. Trebuia să mă resemnez. Notele rămâneau acolo, într-un sertar al inutilităţii. Nu voi şti, nu voi înţelege. Nu voi avea nici un răspuns la întrebările mele. Ştiam că eu singur n-am să-l mai găsesc pe Marwan. Plecase să îndeplinească ceea ce numea destinsul lui. 11 convinseseră. De cs să ■mai vină în aceasfă încăpere unde vorbise prea mult ?

Răspunsul, împotriva oricărei aşteptări, mi-a venit prin poştă. Scrisoarea era scrisă în arabă, de mână4 cu

caractere regulate şi fine. Să nu-mi spuneţi că un grafolog ar fi descoperit un ucigaş în spatele unor litere atât de perfecte. Am găsit un traducător care mi-a citit următoarele :

„îmi pui întotdeauna întrebarea ce simt în momentul actelor mele. La început nu înţelegeam ce voiai să spui In focul acţiunii nu-ţi pui întrebări. După

aceea nu încerci să afli. Nu vedeam interesul întrebărilor tale. Asta m-a intrigat. Războiul a născut în mine fobia faţă de ceilalţi, îmi zic dinainte că îmi vor răul. Celălalt este inamicul. Celălalt minte, caută să mă doboare, să mă înşele. Nu am încredere în nimeni, cu excepţia prietenilor de altădată. Dar aceştia sunt în faţă, de cealaltă parte. Ce paradox!

Ochii mă obsedează. Mă înspăimântă. Nu cei încremeniţi ai morţilor, ci ochii celor vii. Vor să mă ucidă. Nu- mai arma mea mă protejează. Războiul a făcut din mine o fiinţă fragilă, vulnerabilă. Fără puşca mea sunt un nimic. Viaţa nu a avut timp să mă'înveţe şi altă apărare. Cu mâinile goale sunt fără protecţie. Iată de ce am plecai zilele trecute. întrebările tale erau ca gloanţele unui franctiror. Mrai atras într-o cursă. Am mers fără să iau seama. până în clipa în care urma să tragi. Ştiam că pericolul exista. Dar abia în faţa lui înţelegi. Ajungeam la mărturisirea primei mele crime. M-am oprit brusc. Am mirosit capcana. Ce aveam de câştigat ? Atunci m-am eschivat

Apoi m-am mai gândit. Aceste discuţii m-au incitat Povestea poate să ajungă la orice, oriunde. De aceea Nn-u mă simt vinovat. In viaţa mea n-am făcut nimic răuK Vina o poartă războiul. Când un copil, aşa cum am fost eu, vrea să se apropie dernoi, eu nu fac cum a făcut Hani. Dimpotrivă, îl îndepărtez. Dacă insistă, atunci ştiu că pentru el e deja prea târziu. îl iau şi îl învăţ să mânuiască armele. Nu trebuie'să-i laşi pe oameni fără apărare. Războiul este fără doar şi poate a ucide sau a fi ucis. Eu-nu am avut norocul să găsesc pe cineva care să mă abată de pe drumul ăsta. Am fost manipulat, de zece ori, de douăzeci de ori. S-au servit de mine ca de toată generaţia mea. Din nenorocire, astfel de lucruri nu le înţelegi decât prea târziu. Refuzi să le recunoşti: ar însemna să admiţi o viaţă ratată, ar însemna să recunoşti sacrificiul inutil al prea multor prieteni. Aşa că le baţi zece ani încheiaţi înainte de a-fi pierde credinţa. Astăzi la Beirut, bărbaţii de vârsta mea (la douăzeci şi şase de ani nu eşti chiar aşa de bătrân !) ştiu. Nu mai cred. Na mai au nici un ideal, nu mai au nici un motiv să se bată. Chiar şi şefii noştri se îndoiesc. Spun că asta nu poate să dureze. Nu mai putem continua să ne omoram între noi în felul ăsta, fără sâ ştim cu adevărat pentru ce, fără speranţă, fără nici o soluţie la orizont. Dar suni cei care ne schimbă pe noi. Adolescenţii de care ţi-am vorbit : au azi zece, cincisprezece ani. S-au născut în timpul războiului, n-au cunoscut altceva. Asta e starea lor normală, viaţa lor cotidiană, existenţă lor obişnuită. Au fost legănaţi de bombe iar locul lor de joacă — ruinele. Unsprezece ani : au dreptul să ceară o puşca Kalaşnikov ! Pe ei îi'obsedează tăcerea. Pacea le provoacă o apăsare, au impresia că se pregăteşte ceva rău. N-ar putea să trăiască fără un climat de război, fără tancuri, fără miliţiile înarmate, fără sacii de nisip îngrămădiţi în faţa magazinelor sau pe balcoane. Ar avea sentimentul că sunt goi de tot, descoperiţi, lipsiţi de posibilitatea de a

riposta în faţa iminenţei unui pericol. Pentru ca şi ei să înţeleagă absurditatea, pentru ca şi ei să-şi pună întrebări sau să îi se facă lehamite, poate că ar mai fi nevoie de încă zece ani. Iată la ce vi-am gândii în aceste zile. Şi iafă de ce am hotărât să mă întorc, să continui să vorbesc, să povestesc ce mi s-a întâmplat, cum a fost posibil tot ce s-a întâmplat. Nu din cauza remuşcării că am ucis. Nu cunosc acest sentiment. Chiar dacă, spunând totul despre mine, nu sunt de folos decât*, unei singure persoane, unui singur copil, din Liban sau din altă parte, dacă puteţi afla cum funcţionează oamenii şi lucrurile, atunci mărturisirea unei crime, oricum nepeclepsită, merită să fie făcută. Căci la asta rămăsesem, nu-i aşa ? La primul om pe care l-am ucis".

Scrisoarea lui Marwan mi-a ajuns cu o zi înainte de venirea lui Marwan. A doua zi era din nou acolo. Neschimbat : aceeaşi detaşare aparentă, aceeaşi seninătate, aceeaşi sobrietate în reîatare. Nici o aluzie la fuga lui, nici o altă justificare a întoarcerii sale. Şi-a reluat locul, şi s-a aşezat

bine pe scaunul din faţa biroului cu mâinile în buzunare. Cu aceeaşi privire lipsita de expresie îndreptată spre mine. Un soi de aparat de filmat care înregistrează lucrurile ca pe nişte informaţii, fără interpretare, insondabilul Marwan !

Pe caietul meu, deschis din nou. o frază scrisă în grabă rămăsese neterminată.

— Avem o capacitate neobişnuită de a suporta şocul» de a trece peste ororile noastre, de a...

Marwan completează :

— O capacitate incredibilă de a ne ierta propriile crime, a le explica sau a le sublima, numai să rămânem în viaţă. Rareori un criminal de război nu e cu conştiinţa

^ împăcată. El apără cauza cea bună, este „acoperit", beneficiază de o imunitate. Intreabă-l despre aceste orori după douăzeci, după patruzeci de ani, şi îţi va spune că dacă ar fi s-o ia de la început ar face la fel. Asta nu înseamnă că e mândru de faptele lui." Numai că, spre deosebire de tine, el le-a trăit, ştie că nu exista alternativă. Era prins înţr-un sistem sau într-un angrenaj.

înlănţuirea perfectă a relatării lui, întreruptă vreme de câteva zile, m-a uluit. Marwan ştia exact unde se oprise. Acum mai curând continua povestirea decât o relua, de parcă n-ar fi părăsit niciodată acea cameră. Atitudinea lui, modul lui de a funcţiona mă fascinau şi mă înfiorau totodată. în orice împrejurare. Marwan era un războinic : îşi întrerupea vorba şi pornea din nou, în mijlocul unei fraze, de parcă ar fi oprit şi apoi ar fi redeschis focul. în ambele cazuri, inutilul era exclus. Nu se lăsa păcălit nici de duşman, nici de interlocutor. Trebuia totdeauna să aibă muniţii, chiar dacă oprea totul şi se replia în caz de dificultate, ca să poată relua mai bine asaltul.

Acum luase din nou lucrurile în mână. ,Şi îmi povesti cum a făcut prima victimă. Cu răceală, de parcă ar fi vrut să spună : „Vrei să ştii ? Ei, uite aşa a fost !"

Ca să ne prezinte cadavrul, să ne arunce în realitate, să ne strice liniştea, să ne implice, pe noi. privilegiaţii păcii cu conştiinţa împăcată.

Î

* - * ** «M

~ Era într-o seară pe la sfârşitul lui iunie. Dupăiupts violente, situaţia se liniştise. Toată lumea se prefăcea a crede în această acalmie. Se vorbea de suspendarea ostilităţilor, se pretindea că va avea loc o Întâlnire între conducerile celor două tabere. Toţi doreau o vară liniştită. Eu începusem sâ mă gândesc la vacanţă. Evident, nici vorbă sa părăsesc Libanul. Nu aveam cum. Dar poate că împreună cu colegii, cu Georges poate, ne vom duce la plajă, în cartierul Saint-Michel. Ne vom petrece zilele făcând năzdrâr vănii, plonjând în mare, râzând cu fetele în bikini. Ar fi trebuit să-i fac o vizită şi lui tata Abou. Nu-l văzusem de multă vreme. Simţeam lipsa casei lui şi nu ştiam cum trecuse prin toate evenimentele, ce gândea despre ele. El ar £i ştiut să-mi explice cu claritate lucrurile.

Ahmad* un copil din bloc, a venit după mine. Se plictisea, Şi el Urmase cursurile din* pivniţă. Şi el purta uniformă kaki. Şi el avea o armă pe care o strecura noaptea sub pat. Era o armă de asalt americană, un M-l6, concurenţa puştii Kalaşnikov, folosită în Vietnam şi care echipa vreo cincizeci de armate din toată lumea Statele Uniţe, Marea Britanie^ Brazilia, Israel, Australia, Chile, Nicaragua, Filipine, forţele NATO... Palestinienii, alimentaţi cu cargouri întregi de armament uşor şi greu prin portul Tyr, nu dispreţuiau nici puştile M-l6.

Ahmad mi-a propus să ne urcăm pe acoperiş ca să-i încercăm puşca. Evident, l-am urmat. îmi amintesc şi actam de cerul splendid negru spre munţi unde scânteiau seci de lumini, şi roşu spre mare, incendiat, cu o dâră orbitoare, albă, la limita orizontului. Nu degeaba este numit Libanul perla Orientului Mijlociu, o expresie obişnuită a lui tata Abou.

Am voirbiţcu Ahmad despre M-l6, calibru 5,56 M, aşa cum în timp de pace am fi discutat despre HQndâ 1900 sau de Yamaha 500. Ahmad regreta calibrul puştii sale prea inie după gustul lui: asta limita performanţele, în împrejurarea de faţă perforarea, La priitoul foc răneşti, îmi spuse el Abia la al doilea omori. Puştile ruseşti suat însă

mai eficace, Şi apoi, un alt inconvenient al puştii M-l6 era că se murdărea uşor, cu praf şi cu noroi. Păcat, pentru că arată bine.

Am luat arma în mână. Era uşoară şi simplu de mânuit. Greutatea era cu cel puţin un kilogram mai mică decât i!a Kalaş. Avea un echilibru perfect. Văzusem pe stradă luptători trăgând foc automat, cu o singură mână întinsă/

fără să o sprijine deloc de umăr. Era foarte impresionant, mai ales pentru mine, care încă îmi mai era frică de recul.

Ahmad scoase un pumn de gloanţe din buzunarul uniformei, gloanţe 223 Remington. Le introduse unul câte unul în încărcătorul care putea cuprinde douăzeci.

— Dă-i drumul, antrenează-te, îmi îngădui el.

îmi spuse că M-l6 lovea cu precizie până la 300 de metri. Mai departe era cam la nimerealã.

Dacă lichidezi un tip la 400 de metri cu asta, înseamnă că ai baftă.

Deodată strigă.

— Priveşte, acolo îri copac e cineva !

Ahmad era foarte- agitat. Mi-a ordonat

— Trage !

— De ce ?

— E momentul să încerci ! Ti*age !

Nu vedeam utilitatea. Nu ochisem niciodată pe nimeni şi cu atât mai puţin nu omorâsem pe vreunul. Venisem acolo ca să-mi petrec timpul, testând o puşcă pe care nu o cunoşteam, dar trăgând în gol, eventual în faţada unei clădiri, nu într-un om. Degeaba eram în mijlocul războ-, iului de două luni, eu nu mă implicasem. Nu voiam să înfierbânt spiritele în seara aceea când unii anunţau în curând o îiitrerupere a ostilităţilor.

— Ti-e teamă sau ce ? întrebă Ahmâd»

— Nu.

— Atunci, trage, prostule. Tipul ăla a înarmat !

M-am uitat cu atenţie la omul din copac. Era adevărat,

şi el avea o puşcă. Nu era nevinovat. Nimic asemănător cu mama-losif, omorâtă aproape în acelaşi loc. Ea avea mâinile goale şi povara anilor. Acesta însă, necunoscutul, dimpotrivă, era un luptător. Fără .îndoială unul din acei trăgători ascunşi care, de săptămâni întregi, trăgeau în noi, semănau moarte şi stârneau panică, întreţinând în permanenţă o stare de frică şi nesiguranţă. Prin urmare, de acolo porneaţi gloanţele. Deci ăsta era un ţintaş. Ce! care m!ă ochea când traversam strada să mă duc la brutărie. OmuJ ăla, creştinul ăla (cuvântul venise de la sine), poate că va fi ucigaşul mamei mele, asasinul' lui tata Abou. Ura poporul musulman din ŞiyaK. Ne ataca, trebuia să ne apărăm. Cuvintele lui Hani erau prezente. în mintea mea. In capul meu totul se ordonă foarte repede cuvintele, frazele, gesturile ce trebuiau făcute. O înlănţuire logică : el sau eu, să-mi apăr mama, n-am de ales, o ezitare înseamnă moartea, trage, trebuie sâ tragi. Ajunsesem la ultima frază a procedurii începute cu săptămâni înainte. Toţi luptătorii din lume fac aşa : înlocuiesc gândirea eu automatismul tirului.

Şi am tras. De trei ori. Foc după foc. Metodic. Cu precizie. Cu calm.

— L-ai nimerit ! a izbucnit Ahmad.

Exulta, cu braţele ridicate în semn de victorie, ca atunci când se marchează un gol.

— L-ai nimerit ! L-ai nimerit !

— Ce spui ?

— L-ai omorât !

— Omorât ?

— Da, lichidat. Priveşte a căzut ca un măr stricat, dobitocul.

Am văzut cadavrul omului, sau creştinului, sau al partizanului, nu mai ştiam, într-o baltă de sânge. 11 omorâ- sem ? Eu, Marwan, copilul din Şiyah ? Nu credeam. Mă uitam la puşcă şi pretindeam :

— Nu,, nu eu. Eu n-am făcut nimic. Am tras în copac, atâta tot. El a căzjat singur. Din cauza lui...

— Ce tot spui ? Ce te-a apucat ? se nelinişti Ahmad.

— Nu eu l-am omorât. Uite, i-aţi puşcociul înapoi salutare !

M-am întors acasă, m-am întins în pat şi m-am gândit, încă o dată, la ce se petrecuse pe acoperişul mămicii cloşcă. Destul' de repede şm ajuns la două concluzii. Mai întâi că a ucide nu era foarte dificil. Nici măcar nu era teribil. Nu stabileam legătura dintre gestul meu, mic gest $e|izeriu de apăsare pe trăgaci, şi moartea celuilalt, din faţă Nu făcusem decât să trag un foc. Iar el căzuse. Nu căzusem nimic. Această moarte, deşi exista un cadavru, rămânea abstractă, fără chip, fără nume. Mai avusesem acest sentiment văzând cadavrele de pe stradă moartea nu mai emoţionează pe nimeni. Ţi-e milă de rănit, pentru că suferă, pentru că are o privire. Dar nu de defunct, care eâte aproape un preafericit şi care, oricum, a ieşit din cursă. Asta era valabil şi pentru mine în seara aceea, după primul meu om ucis. Compasiunea, remuşcarea abia dacă simţisem aşa ceva. Aceasta a fost prima mea concluzie.

A doua concluzie însă nu-mi dădea pace. Mă împiedica să dorm. Mă privea direct. Mi-era teamă de ziua de mâi-

ic/...; . "

ne v oare n-aveau Să vină după mine ? Nu se vor răzbuna Sau nu mă vor pedepsi pentru această crimă ? Mă mai temeam şi de limbuţia lui Ahmad dacă auzea mămica Cloşcă şi tata Abou ? Ce se va întâmpla ? Ce-or să-mi spună^ Ce-or să-mi facă ? In noaptea aceea am descoperit marea obsesie a războiului ea nu-i priveşte pe ceilalţi, ci ftumai pe tine însuţi Ea explică totul : comportamentul nostru, crimele, deviaţiile noastre, evoluţia noastră. Nu he gândim decât la pielea noastră. Să scăpăm, atât. Nu plângem decât- penttu noi înşine. Nu ne respectăm decât pe noi. Numai viaţa noastră are preţ. Este foarte omenesc şi poate chiar inteligent de ce frpii din faţă ar avea mai multă

importanţă decât mine ? Ar trebui să schimb viaţa măa cu a lui ? Să mă sacrific eu mai curând decât el ? In fond, cel mai bun dintre noi doi, cel mai demn de interes, cel de care mama are mai mult nevoie poate că sunt eu. Deci n-am cum să regret că eu am tras primul şi că am ieşit câştigător. Nu plângeam pentru necunoscut, pentru luptătorul pe care îl omorâsem. Nu, mai degrabă mă gândeam să nu cad şi eu la rândul meu, să nu plătesc pentru această moarte fără importanţă. Voiam să nu fiu judecat, să nu fiu căutat. Nimic mai mult. Pentru asta nu puteam conta decât pe o singură persoană în Şiyah Hani.

#

* t

— Spui prostii» ~

Cu formulele sale sarcastice, Hani spulbera toate obiecţiile, toate temerile adolescentului-asasin pe care îl absolvise din capul locului.

începu sa-i explice lui Marwan :

— După părerea ta, tipul ăla din pom culegea mere ?

~ Nu.

— Atunci ? Ce făcea ? Voia să te lichideze, pe tine sau pe altul, pe tine sau pe unul de-ai noştri. Ai tras. Nu ţi-ai făcut decât datoria. Trebuie să te aperi, trebuie să reacţionezi... şi apoi, după două luni de război, e vremea sâ devii adult, să priveşti şi să înţelegi ce se petrece în jurul 'tău. De acum eşti direct implicat. Te prevenisem : este imposibil să rămâi în afară. Toată lumea ia parte, e o problemă de viaţă şi de moarte.

Hani vorbi despre sutele de oameni ucişi, de ţara sfâşiată de război, care se împărţea în două, despre cargourile încărcate cu arme care soseau în portul Tyr, din toate colţurile lumii tone şi tone de puşti, de grenade, de muniţii" pentru toate calibrele, de tunuri...

— Mortul tău ? Mă faci să râd ! Vor mai fi şi alţii. Vei avea şi alţii. Judecata ? Nu mai există tribunal, iyu mai există stat, nu mai există lege. Nu mai există decât judecata populară, şi ea te aprobă. Răzbunarea ? Cine să te pedepsească ? Cine să vină după tine ? Aici suntem la noi acasă. Noi suntem singurii stăpâni. Nu mai există poliţie, nu mai există armată : jumătate din soldaţii armatei regulate au dezertat. Erau 1&0G0, au rămas 9.000, neinstruiţi, fără şefi, fără convingeri, fără nimic de apărat. Cei-

* lalţi s-au alăturat miliţiilor confesiunii lor. Cincisprezece miliţii ! Iţi dai seama. Peste 15.000 de oameni înarmaţi Iar noi, noi suntem o adevărată armată : 20.000 de luptători supraechipaţi, supraantrenaţi, însufleţiţi de o credinţă nezdruncinată pentru că avem dreptate, ne batem pentru o cauză dreaptă. Frică ? Ţi-e frică ? Dar de ce ? Avem sute de mii de puşti, de mitraliere, de lansatoare de

grenade, de rachete. Avem o artilerie, rampe antiaeriene cu o ţeavă, cu două, cu patru, rachete Sam-7 şi Sam-9. Şi încă altele : tot ce poate să existe în lume în materie de echipament militar ultrasofisticat. Şi ştim să ne servim de el. Toate astea sunt protejate, vârâte sub pământ, în kilometri şi kilometri de galerii unde putem rezista luni în şir.

Hani se întrerupse. Cu un ton de descurajare, îl puse în gardă pe Marwan :

— Dacă nu-ţi iei în mâini destinul, eşti sfârşit. Un om mort e un om fără onoare. Ce-am^fi fost noi, palestinienii, dacă nu am fi reacţionat ? Am fi fost şterşi de pe hartă şi din memorii, striviţi, masacraţi... Din '48 luptam ca să ne recăpătăm pământul. Nu mai avem nimic. Am fost prădaţi. Nu avem nimic de pierdut — totul de câştigat. Şi ce viitor ar avea cei 50.000 de palestinieni — bărbaţi, femei, bătrâni, copii — refugiaţi în Liban dacă nu ne-arri bate cu arma în mână ? Şi ce-ăr mai putea să spere toţi fraţii noştri împrăştiaţi în cele patru colţuri ale lumii ? Dacă nu iei seama, mâine tu vei fi palestinianul, Israelul este duşmanul arabilor. Israelul are nevoie de expansiune. Israelul vrea moartea noastră a tuturor, şi pământul nostru. Israelul îi înarmează pe creştinii din Liban pentru a realiza acest mare vis. Atenţie, Marwan, vor să-ţi ia Şiyah-ul. Trebuie să-ţi aperi Şiyah-ul, ca şi pe mama ta, ca şi pe surorile tale. Apără-ţi cartierul ! Apără-ţi casa ! Apără-ţi identitatea, Marwan. Nu te mai smiorcăi. Tu singur îţi atragi nenorocirea stând aşa, fără să faci nimic.

Marwan fu impresionat. Zguduit, Raliat cauzeiv Şi totuşi, mortul de ieri, omul căzut din copac, îl mai chinuia încă :

— Eşti sigur că nu mi se va întâmpla nimic ? îl întrebă, el pe Hani.

Celălalt suspină. Apoi îi propuse :

— Nimic. Nu rişti nimic. Dar dacă chiar nu poţi să dormi din cauza asta, vino cu mine. Plec o lună la Baal-,

bek. O pauză o să-ţi facă bine. N-ai să te mai gândeşti la asta. N-ai să mai fii văzut în cartier. Fă-te uitat, dacă ţii neapărat la asta... O să te iau cu mine. Acolo vom face din tine un bărbat adevărat.

N Să-şi ia tălpăşiţa ? Marwan se hotărî sâ profite de ocazie.

LEGITIMĂ AP AR ARE

ctombrie 1917. La Sankt-Petersburg — zece zile care

au zguduit lumea revoluţia rusă. Victoria bolşevi

cilor. Niciodată nu a fost mai adevărată formula

nimic nu va mai fi ca înainte. Proletarii cântă au o patrie, un pământ ! Ceilalţi tremură ei au un infern. Pentru toţi : o ruptură în istoria omenirii.

Răsărit, noaptea cea lungă sau apus ? Lumea întreagă se întreabă, privirile tuturor se îndreptă spre îndepărtata şi misterioasa Rusie. Astfel încât Declaraţia guvernului britanic, din 2 noiembrie 19-l7, cu privire la crearea urnii ţinut naţional pentru poporul evreu în Palestina trece neobservată, complet neobservată. Nimic uimitor în asta.

Cum ar fi putut cei din Europa, cu atât mai puţin cei din America, să-i bănuiască semnificaţia ? Nu se prea înţelegea semnificaţia unui ţinut evreu în Palestina. Nimic de obiectat, dimpotrivă. Şi apoi, în fond, asta nu ne priveşte deloc, chiar dacă Franţa şi Marea Briţanie întreţin unele rivali).aţi în regiune.

Jdeea acestui stat pentru evrei fusese lansată în 1890 de ziaristul Theodor Herzl1. El preconiza astfel un refugiu pentru o comunitate persecjutată aproape peste tot pro- gromuri în rândul naţiunilor arabe, antisemitism în Austria, în Rusia, în Polonia, în Germania, şi chiar în Franţa Drepturilor Omului devenită Franţa afacerii Dreyfus.

Theodor Herzi, scriitor evreu născut în Ungaria (1860—1904). autorul Statului evreu (1896), promotor al sionismului. Primul congres sionist s-a ţinut la Bâle în 1897 (n.a.).

Europa urmăreşte de departe subtilităţile din Orientul Apropiat şi reacţionează în funcţie de propriile ei criterii. La 24 iulie 1922, marile puteri aprobă, în Consiliul Societăţii Naţiunilor, Declaraţia britanică : sunt puse bazele viitorului stat Israel. In momentul în care alte popoare se emancipau, palestinienilor le este de fapt negată independenţa. In preambul, Declaraţia proclamă „recunoaşterea legăturilor istorice ale poporului evreu cu Palestina". Marea Britanie este mandatată pentru a favoriza instalarea unui stat evreu. Pentru arabi, care reprezentau atunci 80% din populaţia locală, era o umilinţă cumplită. Naţionalismul, apărut din 1918, devine şi mai puternic. Primele mişcări cheamă la rezistenţă împotriva pericolului sionist Refuzul Declaraţiei votate de Societatea Naţiunilor provoacă incidente sângeroase. Se dezvoltă un puternic sentiment antievreiesc. Se naşte o stare de spirit formată din împotrivire, ostilitate, ranchiună, sloganuri. Franţa şi Anglia îşi câştigă şi ele partea lor de ură din partea arabilor. După cum a scris Xavier Baron, oare nu ele au „remodelat Orientul Apropiat, modificând frontierele după cum le dictau interesele, împărţind regiunea în două lumi separate de lege, limbă, monedă, educaţie" şi „unde toată lumea e lezată, inclusiv evreii care visau la un stat mai mare"?

Nu are importanţă. Mişcarea s-a pornit. Imigrarea e- vreilor în Palestina se intensifică an de an. Vin şi se instalează cumpără terenuri. Şi în cele din urmă creează o adevărată enclavă de unde arabii sunt excluşi şi care se bucură

de o situaţie de „stat în stat", potrivit autorităţilor britanice care se neliniştesc... uitând că ele au creat această logică.

Să trecem peste peripeţii pentru a ajunge la esenţial! Hitler. Ajunge la putere în 1933. Urmarea se cunoaşte. Evreii, cei care au posibilitatea, încearcă să fugă. Imigrarea lor în Europa şi Statele Unite este limitată. Rămâne Palestina, Pământul sfânt, Pământul făgăduinţei, Pământul mântuirii. în 1932 debarcă 9.500 de evrei. Un an mai târziu li se adaugă 30.000, apoi 42.000 în 1934 şi 62.0t>0 în 1935. De acum înainte, la un milion şi jumătate de locuitori 443.000 sunt evrei. Noii veniţi răstoarnă obiceiurile dar, şi mai mult, datele economice, ceea ce este poate mai puţin scuzabil: acest ultim val aduce evrei cu bani şi bine instruiţi. Ei preiau conducerea economiei : bănci şi industrii, 65% dintre palestinieni sunt ţărani sărmani lipsiţi de educaţie. Un alt motiv pentru radicalizarea naţionalismului arab. începe cumpărarea primelor arme. Şi mai ales, în. faţa atitudinii obstrucţioniste a occidentalilor, prinde rădăcini mai curând ideea unei lupte armate decât a unei acţiuni politice hărăzite eşecului.

/In '17 lumea uitase să se uite spre Ierusalim. In '39 lumea are alte griji. In Europa.izbucneşte războiul. Londra îşi repatriază în mare viteză unităţile de la bazele din Orientul Apropiat. In acea grabă, se promite independenţa Palestinei în următorii zece ani, în cadrul unui stat unitar în care vor coabita arabi şi evrei. Evreii se simt şmecheriţi : li se confiscă un pământ pe care încă nu-l au.

In 1945 este rândul palestinienilor să fie înşelaţi. Războiul a trecut şi promisiunile au fost uitate. Nici vorbă de independenţă. Palestina a devenit o problemă internaţională. Intră în calculul marilor târguieli, când învingătorii sau supravieţuitorii îşi împart lumea, atunci când nu o reinveiitează. Vocea palestinienilor este prea slabă ca să se facă auzită şi problema evreiască este dureroasă.. Fiecare se simte dator faţă de acest popor martir... şi pentru motive întemeiate ! La 29 noiembrie 1947, adunarea generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite votează împărţirea Palestinei în două state. Unul evreu, reprezentând 54% din teritoriul palestinian, cu 589.341 locuitori. Celălalt arab, numărând aproape un milion şi jumătate de locuitori. Naţiunile arabe limitrofe resping acest plan. Daria 14 mai 1948, Israelul îşi proclamă independenţa. Statul evreu este o realitate. Izbucheşte primul război cu lumea arabă. El se va sfârşi-anul următor cu demolarea Palestinei. Se naşte un nou popor : poporul refugiaţilor, poporul taberelor. El va creşte şi se va înmulţi în corturi, scrie poetul . Cinci sute de mii de palestinieni rămaşi fără pământ aleg exilul în Cisiordania, patru sute de mii se stabilesc în Gaza, o sută patruzeci de mii eşuează în Liban dintre care câteva mii în Beirut unde taberele lor se numesc Sabra şl Şatila, Ceilalţi se împrăştie aproape peste tot în lume. Vor ajunge şi în Statele Unite unde, unii din^ tre ei, vor reuşi. Fiecare cu destinul lui !

Împrăştierca, separarea nu sunt propice entităţii familiilor. In aceste condiţii este dificil să se păstreze o adevărată conştiinţă naţională, cu atât mai mult cu cât cauza palestiniană nu interesează pe nim&ni. Europa îşi pansează rănile şi e ocupată de propria ei reconstrucţie. America este departe şi sigură de ea. URSS-ul e în ruine. Chiar şi tarile arabe se pierd în rivalităţi şi probleme interne. Astfel că în toţi aceşti ani de după război s-a vorbit puţin de poporul din tabere, sfârtecat, umilit, plin de amărăciune, închis în spatele unor noi bariere*de sârmă ghimpată...

Abia 1960 Vocea Palestinei" cu glasul ei firav aminteşte cu timiditate lumii, de la Cairo, că aceşti oameni au supravieţuit tuturor nenorocirilor şi că au avut copii. Să nu exagerăm nici în ţările arabe emoţia nu trece dincolo de vorbe.

Trezirea se va produce în 1964, când palestinienii îşi vor face o veritabilă organizaţie structurală, sub semnul legalităţii şi al cărei nume nu nelinişteşte cine ştie ce lumea Organi'/.;ilia pentru Eliberarea Palestinei. Organizaţia se dotează cu o Constituţie

— Dreptul la autodeterminare şi suveranitatea naţională.
— Respingerea creării Israelului.
— Coexistentă cu evreii care trăiau în Palestina înainte de 1947.

Cu un slogan Eliberaţi Patria ! Este o datorie naţională.

Tot îii acelaşi an, 1964, în Caza se deschide prima tabără de antrenament paramilitar. Aici sunt pregătiţi două sute de tineri combatanţi care să formeze b„avanpostul armatei de eliberare când va veni ora H". Se pune la punct un mod de finanţare a OEP-ului impozit plătit de fiecare palestinian care a depăşit vârsta de optsprezece ani, impozit pe societăţi sau organisme controlate de palestinieni, taxă pe exporturile de petrol în ţările arabe. Naşterea organizaţiei nu se face fără dureri. Există divergenţe interne, cu -cei mai tineri care proslăvesc lupta armată imediat şi autonomia faţă de ţările arabe. In 1956 ei pun lizele mişcării Fatali \ mişcare clandestină condusă de un inginer necunoscut Yasser Arafat. Mai sunt şi reticenţe arabe. Dar până la urmă OEP-ul există. Capitalele arabe o recunosc ca organizaţie care reprezintă poporul palestinian. Ele permit crearea unei Armate de Eliberare a Palestinei, dotată cu un buget important provenit din petrb- dolari. Primele contacte sunt luate cu ţările surori : China, UJtSS, Vietnamul de Nord. Un simbol : la 30 decembrie 1964, la miezul nopţii, un comando palestinian aruncă în aeir staţia de pompare israeliană, care alimenta cu apă potabilă un kibbutz. încărcătura explozivă este artizanală. Nil sunt victime, dar drumul e deschis

„In numele Dumnezeului îndurător, încrezător în dreptul Poporului nostru de a lupta pentru a-şi recuceri patria uzurpată, unităţi ale forţelor noastre de

luptă au îndeplinit cu succes operaţiunea care le fusese încredinţată în teritoriile ocupate. Grupul de comando s-a întors la bază teafăr şi nevătămat".

Comunicatul poartă numărul UNU, dar tonul fusese dat. Este dus la redacţiile ziarelor din Beirut de acelaşi necunoscut : Arafat. Să mai continuăm amănunţit povestirea ? Ea este plină de acţiuni eroice pentru unii şi de acte de terorism pentru alţii.

Pentru a hărţui Israelul, palestinienii au nevoie de baze. Pentru antrenament şi pentru repliere. Vor găsi refugiu în teritoriile arabe. Coabitarea nu este totdeauna idilică. Irakul refuză prezenţa fedaynilor înarmaţi, care se comportă deseori ca într-o ţară ocupată. Siria îi primeşte, dar sub o supraveghere severă. Iordania regelui Hassan şi-a deschis larg porţile. Luptătorii se plimbau pe străzile din Amman în uniformă şi înarmaţi. Cinci mii de oameni ! Fără a mai vorbi de raidurile lansate din Iordania, care expun ţara represaliilor Tel Aviv-ului. Regele e îngrijorat pentru puterea lui, pentru unitatea şi securitatea po-

1 Fatah — Mişcare de eliberare naţională a Palestinei, ale cărei iniţiale citite invers formează. în arabă, Halal: (Harakat al Tahrir al watani al Falastini). Marwan s-a înrolai în această mişcare în 1975 (n.a.).

porului său. Izbucneşte criza, au loc încăierări... şi în cele din urmă fedaynii sunt expulzaţi.

Există în Orientul Apropiat o ţară ai cărei conducător cântă slăbiciunea căci asta constituie forţa ei. Aţi recu noscut probabil Libanul. E pământul primitor prin excelenţă pentru fedayni. în 'G?-^ palestinienii îşi instalează acolo bazele. Primul ministru, Raşid Karame, rezumă starea de spirit în faţa acestei „invazii":

„Unii libanezi doz-esc prezenţa fedaynilor şi ca ei să acţioneze pornind de pe teritoriul nostru, oricare ar fi consecinţele. Este o opinie care are logica şi valoarea ei. Alţii' văd în activităţile fedaynilor o ameninţare pentru liban. Şi acesta este un punct de vedere care are logica şi valoarea lui".

Decembrie '68 va aduce un prim răspuns acestei dileme, în ziua de 26, la Atena, un grup palestinian atacă un Boeing 707 al companiei El' Al. Două zile mai târziu, Israelul ripostează- distrugând în întregime flota civilă libaneză aflată pe aeroportul din Beirut, conform principiului:

„Responsabilitatea actelor teroriste revine în întregime guvernelor şi statelor ale căror teritorii servesc drept baze de plecare grupurilor de comando teroriste ".

Şi accst raţionament are logica şi valoarea lui.

Evenimentele din Liban decurg din această situaţie. Dar dezechilibrul şi problemele pe care le provoacă prezenţa palestiniană par a fi mai curând catalizatorul unui conflict intern, existent în stare latentă de zeci de ani.

Ciocnirile din 1958 dintre creştini şi musulmani, la care face constant aluzie tatăl lui Marwan, sunt o dovadă. Creştinii, aflaţi în posturile cheie, au amânat prea mult luarea în considerare a noului raport de forţe dintre comunităţi : sunt minoritari şi neagă acest lucru. De partea musulmană, mai ales la şiiţi, frustrările şi nerăbdarea cresc. Sosirea palestinienilor înarmaţi, însufleţiţi de un ideal, favorizează o trezire a conştiinţei, dezvolta o nouă identitate, creează o tentaţie de rezistenţă revoluţionară sau de eliberare. De aici simpatia, de aici solidaritatea. De aici visul de schimbare politică şi socială în Liban. De aici, fireşte, temerile creştinilor şi îngrijorarea statului dominat de aceiaşi creş- * tini. Sub o aparenţă senină, de dolce vita, şi în ciuda aerelor de toleranţă şi indiferenţa, Libanul clocoteşte; E un adevărat vulcan. în 1969 au loc ciocniri sporadice între armata regulată şi fedayni. Lupte fratricide. Trebuie găsit un teren de înţelegere. La 2 noiembrie, la Cairo, guvernul Libanez şi OEP-ul semnează un acord ale cărui clauze vor rămâne secrete, dar căruia i se cunoaşte conţinutul : OEP-ul obţine suveranitatea totală asupra taberelor de refugiaţi, nu e supusă controlului statului şi va ^dispune de baze de antrenament în Liban, sub controlul foarte teoretic al armatei. Astfel OEP-ul, condus de Yasser Arafat de. acum înainte cunoscut de lumea întreagă, se instalează în Liban unde îşi constituie baza cea mai sigură şi cea mai solidă. Ea implică în lupta ei şi ţara care o găzduieşte, deoarece acordul de la Cairo stipulează

„Lupta armată a poporului palestinian răspunde la fel de bine atât intereselor Libanului, cât şi celor ale Revoluţiei palestiniene şi ale tuturor arabiloru.

Pentru a-şi recuceri pământul, palestinienii găsiseră d£ci un refugiu. Şi pentru a pregăti asaltul final, aveau nevoie "de luptători. Ultimii ani se soldaseră cu pierderea unui număr mare de vieţi omeneşti. Trebuia să-şi lărgească câmpul de recrutare, să pună pe picioare o întreagă armată. Noul lor statut în Liban avea să le permită crearea unei mişcări libaneze favorabile, de unde va rezulta o formaţiune paramilitara autoproteetoare.

Evident că Marwan nu avea habar de toate acestea istoria unui popor, responsabilitatea naţiunilor, existenţele unora şi ale altora. Dar el îşi avea locul, funcţia, logica lui în mare harababură. Luptele, războaiele au, fără doar şi poate, temeiurile lor, uneori foarte îndepărtate. Angajarea individuală este întâmplătoare : s-a întâmplat să fie acolo ! Să nu spuneţi că Georges şi Marwan erau diferiţi. S-au pomenit în două tabere opuse. însă războiul nu e întâmplător. Până la iraţionalul care are motivaţia lui : nici Israelul, nici Arafat nu au luat naştere pe pământuri virgine. Lărgind cadrul problemei, nici Cezar nici Napoleon, nici Stalin, nici Hitler nu sunt copiii unei generaţii spontane.

Nenorocirea e că fiecare situaţie, fiecare ideologie, fiecare personaj, fiecare raţionament are logica lui şi poaie chiar valoarea lui !

Pefitru a înţelege actele lui Marwan, încăpăţânarea lui, -transformarea şi loialul său regres, dar şi pentru a-i întrezări motivele, alihiurile şi coerenţa, trebuia să ne întoarcem în timp. până acolo unde nu şi-ar fi putut închipui Pentru el. Istoria se reducea la câteva formule care sunau frumos şi mergeau la inimă

„Noi suntem generaţia înfrângerii. Voi sunteţi cea a Victoriei !"

Sau

..Noi purtăm ramura Păcii şi o puşcă de revoluţionar"

Sau

„Luptăm pentru o cauză dreapta, pentru libertatea şi Independenta patriei noastre'*

în pivniţele de la Şiyah exista o urgenţă formarea unei generaţii de luptători. In faţa unui public care abia lăsase jocul de bile, fără cunoştinţe politice, era inutil să te complici cu prea multe subtilităţi. Două-trei idei simple erau de ajuns. Şi de aici decurgea o împărţire clară a lumii, pentru a fi printre cei buni sau printre cei răi. La cincisprezece ani aspiri la puritate, nu-i aşa ? Existau deci, de o parte, cei asupriţi şi dreptatea la noi. în faţă erau asupritorii care generau nedreptatea sionişti, imperialişti, creştini... In tabăra cealaltă, la prietenul Geor- ges, se păstrau aceleaşi etichete dar cu alt conţinut. Ca în Jocurile copiilor, cei buni luau locul celor răi şi invers..

Sloganurile au o putere magică pentru că ele cuprind şi o parte de adevăr. Din păcate numai o parte ! Dar sunt ridicate la rang de dogmă, şi de aici multe nenorociri şi multe excese.

Marwan, fugind din Şiyah cu conştiinţa chinuită, avea tot interesul să subscrie unor fraze stereotipe de unde îşi extrăgea iertarea. Rezuma, cu aprobarea lui Hani, un secol de Istorie foarte încurcată într-o singură formulă

„Legitimă apărare !"

Cu o astfel de certitudine, i se ierta totul trecut şi viitor. Cu cât se îndepărta mai mult de Beirut, cu atât era mai convins că se îndrepta spre o destinaţie corectă.

Hani promisese :

— Vom face din tine un bărbat adevărat.

Marwan îşi repeta întruna : „Un om cu un ideal, un erou iubit de toată lumea"'.

Nu peste mult timp, ucigaşul accidental se va crede un sfânt. Asta va crea constrângeri : obligaţia de a îndeplini alte şi alte acţiuni sfinte.

F

uga de la Baalbek. Un nume cu parfum de mister şi legendă. Un ţinut închinat de cei din Antichitate Zeului Soare,' loc de popas pentru caravanele feni- Ciene venind de departe cu vreo douăsprezece secole înaintea erei noastre. Baalbek venerat de greci care au făcut din el Heliop6lis, apoi de împăraţii romani, de la Nero ia Antohin cel Pios, fără a-l uita pe Traian, toţi cuprinşi de megalomanie monumentală în faţa frumuseţilor acelui loc. Templele ridicate de ei acolo sunt atât de Colosale încât nu am aflat nici astăzi cum au fost construite, Nici timpul, nici seismele, pici furia distrugătoare a oamenilor n-au reuşit să le nimicească complet. Bătrânii consideră ruinele ca făcând parte dintre cele Şapte minuni ale lumii. Ei corectează nedreptatea şi mai mult uită decât încalcă legenda.

Construit în partea cea mai înaltă a câmpiei Bekaa — nu prea departe de Siria — Baalbekul este senin şi maiestuos, indiferent parcă în faţa timpului, trăind pesemne într-o altă lume. In jurul lui ţâşnesc o sută de izvoare. De altfel nicăieri apa nu e la fel de limpede. Şi nicăieri în altă parte tăcerea nu se confundă în aşa măsură cu tihna.

Aici trăiesc douăzeci de mii'de supuşi ai lui Allah şi o mână de creştini. Cântecele fetelor acoperite cu voaluri din ţesături înflorate, vioaie şi surâzătoare, răsună pe străzile înguste. Bazarul, unde fiecare munceşte de la vârsta de zece ani, este plin de veselie. în sfârşit, câmpia ar putea fi o imagine a paradisului : natura în stare brută,

nu sălbatică, ci neatinsă. Cu un cer veşnic albastru şi e adiere uşoară.

Peisajul şi tonurile sunt încremenite; Abia dacă vezi mişcându-se turmele lăsate în voia lor şi le auzi sunetul firav al clopoţeilor.

Munţii au un contur rotunjit. Am putea vorbi mai curând de coline. Se succed, se amestecă, se întretaie, se separă. Fiecare închide valea ei interzisă, secretă, pământul ei virgin. Lipsa martorilor. Solul este roşu iar piatra cenuşie. Puţin mărăciniş, câţiva" măslini. Şi câmpuri cu o iarbă verde, plantă ciudată cu frunze decupate. Abia mlă- ,diţă în, iunie, toamna măsoară doi metri înălţime. O specialitate locală care se exportă cu tonele, dar care, aici nu ■se consumă. Numele ei ? Haşiş ! Ea constituie averea marilor familii din câmpia Bekaa. Ele domnesc ca nişte .adevăraţi seniori asupra pământului — de care au mare grijă — şi asupra populaţiei — pe care o neglijează. Sa- fele, împrăştiate pe munte, sunt în general sărace, fără apă şi electricitate, fără şcoală sau dispensar. La ^cotitura drumului vezi apărând cortul peticit al unui nomad. Săraca şi bogata Bekaa I Sărmanii spun cu resemnare

— Beirutul ne-a uitat.

însă şefii lor spirituali, şiiţii. zic

— Puterea creştină vă dispreţuieşte.

Nu e nevoie de mai mult ca să faci să se nască o conştiinţă, adică o revoltă sigură...

Când Marwan fugarul, Marwan asasinul^ soseşte aici în vara lui '75., Baalbe_k-ul încă îi mai f ascinează pe arheologi şi pe turişti. Ghidul turistic rezumă altfel climatul :

„Astăzi Baalbekul renaşte. Occidentul şi Orientui se jntâlnesc din nou aici ; savanţii lor au fost trimişi să-i panseze rănile. Fiul Soarelui este iubit de acum înainte , pentru el însuşi. Fără pizmă, Astrul continuă să-l poleiască în-aur".

Asta e Baalbekul pentru lume, asta şi numai asta. Nici vorbă de război şi încă şi mai puţin de terorism, nici vorbă de palestinieni şi cu atât mai puţin de şiism sau '

"î — Mercenar la Beirut

de integrismul care se năştea ; vestigiile antice şi un festival internaţional de teatru, dans şi muzică atrag un public avizat, critici exigenţi şi trupe valoroase.

Marwan, după cum s-a înţeles, nu a venii)a Baalbt k nici pentru blândeţea climei, -nici pentru frumuseţea peisajului.

Camionul kaki în care s-a urcat la Şiyah, plin de copii de vârsta şi condiţia lui, a părăsit drumul, după vreo sută de kilometri şerpuitori pe marginea râpelor. A schimbat direcţia înainte de intrarea în oraş şi a~ luat-o la dreapta pe un drum nesemnalizat ; drumeag plin de pietre şerpuind din nou în mijlocul unui relief arid. Una-doyă ferme abandonate, apoi nu mai e nimic. Nici măcar un cioban, nici măcar o oaie sau un cal rătăcit. Numai motorul camionului şi praful stârnit de trecerea lui.

Clătinaţi dintr-o parte în alta, au mers astfel cale de zece kilometri cântând. Văile deveneau din ce în ce mai înguste, cu pereţi din ce în ce mai abrupţi... adevărate miniaturi. Zonă interzisă. Nu scria asta nicăieri, poate doar în capul oamenilor. Populaţia ştia că nu trebuia să se aventureze prin locurile acelea şi nici să-şi pună întrebări.

— Acolo sus sunt palestinienii.

Nici teamă, nici condamnare. Dimpotrivă o complicitate, o mândrie. Dar fiecare pe teritoriul lui.

Vântul mai aducea câteodată ecoul rafalelor de armă automată. Atunci oamenii ziceau — Ăştia sunt feclaynii. Se antrenează.

Numele^tle fedayn închidea în el speranţă şi romantism, cu atât mai mult cu cât aceşti luptători ai lumii arabe, ai eliberării asupriţilor erau rareori văzuţi în oraş.

Camionul s-a oprit la poalele unui lanţ muntos abrupt, la capătul lumii. Lumina soarelui nu coboară atât de adânc. Reversul paradisului. întuneric şi frig.

Copiii din care era vorba să se facă bărbaţi au sărit jos. Pe pietriş au văzut Vreo' zece corturi mari. Oferita refugiaţilor de o organizaţie umanitară a căroi siglă sr mai vedea încă pe pânza arsă de soare, ele fuseseră rechi - ziţionate şi transformate în dormitoare comune pentru ucenicii în artă războiului. Un gard simbolic din sârmf ghimpată, un catarg şi un drapel fără patrie : verde, negru alb- într-o -i va Jlutura deasupra Palestinei aşa se spunea;' Un turn rk observaţie şi o baracă. Aceasta era tabăra de antrenanu nt î

Valuri de tineri luptători pentru un Liban făcut bucăţele, de fedayni pentru un pământ pe care nu l~au cunoscut niciodată, de mujahedini, dar şi de partizani de pe toate continentele şi de toate orientările, copii rătăciţi ai burgheziei germane sau italiene la care se vor întoarce după ce se vor sătura de atâta niasaeru, în cazul în care nu vor cădea sub gloanţele autorităţilor, idealişti, eroi dezorientaţi, buni şi răi, naivi şi cinici s-au perindat pe aici, au învăţat o meserie, unică luptător. Aici au fost formaţi arabi şi japonezi; irlandezi şi spanioli, ceylonezi si italieni...

instructorii militari erau esenţialmente palestinieni, în cele mai multe cazuri pregătirea lor se făcuse în ţările din est, -lângă Moscova, Baku, Taşkent, Odessa sau Academia militară de la Simferapol, nu prea departe de Yalta. Alţii trecuseră prin Cehoslovacia, Ungaria, Cuba, Bulgaria, Corea de Nord sau chiar prin Iugoslavia. Acolo învăţaseră tehnicile gherilei urbane şi rurale, ale sabotajului, cile materialelor explozive, mânuirea tuturor tipurilor de armament greu şi uşor. dar şi transmisiuni, electronică militară, întreţinere, conducere tancuri. După unele surse sigure, peste o mie de cadre palestiniene au trecut din 1974 prin aceste centre de pregătire din Est. De atunci şi-au transmis cunoştinţele la mii de simpatizanţi veniţi mai ales Ja Baalbek, care s-au angajat apoi în luptă pe cele mai diferite şi uneori cele mai neaşteptate câmpuri de bătălie.

Un agent de informaţii francez, specializat în Orientul Apropiat, întâlnit în cadrul acestei anchete, mi-a spus totuşi că,.taberele din Baalbek mizau mai mult pe cantitate decât pe calitate se pregăteşte o armată de combatanţi de un nivel bun dar sunt reperate cele mai bune elemente. Acestea vor fi izolate de grup. apoi trimise în centrele situate în diferite capitale arabe, unde se formează grupurile de comando de. un înalţ nivel de pregătire destinate unor acţiuni teroriste internaţionale ; deturnări de avioane, luări de ostateci, atentate în străinătate. De cincisprezece ani acţiunile sângeroase ale acestor oameni apar mereu în prim-planul actualităţilor mondiale. Itinerarul lor ne priveşte în mod direct. Unii au acţionat pe teritoriul nostru, alţii se pregătesc s-

o facă. OEP-ul, bineînţeles, nu recunoaşte nimic. Dar am primit confirmarea directă de la Baalbek, m iunie 1985, de la şeful religios şiit local, şeicul Abbas el Mussaui, conducător al Hezbol- lahului, partidul Iul Dumnezeu.

Eram pe urmele lui Marwan, după zece ani de la struirea lui. Acest lider şiit, m-a primit la el acasă, înconjurat de câţiva fideli, şi mi-a spus fără înconjur :

— Baalbek-ul este considerat drept capitala mondială a terorismului. Prin anii '70 s-au instalat aici primele tabere palestiniene. Aici, în regiunea noastră, au fost formaţi numeroşi fedayni, dar şi alţi revoluţionari, mai ales iranieni. Aş> vrea să spun că sunt mândru de acest nume de terorist, căci el era semnificaţia unei lupte împotriva asupritorului, pentru libertate şi demnitate.

In tonul' lui nu era nici urmă de fanatism, ci pur şi simplu siguranţa câ nu greşeşte, ceea ce justifica toate acţiunile, inclusiv punerea pe picioare a unei armate de Marwani.

— Aceşti tineri nu au de ales decât să ia armele. Atâta vreme cât Occidentul, răspunzător de tot ce se întâmplă, rm va înţelege,, între lumile noastre va exista un conflict, zicea el ia adresa noastră.

Spre deosebire de Marwan, el cunoştea Istoria popoarelor şi a naţiunilor. în fiecare vineri, la. moschee, o povesteşte unsei mulţimi cfe adolescenţi, de adulţi şi bătrâni de verbele lui. Undi vor pleca în munţi, să înveţe arta răzfooiiului.. Tot & numele legitimei apărări. Fiecare va avea destinul lui. Pu<ţini vor vorbi despre el De aceea, confesiunea Im Marwan despre- trecerea lui pe la Baalbek este cu atât mai valoroasă. In aceeaşi perioadă numeroşi tmerî ermn asntrena# şi î*ii surdul

*

* ~ #

- Eram cinci sute de tineri de vârsta mea, veniţi din toate oraşele Libanului, repartizaţi în multe corturi, îşi aminteşte Marwan. Mulţi erau din Şiyah, de unde palestinienii recrutau în masă. în ultimii ani pierduseră mulţi luptători . Se temeau da o ofensivă creştină sau israeliană. Pregăteau în acelaşi timp şi schimbul de mâine, convinşi că conflictul se va prelungi, în timp ce noi eram mai curând optimişti în privinţa viitorului. De fapt, nici unul din acei adolescenţi nu prea ştia ce căuta acolo. Era o mare diferenţă între indiferenţa noastră, lipsa noastră de maturi- . tate, de pregătire, şi gravitatea instructorilor noştri. Ei erau nişte adevăraţi militari, nişte profesionişti, nişte oameni hotărâţi, iar noi... ne jucam de-a hoţii şi vardiştii ! Dar lucrurile s-au schimbat repede. Am înţeles imediat : nu -era o treabă de vacanţă. Oamenii aceia trăiau cu moartea. A trebuit să facem şi noi acelaşi lucrU şi să ne supunem disciplinei :

eram soldaţi, repartizaţi în vahda, grupe de cincisprezece, şi mergeam la pas. Se sfârşise cu anarhia din Şiyah.

La orele cinci, înainte de răsăritul soarelui, eram în picioare. Era o climă deşertică : foarte frig noaptea, foarte cald ziua. Goi până la centură, ne avântam pe câmp pornind într-o cursă lungă... până la epuizare. Un afurisit exerciţiu de teren ! Mărşăluiam ore în şir prin munţi. Era impresionant. Eram singuri, pierduţi, uitaţi, complet izolaţi de lume. Unii erau disperaţi, alţii plângeau. Eu însumi voiam să mă întorc la mămică cloşcă. Plecasem fără să spun nimic. Probabil că mă căuta peste tot. Regretam această fugă. Aveam necaz pe mine pentru că îi provocam atâtea griji, după ce avusesem o copilărie atât de fericită. Şi mă gândeam şi la Georges. Mi-l închipuiam la plajă. Poate se întorsese în Şiyah. Căci eram convins că la Beirut totul se sfârşise, că se reinstaurase calmul. Era vară şi nu putea fi altfel. Iosif era în uşa băcăniei şi tata Abou se plimba pe străzi, căutându-mă şi el, pentru că fără doar şi poate că-i lipseam. Aşa vedeam eu lucrurile din tabăra de la Baalbek. In realitate, eram complet izolaţi... pe o altă planetă. Nu puteam şi nici nu trebuia să comunicăm cu exteriorul. Eram o sectă care trăia închisă în sine. Nu L—trebuia să căutăm puncte de referinţă în afară. Se ocupau de noi : într-un cuvânt, urma să fim transformaţi.

M-am gândit, ca mulţi alţii, să fug. Era imposibil. Sectorul era păzit de luptători înarmaţi. N-ar fi editat să tragă asupra fugarilor. Aşa că fiecare se resemna :

— Să fim răbdători.

— Nimeni nu ne-a forţat. Toţi suntem voluntari.

Numai că în adâncul sufetului se făcea un jurământ

niciodată nu ne vom mai atinge de o armă. Imediat după terminarea stagiului, de îndată ce vom ajunge acasă, vom uita războiul. Ne vom juca jocuri pentru vârsta noastră. Mulţi dintre noi,- inclusiv eu, eram scârbiţi, imunizaţi. Antrenamentul^ni se părea inutil şi periculos. Totul era o nebunie care nu putea să ne privească pe noi. Aveam această convingere. Era deja un rezultat !

— Nu vă formau şi ideologic ? Nu vi se vorbea de politică ?

— De politică ? se miră Marwan. Unor copii ? Pentru ce ? învăţasem o meserie, războiul. Trebuia să fim pregătiţi pentru toate situaţiile de luptă. în rest, viaţa mea era trasată dinainte, nici măcar nu se punea problema doar nu era să trec în tabăra cealaltă ! Ne cunoşteam prietenii şi duşmanii. Dincolo, în faţă lucrurile se petreceau la fel : alţi adolescenţi învăţau tehnici de luptă identice în centrele de formare falangiste din Beirut. Un singur lucru conta şă rezistăm. Când şchiopătam, instructorii noştri ne luau peste picior : „Nu-i aşa că le veţi propune duşmanilor voştri să vă bateţi într-un loc mai simpatic decât ăsta .ţ

$i antrenamentul era reluat cu o şi mai mare îndârjire. Efectuând zile întregi itinerarul jtfofebatantului, pe parcurs am văzut murind un coleg din Şiyah, care şi-a rupt

coloana sărind peste un obstacol, şi altul ars serios îh urma trecerii printr-un baraj de cauciucuri în flăcări... fără a mai vorbi de târâşurile sub un tir susţinut cu gloanţe reale. Nu, în acest stadiu Baalbekul nu mai semănă deloc cu un paradis.

In cea de a douăsprezecea zi, un inspector- îi puse lui Marwan o întrebare deplasată

— Vrei să înveţi să ucizi ?

Adolescentul izbucni în.râs

— Să ucid ? Ştiu deja. E'uşor.

— Cum Taci ?

— Ochesc, trag şi celălalt se prăbuşeşte.

— Este într-adevăr un fel de a ucide. Cel mai uşor, remarcă instructorul. Dar. mai sunt şi altele o mie. Tu şi colegii tăi le veţi învăţa pe toate.

—» O mie ?

— D&... vino, începem cu cuţitul,

Invitaţia 11 îngheţă pe Marwan. Fusese luat pe neaşteptate, căci niciodată nu-i trecuse prin minte ipoteza de i\ omorî un om cu sânge rece, folosind pumnalul. îşi închipui lama intrând în carnea căreia îi simţea rezistenţa. Vedea lama aceea rece înfiptă în pântec sau tăind gâtul cuiva. N-ar fi putut niciodată să străpungă pielea, chiar dacă ar fi fost vorba de un duşman, să taie gâtul, să su- pSrte în braţe tresăririle de agonie provocate" de lamă. Fizic* îi era cu neputinţă. Moralmente era insuportabil. P§şte puterile lui... cu atât mai mult cu cât cunoştea corolarul : riscul de a fi el însuşi străpuns, de a i.se tăia beregata, de a fi înjunghiat ca un porc — de ce să se preocupe de formule ?

Marwan ajunse la două concluzii

rr- Nu avea nici temperamentul, nici ambiţia de a deveni un ucigaş.

— Omul care ii era instructor nu era conceput după modelul lui.

—

fatrick mmm

Celălalt probabil că i-a ghicit sentimentele şi dezguste!. Spulberă cazul de conştiinţă, respinse obiecţia^ începând cursul fără altă introducere. Din capul locului îi anunţai Un principiu

— Totdeauna să ai la tine un pumnal bine ascuţîL Niciodată nu-ţi alegi nici ora, nici locul, nici forma de luptă.

Al doilea principiu : —^

— Cu arma albă totdeauna să ataci pe la spate. Prin faţă sunt prea multe riposte posibile. Lucrurile s-ar putea întoarce în dezavantajul tău. Imposibil să ratezi corp la corp.

Al treilea principiu de bază :

— Evită privirea victimei. Omul, în momentul morţii, ar putea să-ţi inspire milă. Asta ar fi un lucru rău.

Urmă o tiradă lungă despre raporturile privilegiate dintre combatant şi cuţitul său. O apologie sub formă, de poveste de dragoste. Trebuiau să dcfarmă împreună, să facă corp comun, era vorba de luat în mână, de o „prelungire naturală"... de penetrare.

Din păcate, acest limbaj cedă rapid locul vocabularului tehnic :

— Cu latul lamei, nici o problemă să te strecori între coaste şi să atingi venele, arterele, muşchii şi tendoanele... lama trebuie să pătrundă bine perpendicular în corp... cu baioneta, balansezi puşca într-o parte, ca o seceră, ca să tai duşmanul... din faţă, retează gâtul începând de la ceafă...

Marwan îşi întrerupe povestirea. Mă observă o clipă înainte de a remarca :

—r Am simţit şi eu aceeaşi repulsie auzind pentru prima oară aceste instrucţiuni. Iar pefitru mine era vorba de nişte sfaturi cu aplicaţie imediată, destinate să servească ! După aceea am trecut la practică, cu manechine, toate aliniate în curtea taberei, repetând gesturile morţii, cu un instructor care îi felicita pe cei mai dotaţi şi nindu-i pe cei mai puţin îndemânatici.

Marwan se opreşte ăm- nouy apoi spame, dintr-# răsuflare :

— Crede-mă, chiar şi cu un manechin, acest gen de exerciţiu îţi dă fiori.

♦Aceste cursuri'au durat câteva zile, însoţite de adevărate lecţii de anatomie, ilustrate cu planşe sau scheme. Marwan îşi recită azi cunoştinţele fără reţinere. Este adevărat că mămica cloşcă l-ar fi dorit medic.

— Ca să ucizi, zice el, trebuie să vizezi arterele brahiale radiate — de lângă încheietura mîinii —, carotida, sub claviculă şi, bineînţeles, inima. Moartea intervine între vzece secunde şi trei minute.... dar e mai prudent ca loviturile să fie duble. Nu se ştie niciodată. Ani asistat la fenomene ciudate. Am văzut tipi loviţi în inimă care nu mureau imediat... cine să mai înţeleagă de ce ! în sfârşit, există şi loviturile spectaculoase, pe care le aplici pentru dărâmarea psihologică a adversarului, dar care nu surit mortale : la ochi şi la sex. Primele nu necesită o forţă deo- sejbită, lama pătrunde fără probleme. Dar sexul e tenace. Trebuie să loveşti tare... şi în privinţa asta tipii simt o plăcere blestemată... nici pentru cel care loveşte nu e un spectacol plăcut.

E nevoie să spun mai mult ? Chiar e necesar un co^ mentariu, după aceste explicaţii ale lui Marwan ? Pentru a-şi completa cunoştinţele, li s-au recomandat mai multe lucrări care se ocupau< de arma albă, adevărate apologii ale spintecării. Unele dintre aceste manuale ale ucigaşului perfect sunt puse în vânzare în librăriile specializate din Franţa. Am găsit şi la Paris textul îţi dă şi el fiori. Se pare că asemenea manuale găsesc cumpărători şi la noi. în ele se explică totul în detaliu, textul fiind însoţit de planşe care ilustrează părţile ce trebuie atinse, adâncimea loviturii, în cât timp îşi pierde victima Cunoştinţa şi, în sfârşit, în cât timp moare. Exact ca la cursurile pregătitoare de la Baalbek unde Marwan a învăţat arta de a ucide un om în înfruntarea corp la corp.

M-am: gândit de multe ori Ia această mărturisire a lui Marwan mergând pe străzile din Beirut, văzând !a fiecare intersecţie, Ia fiecare corp'de pază, peste tot. luptători în repaus ascuţindu-şi pumnalele lor teribile şi baionetele sub privirile amuzate ale copiilor şi indiferente ale adulţi.loi\ Lama aceea strălucitoare şi lungă, lama aceea ascuţită era..mângâiată cu atenţie, cu bucurie, cu mândrie. 2!um să' nu-ţi aminteşti de spusele lui Marwan, când povestea despre cum erau dresaţi şi despre exerciţiile la care au fost supuşi toţi aceşti oameni, indiferent de tabăra din care făceau parte ? Arma a devenit o parte din ei înşişi. O ustensilă naturală. Dar când vii din exterior, din- tr-o ţară unde e pace, îţi spui că fiecare din aceste cuţite de comando are povestea lui. Pumnalul e sinonim cu o viaţă curmată : viaţă de soldat ; dar şi de femeie, de copii, de bătrân... şi îţi imaginezi gâturile tăiate. Cu ocazia acestei evocări neobligatorii, Marwan mărturiseşte pentru prima dată, pentru singura dată, o adevărată jenă.

— Toată lumea se teme de arma albă. zice el. Ţi-e teamă să fii obligat sâ te serveşti de ea şi ţi-e frică să-i cazi victimă. Da, toată lumea cu excepţia a unu sau doi dezechilibraţi total. A tăia gâtul unei fiinţe vii este lucrul cel mai cumplit, cel mai greu de îndeplinit. E scârbos... nu se poate uita... nimeni nu se laudă cu astfel de isprăvi, nu e nimic glorios în asta, chiar dacă s-a practicat deseori la Beirut şi în luptele din munţi. Totdeauna te încearcă o ruşine, o pudoare... Chiar în plină nebunie, combatantul prefera ca această.acţiune să se facă fără martori şi după aceea, între noi, nu vorbim despre ea. Te lauzi când l-ai nimicit pe unul cu lansatorul de rachete antitanc sau cu lansatorul de flăcări, dar nu când i-ai tăiat beregată... iar unora le este. imposibil să facă asta copiilor, deşi şefii noştri ne spun uneori mai târziu o să vă ucidă ei pe voi.

Marwan tace. Are privirea înceţoşată. Pe unde îi hoinăreşte gândul ? Spre ce amintire de nemărturisit se întoarce ? Nu-i forţez secretul... respect poate, conştiinţa lui chinuită în acest moment. Oare sunt în măsură eu să ţnţeleg sau să judec ? Putem măcar bănui sentimentele, senzaţiile1 unui om aflat în astfel de împrejurări ? De altfel, stric! asupra acestui punct nu mă va lăsa inima să

pretind, să cer mai mult de la Marwin. Da, să pretind, căci a vrea să mergi mai departe cu această mărturisire ar fi. ceva imoral.

Micii d&îdaţi de la Baalbek au învăţat după aceea tehnicile de gherilă : asaltul unei case, războiul de hărţuială atacul tancului. Exerciţii teoretice, apoi practice. Marwan, împreună cu alţi câţiva colegi din cartierul lui au simulat capturarea bisericii Saint-Michel din Şiyah.

— S-ar putea să vă folosească. Voi locuiţi într-un loc strategic, li se spusese.

Apoi, din nou, mânuirea armelor de război Kalaşni- kov şi M-l6, puşti de bază, grenade, mitraliere uşoare RPD sau RPX, lansatoare de rachete antitanc care vor fi folosite împotriva... pietonilor, mortiere uşoare de 52 şi 60 mm. In mod mai mult teoretic, elevii erau iniţiaţi în folosirea tunurilor antiaeriene de 14.^5 mm şi de 23 mm, a mortierului de 102 mm, a lansatorului de rachete Katiuşa. în curând, nici armele — de la pistol până la rachetă — nici muniţiile, nici utilizările şi posibilităţile lor nu mai aveau secrete pentru această ciudată armată de copii.

— Nimic nu era lăsat la întâmplare, spune Marwan. Şi totul funcţiona perfect. Nu ni se trecea cu vederea nici o greşeală, nici o abatere. Disciplina era mai severă de la o zi la alta şi treptat, am intrat în joc. Aşa că, până la urmă, am ajuns să am o oarecare admiraţie pentru aceşti instructori. Erau nişte luptători de foarte înalt nivel, foarte convinşi, foarte entuziaşti, foarte hotărâţi şi pe deplin pregătiţi. Ne repetau tot timpul că amicii noşfri, cei din faţă jucau fotbal în timp ce noi. ne antrenam. în curând noi vom fi cei mai tari ! Şi era adevărat, întrucât mulţimea cunoştinţelor noastre în materie de omor sau de apărare devenea impresionantă : fusesem învăţaţi diferitele tehnici folosite în lume, de pe toate continentele.,, până la piatra agăţată de o bucată de sfoară, pe care o roteşti deasupra capului, aşa ca în America de Sud. Cu siguranţă, eu nu mai eram acelaşi. Teoretic eram în stare să„ omor un om cu mâinile goale, să-i sucesc gâtul, să-î rup coloana vertebrală... eram în stare să-l sugrum cu un fir de nvlon, să mă apropii de el în tăcere şi să-i înfig pumnalul în şale... şi de asemenea să-l pulverizez de la o distanţă de o sută de metri cu un RPG... m-au învăţat chiar şi cum să-mi paralizez adversarul, cu un simplu ac în ceafă. N-am verificat niciodată eficacitatea^rocedeu- Lui! Carpul meu se călise în câteva săptămâni îmi dădeam foarte bine seama că după o altfel de experienţă nu o $ă mai fiu copil. Va trebui să abordez viaţa, să iac ceva, să am răspunderi. Dar încă nu mă gândeam să lolo- tot ce învăţasem la Baalbek. îmi însuşisem foarte bine toate cunoştinţele. Dar totul rămânea în domeniul teoreticului, eram convins de asta. îmi pierdusem indiferenţa, inocenţa, fără a-mi renega însă sensibilitatea... mă şocau încă multe lucruri din ceea ce auzeam şi vedeam în jurul meu.

— Ce lucruri ?

— Cinismul. Eram ca la şcoală, totul părea normal, banal, evident, aproape cumsecade. Numai că învăţăm să-i ucidem, să-i vânăm pe ceilalţi. Spiritul cavaleresc nu-şi prea găsea locul. Asta mă stingherea. Trebuia să fii eficace, adică trebuia să fii în stare să ucizi în toate felurile. Minţea noastră era deci în totalitate mobilizată pentru a ne imagina modul cel mai subtil, cel mai neaşteptat şi uneori cel mai laş de a asasina.

Şi, în privinţa asta, geniul omenesc nu cunoaşte limite.

— Uite, pentru .o maşină capcană sunt cel puţin cincizeci de moduri diferite de a lucra ! Pui încărcătura explozivă sub perne, în uşi, pe bara de direcţie, în volan, In speteaza scaunelor, sub covoraş... se poate folosi exploziv plastic sau T.N.T;, în cazul în care nu se preferă o grenadă blocată în glisiera scaunului şi legată de accelerator cu un fir de nylon.

— Te-au învăţat asta la Baalbek ?

—• Bineînţeles, asta şi toate tehnicile de lucru cu substanţele explozive şi de pus capcane. Astfel încât astăzi există mii de oameni capabili să comită atentate în Liban... sau în altă parte, unde vor ei. E îngrozitor, pentru că în acest domeniu fiecare are trucul lui, fiecare are secretei lui, fiecare şi-a perfecţionat un sistem. Fiecare dintre noi are preferinţă pentru un anumit fel de capcană. Este un adevărat coşmar pentru duşmanul nostru care literalmente calcă pe un câmp de mine, care trebuie să ne prevadă şireteniile, să le te inventeze, să ne devanseze vide- nia, varianta unuia din sistemele de declanşare. Niciodată nu este acelaşi procedeiu. E vorba de artizanat, de bricolaj, de bucăţi de sfoară, dar e îngrozitor de eficace fiind totalmente diabolic şi imprevizibil. Soldaţii francezi care au trecut prin Beirut cam ştiu despre ce e vorba. Cel mai mic obiect banal este o potenţială maşină a morţii. Cîţi copii n-au murit lovind cu piciorul într-o banală cutie de conserve goală, care, în realitate, era o capcană ? Figura cu canistra este clasică : i se decupează fundul şi se umple cu -T.N.T. înainte de a fi părăsită pe trotuar sau în dîrumul cuiva. Deşi trucul este foarte cunoscut, totdeauna se găseşte cineva care să ridice bidonul declanşând astfel explozia.

Palestinienii sunt foarte tari în acest domeniu, M-âu învăţat într-adevăr totul : cum să pun o capcană la o uşă, într-o casă, într-un televizor, maşină, motocicletă, un pachet cu ţigări, o scrisoare. Totdeauna e loc pentru exploziv şi totdeauna se găseşte un detonator potrivit. Se hotărăşte "în funcţie^ de obiectul vizat. Chiar s-a creat un % limbaj al explozibililor. A arunca în aer o scară nu are aceeaşi semnificaţie cu.a smulge mâna cuiva cu un plic capcană. Scrisoarea este doar un avertisment. Ea este opera unor specialişti, pentru că nu este uşor să-ţi procuri materialul necesar : hârtia specială şi microbateria pentru declanaşare.

Marwan explică că într-o săptămână stagiarii din Baalbek deveniseră nişte mici sabotori perfecţi, capabili să mineze intrarea într-o clădire, o stradă, o canistră, un cauciuc vechi, un teren viran, un grilaj de fier de la magazin — procedee foarte apreciate la Beirut -^r- sau o scară. - ' •

— Scara e o joacă de copii, mărturiseşte Marwan. E suficient să blochezi o grenadă cu cuiul scos/cu pământ, nisip sau pietriş, aşezată sub o treaptă din lemn. Şste suficient să se pună piciorul pe treaptă ca să se provoace o năruire a grămăjoarei, iar grenada, degajată, îţi explodează între picioare.

Precizează :

— Nu-mi place această tehnică, pentru că este oarbă, la fel ca minarea unei uşi. Imposibil să ai siguranţa ţintei. Aştepţi laiâf şi înaintea lui vine fata sau mama, care sunt. ciopârti i r- pe loc.

Tonul lui Marwan trădează o fascinaţie sigură pentru atentate, sabotaje, minări. Recunoaşte plăcerea Cu care îşi imagineaza capcanele cele mai subtile, plăcerea cu care schimbă cu alţi combatanţi micile lor secrete de artizani ai morţii, plăcerea cu care îşi desăvârşeşte priceperea, cu care meştereşte o maşinărie gata să explodeze în fiecare clipă. Ii face de asemenea plăcere să împingă din ce în ce mai departe bricolajul, simplificarea, să inventeze sau să pună la punct un sistem atât de grosolan, atât de arhaic, încât să constituie. în mod paradoxal, un progres la practica cotidiană a gherilei urbane. Probabil că e genul de satisfacţie pe care o simte micul inventator din toate atelierele din lume.

Marwan remarcă

•— Şi în .această privinţă este inutil să fii i\n idealist. Toate loviturile sunt permise. Trebuie să fii eficace, numai eficace. Experienţa se capătă pe teren, de-a lungul ani lor. Unii dau dovadă de o imaginaţie şi de o inteligenţă prodigioase. Nişte meşteriei grozavi ! Este de-a dreptul exaltant să-ţi pui; în sfârşit, mintea !a treabă. Să părăseşti cărările bătătorite, tehnicile verificate învăţate... atunci totul e posibil. Capcana trebuie să-l surprindă pe adversar, care şi el are experienţa şi cunoştinţele lui. Intre mine şi el se angajează un joc orb. Unul ascunde, celălalt trebuie să găsească. Cel mai şiret câştigă, este un război cinstit. Aproape că îţi vine să spui ..bravo'1 când celălalt evită capcana. Şi, în momentul morţii, probabil că victima gândeşte ceva de genul m-h păcălit, trebuia să mă gândesc la asta.

— Chiar mai are timp pentru asta ?

— Poate că, undeva. îh el, fără îndoială. Este adevărat, capcana impune un joc îh doi. Această idee a capcanei este obsedantă, deştabilizantă. E aşteptată şi. când se întâmplă. ei bine, aşa era scris. E cumplit pentru nervi să-ţi tot spui câ în orice clipă poţi sări în aer. Şi se poate întîtnpla ia WC,

deschizând uşa de la baie sau aprinzâ'nd televizorul, luând o carte sau aşezându-se în fotoliu. Ce coşmar !

De data asta, văzându-l zâmbind, trebuie să-i pun întrebarea :

— Ţi s-a întâmplat des să pui capcane... oamenilor ?

— Foarte des. în zece arii de război la Beirut, nu cred să fi existat vreun singur metru pătrat cruţat de mine sau de explozibili. Cu excepţia băncilor poate, care, aici, sunt mai respectate decât vieţile oamenilor.

— Nu simţi nimic când vezi nevinovaţi murind din cauza capcanelor tale ?

— Nu, nu au nici un efect asupra mea. Nu-i văd.

— Ţi-i poţi imagina.

— Nu. îmi instalez capcana şi plec. Trec la altceva.

— Nici o remuşcare ?

— Nici una.

Intre aceste cuvinte ale lui Marwan şi stagiul său de pregătire de la Baalbek au trecut zece ani. Zece ani şi câţi morţi ? Zece pentru a trece de la imposibilitatea de a ucide, la rutina crimei. Zece ani pentru a transforma dezgustul în delectare, sensibilitatea în meseria de a ucide.

Marwan reflectează câteva secunde asupra acestei paranteze. Admite că metamorfoza e spectaculoasă. Pretinde chiar că la el transformarea e mai curând neaşteptată, de^ plasată.

— Când am părăsit Baalbekul, la sfârşitul verii lui '75, am jurat împreună cu mai mulţi colegi să nu facerh niciodată rău cuiva. Ceea ce trăisem, văzusem şi învăţasem în tabăra de antrenament ne şocase, ne impresionase profund. Văzându-i pe instructori, ascultându-i, îmi spuneam : tipii ăştia sunt complet dezechilibraţi, perverşi. Ucid aşa cum noi bem sau mâncăm. Pentru mine era imposibil. îţi spun clar : peste puterile mele. Eram fericit că mă întorceam la Beirut. Mă: simţeam uşurat, eliberat. Mă duceam să regăsesc o existenţă normală şi mai ales nişte oameni normali, sănătoşi : mămica cloşcă, pe fraţii şi 0 siaroile mele, pe tata Abou, pe Georges şi pe toţi ceilalţi. Nici măcar nu mă mai gândeam la Hani. Ieşise din viaţa mea. Probabil că părăsise acel jos al meu. Probabil că îmi îriapoiase -Şiyah-ul. Degeaba ne spuseseră instructorii, drept rămas bun, că nu vom avea de ales decât să ucidem, nu credeam nici o iotă. Pentru noi totul se sfârşise. Refuzam un viitor al morţii pentru noi şi pentru cei din faţă. în camionul care ne aducea la Beirut, în sfârşit, am zărit în depărtare marea. Era foarte frumoasă, foarte albastră. Aveam lacrimi în ochi. Inima ne bătea de bucurie. Eram salvaţi. Ne întorceam acasă. Eram ca înainte, intacţi. Voiam Să fim aşa... să uităm Baalbekul, strigătele, antrenamentul, lecţiile sinistre. Eram plini de optimism şi aveam numai intenţii bune. Şiyah-ul avea să ne ierte fuga. Iar viaţa îşi va relua cursul...

MARWAN NU MAI ZÂMBEŞTE^

R

egăsirile nu se petrec niciodată aşa cum le-ai visat. Şiyah-ul era gol. Mut. Tăcut. Singurul afară, la intrarea în cartier, era Mustafa, micul -băcan care vindea haşiş pe sub tejghea. Ceilalţi negustori îşi încinseseră prăvăliile. Chiar şi brutarul. Ca să vezi! Nici o maşină, cu excepţia unor carcase calcinate. Uneori, în mijlocul drumului, un mic crater de obuz. Pe faţadele clădirilor urmele de gloanţe şi mai nuriieroase, şi dârele lungi lăsate de rafale, # ca nişte mari cicatrice. Un cartier rănit.

Cincisprezece copii din Şiyah se întorceau- acasă, cincisprezece copii care îşf imaginaseră o altă primire. In camionul kaki, mergând în zigzag diri cauza ţintaşilpr, erau tăcuţi, uluiţi şi neliniştiţi. Se simţeau ca nişte hoţi care se întorceau sau ca nişte dezertori. Ce se petrecuse în absenţa lor ? De ce acolo sus, la Baalbek, nu le spuseseră nimic ? Ce veste, ce nenorocire îi aştepta ?

Camionul se oprea la colţul fiecărei străzi, tfn adolescent sărea jos, o rupea la fugă şi se refugia în braţele mamei. O străduţă, o băcănie închisă — „Chiar.şi Iosif se ascunde !" — o clădire decapitată, nu prea multă viaţă... ce tristeţe ! Era multă dezordine, şi totuşi inima lui Marwan începu să bată cu putere : îşi recunoştea totuşi acel jos al lui.

La balcon, de parcă presimţise, sau precum un om de pază care ar fi vegheat toată, vara^ o femeie în negru. O femeie foarte îngrijorată căreia i se luminează deodată faţa. Ai fi zis că trecuse un nor, descoperind brusc soarele. Şi iat-o radioasă.

—• Mămica cloşcă !

— Marwan ' Marwan ! Marwan al meu !

Deja dispăruse. La ferestre zece, douăzeci, treizeci de capete.

— E Marwan ! E aici, s-a întors !

A sărit din camion şi s-a pomenit faţă în faţă cu o femeie în lacrimi, pe care o găsea frumoasă, pe care o găsea tânără, emoţionată cu ochii ei negri, părul desfăcut şi picioarele goale, în cămaşă de noapte acolo în mijlocul drumului.

— Mămica cloşcă, a şoptit el.

— Marwan al meu, unde ai fost ? Te-am căutat peste tot... peste tot., peste tot...

O mare oboseală amestecată cu o bucurie imensă. îi explică :

— M-am dus la palestinieni. Nu ştiau unde eşti. Mi-au spus că poate ai plecat cu tinerii pe care i-au dus în Sud, ca să uite războiul. Ai fost acolo, spune ?

Marwan nu răspunse. Mama îl strânse la pieptul ei? îl scutură, îl sărută şi îl puse să promită

— N-ai să mai pleci niciodată. N-ai să mă mai părăseşti niciodată.

— Niciodată.

— Ştii, aici lucrurile merg prost. A reînceput săptămâna trecută. Totuşi vara a fost liniştită. Credeam că o să fie bine. Şi apoi, la începutul lui septembrie au fost incidente în două-trei oraşe.*, acum sunt şi aici. Tatăl tău crede că n-o să se mai sfârşească niciodată.

— Exagerează, glumi Marwan. Acolo unde am fost eu era linişte.

— Unde ai fost ? insistă mama.

Tot fără răspuns. Mămica cloşcă se dădu un pas înapoi, îşi privi fiul, mai curând îl examină, îi sondă privirea şi ochii I se întristară, dacă asta mai era încă posibil ;

— Spune-mi ce ş-a întâmplat. Nu mai zâmbeşti. Nu mai eşti acelaşi. Nu mai eşti Marwan pe care l-am "cu- ţioscut. De ce această expresie, de ce această fată gravă ? Da, spune-mi adevărat ce s-â întâmplat.

Marwan e prinşe pe mămica cloşcă de cot şi o trase pe scară. Mărturisi : A^yf Am fost' la Baalbek. Âm urmat im antrenament.

*|tifarwan îşi simţi mama inmuindu-se în braţe.. Faţa săpftanei femei deveni lividă.

Oh, nu ! murmură ea. Asta nu.

îşi privi fiul.

r— Cine te-a luat acolo ?

— Hani.

— Ăsta a adus nenorocirea în casa noastră şi te va duce la pierzanie.'

fr- Acolo nu l-am mai întâlnit.

Ce ai de gând să faci' acum ? întrebă mama.

r— Nimic. Să rămân cu tine... şi mai ales să nu particip la lupte.

Marwan ezită

— Dar Georges ? Ş-a întors ?

— Nu. Cartierul se taie în două. în curând vor fi două oraşe.

Şiyah ? Două oraşe ? se miră Marwan.

— Da. ţintaşii şţau de paz§. Ne împiedică să trecem. E îngrozitor... Din nenorocire, cred că tatăl tău are dreptate.

In zilele următoare toţi vecinii au defilat prin faţa lui. Voiau să-l vadă, să-l atingă, să-l audă pe Marwan. Şi i-au pus mii de întrebări

-r* Unde ai fost ? ^

Ce te-au învăţat acolo ?

-4 De ce nu răspunzi ?

— De ce ai aerul ăsta aşa trist ?

— Nu te mai vedem jos, te păzeşte maică-ta ca pe-o fată ?

Marwan îşi aminteşte

— N-am* suportat această remarcă eu, care învăţasem să mă "bat, eram făcut fată ? La noi asta e o adevărată insultă ! Aşa că am ieşit din casă. Am coborât în stradă, m-am dus să-mi văd colegii. Mămica cloşcă era

neliniştită. Ar fi vrut să mă ţină îh casă. Era cu neputinţă. Nu puteam să rămân închis la nesfârşit. Am promis doar să nu rcijă îndepărtez, să mă ţin de-o parte; să-l evit pe Hani dacă mai dădea târcoale prin preajmă şi? mm ales să nu mai cobor în pivniţe, unde combatanţii continuau să-i formeze pe tineri.

Marwan, întristat dş spectacolul străzii — imagini de război — se aventură până la tata Abou, în speranţa că va găsi la el îmbărbătare : căsuţa, grădina, bazinul- cu peşti roşii, biblioteca şi mai ales pe bătrârtul înţepet. Avea nevoie de complicitatea lui, de sfaturile lui, de tandreţea lui bărbătească, pe care numai bătrânii ştiu să Ie dăruiască.

Cadrul nu suferise prea rftuît. Ieri o oază de abundenţă în mijlocul sărăciei din Şiyah, regatul lui tata Abou era azi enclava de pace : nici o urmă a războiului. Cine ar fi îndrăznit, să atace bunurile bătrânului ? Dar el era atins : în privire, pe faţă şi fără îndoială în inimă. Lumina din ochi îi dispăruse. Nu mai râdea. Nu mai avea nici acel zâmbet cu care te întâmpina şi care voia să spună :

— îmi pare bine că te văd.

Tata Abou nu era distrus. Se înţelegea că îşi pierduse iluziile dinainte. Dar de data asta nu-l mai interesa nimic. Oamenii să se descurce între ei l Nu vor să asculte de nimic ? Cu atât mai rău ! Acesta trebuie să fi fost sensul tăcerii sale. El- îşi trăise traiul. Spusese ce avusese de spus. Vocea lui. se pierduse. Nu va mai încerca nimic, nici măcar o ultimă lecţie de înţelepciune : prea târziu. Doar îi prinse amândouă mâinile lui Marwan :

— Ai venit să mă vizitezi.

Câteva cuvinte, poate un testament :

— Bietul meu Marwan, Cerul nu te-a răsfăţat * Eşti un băiat de treabă, liniştit, respectuos, inteligent., şi fetă că te-a făcut să creşti acolo unde adulţii şi-au pierdut minţile* unde au devenit proşti şi răi. Ascultă-mă, micul meu Marwan, tu nu' trebuie să-ţi pierzi capul. Tu meriţi mai mult decât atât. Rămâi aşa cum 'eşti. Continua să te distrezi, să şterpeleşti de prin liveziy să râzi şi să iubeşti poezia. Uşa mea îţi va fi totdeauna deschisă, iar cărţile mele sunt ale tale. Ţi le dau. Cu vederea pe care o am. nu-mi mai servesc la nimic.

— Le voi citi pe toate, tata Ab6u.

— Copil bun.

O emoţie intensă. O îmbrăţişare,. O pauză. Şi Marwan şi-a luat ziua bună. Dar această vizită li va rămâne veşnic întipărită în minte : fiecare cuvânt, fiecare gest, dar şi tăcerile, privirile, suspinele.

A închis poarta de fier a livezii, de parcă ar fi vrut să-l protejeze pe bătrân, să-l izoleze de Şiyah, convins că această simplă precauţie ya fi suficientă pentru a apăra oaza. Sperând că va găsi acolo un refugiu permianent.

Tata Abou putea să fie încrezător : Marwan va rămâne intact.

*

— Şi totuşi este adevărat, lucrurile nu se petrec niciodată aşa cum au fost prevăzute, confirmă Marwan la distanţă de zece ani.

Raymond Âron vorbea de infailibilitatea previziunii retrospective. Marwan s-a exprimat mai prozaic :

— Dacă aş fi ştiut ce avea să mi se întâmple părăsin- du-l pe tata Abou ! Dar cum să ghicesc angrenajul evenimentelor ? Când am ajuns la colţul străzii gloanţele au început să şuiere din toate părţile. La brutărie, chiar în faţa blocului meu, stăteau la coadă câteva femei. Toate au ţipat, cuprinse de panică, alergând în toate direcţiile, neştiind încotro s-o apuce şi nici ce să facă. Două dintre ele au căzut rănite. M-am repezit la ele. Urlau, s<ş zbăteau pe jos, sângerau din abundenţă şi vederea propriului sânge le impresiona şi rţiai mulfc Mai eraii aeşlo şi copiii lor, terorizaţi, care plângeau şi încercau să le ridice. Şi împuşcăturile continuau pe deasupra capetelor noastre. Imediat m-am" gândit la mămica cloşcă : ar fi putut să fie acolo, printre acele sărmane femei nevinovate, trăgând să moară j din cauza ticăloşilor din faţă tare nici

măcar nu îndrăzneau să se arate ! Eram nebun de furie, scârbit, revoltat... mă simţeam neputincios, doar nu era să rămân acolo, tremurând ca o fată, să accept sau să asist la masacru ca unslaş, ca un fricos. Ceilalţi începuseră. Ei ne provocaseră. îi atacau pe cei mai slabi dintre, noi şi pe cei la care ţineami cel mai mult : mamele noastre. Probabil că, inconştient, multe lucruri se clătinaserâ în mintea mea ! Dacă erau omorâte femeile din Şiyah, asta însemna că se urmărea moartea comunităţii noastre. Omorându-ne mamele, voiau să pună mâna p.e pământul nostru. Şi apoi era distrusă familia : după aceea veneau la rând surorile noastre, copiii, şi toată lumea. Oricum, nu se putea să nu reacţionez, să nu mă apăr, să nu ripostez. Trebuia să se facă dreptate şi să îşi arate forţa, să se vadă că nu ne vom lăsa exterminaţi. Era o necesitate vitală. Era datoria noastră.

In acel momient, nici măcar nu m-am gândit la vorbele lui Hani N-ai de ales, nu tu hotărăşti; ceilalţi ie vor obliga să te baţi; şi tu vei veni să ne ceri arme ; pentru mama mea mă bat. Toate acestea Se impuneau cât se poate de evident, nu era nevoie nici să reflectezi, nici să filozofezi. în ciuda realităţii, în momentul acela în faţă nu mai exista nici Georges, nici foştii colegi. Era o situaţie de urgenţă. Căzute la pământ, femeile pline de sânge îl implorau pe Allah să-i pedepsească pe cei care trăseseră. Să le vin în ajutor era un instinct

umanitar. Să le răzbun era un instinct de supravieţuire pentru noi toţi. Atunci m-am ridicat în picioare, în drum, i-am luat apoi şi pe alţi tineri care fuseseră cu miine la Baalbek Haideţi băieţi, trebuie să ne ducem acolo ! Toţi făcuserăm jurământul să lăsăm armele, dar atunci nimeni nu a rămas locului. Toţi s^au repezit la pivniţe şi şi-au cerut arma care li s-a dat imediat.

In cap îmi răsuna o singură frază ca o obsesie :

—" Mârriica cloşcă ar fi putut să fie ucisă.

Nu-mi puneam nici o problemă asupra faptului că luasem din nou arma, nici asupra consecinţelor acestui act.- Nu-i confereaţn nici un conţinut politic sau ideologic. Era autoapărare îi protejarra pe ai mei, îmi protejam cartierul, teritoriul, mă făceam util... un fel de a da un sens vieţii mele, de a mă răscumpăra în ochii tuturor... de a mă reabilita şi de a scuza o dată pentru totdeauna crima, omul căzut clin copac.

Ne-am întâlnit pe acoperişuri, având celalalt sector în faţa noastră. Tovarăşii mei erau şi mai porniţi decât mine. Am fript tot ce mişca în partea cealaltă. într-un timp foarte scurt ajunseserăm la un grad incredibil de enervare şi de ură. De parcă totdeauna am« fi fost dezlănţuiţi, de parcă am fi fost nişte sălbatici, nişte fiare în libertate. Dar mintea noastră nu mai judeca. Ne aflam în acţiune, ne îndemnam unii pe alţii. Găseam motive de a acţiona MT-atiiudinea celorlalţi, în nebunia celorlalţi.

Aveam tot timpul în faţa ochilor bălţile de sânge în care zăceau femeile din Şiyah, doborâte fără nici un motiv sub ochii noştri. Voiam şi noi partea noastră de sânge. Aveam şi noi dreptul la ea. ca o reparaţie. Era singura dreptate posibilă. Era singurul mod de a ne proteja, de a spune că existăm, şi că şi noi puteam să-i terorizăm pe ei.

Aş fi vrut să provoc taberei din faţă aceleaşi nenoro-^ ciri pe care ni le provocase ea. în linia mea de ochire cău-' tam cu furie, cu disperare, o femeie din faţă. Orice mi-ar fi apărui în faţă — fetiţă sau bunică — aş fi tras fără ezitare. Aş fi lichidat-o... chiar dacă aş fi recunoscut o prietenă din copilărie, tot aş fi tras. ca să mă pedepsesc pentru că aşteptasem atâta vreme ca să-i protejez pe ai mei, pentru că le lăsasem pe bietele femei să fie ucise pe trotuar, în faţa uşii mele.

Reacţia mea era normală. Poporul meu aştepta asta de la mine şi de îa toţi copii lui. De acum înainte era de hecbnceput să mai stau de-o parte. Era exclus să urmiez sfaturile de neutralitate ale tatălui sau cele pline de înţelepciune ale lui tata Abou. Bietul bătrân era depăşit ! Foarte simpatic, în fond, dar în afara timpului său. Nu-l mai privea miza îşi trăise traiul. Dar eu ? Eu abia începeam să trăiesc. Trebuie să-mi clădesc viitorul. Eram aşteptat, eram observat. Atitudinea din aceste ore dramatice avea să mă caracterizeze pe vecie. în funcţie de alegerea mea imediată voi fi pentru totde/auna erou sau

laş". Pentru prima dată înţelegeam -că eram implicat complet şi iremediabil implicat în evenimente. Era imposibil să nu mă amestec. Războiul mă înşfăca fără sa vreau. Hani avea dreptate: nici vorbă să te sustragi. Nu era cu adevărat o opţiune personală, nici o decizie, ci un accident. După tot ce văzusem nu mai puteam fi un adolescent indiferent, nici să mă mai duc la plajă în T-shirt, în vreme ce ceilalţi s-ar fi bătut. Nimeni nu ar fi putut să înţeleagă, nimeni n-ar fi acceptat şi nici n-ar fi permis asta. Nici măcar mămica cloşcă. Astăzi fiul ei trebuia să vină în ajutor Şiyah-ului, să apere femeile cartierului, să-şi protejeze mamja, surorile, casa.

Nici un coleg de-al meu nu a scăpat de această logica,, cu excepţia unuia poate... care a intrat în armată ! Dar toţi ceilalţi,, oricare ar fi fost vârsta şi proiectele lor, s-au angajat în război. Toţi au cerut o armă. Zece ani mai târziu încă se mai băteau. Ca şi mine. O pagină fusese întoarsă. Ştiam că unele lucruri le pierdusem pentru totdeauna : adio viaţă, fete, tinereţe ! Asta era situaţia. O fatalitate, a necesitate, o obligaţie. Şi dacă vreunul s-ar fi hazardat şă ezite, am fi şiut să-l convingem.

Iată cum* s-a răsturnat totul. Totul s-a întâmplat foarte repede, într-un mod neprevăzut şi totuşi natural. Aceea a fost ziua în care m-am renegat cu adevărat, fără să ştiu* fără să mă gândesc la asta. Da, în ziua aceea am acceptat, radical,, să merg împotriva naturii mele, pentru că nu exista nici o portiţă de scăpare demnă, respectabilă. Dar ştiam şi ce implica asta. Nu mai eram" nevinovat. Aşa Qă n-aş putea spune că eu chiar căzusem în capcană : la Baalbek învăţasem ce era războioul, ce însemna el... până la oroarea totală. Ştiam că, stăpânind teoria, trebuia neapărat s-o puri în practică în locul manechinelor cărora le tăiam beregata în munţi, acum vor fi oameni. Nu mă gândeam la asta cai inima uşoară... dar cunoşteam viitorul meu. Şi mai ştiam că mă voi bate ca un diavol, eti bă* iatul liniştit, pentru că va fi el sau eu, inamicul sau eu, ticălosul sau eu_ nimeni nu ezită în faţa unei astfel de opţiuni. Nu era nici o alternativă, niei o dilemă. Celălalt, cel din faţă, nu-mi va veni de hac. Un fel de a intra în pielea noului meu personaj! Un singur regret: că nu învăţasem mai multe lucruri în tabăra de antrenament de la Baalbek.

Instructorii aveaţi dreptate : aici se învăţa esenţialul pentru un om. Tot restul părea brusc neînsemnat.

Marwan şe destinde. Privirea i se pierde din nou în gol. Vorbeşte traducătorului, pe un ton pe care nu i-î cunosc. De parcă ar fi ieşit din povestire. Cu voce scăzută, cu un fel de afectare, sa& de confidenţă foarte profundă, aproape uimită. O frază îtisoţită de un zâmbşţ amar, o tăcere, apoi

alte cuvinte înşirate care continuii confesiunea, sau o precizează, sau stârneşte amintiri uitate, de demjult. Mă arată traducătorului cu un^semn din cap. j

— Tradu-i ce ţi-am spus adineauri.

— Spune că 'niciodată nu s-a gândit la toate astea. Nu â avut timp. Dar acum, aceste întrebări l-au făcut să-şi Amintească foarte bine. într-adevăr atunci totul s-a răsturnat, totul a început. în urma acelui mic incident c^ femeile pline de sânge. Asta a declanşat totul. A fost dp ajuns un detonator. După aceea e, prea târziu ca să fS întorci, ca să reflectezi asupra ta, ca să schimbi drumut Dă, şi-a zis : acum nu mai poate fi vorba să las armele, Aşa a început, aşa s-a născut ucigaşul.

LUPTĂTORUL

R

ăzboiul a devenit a doua mea piele. Lui Marwan îi plac formulele, dar nu prea le stăpâneşte, Astfel, nu-şi dă seama de toată exâct|| tatea celei de mai sus. Până acum a vorbit despre uri adolescent, copil ăl Şiyah-ului, cu care se identifică şi faţă de cşre avea simpatie, tandreţe şi îngăduinţă. Marwan era el, chiar el.

De acum înainte, tonul se schimbă. Se transformă o dată cu personajul. Uimitor ! Marwan nu mai vorbeşte despre el. Vorbeşte despre un luptător sau de un uciga$ care-i poartă numele, hainele, care i-a împrumutat faţa şi gândurile, dar în care nu se mai recunoaşte, cel puţin nu în întregime. Pe scurt, Marwan se distanţează. Nu revendică gloria eroului. I se întîmplă să vorbească despre el la persoana a treia... când povestirea devine prea necruţătoare.

El e Marwan, bineînţeles. Dar Marwan nu e el.

Cum să explicăm această subită.pudoare, această detaşare ? Modestie sau, dimpotrivă, dezgust faţă de actele pe care le-a comis ? Aş înclina rr.iai curând spre indiferenţă. Ne istoriseşte o poveste care e a lui, dar nu-l priveşte. Nu mai este aventura lui, pentru că nu el a ales-o, O trăieşte, o suportă. Dar destinul i-a scăpat. Dacă ar fi putut să-şi hotărască existenţa, ar fi optat pentru un alt itinerar. Acesta nu corespundea fundamental cu temperamentul. cu aspiraţiile lui. A fost, într-un anumit fel, deposedat de viaţa lui. De aici această subită detaşare. De aici acesta dedublre. Oare nu are nevoie de această a doua

pielş ca să-şi depăşească aversiunile, pentru a-şi comite nelegiuirile ? Ca să-i pună în cârcă responsabilitatea crimelor lui ? Ca să fie el cu conştiinţa împăcată ?

Ţrebuie să facem diferenţa de o parte autenticul Marwan — cel bun, cel dinaintea evenimentelor ; de cealaltă parte ai doilea Marwan — cel rău, omul războiului, cel fabricat. Astfel, după unsprezece ani de oroare, copilul din Şiyah poate să ne privească cu seninătate afirmând :

■fr- N-am făcut nimic rău.

Răul 1-a comis celălalt. Minunat „ comportament ! Un fel de a doua stare,- permiţându-i să trăiască războiul, să înfrunte atrocităţile, să participe la ele şi să rămână in-^ tact. Comedia sau înşelătoria îl autorizează să înainteze masacru în masacru fără prea multe probleme. Mâinile lui ucid. Ochii înregistrează. Creierul decodifică şi me- rhoria atribuie crima altuia.

Când ne prezintă acţiunea, Marwan e ca un actor care vizionează un film. Adevărată ficţiune. în aşa măsură încât urieori face referinţă la cea de a şaptea artă ca să precizeze o situaţie reală. Culmea ! Omoară... ca în filme !

Marwan-primia versiune rie-a destăinuit amintirile lui din copilărie. I-ar plăcea să se limiteze la acest rol. Marwan-versiunea a doua povesteşte ceva care s-a întâmplat undeva cuiva. Numai £ă uită că acel ceva era atroce, că s-a întâmplat la el acasă, ,că respectivul era el. Aşa că noi nu cădem în capcană. Pentru noi nu există înainte şi după. Există o continuitate. Un singur Marwan care evoluează. Nici mama lui nu se înşeală. Ea zice :

— Ii cunosc crimele. Dar pentru mine e tot Marwan.

In acea toamnă a anului 1975, cel care a luat armele luptătorului este chiar liceanul Marwan.

Marwan s-a prezentat la un birou al organizaţiei Fa- tah, una din componentele OEP-ului. Biroul se afla îti subsolul Şiyah-ului, chiar sub băcănia lui Iosif care 1-a salutat când â trecut. Iosif creştinul, care a refuzat să-şi părăsească taburetul, adică Şiyah-ul, sectorul musulman In pivniţe se recruta zi şi noapte, pe loc. Câteva cuvinte, doar pentru a schimba cursul unei vieţi şi, poate, al Ista- rîei. Lăzile cu muniţii erau stivuite până la plafon. Marwan a fost primit de un lupătător aşezat în spatele unei mtese şi a unui fişier, ambele din metal.

— Ţi se va încredinţa o misiune.

A luat o puşcă Kalaşnikov,'două grenade şi s-a prezentat la postul lui. Erau opt adolescenţi încadraţi de doi. palestinieni experimentaţi. Rolul lor : să păstreze o intersecţie. Sectorul : un teritoriu de cincizeci de metri pe cincizeci de metri. Mai departe erau alţi copii, alte ţevi de arme, alte posturi cu numele de Mar Marun, axele Mar Michael sau Matahen. Presa focală va vorbi de două axe tradiţionale. Un întreg program ! Adică : zonele obişnuite de luptă, punctele fierbinţi sau — după cum spunea Marwan — marele>rahat. De când vâlvătaia a cuprins Beirutul, aici scapără scântei. Combatantul Marwan e plasat chiar în focar. Nu va fi cruţat de nimic.

Acolo s-a născut linia de demarcaţie. Linia verde pentru că vegetaţia este singura formă de viaţă admisă aici. Ea separă o familie în două lumi. Un adevărat no man's land. Un nesfârşit faţă în faţă. Un câmp plin de mine mfute şi de moarte. Un câmp de netrecut. Chiar şi pisicile sunt împuşcate, din principiu : nimic nu trebuie să,trăiască, nimic nu trebuie să mişte. La vest, de

linie, în partea lui Marwan, sunt musulmanii. La est, în partea lui Georges, creştinii.

Postul lui Marwan era instalat într-un imobil modern, părăsit de locatarii lui, ciuruit de gloanţe, străpuns de obuze, cu saci de nisip la toate deschiderile : saci kaki sau saci roşii. Spectacolul Beirutului. Bârlogul tip al luptătorului din miliţiile palestiniene. Jumătate- blockhaus, jumătate strecurătoare. în spate se întindeau imobilele cu acoperişurile mutilate, dar străzile erau populate. în faţă — ramblee de pământ roşu, obstacole antitanc, caroserii de maşini, blocuri de cimient pentru a tăia toate căile de comunicare, orice contact, orice trecere. Şi faţade moarte, imaginea propriilor lor faţade, moarte ; aceleaşi urme de gloanţe, aceleaşi rării de obuze, aceiaşi saci cu

nisip, aceeaşi tăcere şi aceeaşi angoasă. Găuri negre căscate şi ochii invizibili care te pândesc, binocluri care te caută, arme care te 'ţintesc. Două linii de front încremenite, într-un decor de oraş fantomă, unde simţi că există viaţă, dar nu o poţi localiza.

Prin urmare, grupa lui Marwan se găâea acolo, ascunsă. Erau acolo puşti din Şiyah, depăşiţi de evenimente, un medic idealist care nu va rămâne foarte multă vreme, câţiva golani în căutarea unui statut de imunitate pentru a comite alte nelegiuri şi mai mari. Mai era şi ispita soldei : 320 de livre pe lună în comparaţie cu 50 cât câştigau micii meseriaşi din Şiyah. Luptătorul de aici, având în me,die douăzeci de ani, visa să aibă un apartament, mobilă şi în câţiva ani să se căsătorească. Marwan îşi făcuse un plan de economii ideal ar fi fost un război de cinci ani, calculase el. Mercenari ? Nu. Nu existau alte ocupaţii şi era o datorie, chiar voluntară. De altfel, aşa cum era plătit, hrănit, cazat nu avea de ce se plânge.

Mămica cloşcă era la trei sute de metri, dâr Marwan nu o putea vedea. Era consemnat la post. Mobilizat pentru luptă. Mama îi trimitea scrisori „Tremurăm pentru tine. Fii prudent. Ne lipseşti. De ce nu vii să te odihneşti acasă ?"

Marwan nu răspundea.

Aştepta ordinele. Ordinele erau clare

— Trageţi !

— Opriţi focul !

Marwan îşi aminteşte : ^

— Era o perioadă nebună. între 15 septembrie şi 31 octombrie au fost zece armistiţii. De fiecare dată totul rer. începea. Un adevărat infern ! Eram în prima linie. Cerul ardea şi pământul se crăpa. Eram surzi şi orbi. Trăgeaxx^ ca nişte nebuni, ne dureau mâinile de atâta tras. Ne bâf lăceam în dulii şi nu, înţelegeam nimic. Era "cu neputinţş ^ să ştim ce se petrecea în faţă : ardea,

exploda. Ş| ? Mut|J reau oameni ? Câţi rămâneau în picioare ? Şi apoi într-b zi un coleg, de-aî mieu a fost nimicit lângă mine. 11 cunos&

cusem din totdeauna. Făcusem împreună şcoala primară: Se numea Hamad. Un glonţ îi trecuse prin pântec. Se răsucea pe jos. urla, se uita la mine. îşi pierdea tot sângele. Am ieşit prin spate şi am strigat pe stradă O maşină ! Repede, o maşină ! Dar nu era nici una. Nimeni nu răspundea. Toţi erau ascunşi în casele lor. Astfel încât Hamad a murit în braţele mele. Plângeam, îl îmbrăţişam:. îi ceream să nu moară. Se uita la mine de parcă nu înţelegea. Şi apoi... s-a sfârşit. N-am putut să fac nimic pentru el. Turbam de furie. Uram pe toată lumea. Am ieşit din nou. Luptele erau suspendate. Un bărbat de vreo cincizeci de ani a întrebat cu tristeţe „Dumneata căutat o maşină ? Avea un Buick vechi şi mai înainte nu spusese nimic ! Nu-i venise în ajutor lui Hamjad. Am vrut să fiu sigur că existase o maşină-.la îndemână. Omul a conilr- mat. Atunci mi-am descărcat arma în burta lui. De aproape. Vreo zece gloanţe. Niciodată nu trăsesem de aşa aproape într-un om. Niciodată nu omorâsem pe cineva care aproape că mă atingea, ochi în ochi. Era lipit de ţeava puştii mele şi a primit totul în măruntaie. Pentru mine asta n-a înseninat nimic. Absolut .nimic. N-am simţit nimic. Trebuia să-l ucid, asta era tot. Un act obligatoriu. De furie şi răzbunare. După care m-am întors la postul meu. Pe tip îl uitasem deja. dar mă gândeam la Hamad şi la biata lui mamă. Cum să-i anunţ moartea fiului ? Asta era cel mai*cumplit.

Urmarea e stupefiantă.

— Toata lumea ştia că îl omorâsem pe acel om fără motiv. Mulţi oameni asistaseră la scenă, zice Marwan. Asta m-a ajutat mai târziu. Se temeau de mine, mă respectau. îmi dovedisem publ'c fermitatea. Eram un adevărat războinic. Mă puteam lăuda cu această ispravă şi eram sigur că nu voi fi pedepsit. Asta e baza războiului.-.;

— Il egalaseşi pe Hani. care o omorâse pe mama-lo*

— Cam aşa.

— Nu-li era frică de represalii ?

— Ce represalii ?

— Din .partea familiei.

— Beirutul nu junglă. Nu poţi practica venedetta.

M-am întâlnit cu ei. Nu s-a întâmplat nimic. Cred că au considerat totul mai curând un accident, iar mai târziu am avut ocazia să le fac un serviciu. Moartea e o fatalitate.

Pentru Marwan ea devine şi o rutină. Primea ordin să se bată şi se bătea. Dacă era armistiţiu, se oprea. Imediat. Fără abateri. Nu identifica concret ceea ce se află în faţa lui. Acolo era duşmanul. Tot ce mişca era duşmanul şi trebuia să fie împuşcat, nimicit, lichidat. Dar chipurile nu existau.

O femeie îşi întindea rufele la uscat de partea cealaltă a liniei ? Ochea, trăgea şi femela se prăbuşea. Deja căuta o altă ţintă. Nu-şi punea nici o clipă problema că întrerup- sese o viaţă. Era ceva total abstract. Nu se gândea nici la mama lui Georges, care ar fi putut să- fie femeia *de la capătul ţevii, nici la propria lui mamă.

— Altfel pui imediat arma jos, zice el. Dar nu ne gândeam niciodată la o astfel de dezertare. Gândirea se reduce la o ţintă, la felul de a cuceri o clădire, la arma cea mai potrivită pentru un anumit obiectiv. De altfel, omoram la distanţă şi nu vedeam drama. Nici măcar nu încercam să ţinem socoteala victimelor noastre. Era lipsit de interes. O singură viaţă avea importanţă : a noastră.

— Niciodată un caz de conştiinţă ?

— Nu. Primeam ordine, misiuni. Le executam cât mai bine posibil. Hani avea dreptate cei care gândesc sunt la cimitir.

— Niciodată nu ţi-a fost teamă că erai manipulat ?

— Tatăl meu îmi spunea mereu că eram nişte pioni. Şi ? Eram plătit. Nu puteam să aleg o altă tabără. Banii şi armele puteau să provină de oriunde, nu era nici o diferenţă. Asta era problema şefilor noştri. Aveam încredere |n ei. In fond, cine se poate lăuda că ar cunoaşte dedesubturile lucrurilor ? Nici tu, nici eu. Important era să ai o ârmă şi să faci parte dintr-un grup care ne apăra, care ne ^copierea. Să stai de-o parte ar fi fost o sinucidere. Să te declari străin de ceea ce se întâmpla ar fi fost mortal. Aşa £tau lucrurile în timpul războaielor civile. Eşti neapărat implicat. Spaniolii au trăit această situaţie. Poate şi voi o veţi trăi într-o zi.

Marwan pretinde că astfel de lucruri se întâmplă repede. şi că te obişnuieşti perfect cu ele. Dacă e să-i dai crezare, liceanului Marwan nu i-au trebuit mai mult de trei luni ca să devină un combatant autentic şi să găsească şi un oarecare avantaj, un oarecare farmec, o oarecare plăcere în noua sa viaţă.

— Toţi eram copii din Şiyah. Ne cunoşteam de pe la şase-şapte ani. Era o ambianţă plăcută. Aveam totdeauna vreo întâmplare de povestit, vreo amintire din care făceau parte şi cei din faţă, Georges şi ceilalţi. Probabil că şi ei îşi istoriseau aceleaşi întâmplări, aceleaşi glume. Asta ne făcea să râdem. Vorbeam de cutare sau de cutare care era simpatic şi care azi ne ciuruia gloanţe, li ascultam şi pe palestinieni, cu admiraţie, pentru că erau nişte luptători grozavi. Discuţiile noaistre durau toată noaptea, în perioadele de armistiţiu, aşezaţi pe lăzi sau bidoane găurite (totul' era ciuruit). Beam bere, dădeam din mână în mână ţigarete cu haşiş. Dansam între noi, pe melodii cunoscute, auzite la radio. Nu existau constrângeri, nu existau legi... era foarte

confortabil. Asta aranja pe multă lume. Şi cu cât războiul ţinea mai mult, cu atât mai mult ne plăcea această viaţă, cu atât mai bine se acomodau

oamenii, cu aţâţ mai mult le convenea,.. încât uitau până la urmă normalitatea, se temeau de pace, de linişte, de legalitate.

Aceste cuvinte ale lui Marwan, un adevărat sacrilegiu, sunt confirmate de o anchetă realizată după unsprezece ani de război în rândurile populaţiei din Beirut, din toate clasele sociale şi de toate vârstele : numai 26,7% din persoanele chestionate se declară gata să facă concesii pentru a obţine pacea.

Marwan mă priveşte provocator.

— Vrei să ştii cum ajunge un individ normal să ucidă sau să accepte războiul ? întreabă el. Ei bine, răspunsul e ăsta : din confort personal. Pentru că războiul înseamnă absenţa barierelor, limitelor, interdicţiilor. Omul e gata să facă multe lucruri pentru a avea dreptul, nepectepşit, să pună mâna pe maşina, pe casa, pe femeia vecinului său. Pentru a avansa în viaţă condus numai de instinct. Pentru a doborî toate obstacolele cu rafale de mitralieră. Pentru a se simţi invulnerabil, cel mai tare, datorită unei arme. Această, mare plăcere am descoperit-o destul de repede : puteam să fac totul şi orice. Eram regele. Un erou. Aveam toate puterile. Alungasem armata, poliţia, laşii, creştinii şi pe toţi care ne stinghereau. în furia luptelor, flirtând cu moartea, toate aceste sentimente amestecate atingeau paroxismul. Era felul meu de a face dragoste.

Să fie un erou, să fie iubit şi admirat, să facă parte dintr-o familie : marea obsesie a lui Marwan încă de la începutul angajării sale. Aceasta fiind şi ambiţia unui mare număr de luptători. Sunt preocupaţi de propria lor imagine de marcă şi, în plus, cer afecţiune. Nu se văd decât eroi pozitivi, neapărat simpatici în ochii/ celorlalţi. Este un fel de a implica populaţia, de a o face complice la crimele lor. Au alibiul justiţiarului ! Găsesc în asta o legitimitate, o nobleţe.

Această dorinţă afectivă am întâlnit-o până şi la un negru american, fost combatant, în Vietnam, convertit .la Islam şi făcând parte din miliţiile mişcării şiite Amal Venise să lupte în Liban pentru că „oamenii aici au o inimă".

— Aparţin unei singure familii fizice şi morale, explica

el,

Mi-a vorbit cu căldură d£ solidaritatea dintre combatanţii... din aceeaşi tabără. Bogăţia vieţii sale sociale la

Beirut era un subiect care îl fermeca. După spusele lui, esenţial nu era războiul. Important era să fii iubit, cunoscut, strigat pe stradă pe numele mic, să le aduci ceva acestor oameni şi să primeşti în schimb afecţiunea, gratitudinea lor. Dar cel mai important era să faci figură de erou.

In Statele Unite, mi-a spus el, n-ar fi contat. Ar fi fost un zero. Sau în cel mai bun caz un anonim. în cel mal rău caz — dispreţuit. Oricine ar fi putut să-l

calce în picioare pe stradă şi să-i tragă un şut în fund. Aici însă era un personaj. Pe scurt, exista !

Marwan a simţit acelaşi lucru din primele zile de când s-a angajat în cadrul miliţiilor : războiul îi conferea o existenţă, o identitate, un rol, un loc social, o responsabilitate Era mai important decât un ministru ! Avea mai multă putere şi era mai tare decât preşedintele republicii, rămas singur în palatul lui derizoriu !

— Aveam într-adevăr sentimentul că trăiesc momente excepţionale, care nu erau la îndemână tuturor. Fiecare minut era intens, imprevizibil.

Marwan se mândreşte într-o oarecare măsură cu experienţa lui.

— Cu arma la şold mă simţeam un supraom. Ce şoc pentru mine, liceanul timid din Şiyah, să mă plimb pf. străzi cu o puşcă încărcată, fără restricţie de utilizare ! Toată lumea se uita la mine, mă admira. îmi umflam pieptul din instinct. Mă simţeam un alt om. Arma mă schimba, îmi dădea o altă dimensiune. Era fantastic. Eram superman !

Zâmbesc, dar Marwan combatantul mă dojeneşte

— Nu râde ! Nu ştii ce înseamnă asta. E o regulă 'absolută de care nimeni nu scapă. Cel mai amărât se consideră deodată un Rambo cu o armă în mână. Asta e valabil pentru toată lumea, indiferent de origine, de opinie, de religie, de sensibilitate. Arma dă superioritate, invulnerabilitate. Şi dimpotrivă, dezarmat, te simţi lamentabil.

In mod cât se poate de natural, Marwan ajunge să vorbească de estetică războiului :

— Da, după. foarte puţin timp am găsit că războiul era frumos... uneori.

Şi iată-l din nou poet. Recită o odă închinată RPG- ului, lansatorul de rachete antitanc, o armă foarte apreciată la Beirut şi nu numai împotriva blindatelor.

— Asta s-a petrecut în timpul unei lupte de stradă. Era un palestinian cu un RPG. Alerga, încremenea în mijlocul drumului, cu tubul lui lung pe umăr, cu racheta pe ţeavă. In câteva secunde îşi potrivea tirul şi, brusc, se producea un suflu, un şuierat, aproape o muzică racheta îi pleca de pe umăr. Era măreţ, impresionant, ca un vulcan, roşu de tot. Racheta trecea prin aer, o puteai urmări cu privirea. Lăsa în urma ei o dâră lungă de foc, de zece- doyăzeci de metri. Rămăsesem cu gura căscată, fascinat Şa un copil. Racheta a parcurs în câteva secunde cinci sute de metri, apoi a făcut explozie într-un imobil care ă luat foc. Ce spectacol ! Mi-am zis că era musai să încerc şi eu arma asta. Era cea mai frumoasă armă existentă, era ameţitor să tragi cu ea. A fost într-adevăr o revelaţie. Există un întreg ritual în jurul RPG-ului, cu strigătul războinic din momentul tragerii. Ceva fantastic.

^M-am întors imediat la post şi am cerut un lansator de rachete. Mi l-au dat fără probleme, cu trei încărcături, asigurându-se doar că ştiu să-'l folosesc. Fireşte, ştiam, dar nu încercasem niciodată pe viu, în luptă, ca azi. M-a însoţit un palestinian. Era seară. Se întuneca deja şi lupta se mai potolise. Nu se mai auzeau decât tiruri izolate de arme automate. Dar eu voiam totuşi să trag cu RPG-ul ca să văd cum e.

Ne-am urcat pe acoperişul unui bloc. Dominam cartierul. La o sută de metri se vedea un apartament luminat, puţin mai în jos. Cu calm, am ţintit lumina. Şi apoi am apăsat pe trăgaci^ aşa, ca şi cum aş fi aruncat o ţigară pe jos. Nu am simţit nici un recul. Am auzit acel minunat şuierat de aer şi apoi acea dâră de foc, ca un foc de artificii, ca o cometă... cincisprezece metri de foc, roşu şi portocaliu, nişte culori foarte frumoase, foarte calde. Eram foarte emoţionat, răscolit de acest, spectacol pe care-l provocasem. Atunci am înţeles : RPG-ul va fi arma mea. Niciodată nu fusesem atât de fericit. O senzaţie de forţă absolută, de supranatural, de science-fiction. Eram un războinic invincibil, venit de pe altă planetă. Tovarăşul meu mi-a dat dreptate : acum eşti foarte puternic* Cu asta poţi să faci orice.

După aceea am văzut o imensă ciupercă roşie şi o explozie, apoteoza. Racheta a pulverizat apartamentul şi totul a ars pe cerul negru. Era feeric, ca o rachetă cerească Care ar fi dat foc unui turn. Şi apoi s-a lăsat tăcerea. Am rămas acolo, pe acoperiş, multă vreme, să admir spectacolul şi să meditez la precizia tirului, la frumuseţea scenei, la toate posibilităţile care mi se deschideau. Era extazul total, ameţeala : în urechi auzeam o muzică, în nări simţeam praful de puşcă iar în faţa ochilor nu mai vedeam decât culori.

Pe faţa lui Marwan se citeşte fericirea. Precizează :

— In unsprezece ani de război am tras cel puţin cinci mii de rachete, îţi dai seama ? Cinci mii! Cinci mii de orgasme ! Nu mă culcasem niciodată cu o femeie, dar nu putea să fie mai tare, mai bine. Eram sigur de asta. 1

— Cinci mii de rachete ? Dar te-ai gândit la cei din faţă?

— Nu, nu are nici o legătură. Dacă era sau nu cineva5 mi-e totuna. Ceea ce contează este şuierul, coadă de foc, incendiul. Spectacolul, ce mai ! Nu te gândeşti la nimic, altceva. Şi în cazul' ăsta ţinteşti şi nimereşti o ţintă. E formidabil s-o auzi. Nu mă gândesc la nişte chipuri, nu-mi fac probleme în privinţa asta. E prea departe. E ceva pur personal, egoist, ca o plăcere. Nu ştiu dacă sunt oameni în imobil. Uneori aflam a doua zi de la radio că acolo locuia o familie. Dar deja este prea departe, am întors pagina. Şi apoi, e tot ceva abstract. Nu-i cunosc pe acei oameni. Nu i-am văzut arzând. In fond, e război. Nu, astfel de probleme chiar că nu se pun. RPG-ul este realmente arma prin excelenţă, cea care te transformă, te face să îndrăzneşti orice, să-ţi treacă frica. Ţi se pare că te afli pe o altă planetă, Şi eşti ferm convins că eşti un erou.

CE FRUMOS E RĂZBOIUL !

C

e frumos e războiul, Marwan ! 1975—1976 cincizeci de mii de morţi deja în ţara ta? două sute de mii de răniţi, cinci sute de mii de persoane strămutate, alungate. Sate întregi rase de pe faţa pământului cu locuitori cu tot. Un stat distrus, o armată dezintegrată, o populaţie sfâşiată. Strada e în stăpânirea miliţiilor : gloanţe rătăcite sau nu, furturi, violuri, răpiri, atentate, masacre premeditate. Masacre cu puşca, cu arma albă, cu mâinile goale. O dată printre altele 6 decembrie '75, două sute de musulmani asasinaţi. Va urma răzbunarea. Apoi răzbunarea răzbunării. Şi tot aşa. O singură apărare împotriva ororii oroarea. Un singur răspuns violenţei violenţa. Beirutul era definitiv tăiat în două linia ruşinii, de care nimeni nu s-a simţit jignit. Două lumi şi aici : Estul şi Vestul. Georges nu va mai trece niciodată înapoi Linia.

Aveai acum şaisprezece ani. Luptele cuprinseseră tot oraşul. Surescitarea din Şiyah, precum ciuma, se transmisese peste tot. Sectorul marilor hoteluri, simbol al prosperităţii şi ospitalităţii, nu mai era decât carcase de beton şi fier, calcinate şi pustii. Se înălţau spre cer pentru a dovedi că lucrurile se schimbaseră făţiş, iremediabil. Monumente ridicate spre gloria războiului. Temple ale ororii războiului. Nimic nu fusese cruţat nici vechile palate orientale, nici piaţa acoperită, nici vechile străduţe din centrul oraşului, nici bisericile, nici moscheele, nici imobilele futuriste de pe litoralul mării, devenit litoralul ruinelor, prezentând lumii jalnica faţadă a noului Beirut. Cicatricele se vedeau peste tot. Numai clădirile marilor bănci erau intacte şi palatul unui bătrân miliardar pe nume Pharaon, aşezat chiar pe linia de demarcaţie. Casa lui din ţinutul celor bogaţi făcea pereche cu oaza de pace a lui tata Abou din ţinutul celor săraci. In urma cărui târg ?

Ziua se luptau, noaptea se bombardau. Ploua cu îier la Beirut. Tone de obuze, milioane de proiectile de toate calibrele. Oamenii trăiau sub pământ. Materialul de luptă era din ce în ce mai sofisticat. De acum făcea parte din peisaj, se integra în decor. La Pekin bicicletele, la New York taxiurile galbene, la Londra autobuzele cu două etaje, la Beirut blindatele. De la naştere învăţai nume barbare : transportoare de trupe M-l3, blindate uşoare M-706, tancuri M-48 (americane), T-62 (sovietice), Centurion (britanice), automitraliere BRDM-2, tunuri M-46... de la an ia an siglele evoluau, o dată cu echipamentele. Parcul se mărea. Pe scurt, încurajau progresul.

Oraşul s-a transformat de la o săptămână-la alta. Oraşul, adică oamenii. Degeaba îşi ascunseseră cu eleganţă rănile sau, după spusele lor, îi făcuseră de petrecanie morţii, nu mai erau aceiaşi. Minţile ardeau, sufletele erau o ruină şi-inimile făcute bucăţele. Iar ochii, pentru că văzuseră prea multe, acum nu mai vedeau nimic. Bestialitatea devenise normalitate.

în fiecare lună soseau noi combatanţi si^întăreascâ rândurile celor deja angajaţi în lupte. Palestinieni, apoi is- raelieni. şi în sfârşit sirieni. Totul numai în doi ani ! Nu-şi dăduseră întâlnire decât pentru o moarte comună. Intr-o zi, în câmpia libaneză, un cioban bătrân mi-a povestit un poem

„Animale feroce se luptă între ele pentru bietul nostru pământ..."

Există constatare mai adevărată ?

Tu, Marwan, nu mai înţelegeai nimic. De altfel nici nu aveai- o ambiţie atât de nebunească. Te luptai. Ca oricare altă profesiune, lucrând în fiecare zi şi primind un salariu fix la sfârşitul lunii, ceea ce nu-i era dat oricui. Sî-jrriandicoşii şomau.

Uitându-te cum arată Beirutul, îti ziceai că fiu mai poate adăposti nici cea mai mică răsuflare. Pesimism ! Mai era totdeauna destulă viaţă ca să provoace moartea. Cuvântul revenea ca o obsesie : în minţile oamenilor, în faptele lor, în jocurile copiilor (imitau războiul adulţilor printre ruinele stadionului), şi pe prima pagină a ziarelor. Altădată presa din Beirut se ocupa de lucruri derizorii, adică ilustra în general vremurile fericite : cronici politice de provincie de care lumea nu se putea interesa în mod serios, versuri de melodii, scandaluri mondene, deschiderea staţiunilor de iarnă, modă, viaţa la Paris.

Azi, aceleaşi ziare scriau în prima pagină despre bătăliile care aveau loc. Nici o ediţie nu a dus lipsă de material ! Fiecărui episod i se dădea un nume : bătălia hotelurilor, războiul taberelor, războiul din munţi. Puncte de reper pentru o întreagă viaţă.

Când ne povesteşti toate astea, Marwan, parcă auzim o baladă. Victimele şi suferinţele sunt uitate. In spatele isprăvilor tale sângeroase nu-ţi închipui nici un chip, nici o nedreptate, nici o nebunie. Seamănă cu rezumatele din cărţile noastre de istorie, unde hecatomba capătă culorile unui tablou. De ce protagoniştii, şefii, martorii, pictorii şi adesea scriitorii nu reţin din lupte decât strălucirea şi epopeea ? De ce ne fac totdeauna să credem că războiul e frumos ?

Marwan reflectează: Îşi caută răspunsul. Tulburat. In cele din urmă precizează :

— Nu, nu e chiar aşa. Războiul nu e frumos. Luptele sunt un adevărat infern. Dar nu ne batem în permanenţă. Există şi pauze. Aşa cum în timp de pace sunt momente fericite şi momente nefericite. Numai că acolo sunt perioade foarte puternice, foarte violente... apoi un calm desăvârşit, destinderea... Fireşte, uneori visez la o viaţă din care să fie excluse arma, spaima, tortura. Dar nu am nici o putere asupra evenimentelor. Eu nu am nici o putere... aşa că îi urmez pe ceilalţi. Continui. Lupt. Şi ucid. Nu ştiu să fac altceva, nu am altă raţiune de a fi. Asta drama. Aceeaşi pentru toţi colegii mei. Dacă n-ar fi fost războiul, am fi fost medici, ingineri, băcani, şoferi de taxi>

funcţionari. Oameni normali. Dar nu am avut niciodată vreo meserie. Nu am fost învăţaţi să facem nimic altceva,

Ce vom face dacă se încheie pacea ? Vom fi complet dezorientaţi şi inutilizabili.

Marwan taqe, apoi murmură :

— Pe mine tăcerea mă îngrozeşte. Când nu mai aud zgomotul armelor mă apucă nişte diaree teribile. Cu colegii mei se.întâmplă la fel.

Tonul urcă :

— Ştiu, faptele noastre sunt complet smintite. Oamenii se prefac că ne admiră, că ne iubesc. în realitate le e frică de noi. Asta e tot. în timp de pace n-am mai fi nimic. Atunci ce interes am avea să ne oprim ? Tpată lumea ne-ar trimite la plimbare, chiar şi şefii noştri ! In timp ce aşa, abia ieşit din liceu, eram deja cineva. Un erou.

Reflectează din nou şi mărturiseşte într-un elan de sin-» ceritate î

— Şi mai e ceva. Ajuns la un anumit stadiu, într-un război ca acesta, nu mai poţi abandona. Imposibil să te dai de-6 parte, să speri că te vei descurca singur. Ai prea mulţi duşmani. Ai nevoie, din ce în ce mai mult, să faci parte dintr-un grup, altfel nu mai faci nici zece metri. N-ai de ales : trebuie să mergi din ce în ce mai departe, să dai dovezi din ce în ce mai mari, adică să cobori mereu mai jos. Este un angrenaj înspăimântător.

Apoi, perplex, constată :

— Totdeauna există ceva neprevăzut, un-motiv, un argument ca să cădem şi mai jos. Am vrea să rămânem de-o parte, dar ceva ne trage şi ne împinge. Nu pot să fac nimic ! într-o zi, în cartierul meu s-a aprins scânteia... apoi a apărut Hani... apoi omul din copac... apoi Baal- bekul... apoi femeile zăcând în balta de sânge. E o nebunie ! E nedrept J De fiecare dată am vrut să arunc arma, Să refuz să ucid. Şi de fiecare dată am mers mai departe.

Se ridică şi, întrerupându-şi monologul, începe să povestească :

— Uite, exact aşa mi s-a întâmplat în '76 ! Eram sătul după un an de război. Mămica cloşcă mă implora să mk întorc acasă. îşi făcea prea multe griji. O băgăm în mormânt. Aşa că m-am oprit. M-am întors definitiv acasă. Din nenorocire, într-o seară au venit la mine. Trebuia să urc cu ei în munţi, la Bhamdun. Se pregătea o luptă şi palestinienii aveau nevoie de luptători. Avea să fie foarte greu, ziceau ei. Eu nu voiam să merg. Mămica cloşcă protesta : lăsaţi-mi fiul, căraţi-vâ ! M-au luat de-o parte şi mi-au spus că nu aveau timp să stea la discuţii. Aveam surori. Dacă ţineam la ele, aveam tot interesul să-i urmez, să urc imediat la Bhamdun cu puşca mea... altfel.».

— Ce-ai făcut ? \

— Mi-am luat puşca de sub pat şi i-am urmat, evident. Dacă cineva trebuia să moară, acela eram eii. Nu surorile mele. \

*

Era în septembrie. Marwan a sărit încă o dată în camion, ultimul dintr-o coloană de optzeci de vehicule. Direcţia Bhamdun, la douăzeci de kilometri de Beirut, pe drumul spre Damasc, acelaşi pe care plecase Marwan, cu un an în urmă, spre Baalbek. Vă amintiţi un drum îngust şi sinuos, pe marginea unor râpe adânci, fără parapet!, surpându-se pe alocuri şi pe care numeroase maşini se răsturnaseră cu oameni cu tot.

Convoiul a traversat mai multe sate druze, în zori, pe înălţimile aride care dominau capitala în depărtare. Oamenii din sate, îmbrăcaţi în hainele lor tradiţionale, se plimbau indiferenţi faţă de acea defilare războinică. Purtau aşa numitul serual, pantaloni negri bufanţi şi turban. Bătrânii cu barbă albă semănau cu nişte patriarhi, pe care nimic nu-i mai poate impresiona. Uimitor contrastul dintre chipul calm a acestor oameni şi feţele încordate, anxioase ale luptătorilor. După ce a trecut şi prin Aley, staţiune estivală apreciată, situată la 17 km de Beirut, senzaţia de suprarealism a devenit şi mai puternică : şi aici totul era calm. Vilele somptuoase şi palatele îşi deschideau obloanele unele după altele, ia capătul unei nopţi senine, spre valea care se întindea cât vedeai cu ochii, opt sute de metri mai jos, până la mare. In curând, din casele acelea rafinate, din zidurile lor cu pietre groase, din bolţile şi spaţiile mari închise cu sticlă nu vor mai rămâne decât ruine. Aley-ul' era fermecătorul loc de întâlnire al burgheziei libaneze şi al diplomaţiei internaţionale. Pe el nu-l privea războiul. Până când au sosit luptătorii, înghesuiţi cu tristeţe în camioane, deşi nici ei nu er;au indiferenţi la farmecul staţiunii.

La ieşirea din Aley, spre Bhamdun* coloane de fum se ridicau spre cerul uimitor de limpede. Ecoul bombardamentelor îl trezi pe Marwan din amorţeala matinală. Elicoptere aruncau ciorchini de bombe :

— Treizeci şi şase dintr-o dată ! pretindeau martorii.

Satele ardeau unele după altele. Populaţia fuge în tremis. Amânase la maximum exodul, convinsă că enclava lor de pace va rămâne pentru totdeauna neatinsă. Acum, în faţa evidenţei, în faţa amploarei mobilizării războinice — cea mai importantă de la începutul conflictului — locuitorii erau cuprinşi de panică. Se intersectau pe drum cu luptătorii, fără o vorbă, fără să le arunce nici măcar o privire, cu ochii fixaţi spre un orizont necunoscut. Marwan fu din nou mirat de aceste două lumi care nu aveau nimic în comun. Luptătorii soseau. Civilii plecau.

în sfârşit, Bhamdun ! Un orăşel cu clădiri joase, situat pe o colină rotundă care domina, la o altitudine de o mie de metri, văi adânci pe care omul, cu mâinile lui, le transformase în terase înguste unde creştea viţa de vie. Da, kilometri întregi de terase susţinute de ziduri scunde din piatră, adăugându-se una câte una în cursul secolelor ! Astăzi- toţi luptătorii lumii îşi dăduseră

întâlnire (la Bhamdun, gândea Marwan. Veneau de peste tot. Urcau de la Beirut, de la Saida, de la Tripoli. Coborau de la Damasc. Toţi se îndreptau spre acelaşi punct.

Marwan nu cunoştea motivul. Nu cunoştea miza. De ce să se lupte la Bhamdun ? De ce această întâlnire într-un loc pierdut, necunoscut de lume ? Ce însemna acest munte secret, închis în el însuşi, şi blocurile lui de beton cu două-trei etaje^ ultimă aşezare dintr-un şirag de staţiuni turistice ce nu păreau să aibă o importanţă strategică ? Nu, hotărât lucru, Marwan nu înţelegea nimic. De altfel, asta nu-l interesa. Nu era problema lui, şi nu lui îi revenea rolul să gândească, să aprecieze, să interpreteze. Altfel', unde am ajunge ?

Bhamdun era o luptă în plus. Nu era bătălia lui, dar va lua parte lâ ea pentru a evita represalii împotriva surorilor lui, apoi pentru a-şi apăra pielea. Aşa ! Acum avea două motive temeinice ca să intre în joc, să se angajeze total, să ucidă...

Restul nu avea importanţă : ce diferenţă era dacă mureai cunoscând pretextul luptei, alibiul sau motivaţia şefilor, sau dacă nu ştiai nimic ? Marwan nu auzise decât că la Bhamdun aveau loc ciocniri serioase între sirieni şi palestinieni. Trebuia să se facă apel la toate forţele. Armata siriană era un fel de motocompresor. Trebuia să se aştepte la un adevărat măcel şi să nu tragă mari speranţe că îşi vor mai revedea mama. Sirienii ! Marwan nu avea prejudecăţi : nici pentru, nici contra. Ieri îi ajutase pe palestinieni. Astăzi jurau să-i strivească. Mâine poate ca îi va ridica de jos, îi va îngriji. Deocamdată nu avea nici un motiv să-l urască pe acest nou inamic. Dar nici să-l iubească. Aceeaşi atitudine şi faţă de palestinieni, Indiferenţă cu o umbră de lehamite, chiar dacă lupta încă alături de ei.

Dacă ar fi citit ziarele, Marwan ar fi ştiut de ce mergea la masacru. Sirienii cereau din luna iunie retragerea palestinienilor din munţi. Ceilalţi nu se mişcau. Oamenii lor şi cartierul general se aflau acolo şi se simţeau bine. Trei luni de ciondăneli, de respingere a negocierilor, de pregătiri pe teren, de instalare pe un teritoriu care nu era nici al unora, nici al celorlalţi. Palestinienii îşi mobilizau trupele. Sirienii îşi convocau regimentele,, dar şi blindatele, elicopterele, tancurile. Chiar dacă nu citise presa, Marwan înţelesese imediat: raportul militar era de unu la zece în favoarea Siriei. Il duseseră la abator, nu se putea găsi un cuvânt mai potrivit.

— Era sinucidere Sau pur eroism, zice Mapvan. Noi eram câteva sute, înarmaţi cu puşti Kalaşnikov şi RPG-un. Ei erau mii, sprijiniţi de tancuri T-54, de artilerie grea, de avioane MIG 21 şi Suhoi. Ştiam de la început că nu aveam nici o şansă. La ce bun să ne batem? Totul era jucat dinainte. învingătorii erau cunoscuţi, şi nu eram noi. Aveam să mor degeaba.

Ordinele de la Damasc erau clare :

— Curăţaţi toate poziţiile palestiniene din munţi.

După trei luni de tratative şi de stat faţă în faţă, se

ajunsese la acest ultimatum :

— Patruzeci şi opt de ore ca să terminaţi cu eî.

Şi a urmat o adevărată nebunie...

Furia, ura, barbaria. Toate instinctele eliberate, toate barajele sfărâmate, toate loviturile permise, toate atrocităţile încurajate. Niciodată nu se mai văzuse un asemenea potop de foc şi fier. Lupte halucinante. Rachete, obuze, bombe. Explozii şi zgomote infernale. Se trăgea din toate ^părţile, cu arme de toate calibrele. Şi oamenii cădeau întruna. Un adevărat terci de oameni. Dar mai tare ca orice era frica. Da Bhamdun, cu dezlănţuirea lui de sălbăticie, a fost bătălia fricii. Cuvântul va reveni mereu în povestirile supravieţuitorilor. Marwan mărturiseşte şi el :

— Muream de frică, aproape gata să fac pe mine. O frică care literalmente mă paraliza. Tremuram din tot corpul. Eram lac de sudoare. Nu puteam să scap de ea. Era cumplit... mai tare decât orice, de neînvins. îmi era ruşine, dar ce puteam face ? Toţi eram în aceeaşi situaţie, nu exista salvare posibilă. Era prea multă oroare, prea multe bombe, prea multe pericole, prea multă frenezie. Totul era concentrat acolo, pe acel câmp de bătălie devastat unde ne aflam, îmi spuneam întruna : sunt terminat, terminat. Imploram : Doamne, fă să scap ! Şi deodată îl insultam : la dracii, de ce m-ai băgat în asta ? închideam ochii, ca prima dată când trăsesem cu puşca. Aveam pică pe mine pentru această frică... dar nu puteam să scap de ea. Din cauza ei aveam să-mi pierd reflexele şi să mor, 3\lă obişnuisem cu această idee. Cum voi muri ? Cu un glonţ în cap ? Oare durea ? Niciodată nu-mi pusesem feceastă întrebare. Niciodată nu mă pusesem în locul victimei... şi a fost şi mai îngrozitor. Frica creştea : îmi era frică că voi fi pulverizat de o rachetă, de un obuz, că o ţnină o să-mi smulgă picioarele... şi plângeam... o chemam prosteşte pe mămica cloşcă. Nu eram singurul care îmi

mama pe care nu aveam s-o mai văd. Aveam pică

pe RPG-ul meu care nu mă proteja. Il insultam şi pe el : a sta armă absolută ! Ăsta erou ! Sunt în pielea goală, da !

Şi azi, după zece ani, Marwan este lac de sudoare. încă nu şi-^a revenit.

— Bătălia asta a schimbat cursul vieţii mele, recunoaşte el. După ce ai trăit asta, e imposibil să mai fii ca înainte. Rămâi cu o furie imensă, cu o sete de răzbunare, cu o ură generală, li deteşti pe ceilalţi : cei care au fost acolo, care te-au împins acolo, dar şi mai mult pe cei care nu au fost. După asta nu mai poate exista milă, nu mai poate exista iertare. Ai atins străfundul tenebrelor. Ai făcut şi ai văzut totul, astfel încât ai putea din nou să faci şi să vezi totul fără să simţi nici cea mai mică emoţie. Supravieţuitorul este un mort

amânat... totul îi este indiferent şi totul îi este permis. Nu are în cap decât un singur lucru : să-i facă pe ceilalţi să plătească pentru asta.

Să-i facă pe ceilalţi să plătească ! Expresia fetiş, expresia alibi ! Motorul urii poate. Ascultaţi-l pe Marwan:

— Eram condamnaţi, dar n-aveau să mă doboare ei pe mine chiar aşa uşor. Nici vorbă să mă predau, nici vorbă să le fac cadouri. Ticăloşii, îmi voi vinde scump pielea ! N-am să mă las masacrat fără să ripostez. Instinctul de supravieţuire nu dispare niciodată. Iţi dă forţe nebănuite, permite acte de vitejie. Tot restul se şterge. Declanşează energia, dar şi ura noastră. Aşa că m-am aruncat în vâl- toare, urlând, atacând. Era prea mult pentru un singur om, pentru un singur loc, pentru o singură zi, dar nu-mi mai dădeam seama de asta. Eram în acţiune. Eram ameţit, năucit. Eram un altul, cu siguranţă că nu mai eram chiar om. Ci un soi de maşină, de robot. Era ireal.

Marwan era un pieton inconştient mergând printre mastodonţii cu şenile. Ţâşnea în mijlocul unei străzi în flăcări, îşi îndrepta RPG-ul asupra unui tanc — cinci secunde pentru a găsi poziţia ideală ! —urla ca un nebun, ca să uite totul, ca să-şi dea iluzia curajului, ca să forţeze soarta şi să-şi protejeze timpanele de numărul prea mare al exploziilor. Singura îmbărbătare o găsea în contactul fizic cu arma lut Tremura şi apoi se liniştea o dată cu acest contact. Amândoi înaintau după instinct şi se goleau împreună. Amândoi aveau un obiectiv comun, o finalitate unică :

— Să-.l lichidezi pe celălalt ! Să mergi până în pânzele albe ! Să rezişti ! Să rezişti !

Din păcate, Marwan nu putea decât să cadă în cursa inamicului. îi era frică de şocul frontal ? Era descoperit, singur în faţa masei de otel a unui T-54 îndreptându-şi spre el ochiul său negru, un T-54 căruia era destul să-i vezi silueta masivă şi joasă şi să-i auzi scrâşnetul' infernal al şenilelor ca să ţi se taie picioarele. Şi totuşi ! Grupuri de adolescenţi se arunfcau, cu grenade în mâini, sub monştri într-un ultim act de disperare sau de eroism, despre care nimeni nu va şti nimic niciodată. Marwan se temea de încercuire. Inamicul îl închidea, pe el şi mâna de supravieţuitori, în orăşelul pe jumătate distrus, unde morţii erau mai mulţi decât cei scăpaţi ca prin minune. Ultimii camarazi erau seceraţi grupuri-grupuri.

îi lăsam să moară,' îşi aminteşte Marwan. Ce altceva puteam face ? Ne trăiam' ultimile secunde, dar tocmai această secundă în plus câştigată de la viaţă era ceva important, era singura noastră motivaţie, singura ambiţie. Un joc al masacrului în care noi eram popicele. Era din ce în ce mai smintit, mai inimaginabil. Palestinienii rezistau cu puşca în faţa tunurilor cu tir ultra-rapid. Era un western în mărime naturală.

Nu ştiu dacă Marwan a fost într-adevăr forţat să participe la această bătălie, dar am putut verifica şi m-am convins că nu exagera vorbind astfel de luptele de la Bhamdun. Relatările zilnice din presa libaneză sunt halucinante. Se vorbeşte, în ciuda flagrantului dezechilibru de forţe, de pierderile grele provocate sirienilor şi de o „rezistenţă eroică a palestinienilor". Un ziar constata :

„Luptătorii palestinieni, prînşi sub un potop de focuri de artilerie, de rachete, de tunuri căruia nu au cu ce-i face faţă, rezistă pe poziţie cât mai mult posibil, înainte de a ceda când situaţia devine imposibil de susţinut, pentru a se agăţa de o altă poziţie câţiva metri mai încolo".

Ziaristul libanez vorbea de un „stadiu al ororii fără egal la Beirut". I-a descris pe franctirori înfruntând, ca

&

nişte cow-boy, blindatele siriene. Astfel au fost distruse douăsprezece tancuri, în mod... artizanal l

Şi Marwan constată :

—■ Ticăloşii din faţă trăgeau din toată inima cu armele lor grele. Voiam să arătăm lumii că rezistasem, că eram nişte bărbaţi adevăraţi, nişte eroi, că ştiam să ne batem, chiar dacă înfrângerea era obligatorie. Bătălia era atât de nedreaptă încât am început să ţin din noifla pa-* lestinieni. Cum să nu le admiri curajul, fermitatea, sacrificiul ? Ce luptători ! Ce credinţă în cauza lor !

Totul se schimbă :

— După aceea, explică Marwan, am căzut în atrocitate. A urmat casă după casă, om după om., cu pumnalul. Masacru fără martori. Prea târziu să-ţi pui întrebări, să ai greaţă sau dezgust. Inutil să filozofezi asupra incapacităţii noastre morale sau fizice de a tăia beregata unei fiinţe omeneşti. Astea erau fleacuri ! Celălalt se afla acolo,*cu pumnalul în mână, cu ura în ochi, cu dispreţul pe buze. Acum era . ori el, ori eu — aşa cum mi se repetase întruna ! Şi apoi, aveam şi eu datorii de plătit, vieţi de răzbunat, un corp de apărat şi de-defulat... dar mai ales aveam mâinile pline de sânge, o privire turbată, o poftă de a ucide... da, de a ucide şi iar a ucide... până la ultimul... cu plăcere de data asta... ca un act'de dreptate, de reparaţie, ca o binefacere sau o faptă de curaj, sau un act de eroism... ca să apăr Beirutul, şi Şiyahul, şi pe mămica cloşcă şi pământul meu împotriva duşmanului, împotriva invadatorului, îjnpotriva sirianului, după ce luptasem împotriva creştinului, împotriva tuturor celor care aveau ceva cu comunitatea noastră, cu bunurile noastre, cu aliaţii noştri. Nu mai eram un mercenar, nu mai eram un membru al miliţiilor. Simţeam că am o inimă de fe- dayn... pentru prima dată în sărmana mea viaţă. A tre<- buit să se ajungă la acest g%d de oroare pentru a se naşte în mine o anumită convingere, să găsesc în mine un anumit motiv de a detesta şi de a lupta.

în mica încăpere, de ore întregi, Marwan îmi povesteşte viaţa lui, stând cuminte pe scaun, fără să facă vreun gest şi cu puţine variaţii în glas. Dar deodată sare în picioare, în poziţie de luptă, înfipt bine pe picioare, suplu*

cu braţul îndoit pentru a mima atacul brusc şi violent. Nu mai vorbeşte. Strigă. înşiră cuvinte, sunete. Nu respiră. Gâfâie. Uită de aerul cuminte, nu mai caută să fie respectabil, băiat drăguţ cum spunea mama lui. E înspăimântător. S-a metamorfozat. Iată-l, într-o postură deplasată în acel birou paşnic, cu faţa la mine, redevenit luptător. Retrăieşte bătălia de la Bhamdun. Duşmanul, e sigur, se află aici, în faţa lui. îl vede. Şi-l închipuie. îl Urăşte şi se pregăteşte să-l ucidă din. nou pe acel necunoscut mort acum zece ani de propriile lui mâini. Trist spectacol ! Bietul Marwan ! Acest elan neaşteptat spune mai mult decât tot ce mi-a povestit. Furia şi frica îl desfigurează până la a nu-l mai recunoaşte. Cel care gesticulează în faţa mea e un altul. S-ar putea spune un nebun, dacă nu ar repeta gesturile care au provocat moartea, dacă nu ar mima realitatea, dacă n-ar da în vileag adevărul :

— Han"! în pântec. în şale. La faţă. Cial! La gât. N-ai timp să gândeşti, n-ai timp să eziţi. Cu fiecare lovitură pe care o dau câştig, înaintez, mă liniştesc, obţin o amânare din partea morţii. Celălalt cade. Trec peste el. îl caut pe următorul; îl provoc, îl strig : vino aici, ticălosul e. Inimă mea bate gata să explodeze. O auzi de la kilometri. Sângele îmi bate în tâmple. Intensitatea e prea mare. Nu mai văd nimic. Nu mai ştiu cine sunt şi cine e în faţa mea. Nu mai suntem oameni. Suntem nişte animale, asta e, nişte animale sălbatice. Incitare supremă. Urlete. Chestiune de secunde. Mergem după instinct. Gesturile scapă voinţei noastre. Răspund unui automatism... O obsesie : trebuie să-i vin de hac, să-i fac de petrecanie. Trebuie să mă avânt, să mă reped, să lovesc, să păstrez avantajul... să mai rezist. în ciuda celuilalt. în ciuda bombelor, a fricii şi a oboselii. Şi mereu zgomotul şi suflul obuzelor. Furie. Nebunie alimentata de nebunie. Totul se petrece prea repede. Nimic asemănător nu mai- poate fi trăit. Să ucizi înfruntându-te corp la corp. Să mai înfig o dată lama în trupul deja mort care cade peste mine, stropindu-mă cu sânge. Şi deja trebuie să trec la următorul. Asta e capcana,, nici măcar premeditată : moarte în serie. Şi cadenţa se accelerează, Imposibil să

ţii socoteala. Lama intră şi iese imediat. Nu mâi are importanţă, nici consecinţe, nici semnificaţie. Rutină. Automatism. O a doua stare. Nu te gândeşti decât la tirife, nu la morţi. Să scapi, să scapi.

Marwan încremeneşte o clipă, de parcă ar fi înfruntat un adversar, de parcă i-ar vorbi, l-ar avertiza :

— Viaţa ta nu mai are importanţă. A mea contează. Şi după ce te voi lichida, după ce te voi străpunge peste tot, voi simţi o mare plăcere,- sentimentul unei mari victorii, unei adevărate fericiri. Voi cădea în euforie. Voi

fi uşurat, fericit. Şi voi striga de plăcere : I-am învins ! Şi voi trece la altceva, la următorul.

Marwan se calmează. Se uită la mine, îşi revine, şi, în- torcându-se la scaunul lui, mă întreabă :

— Vrei să ştii ce simţi în acele momente, când percepi fizic, în încheietura mâinii, ultimile tresăriri ale celuilalt ? Acelaşi lucru ca la un meci de fotbal, când echipa ta marchează un gol.

Mă uit năucit la Marwan. El se simte foarte bine. Ce să spun mai mult ? Ce să mai adaug la relatarea liceanului sensibil şi fragil care vă spune că a tăia burta sau gâtul cuiva îţi provoacă aceeaşi plăcere ca atunci când joci fotbal sau îţi încurajezi echipa din tribune ? Această mărturisire pare la,.el atât de naturală încât devine banală : ceva cât se poate de evident. Ce separă adolescentul normal de ucigaş ? Cum ajung oamenii la astfel de excese ? Cum pot să iubească războiul, să se delecteze cu suferinţa aproapelui,, să practice masacrul şi tortura ? Răspunsul se află aici, la această etapă a itinerarului parcurs de Marwan.

— înfruntarea de la Bhamdun a schimbat totul, repetă el. Pentru că a ucide însemna a-ţi salva propria viaţă, a scăpa, a înainta, pentru că a ucide avea un sens, o utilitate ; fără doar şi poate acest act mă bucura. Să scapi din ceea ce-am trăit acolo, numai datorită pumnalului tărf, tăind gâturile cum ai tăia crengile în pădure pentru a-ţi croi un drum, asta e pur şi simplu minunat. Nu reuşeam să-mi mai revin. Era un miracol.

— Chiar aşa ?

~— Tu nu poţi înţelege, afirmă Marwan. Este exaltant, fantastic. Nici o alţă situaţie nu se poate compara cu asta, căci nimic nu e mai tare ca lupta împotriva morţii, decât înfruntarea corp la corp pentru supravieţuirea unuia singur dintre cei doi luptători. E ca dragostea, dar de o intensitate mult mai mare, evident. Şi „după" e tot ca dragostea, dar nebunia e mult mai mare. Dintr-o dată vid, tăcere... ca şi cum aş fi fumat haşiş. Pluteam. Un extaz, dar diferit, pe care nu l-ai mai trăit niciodată, necunoscut»». încât nu mai înţelegi nimic. îţi vine să râzi şi să plângi. Copleşit de o oboseală absolută, nu mai ai nici forţa să-ţi ţii arma în mână. în clipa aia tot tot corpul şi sufletul se destinde. Şi eram fericit. îmi venea să-mi vorbesc mie însumi, să-mi şoptesc vorbe pline de încurajare şi fericire : Ai scăpat, e bine, ai câştigat. Pentru mine nimic nu Vă mai fi ca înainte. Făceam parte din regatul morţilor-vii. Niciodată 11-0 şă-mi mai fie frică. Nimic nu-mi va mai produce oroare. De acum înainte eram capabil de orice, vMică, de ce era mai rău, fără cea mai mică reţinere, fără mai mic scrupul, fără nicLo noţiune de morală. Ce înseamnă morala când ai trăit aşa ceva ? Nu mai înseamnă Tftimic ! Puteam să ucid pe oricine, în orice chip. Ştiam că lumea se va teme de mine, deci voi fi respectat. Mă vor sărbători la

Beirut. Voi povesti faptele mele de curaj care vor face turul cartierului. Un singur lucru va fi imposibil de spus cum murise, Nsub ochii mei, un grup de camarazi...

Tace. De data asta insist : • Te-ar fi speriat cuvintele ?

— Nu le puteam mărturisi mamelor lor felul îh care muriseră. Parcă îi văd şi acum, cu braţele ridicate, pe balconul unui bloc pe jumătate distrus, agitând o cârpă albă, căci totul era pierdut. Se înghesuiau unii în alţii şi tremurau din tot corpul. Le văd şi acum privirile terorizate. Păreau că aşteaptă verdictul. Jos; un sirian a coborât dintr-un jeep. A urmat un suflu teribil, un fulger imens şi o flacără de cinci metri. Da, le dăduse foc cu lansatorul de flăcări, acolo; pe loc, deşi pentru ei războiul se sfârşise, pe cinstite, după ce luptaseră bine. Şi iată că fuseseră, carbonizaţi ! Iar eu eram ascuns foarte aproape, complet neputincios,

In privirea lui Marwan, deşi a trecut atâta timp, apare mereu arţagul, saU un jurământ de răzbunare imposibil de potolit. Îmi trece prin minte o întrebare deplasată :

— După asta, mai e necesar pentru supravieţuitor să trăiască ?

Răspunsul Iui Marwan sună ca un strigăt de copil 4

— Bineînţeles 5 Esenţialul e viaţa !

*

* *

Marwan ar fi trebuit să-şi amintească de asta : întoarcerile nu se petrec niciodată cum ai prevăzut. I se mai întâmplase o dată după Baalbek. Situaţia se repetă.

Se credea erou. îşi zicea că Şiyahul îl va primi cu ghirlande de flori. Se închipuia purtat în triumf, solicitat din toate părţile, admirat; poate chiar i se va mulţumi că a rezistat astfel invadatorului. Mămica cloşcă va fi acolo, în mijlocul mulţimii, mândră de copilul ei. I se va ierta înfrângerea, pentru că zarurile erau măsluite. I se va lăuda curajul. Vor vrea să-l atingă, să se apropie de el, să-l îmbrăţişeze pe Cel scăpat ca prin miracol. I se datora respect, dragoste şi admiraţie. în privinţa asta chiar şi sirienii se purtaseră în consecinţă.

Ultimul careu de supravieţuitori părăsise Bhamdunul, pentru a se refugia într-o vale mică situată mai jos. O nebunie ! O sinucidere ! Trupele siriene i-ar fi putut masacra pe aceşti nenorociţi până la ultimul. In câteva minute. Fără martori. Omagiu adus curajului celor învinşi ! învingătorul le acordă viaţa. Au putut să părăsească valea şi să se întoarcă la Beirut. Înflăcărarea lor în luptă merita onorurile şi le-au adus acest privilegiu. De aici optimismul lui Marwan, de unde mândria şi certitudinile lui.

Din păcate, Şiyahul reacţionă în cu totul alt fel. Iertarea siriană nu făcea decât să agraveze lucrurile. Supravieţuitorii erau nişte trădători, nişte laşi, nişte

învinşi. Pe seama lor se puneau toate nenorocirile viitoare ale ţării: ei deschiseseră duşmanului drumul, spre Beirut. Au fost fluieraţi, insultaţi, umiliţi. în Ioc de urale, Marwan a fost huiduit. luat peste picior de proprii săi vecini. Pe toţi aceia care îşi întorceau faţa de la el, care îl evitau sau îl acuzau, care îl ironizau sau îl dispreţuiau îi cunoştea din totdeauna. Niciodată nu mai fusese privit astfel, niciodată nu fusese respins, niciodată Şiyahului nu-i fusese ruşine de el. Pentru Marwan şocul a fost cumplit. O nouă fisură, o ruptură.

Un prieten din copilărie îi strigă :

— Luptătorii de la Bhamdun sunt toţi nişte câini !

Replica veni biciuitoare :

— Dar tu, fiu de curvă, de ce n-ai fost acolo sus să lupţi cu noi ?

Remarca nu provocă nici un ecou. Nu, Şiyahul nu era de partea lui Marwan. Şiyahul nu ierta înfrângerea. Populaţia era unită dar, de data asta, împotriva propriilor ei copii care, după părerea ei, cedaseră. Situaţie insuportabilă pentru Marwan.

— Această respingere, această nedreptate au schimbat multe lucruri în mine, zice el. Nu prevăzusem una ca asta şi era de neînţeles. Pentru prima dată eram împotriva Şiyahului. Aveam acolo detractori, duşmani. Totul se năruia în jurul meu, toată lumea mea... Iată că eram scuipat în obraz ! Descopeream că nu eram iubit. In mine a crescut o furie cumplită, ceva iremediabil. Loviturile astea erau mult mai greu de suportat, de admis, de iertat, decât cele ale duşmanului. Până la urmă m-am simţit exclus din Şiyah. Nu mai era pământul meu, nu mai era familia mea... un vis sau o iluzie se frânsese pentru totdeauna. Şi ei mi-o vor plăti scump. Am înţeles că de multă vreme Şiyahul nu mai era decât o ficţiune : Georges şi ceilalţi plecaseră, cartierul era tăiat în două, mulţi din colegii mei muriseră, la Bhamdun sau aiurea. Fiecare îşi alegea tabăra, clanul, organizaţia. Nu ne mai feream. Nu mai stăteam de vorbă. Prin urmare totul se spărsese. Trebuia să mă aştept şi la alte rupturi, să mă pregătesc şi pentru alte răni, pentru noi lupte. întoarcerea de la Bhamdun arătase toate astea şi mai ales faptul că nu trebuia să contez decât pe mine.

Acum Marwan nu mai putea să lăâe armele. Avea prieteni de răzbunat, trebuia să-şi recâştige onoarea, să-şi apere viaţa, să plătească poliţe. Dar mai ales turba de furie.

— Am înţeles că luptasem degeaba la Bhamdun. Tovarăşii mei muriseră inutil. Nu mai erau consideraţi nici măcar drept copii ai Şiyahului, în timp ce proprii noştri duşmani se înclinau în faţa rezistenţei noastre eroice ! Era inacceptabil, prea mult într-un timp prea scurt. Eram complet scârbit. Singurul meu refugiu era la palestinieni. Ei mă văzuseră luptând. Pe ceilalţi îi detestam, îi făceam răspunzători pentru înfrângerea noastră, pentru că fuseseră

sfărâmaţi de numărul duşmanilor. Da, aveau să mi-o plătească. Şi cel care mă va jigni, cel care îmi va aţine calea va crăpa pe loc ca un câine ! Toate astea se învârteau în capul şi în sufletul meu. O ranchiună cumplită, o ură plină de răutate. Ştersesem tot trecutul, îmi renegasem toate înduioşările. Pagina cu Şiyahul era efectiv întoarsă. Ticăloşii vor regreta că mă respinseseră !

în drum spre Bhamdun, Marwan îşi jurase

— Este ultima bătălie !

După Bhamdun îi era cu neputinţă să-şi ţină jurământul. Marwan era din nou în angrenaj. Nu putea să nu meargă mai departe. Sustragerea interzisă. Imposibil să iasă afară din război. Cu cât înainta, cu atât se înfunda mai rău. Fiecare zi îi încărca şi mai mult bagajul şi îl obliga sa meargă mereu mai departe, până la capăt.

La fiecare pas găsea un motiv să lupte, un alibi pentru ura lui. Marwan era prins într-un cerc vicios, într-un cerc infernal. O furtună îl lua pe sus şi nu găsea nici o creangă de care să se agaţe. Nu vedea nici o ieşire. De fiecare dată o mâna îl arunca în mijlocul ciclonului. Azi, întreg Şiyahul îi interzicea să părăsească vâltoarea, îl împingea în focul luptei.

Ura nu se potoleşte niciodată. Fiecare zi, fiecare bătălie, fiecare episod îl îndepărtează şi mai mult pe om de om pentru a-l apropia şi mai mult de animal. Iar oamenii se îndepărtează de oameni.

Şi totuşi Marwan avea să trăiască situaţii şi mai rele. Marwan nu era singurul care gândea astfel. Dacă ar fi fost o excepţie, dacă ar fi ieşit din normalitatea libaneză, Beirutul n-ar mai trece prin foc şi sânge de atâţia ani. Toţi sunt prinşi în această mişcare şi urmează un proces idexvr tic de regres, de răzbunare, de nesăbuinţă. Ascultaţi cori-* fesiunea unui luptător creştin, a unui om din cealaltă tabără, în acelaşi moment, după o altă bătălie

„Aveam cincisprezece ani, am ucis cinci oameni acolo, [ia primul mi-am. zis : ăsta e pentru fratele meu Karim. La al doilea pentru fratele meu Noel. Apoi pentru unchiul şi pentru mătuşa mea. Iar al cincilea l-am omorât pentru mine, în avans. Pentru că la cincisprezece ani, când trebuie să omori, te simţi deja mort (...) Am continuat să-i omor pe duşmanii Libanului şi ai credinţei creştine, şi voi continua atâta vreme cât Dumnezeu îmi va permite"

Bineînţeles, nu-l cunoaşte pe Marwan. Trag unul în altul fără să se vadă. Dar au acelaşi limbaj. Atunci de ce să se oprească ? Cum să se oprească Z Remi Favret, care a cules această mărturisire, notează

„In Liban voi avea deseori impresia că acest război este un război al morţilor-vii, dincolo de moarte, acolo unde nimic nu mai contează. Nici un masacru în plus, nici o speranţă de pace"

INCENDIATORUL

erul Şiyahului s-a învăpăiat tot. tln oraş întreg arde;

flăcările străpung noaptea, se joacă cu ea. Un oraş

iluminat, invadat de roşeată, şi de dansul umbrelor. Nici un zgomot; nici un strigăt. Doar trosniturile focului.

Pe acoperişul unui bloc care domină grandiosul spectacol, opt băieţi contemplă tabloul cu nuanţe arămii. Suni fascinaţi de mişcarea flăcărilor, de culorile cate se schimbă, se îmbină, se desfac, de brusca lumină urmată de obscuritate înaintea unei noi răbufniri, înaintfe ca focul să renască. Nu se mai satură privind. Nu-şi mai revin. Ei care niciodată nu părăsiseră Şiyahul, nu mai văzusers un lucru aşa de frumos. Aproape că e un fel de primi împărtăşanie în faţa frumuseţii, a lucrului ce nu poate f stăpânit, a extraordinarului. Extaz ; focul a cuprins totul Ii înconjoară. Şiyahul este mistuit de foc din toate părţile Nimic nu e cruţat : nici blocurile de locuinţe, nici casele înconjurate de livezi, nici staţia de benzină care face explozie, nici biserica Saint-Michel.

Unul din băieţi, un puşti relaxat în blugi, şi helancă glumeţ, gesticulează cântând la saxofon E o melodie veselă Ea acompaniază jocul flăcărilor. Ceilalţi cântă :

„Luptă pe străzile din Şiyah. Mă bat pentru gloria lui Allah".

Asta e imnul lor.

Şeful lor însă e tăcut. Puţin retras, e cufundat în gânduri de nepătruns. Dacă' am îndrăzni, am zice că are lacrimi în ochi. Dar zâmbetul dezminte tristeţea privirii. Admiră şi el priveliştea. Şi sufletul lui călătoreşte, ajutat d< haşiş, de la casă la bloc, de la bloc la moschee, biserică sau palat, din focar în focar, din jăratic în jăratic. Fiecare punct incandescent este o amintire, o etapă, un pasaj. Starea a doua : iese dintr-o încântare — exaltarea luptei — ca să cadă în altă încântare, cea a victoriei, a fascinaţiei în faţa incendiului, a puterii absolute de a fi declanşat sinistrul. Sentimentul de sfârşit de lume.

Ceilalţi, cei şapte copii care îl însoţesc, care dansează pe terasă, care se răsucesc ca flăcările, se străduiesc din greu să semene cu nişte războinici plini de răutate; l-ai crede mai curând o gaşcă de sâmbătă seara, colegi de cartier. Piţşca Kalaşnikov şi RPG-ul nu au nici un efect: ritualul lor seamănă cu un divertisment. Ai băga mâna îri foc pentru inocenţa lor. Par cu şeful e altă socoteală. Iţi dai seama că a trăit prea mult la Beirut. Nu e decât cu doi ani mai măre, dar doi ani de război, de violenţă, de ură. Se află pe pământ de exact şaptesprezece ani. Cunoaşte deja oamenii. Cu ceilalţi întreţine o legătură ciudată. Se vrea tatăl, protectorul lor. Se poartă cu tandreţe faţă de ei. Nu vrea nimic în schimb. Refuză prieteniile, nu crede în încredere, ci mai curând în interes. Nu mai poţi avea prieteni ca cei dinainte de-război. Aicix>amenii îşi vând sufletul şi pielea prea ieftin ca şă-ţi faci vreo iluzie. Se îndoieşte de toate, până şi de fraternitatea armelor : ea nu durează decât atât cât ţine lupta. Poţi

împărţi cu altul vreme de zece ani frica şi primejdia, având acelaşi sac cu nisip drept pernăooo şi să trădezi la prima ocazie care se iveşte, zice el.

Dă din umeri : în fond, singurii camarazi adevăraţi sunt cei din faţă. Prietenii de ieri, Georges, Michel, Gaby, Iosif şi alţi creştini cu care a crescut, pe care nu i-a mai revăzut de doi ani..., dar pe care îi strigă în continuare în nopţile liniştite.

— Georges !
— Tu eşti, Marwan ?
— Da ! Cum o să fie în seara asta 7
— O să fie linişte.
— La ce oră ne trezeşti ?
— La ora şapte !
— Nu, la şase, să-mi fac duşul.
— O.K.

La orele şase, obuzul cade aşa cum fusese promis. Georges e un băiat de cuvânt. Poţi conta pe el. E un fel de a-ţi spune că n-a uitat trecutul. Iată la ce se gândeşte în taină şeful în seara asta, în faţa incendiului. Ceilalţi n-ar putea să înţeleagă. La ce bun să-şi mai bată gura ?

O să rămână acolo vreme de ore, privind focul, admirând cerul, adulmecând noaptea, mângâindu-şi eşarfa roşie pe care era imprimat un xap negru de leu. Bucata de ţesătură o avea de la palestinieni. Un întreg ritual ! Un soi de curriculum vitae. Ea vorbeşte de curajul celui care o poartă. Ea sugerează marile fapte de vitejie şi aminteşte că acest om nu se teme de moarte. Marwan nu e şef pe degeaba. E mândru de emblemă ca şi de titlu în război, e cineva. Şi-a câştigat galoanele pe câmpul de luptă, mai ales la Bhamdun, chiar dacă câinii din Şiyah l-au batjocorit. Acum să se înveţe minte, idioţii ! Să crape ! Să rămână fără case ! După potolirea focului, Marwan nu va mai fi decât şeful ruinelor, dar va fi şef. Cu oameni, puşti Kalaşnikov, RPG-uri, un tun de 75 mm, un altutde 81, bazuka, un mortier de 50 şi 80, trei jeep-uri, benzină şi muniţii din belşug. Cu hrană care soseşte la oră fixă. Cu o respectabilitate fără îndoială prefăcută. Şi ? Marwan se simte foarte puternic şi la adăpost. Mişcarea îl protejează. A-l ataca ar însemna să provoci o ffouă bătălie.

In seara asta Marwan e urât, dar nimeni un se poate atinge de el. De acum înainte în Şiyah el apare ca un derbedeu, un ucigaş, un nefoun. Ii place pentru că este exact. Se simte toate astea un loc. Asta e răzbunarea lui. Modul său de a face Şiyahul să plângă, pentru că Şiyahul, după înfruntarea de la Bhamdun, 1-a făcut să plângă pe el, băiatul de treabă.

Unul dintre puştii lui s-a apropiat. Focul se reflectă pe faţa şefului dându-i o expresie de cruzime care nu-l intrigă pe băiat.

— Ţie nu ţi se pare frumos, Marwan ?

— Ba da, e magnific. Mâna mea a aprins totul.

— La ce visezi ?

— La tot ce are... Şiyahul, trecutul meu.,;4

— De ce-ai făcut-o dacă eşti trist ?

— Nu sunt trist. Sunt fericit. E prea frumos.,, am scos toţi şobolanii afară.

— Şobolanii ?

— Da, ultimii creştini, dar şi pe ceilalţi. Cei care şi-au bătut joc de mine. Le-am arătat ce-i costă asta." Oraşul îmi aparţine. Sunt un erou. Am toate puterile. Sunt împăratul Şiyahului .

— Mama ta plânge, Marwan. Toţi îi spun că eşti un asasin, un ţicnit, un călău.

— Puţin îmi pasă de ce spun. Să crape ! Iar pe mama mea, las-o în pace. O să mă iubească totdeauna. De altfel, le-am lăsat o şansă acestor câini. I-am prevenit prin me gafon. Ce mai vor ?

— De ce stai aici, Marwan ? Au să te găsească.

— Stau pentru că e frumos. Nu mă mai satur. Vreau să văd noaptea arzând şi soarele răsărind peste cenuşă, peste imperiul meu. Mă simt bine aici. Este cea mai mare zi din viaţa mea. Puterea asta e fantastică ! Nimeni nu va îndrăzni să-mi stingă incendiul. Vei vedea e focul nostru. îl vor respecta. Nimeni nu ni-l va reproşa. Oraşul e al nostru, cu blocurile, cu străzile, cu maşininile lui. Putem să luăm totul, să cerem orice. Nu poţi să bănuieşti marea plăcere pe care o simt în acest moment. Am intrat în posesia cartierului meu. li domin pe toţi, mi se supun mie, forţei mele, legii mele.

Marwan se ridică dintr-o săritură şi îi urlă Şiyahului în faţă

— Sunt Marwan ! Marwan ! Sunt împăratul !

Se uită la oamenii lui cuprinşi de euforie.

— Nu vom fi pedepsiţi, băieţi. Nu riscăm nimic. Profitaţi de spectacol'. îi spun mamei mele că sunt un bandit ? Să vină să-mi spună mie, idioţii ! Bandiţii sunt băgaţi la închisoare. Eu sunt liber. Mă preumblu cu RPG-ul meu. Altădată, pentru un cuţit făceai şase luni de puşcărie. Azi te poţi duce la restaurant cu o rachetă. Nu ni se va întâmpla nimic. Avem dreptul. Nu facem nimic rău, băieţi.

Vreo şaizeci de blocuri şi case ardeau la picioarele lui. Se mistuia propria lui copilărie. Se alegea praful de acel' jos al lui* Ardea biserica unde se juca împreună cu Georges» Ardea băcănia lui Iosif. Ardeau casele la care ţinea atât de mult, pentru că visase să-i ofere mai târziu una la fel mămicii cloşcă. Toate astea nu mai aveau importanţă. Nu simţea nimic. Nimic în afară de o mare bucurie la vederea flăcărilor.

Opt băieţi pe un acoperiş râd de nenorocirile pe care
le-au provocat. Ştiu că nimeni nu li se împotriveşte,
*
• *

In zori nu mai rămăsese decât cenuşă, bucăţi de ziduri calcinate, blocuri înnegrite, resturi de case şi puţin fum pierzându-se spre un cer prea limpede. Dar mai ales peste tpate domnea tăcerea, o tăcere atât de neaşteptată la Şiyah şi totuşi absolută. Ea însemna consternare, nu în faţă stricăciunilor, ci în faţa faptei comise de un copil al cartierului. Da, tăcerea ruşinii în faţa sacrilegiului comis de Marwan pe care nimeni nu-l mai recunoştea. Excesele, lui păreau că împroaşcă întreaga familie, compromiţând pe toată lumea, pătând onoarea comunităţii. Erau mai afectaţi de gestul' lui iconoclast decât de pierderea propriilor bunuri. El nu se simţea vinovat. Ceilalţi — victimele, nevinovaţii — plângeau în numele lui invocân- du-l pe Dumnezeu :

— Inapoiază-ne copilul aşa cum era ! Scoate diavolul din el!

Şiyahul trăia această distrugere ca pe un viol. Ea avea să modifice pentru totdeauna sufletul' cartierului. Ea va constitui o rană de nevindecat, mai teribilă decât lovitu^ rile venite de la cei din faţă.

Fireşte, femeile vor degaja ruinele. Le vor scotoci cu mâinile lor în căutarea unei crătiţi, a unei saltele, a unui scaun. Bărbaţii aveau să strângă la un loc marile cărămizi prefabricate şi să reconstruiască adăposturi unde apa va curge din nou. Vor meşteri câteva fire electrice şi se vor racorda clandestin ia reţeaua urbană, gratuit şi fără

probleme în ciuda războiului. Dar asta nu era destul pentru reconstituirea Şiyahului. Nu va mai fi aceeaşi inimă, nici acelaşi spirit. Până şi privirile vor fi diferite şi nu vor mai îndrăzni să se ridice unele spre altele ca înainte. Peste cartier căzuse dezonoarea.

Numai Marwan, din vina căruia se întâmplase totul; nu mai putea de bucurie. Acele ruine erau gloria lui. Acele lacrimi erau fericirea lui. Un şef nu se înduioşează. Nu regretă nimic. Merge înainte, fără stări sufleteşti şi fără să întoarcă capul înapoi...

După ce şi-a săturat ochii şi privirea i-a ostenit, când în cap nu. i-£ mai rămas decât un mare gol după ce se delectase prea mult cu răzbunarea lui astfel încât nu mai ştia ce să inventeze, după ce tabloul strălucitor nu mai evoca decât sfârşitul serbării astfel încât devenea trist, Marwan părăsi acoperişul, loja. Coborî în stradă să facă inventarul sau să inspecteze noul său jos: Cu pieptul bombat, cu RPG-ul pe umăr, cinic : „Totdeauna eşti aşa când ai o armă, pretinde Marwan. Iţi compui această imagine instinctiv, automatMarwan juca teatru. Făcea pe şeful ! Se identifica cu un erou, intra în

pielea personajului său ideal, trăia fantasma lui. îl interpreta pe împăratul Şiyahului. Noua lui obsesie, noua sa poreclă, care în curând va putea fi văzută pe ziduri, unde nişte pictori anonimi aveau să deseneze legenda războinicului Marwan, contribuind la renumele său. Din păcate, în mintea lui, în acşst context, pe împărat nu-l puteau caracteriza decât lipsa de măsură şi cruzimea. Nu-şi găsea justificarea decât în exces.

Iată ce se petrece în capul unui ucigaş, afirmă Marwan. Este cea mai bună tehnică pentru a depăşi şocul. Te identifici cu un altul. Te priveşti din exterior. Nu te simţi răspunzător de actele dublurii tale. Joci în permanenţă teatru. Până la urmă nu mai ştii cine e el sau ea, nici cine face; nici dacă toate acestea sunt reale sau ficţiune, dacă e ceva serios sau nu, dacă e important sau nu. Ac* ţionezi dar cu senzaţia că eşti martorul faptelor violenta ale aproapelui. Supralicitezi şi nebunia personajului ima~; ginar din noi e ameţitoare. Ea ne alimentează excesele. Nu se poate detaşa* E un delir permanent.

Aprecierea e făcută după trecerea anilor. Deocamdată Marwan era copleşit de euforie. Mergea, îmbătat de puterea lui, pe străzile pustii. Râdea. îi striga pe absenţi :

— Unde sunteţi, bandă de şobolani morţi ?

Cei şapte copii veneau după el, cu mâinile strânse pe patul puştii, aşa cum te agăţi de o mamă. Năuciţi, pe jumătate fermecaţi, pe jumătate înspăimântaţi, constatau amploarea raidului lor nocturn. Nu era momentul să se înmoaie. Aşa că au început şi ei să umfle pieptul sub he- lancă sau bluză Şi şi-au făcut semn cu cotul ca după o glumă bună. Cu un decalaj de doi ani, căpeau şi ei în angrenajul în care fusese prins Marwan. Azi şeful juca rolul lui Hani pentru alţi şapte ucigaşi imberbi. Atitudinea lor, indiferenţa pe care o arată în mijlocul Şiyahului ars avea ceva suprarealist.

între două bucăţi de ziduri năruite, apare o siluetă. Un arhanghel. O fantomă. Bărbatul era înalt. Se ţinea drept. Avea o privire strălucitoare şi senină. In mână — o mână frumoasă străbătută de vene umflate — ţinea un baston noduros. Era un bătrân impresionant şi demn. Cu un păr alb frumos pieptănat, cu o cămaşă strâmtă, albă, încheiată la gât. Era aproape elegant acest om, singurul care se arăta, cu totul neaşteptat, printre ruine.

Ciudată, întâlnire şeful, oprindu-se brusc, perplex, tulburat şi bătrânul nepăsător, precum o întâlnire ineluctabilă, pe drumul netrebnicilor. S-au oprit uitându-se unul la altul, observându-se, căutându-se poate fără să s£ găsească.

Marwan vorbi primul. Tonul era aproape amical

— Mai eşti încă aici ? N-ai fugit cu ceilalţi ? îl întrebă el pe bătrân.

— Unde să mă duc ?

— Oriunde. Să te adăposteşti în altă parte...

— Nu am altă parte. Viaţa mea e aici şi' ea se sfârşeşte azi.

Nu era resemnare. Un fapt. O scadenţă în logica lucrurilor. Nici amărăciune, nici regret.

— Cine a făcut asta ? întrebă bătrânul.

— Eu ! proclamă şeful.

— Tu ?

Ochii bătrânului se tulburară. Îşi agită bastonul :

— Tu, Marwan ? Tu ai făcut asta ? Nenorocitule I Am să te bat cu acest baston ! Am să te pedepsesc, secătură mică ! Cum, tu, tu ai putut să comiţi o asemenea crimă ?

Văzându-l pe bătrân gesticulând, Marwan, şeful, izbucni în râs. îl găsea ridicol pe acest bunic epuizat, care se apucase deodată să-l ameninţe pe răbzoinic cu un ne- însemnat baston de măslin. Cei şapte copii înarmaţi începură să râdă şi ei în faţa necunoscutului furios care-şî spărgea pieptul strigând :

— Secături mici, secături mici !

Deodată bastonul se abătu asupra lui Marwan şi îl lovi în frunte. Sângele începu să curgă, dar şeful continua să râdă.

— Uite, mi-a ars casa ! strigă bătrânul. Casa mea frumoasă şi cărţile... tot ce aveam şi care ţi-era destinat ţie... casa mea şi livada unde veneai să te joci cu Georges... unde te învăţam ce e lumea, nefericitule... uite ce-ai făcut î

Bătrânul plânse, dar nu de disperare. De decepţie. Tot cu demnitate. Un fel de a spune : „N^ai ce să mai speri aici de la viaţă şi de la oameni".

Murmură

— Tu, Marwan, erai atât de respectuos. Un băiat bun. Credeam în tine.

Marwan se uită la complicii lui. Copiii nu mai râdeau. Nu înţelegeau, nu ştiau ce atitudine să ia. Aşteptau un răspuns. II pândeau pe şef. Toată situaţia putea să se răstoarne. Se mirau de faţa plină de sânge a lui Marwan, de tăcerea şi de ezitarea lui, de jena vădită. Curioasă scenă ! Împăratul Şiyahului, abia uns, oprit în drum, cedând îh faţa unei vulgare lovituri de baston, ezitând în faţa unui bunic dezarmat, în faţa acelui om. cu un picior în groapă.

Şeful îşi dădu seama de miză, înţelese riscul. Era în joc autoritatea lui în faţa copiilor şi, mai ales locul lui Iş Şiyah. Dacă un bătrân cu mâinile goale era în stare să-l înfrunte, Marwan nu mai exista, nu mai speria pe nimeni.

Lucrurile erau clare. Şeful avea şaptesprezece ani. Celălalt şaptezeci. Rafala plecă brusc, golind încărcătorul. ,11 seceră pe bătrân şi literalmente îl tăie în două. Bătrânul se prăbuşi la picioarele şefului, într-o baltă de sânge. Dar părul îi rămase alb sub soarele Şiyahului.

Văzând cadavrul, recunoscând ceafa familiară şi mâinile lungi pe care le admirase pe vremuri, Marwan îşi aminti de un om deja în vârstă apăsându-şi bastonul pe mâna unui copil, când acesta smulgea coada şopârlelor.

— Te doare ? întreba adultul apăsând pe baston.

— Stai! Stai! implora copilul.

— Vezi, tot aşa o doare şi pe şopârlă. Nu-i vei mai face niciodată rău, promiţi ?

— Promit, spuse băiatul.

Şi aşa se împrieteniseră, aşa deveniseră tată şi fiu,

Azi copilul îşi zicea Împărat* Tocmai îl omorâse pe bătrân, pe tata Abou.

* IM

S t

Marwan mi-a povestit moartea incredibilă a lui tata Abou, fără cea mai mică emoţie, fără reticenţă şi fără regrete. Acest asasinat era obligatoriu. Era o problemă de supravieţuire pentru şef, pentru Împărat. Rutină. Asta e viaţa ! După aceea şi-a continuat plimbarea prin Şiyah, pa să facă bilanţul incendiului, să vadă dacă protesta cineva şi să se convingă că după tata Abou nimeni nu mai îndrăznea să intervină.

— Nu ţi-a vorbit nimeni de această crimă ?

— Niciodată, îmi răspunde Marwan. Poate că în sinea lor oamenii nu erau de acord. Dar ştiau ce-i aştepta dacă o spuneau în gura mare. în felul ăsta prestigiul meu a crescut şi mai mult.,

— Dar tu, în sinea ta, ce-ai gândit ? Ce-ai simţit ?

— Nimic. Absolut nimic.

ŢINTAŞUL

E

ste un artizan al crimei. Nu trage mult, ca să na fie reperat. E răbdător, stând ore în şir să observe,, fără să ucidă. Poate să stea aşa o zi întreagă fără să vadă nimic. E UR singuratic. îşi construieşte un mic univers în jurul ascunzătorii sale, din fantasme, puşti şi haleală. Are 0 armă de precizie, o puşcă Kalaşnikov, pentru cazul în Care lucrurile s-ar înrăutăţi. Nu trage decât o singură dată. Dacă ratează ţinta, renunţă mai înainte de a fi descoperit, dar e teribil de frustat în caz de eşec.

Aşa rezumă Marwan meseria de ţintaş. Admir concizia definiţiei. Nu a ezitat : tirada i-a venit dintr-o dată. A Spus esenţialul, cu accentul sincerităţii, cu convingere. Nu încape îndoială, în război, în arta de a-şi ucide aproapele, prefera această metodă şi acest roL După cum spune : asta e şmecheria lui. Profesiunea — ţintaş. îi convine foarte bine. Şi-ar trece-o şi pe carnetul de identitate. După părerea lui este o meserie nobilă. Tehnică şi artistică tn acelaşi timp. Un job în. care, dacă ar fi să-i dai crezare, tlu-ţi murdăreşti nici mâinile,

nici spiritul. Pe scurt, Marwan îşi revendică acest titlu. E mândru de el. Ar putea să exercite toată viaţa o astfel de meserie fără să se plic*- tisească. Năucitor ! Revoltător !

Când vorbeşte, de anii în care a fost ţintaş, Marwan se înflăcărează. Se înviorează. Trăieşte. E vizibil că iese din rutină, din cotidian, nu mai e o corvoadă. în povestirea lui apar cuvinte noi : pasiune, sport, plăcere, îl place asta. Din 1977 până în 1985 Marwan a fost ţintaş la Beirut, pe linia verde.,Plătit ca să-şi ia puşca cu lunetă, să se instaleze într-un fotoliu, să aştepte prada — copii, femei, bărbaţi nevinovaţi — apoi să tragă şi să ucidă. A făcut opt ani acest sport ! îi trăise deliciile şi le evoca cu nostalgie — vremuri bune ! Opt ani, trei mii de zile, fiecare cu actul ei de deces, fără să-şi ptmă niciodată întrebarea ce se petrece în faţă, de partea victimei. Fără nici o clipă de îndoială. Fără să aibă nici cel mai mic sentiment de culpabilitate. Mai mult o serbare de bâlci decât un război. Opt ani de crime premeditate, în serie, fără să lase nici o şansă ţintei. Opt ani de asasinate bucată cu bucată, cu sânge rece, finanţate de responsabili respectaţi, interlocutori ai marilor naţiuni civilizate de la care primesc ajutor şi prietenie. Totuşi nici asta n-ar trebui să se uite! Marwan apasă pe trăgaci, dar există totdeauna o mână care umple încărcătorul. Altfel hecatomba dementă ar fi încetat de multă vreme. Marwan nu este decât executantul. Cui îi revine cu adevărat responsabilitatea crimei ? Cui să-i âtribuim zecile de mii de morţi din Liban ? Ţin- taşul îndeplineşte o misiune precisă care i-a fost atribuită în totală cunoştinţă de conducătorii politici, cunoscând perfect consecinţele hotărârii lor, programând cu bună ştiinţă asasinatele. Ţintaşul nu este în nici un caz" un „independent" unul care lucrează pentru el, un ucigaş nebun. Dimpotrivă, este un slujbaş disciplinat, inventariat, ai cărui şefi îi cunosc minut de minut activitatea şi poziţia. E vorba de uri soldat fiabil care nu încalcă şi nu discută ordinele. După spusele lui Marwan, cu ţintaşii nu există probleme. Li se spune să tragă — trag. Li se spune să nu mai tragă — se opresc. Dacă vine un contraordin pun din nou puşca la ochi. Ei concretizează un joc politic subtil pe care hici măcar nu încearcă să-l înţeleagă. Fiecare cu rolul lui. Ei sunt nişte tehnicieni ai morţii, ceasornicarii crimei de la distanţă.-

Ziua obişnuită a ţintaşului Marwan începe la orele şase dimineaţa, cu ecourile ultimelor schimburi de obuze din zori, pe linia de demarcaţie. O primă cafea, un duş, uniforma şi bocanicii. La el acasă, Marwan îşi strânge ca-

Irafusele: puşca Kaîaşnikov cu cele opt încărcătoare pline, patru grenade, o gentuţă de prim ajutor. Micul dejun are Importanţa lui. îl savurează, mai ales când e pregătit de mămica cloşcă. Ştie să îmbine de minune brânza şi mierea, ouăle ochiuri şi smântână. O sărutare, un fii prudent maşinal (timpul primelor spaime a trecut de mult !) şi Marwan părăseşte apartamentul familiei.

îndreptându-se spre cartierul general al organizaţiei la care este angajat în ucel moment.

— Intru în slujba celei mai puternice organizaţii paramilitare, zice el. Asta se poate schimba de ia o zi la alta, dar pe .mine nu mă jenează. Toate sunt la fel au un ideal, formează o mică armată, primesc bani de nu se ştie unde, capătă importanţă, pactizează cu străinătatea, le strivesc po celelalte. Noi putem să crăpăm pentru ei, că lor nu le pasă. Fiecare încearcă să se descurce cât rnai bine... şi până la urmă nimeni nu mai crede în nimic. Făcându-ne grea mulţi duşmani, nu putem să lăsăm totul baltă. Pe rjnarii şefi războiul îi îmbogăţeşte. Aşa că ne simţim din ce în ce mai mult mercenari.

La cartierul general Marwan primeşte ordinele. încă o cafea, în fugă, apoi doi puşti pleacă împreună cu el, ducând, două lăzi cu muniţii până la ascunzătoarea unde îl aşteaptă puşca cu lunetă de calibru 14,5 mm, „ca o iubi-? ţică", glumeşte el.

Apreciază această clipă, aceste reîntâlniri matinale cu arma fidelă pe care speră în curând şă o încălzească, să o excite, da, ca pe o femeie docilă şi complice. ""

— îmi place această puşcă care are un recul teribil. 0 proptesc în piept, cu un sac ca să mă protejez de zdun- cinătură.

Puştii — servitorii ! — deschid lăzile cu muniţii în timp ce stăpânul se instalează. Marwan apreciază acest raport, âceastă ierarhie, amestec de respect faţă de el şi de iniţiere, pe care îl îngăduie "puştimii. Ar fi interesant de văzut consideraţia, curiozitatea şi admiraţia cu care micii învăţăcei în ale războiului îi observă pe Marwan pentru a înţelege satisfacţia orgolioasă pe care i-o provoacă acestuia ceremonia zilnică a instalării.

Cu toate astea, ceremonia nu durează îa nesfârşit. Marwan e dornic de singurătate. Nimic nu trebuie să-i distragă atenţia şi tocmai pentru a fi singur şi-a ales această meserie, „cea mai excitantă din tot războiul", zice el: nu ai nici un şef în cârca ta, nu trebuie să te vezi cu nimeni, o minte care hoinăreşte, tu însuţi fiindu-ţi singurul interlocutor.

încă o privire spre stăpânul lor şi cei doi puşti se retrag. Imaginea lui Marwan în izolare voluntară, căpitanul unei carcase, din beton şi fier, în care nu a mai rămas nimeni, paznicul unei „epave sparte de obuze şi biciuite de mitralii, această imagine îi impresionează profund. Ea contribuie la creşterea prestigiului, îşi aduce contribuţia la legenda împăratului singuratic cu care se identifică şi ei Şi ei visează la un astfel de post. în curând îşi vor încerca şi ei norocul. Au treisprezece ani şi întruchipează noua generaţie a războiului, atât de precoce şi atât de dotată încât îi sperie pe cei mari...- totuşi oameni bine căliţi! Cei mai buni dintre ei, reperaţi pentru abilitatea, sângfele rece şi lealitatea lor, vor primi propunerea în mod discret. Asta se va întâmpla de la

om la om, între patru ochi, fără alţi jiqartori decât şeful şi candidatul. Noul ţintaş nu se va lăuda cu privilegiul său, din motive de securitate. Ţintaşii sunt lucrători anonimi, oameni ai umbrei şi misterului. Trebuie spus că în rândurile populaţiei, terorizată de tirtt- rile lor oarbe, nu se bucură deloc de apreciere. Ce dacă ! Ca să trăim fericiţi, să trăim ascunşi ! Cu un salariu lunar de 350 de livre, un adevărat chilipir la Beirut. Creştini sau musulmani, toţi primesc aceeaşi sumă, chestie de echitate şi de moralitate. La muncă egală, salariu egal. Asta fixează omul doborât, în medie, la 35 de livre bucata, şomajul tehnic depăşind rareori o săptămână în această profesie. Marwan, în opt ani de meserie, nu s-a oprit mai mult de o lună consecutiv. Comentează-:

Există totdeauna. .}un^prştext#pentru un glonţ rătăcit,

lată-l deci la postul lui, cu puşca, cu gloanţele, cu aparatul de radio cântând în surdină, aparatul de emisie-re- cepţie prin care primeşte ordinele şi o bere. Ochii lui cet- c&Miâlii |)^rfriăfi^tt|ă căutarea a tot ce mişcăm

Scurtează un pustiu, un no man'ş land devastat, un teren plin de bombe şi obuze, de taluzuri şi maşini calcinate, având ca fundal faţadele sparte şi mutilate ale Beirutului de Est, imobilele goale ale creştinilor, ferestrele şi balcoanele căscate unde se ascund ţintaşii din faţă, din cealaltă tabără... inamicul. Linia verde. Linia tirului. Ruptura. Comunicarea interzisă. Trebuie creată o zonă de insecuritate, cele două comunităţi trebuie separate pentru totdeauna, cei care ar pretinde sa treacă trebuie doborâţi, cu orice preţ. Să ucidă fără somaţie, fără deosebire — aceasta este misiunea ţintaşilor.

— Ne aflăm acolo pentru a crea un climat de psihoză permanentă, de teroare la contactul dintre cele două comunităţi, explică Marwan. Obiectivul nostru este de a „destabiliza" situaţia, de a tăia toate căile de comunicare, de a-i implica pe civili în război, de a întreţine o tensiune, extremă, de a tăia oraşul în două, de a înfierbânta spiritele.

Enumeră obiectivele acestui program sinistru cu o seninătate surprinzătoare, specific militară, ca un soldat conştiincios şi precis. Cunoaşte consecinţele faptelor sale :

— Ţintaşul sperie cel mai tare populaţia. Poţi să scapi de o bombă, de un atentat, de un schimb de focuri, dar nu de un ţintaş ascuns. El e un ochi care te hăituieşte în permanenţă şi pe care tu nu-l vezi. Implacabil. Fără dialog posibil şi fără nici o şansă întâmplătoare. Un glonţ, în momentul cel mai neaşteptat, rupând armistiţiul... şi urmează moartea, acolo între două lumi, sub cer deschis, ştiind că nimeni .nu va veni după tine.

Marwan zâmbeşte:

Glonţul ţintaşului, între lupte, înseamnă : suntem tot aîcL

îel de a spune că războiul nu se va opri niciodată.

Marw&n explică că de ajuns ţ mână de ţintaşi ca să terorizeze un totreg oraş, să-l paralizeze, şă zguduie toată

populaţia

V Jfumaf eu stajgur pa fcafea de acces spre aeroporţ, povesteşte eLÎk ţ^tai» txouă ţintaşi p®t «Ş on^roleze îmîm verde şi izoleze în fapt Beirutul de ¥mi deBekţiâHl

Est. In Şiyah, în timpurile normale, nu suntem decât patru ţintaşi ascunşi. E mai mult decât necesar.

— Nu ai impresia că te afli printre patru ţicniţi care. otrăvesc viaţa a mii de nevinovaţi ?

— Ba da, absolut ! Dar executăm nişte ordine, un plan concertat a cărui miză ne depăşeşte. Eu fac ce am eu de făcut şi auta îmi place. Restul nu e treaba mea. Ştiu că oamenii, în sinea lor, ne urăsc pentru că îi deranjăm. Uneori visez la o viaţă simplă să cumpăr un taxi, să mă însor... dar ştiu că nu e posibil, nu voi reuşi niciodată. Des^ tinul e altfel. De aceea continui şi încerc să mă descurc cât se poate de bine. Să fii ţintaş, şi asta e cât se poate de bine. E un sport bine plătit şi nu prea periculos. E un tir de antrenament eficace. Totdeauna trebuie să fii vigilent, şiret, mai inteligent decât cel din faţă. Este şi un joc, foarţ subtil să-ţi alegi locul, să aştepţi momentul când să tragi, să inventezi o mie de trucuri ca să nu fii văzut, să-şi schimbi ascunzătoarea în fiecare zi şi cartierul la fiecare şase luni. Pe scurt, să simţi clipa când trebuie să pleci, să nu împingi prea departe provocarea, să nu sfidezi adversarul pentru a fi eficace, adică să te comporţi ca un mare

profesionist

Alegerea postului este esenţială. Ţintaşul nu este eu adevărat în prima linie. Ar fi prea vulnerabil. Se instalează într-un bloc care nu dă direct spre strada vizată. In felul acesta nu vor urca Să-l găsească. Caută o clădire lipită de o alta, protejate de o alta şi va trage printre amândouă. Obsesia lui : glonţului său să i se răspundă cu o rachetă. Astfel încât reperarea locului este o treabă personală şi serioasă. După aceea, Marwan anunţă superiorilor săi locul ascunzătorii. Din trei în trei ore superiorii trimit un om... ca să vadă dacă Marwan mai este-încă în viaţă.

Şi începe lunga aşteptare ! Fascinanta aşteptare, dacă e să-l< credem pe Marwân; dacă & să-l credem pe Împărat. Jalnic univers ! Un cadru de beton, un scaun de fier, un binoclu, saci de risip ca protecţie şi un butoiaş transformat în sticlă ca să-şi. pună puşca. Şi totuşi lui Marwan îi^lâc^ această ăhibiariţâ. Se citeşte pe faţa lui.

— Plăcerea mea, zice el, este să aştept în tăcere, ascuns acolo, singur în blocul abandonat şi în sfârşit să trag, Vincori după patru ore de observaţie, de inactivitate aparentă. în realitate, totdeauna se întâmplă ceva. Totul mişcă,

în minte totul e în mişcare, totul pândeşte cea mai mică informaţie. Când ţinta se prăbuşeşte, atunci sunt (Vrtcit. Am sentimentul că mi-am îndeplinit datoria. Asta diî un sens zilei mele.

Da, năucitor ! Celălalt moare şi el e mulţumit. L-a împuşcat, cu răceală, pe necunoscutul căruia nu 1 se acordă nici o şansă, şi el jubilează. încerc să caut dramul de provocare. îmi zic că Marwan, cu siguranţă, vrea să şocheze. Dar nu ! E sincer. E natural. Nu ştie să fie maliţios. Spune lucrurile aşa cum îi vin, aşa cum sunt. Asta e felul lui de a fi cinstit Dacă ar rata ţinta, ar avea impresia că îşi fură ţinlariul şi asta l-ar întrista. Nu s-ar cuveni. Ar fi un fel de abuz de încredere, de trădare sau de escrocherie. în orice caz o greşeală profesională. Mămica cloşcă şi sărmanul tata Abou aveau dreptate fondul e bun la Marwan. Încheie un contract şi vrea să-l respecte cu toată fiinţa, în caz de eşec, se simte răscolit, ruşinat, vexat.

Din fericire, cazurile de frustare sunt rare. Ţintaşul are rolul avantajos, iar victima porneşte de la început cu un yreu handicap. Cu alte cuvinte nu are nici un atu în acest joc. Marwan recunoaşte mai mult cu mândrie decât cu cinism

— Am 75% din reuşita totală.

Adică când ochesc o sută de persoane, din ascunzătoarea mea. omor şaptezeci şi cinci cu un singur glonţ de fiecare dată. Conversaţia îţi dă fiori. Totuşi, la Beirut asta înseamnă rutină. O notiţă mică în josul paginei de ziar victima unui'ţintaş. La fel de banal precum : călcat de o maşină. I}ar cum să nu tresari când Marwan precizează

— Nu mergem niciodată mai dejparte de zece persoane pe zi.

Aceasta este realitatea unui ucigaş. Oare reuşim să ne dăm măcar seama ce înseamnă asta concret ? Marwan se află în faţa mea, îşi povesteşte viaţa cuminte, politicos. O fiinţă normală pe care vizitatorul care deschide acci-demtai uşa biroia&tai nici măcar nu*-I. remarcă. Şî totuşi * Şi totuşi acelaşi Marwan înşiruie cadavre, confiscă viaţă> băiatul .drăguţ şi asasinul sunt unul şi acelaşi. împâ-- ftâul Marwan nu-şi pune acest gen de întrebări. Merge mai departe, fără să-şi închipuie nici o clipă că am rămas în urmă sau că nu mai aveam chef să-l urmăm. El ştie încotro mergem. E sănătos. Statisticile lui morbide devin mai precise :

— In general» în 30% din cazuri trag la bust, zice eL Ku e chiar aşa de rău. Iar când sunt în mare formă, cu o armă bună, nimeresc în plin pâpă la o distanţă de 900 de metri, în timp ce un trăgător mediu e eficace între 250 şi 500 de metri Be aeeea sunt apreciat. ,

Hu ezită să-şi devăluie secretele de ţintaş ;

j—- încerc să mă instalez la o distanţă de 200 de metri', povesteşte el. Mai aproape e prea riscant. Aş putea fi localizat. Niciodată distanţa nu e mai mică de 50 de metri, pn plus, trag pieziş faţă de tabăra duşmană. în felul

acesta ?nu se vede de unde a plecat împuşcătura. Pentru un pieton, îmi fixez cătarea la 500 de metri şi aştept să intre în ea. Asta ia în general treizeci de secunde de potrivire şi aşteptare. Celălalt nu bănuieşte nimic. Eu îl văd înaintând şi am impresia că îl atrag într^o capcană, că îi impurr itinerarul meu. îi zic': vind, vino micuţule... Ştiu că va muri-, că nu mai are de trăit decât treiezeci de secunde, apoi douăzeci, zece, cinci... el însă n-are habar de nimic. La ce se gândeşte în aceste, secunde esenţiale- ale existenţei sale, în aceste ultime secunde în care se mişcă, respiră ? La fleacuri, fără-ndoială. Nu te poţi gândi în permanenţă Ia moarte. Clipa asta e fascinantă pentru un ţintaş.

Marwan dă din cap visător şi repetă :

— Fascinant, într-adevăr fascinant Un amestec de mare exaltare şi cai'm absolut, îţi ieşi din minţi, ameţeşti, ţfc se tulbură mintea Corpul însă e calm. Mâinile nu tremură. Te controlezi perfect. Această plăcere este greu de imaginat când nu ai trăit-o.

Greu, într-adevăr.,.

IPrin urmare victimă şi-â făcut apariţia, inconştier^ S-a ivit de pe o străduţă, îşi întinde rufefe la soare*. apare pe o terasă, se aventurează pe un teren viran, traver- gează o alee, de partea cealaltă a liniei de demarcaţie. Ochire, împuşcătură — victima se prăbuşeşte. Dar pentru Marwan totul se petrece foarte repede. Nu are decât o vedere parţială a evenimentului. Nu-şi identifică decât rareori victima.

— La opt sute de metri nu vezi decât o umbră în lunetă. La cinci sute de metri vezi o siluetă foarte clară, dar nu poţi să spui dacă e o femeie, un copil sau un bărbat La două sute de metri începi să vezi chipul ţintei, spune el.

— Chipul aceela nevinovat, nu inspiră milă.?

— Nu. Nu o cunoşti.- Trebuie să tragi în tot ce mişcă. De restul nu ne pasă. Altfel te laşi de meserie. Putem să tragem chiar şi în civilii din tabăra noastră. Asta e legea. Nesiguranţa trebuie să fie permanentă şi nu cruţă pe ni-? meni. Ţintaşul care ar uita asta ar încălca regula jocului,

— Dacă ar apărea mama ta, ai trage ?

— Nu va veni. Cunoaşte pericolul.

— Atunci cine vine ?

— Imprudenţi, oameni care trebuie neapărat să treacă linia, alţii care au prea mare încredere în armistiţiu, alţii care îşi încearcă norocul sau vor să viziteze o rudă, aflată de partea cealaltă, profitând de o acalmie sau de deschiderea provizorie a unei treceri.

— Ce sfat le dai celor care vor să treacă ?

— Să renunţe, să nu traverseze linia, să nu se joace cu ţintaşii. Este o adevărată nebunie, e sinucidere. Altfel, dacă insistă neapărat, să aştepte împuşcătura ţintaşului destinată altuia, apoi se trece foarte repede. Nu se trage

decât o singură dată şi apoi se pleacă de acolo... trebuie să profite de acest moment... doar dacă nu-l ia în primire un alt ţintaş.

— Ce sentiment ai când vezi victima prăbuşindu-se ?

— Nu o văd. Trag şi o iau imediat din loc. Nici măcar nu ştiu dacă l-am ratat, ucis sau rănit. Nu aflu decât mai târziu, de la miliţiile postate în observaţie sau de la radio. Astfel încât nu e chiar aşa de îngrozitor să tragi. Nu în- neamnă nimic, nu reprezintă nimic.; înaintş e o concentrare extremă. Dar de îndată ce gfoilţul a pibrnit, s-ă sfârşit.

Nu mai e treaba mea. îmi iau degrabă tălpăşiţa. E ca şi cum n-as vedea războiul. In opt ani cât am fost ţintaş, niciodată n-am legat această ţintă care se prăbuşeşte de

0 viaţă, de un personaj, de o poveste. Nu vreau să ştiu. Nu vorbesc despre ea. Nu mă gândesc la ea. Caut alt post, trag din nou şi, două-trei ore mai târziu revin la primul. Am uitat ce s-a petrecut acolo. Terenul a fost degajat, li aştept pe următorul. Iar seara voi dormi foarte bine. Nimeni n-o să mă ia la întrebări ce-am făcut în timpul zilei. Nici şefii, nici familia mea, nici prietenii, nici eventuala mea armată. La Beirut fiecare are prea multe secrete imposibil de mărturisit ca să-i chinuie pe ceilalţi. Suntem solidari şi totodată complici, uniţi prin crimele noastre aşa cum aţi fi şi voi, ca popor francez, dacă aţi fi în aceeaşi situaţie. îmi fac treaba şi gata cu explicaţia. îşi închipuie cu ce mă ocup dar nimeni nu mă judecă. Aşa impun împrejurările. E o pi^oblemă personală pe care o trăieşti singur. Dacă eu sunt mulţumit sunt şi ei mulţumiţi pentru mine şi e cu atât mai bine. Eu prefer meseria de ţintaş marelui rahat stil Bhamdun. Am luat parte la prea multe bătălii infernale, dârdâind de frică, ca să nu aleg confortul personal.

Marwan ţintaşul nu are deci stare sufletească. Şi proclamă acest lucru. Singurul risc, după părerea lui, este plictiseala. Zilele lui de artizan al crimei sunt lungi. Îşi ia în primire postul la orele şapte şi jumătate dimineaţa şi nu-l părăseşte decât la orele nouăsprezece şi. treizeci de minute. Douăsprezece ore de singurătate. Dimineaţa mai ales e dificilă. Creştinii trag, nu musulmanii. Nu, nu e vorba de religie, ci de ceva mult mai prozaic, de poziţia soarelui pe cer. Dimineaţa, Marwan are soarele în faţă. Nu poate ţinti cu puşca din cauza reflexelor. Mai ales praful care se degajă din ţeavă străluceşte ca o mulţime de diamante încât ţintaşul poate fi nu numai reperat, dar

1 se poate identifica şi arma. Aşa că se mulţumeşte să observe. Asistă la hecatomba pusă la cale de ceilalţi, nerăbdător să preia schimbul de îndată ce astrul de foc o coteşte în partea cealaltă, abandonându-l pe Cristos şi venind de partea Iui Allah.

Până atunci, lui Marwan îi place să urmărească ce fac ceilalţi. Ii place să urmărească cu binoclul gestuiile precise ale celor care nu-l văd, care nu bănuiesc privirea lui indiscretă de la distanţă.

— E ca un viol, zice el. Şi apoi, o să-i „încalec" de-a binelea, de încjată ce soarele va deveni aliatul meu.

Alt mod de a omorî plictiseala : formarea unui tânăr. Din când în când, nu sistematic, Marwan are chef să facă pe profesorul. Pleacă cu un puştan din Şiyah şi îl învaţă vicleşugurile meseriei. Ultimul lui elev avea exact... zece ani !

— E cel mai tânăr pe care l-am avut, explică Marwan. Mă urma peste tot. Eram un fel de zeu pentru el. îmi observa fiecare gest, îmi sorbea cuvintele. Era incredibil de Vioi şi de curios. Ăsta se născuse cu puşca în mână, şi deodată m-am simţit foarte bătrân la douăzeci şi şase de ani ai mei. Trecuţi. Voia să înţeleagă totul, nu ca cei din generaţia mea care trag în grămadă şi asta e tot. Pentru mine era un luptător, unul adevărat, ca oricare altul. Nu era nici copil, nici fiu, nici camarad. într-o zi a încasat un glonţ în burtă, chiar lângă mine. Se rostogolea pe jos, Se uita la mine de parcă aş fi fost Mântuitorul. Avea lacrimi în ochi, dar nu plângea. Un copil grozav ! Iar eu, care eram împăratul, stăteam acolo foarte impresionat de curajul unui puşti.

— Ce ai făcut ?

— Nimic. Nu sunt medic. I-am spus să dea fuga la spital. Nu ştiu cum a făcut, dar s-a târât până acolo. A scăpat. Abia se pusese pe picioare că şi-a şi cerut puşca. Aşa sunt acum turbaţi, bolnavi. Nu-i cunosc pe cei dinafară, nu i-au văzut niciodată, n-au călcat niciodată pe străzile din Beirutul de Est (pentru ei e un ţinut ciudat), dar; vor şă-i masacreze. Pe toţi.

Marwan se îngrijorează, face pe moralistul

— Evenimentele au născut o rasă ciudată ! Pentru generaţia asta războiul â fost şi şcoală, şi mamă, şi far milie. Nu concepe nimic altceva. Pacea ? Asta nu înseamnă nimic pentru aceşti copii. Nici nu-şi pot închipui că există aşa ceva. Să trăiască fără puşcă ? Dar asta înseamnă angoasa ! Nu e cu putinţă ! înseamnă moartea ! Şă ţraiască fără duşmani! Fără creştini ? Fără evrei ? Fără palestinieni ! Dar atunci împotriva cui să lupte ? De cine să se apere ? In cine să tragă 1 Şi ce să facă cu viaţa lor, cu zilele lor, cu mâinile lor ? In asta constă drama. Existenţa, viitorul, pasiunea, subiectul lor de conversaţie e războiul. N-au jucat niciodată bile, ci de-a războiul. Acesta e mediul lor natural. Eu, Georges şi ceilalţi a trebuit să ne forţăm, a trebuit să învăţăm, să ne depăşim dezgustul, să ne învingem reticenţele înainte de a lupta. Dar ei ? Au trecut din pântecele mamei lor direct în război. S-au născut sub bombe. Şi iată că stârnesc frica propriilor lor părinţi. Cum s-o scoată la capăt cu ei ? Cum să facă din ei nişte copii normali ? Cum să-i înveţe mila ? Cum să-i pregătească pentru pace ?

— Dar tu ce le spui ?

— Nimic. Mi-ar râde -în nas. Mi-aş pierde tot prestigiul |n ochii lor şi ar deveni periculoşi, ameninţători. N-ar putea să înţeleagă. Ei aşteaptă de la mine să fiu împăratul, cel care a incendiat Şiyahul, care a participat toate luptele, la toate masacrele, cel care 1-a ucis pe tata Abou care era ca propriul meu tată. Asta e rolul meu, nu pot ieşi din el. Nu m-ar crede nimeni.

Reflectează câteva clipe.

— De aceea am ales să fiu ţintaş. Aşţa mă scuteşte să-i văd prea mult pe ceilalţi, să asist la toate astea, să mă oglindesc în ochii lor de copii.

— îngrozitor î

— Da, îngrozitor ! Zece ani de război au produs luptători de toate soiurile şi de un foarte înalt nivel. Uite, numai în Beirutul de Vest cred că vreo mie de copii între 12 şi 14 ani ar putea să fie ţintaşi la fel de buni ca min^. Chiar crezi că vor renunţa să-şi exercite talentul, total nepedepsiţi, în schimbul unui tratat de pace ?

— Ce-i de făcut ?

— Nimic.

— Eşti disperat ?

Marwan protestează :

— Eu ? Deloc! îmi trăiesc viaţa. Iau din nou armele, 4e fiecare dată, ca să fiu In mijlocul evenimentelor, ca să fiu' cel mai bun, ca să fiu întotdeauna împăratul*

Şl pentru a mă convinge de asta, sau pentru a se convinge pe sine însuşi, iată-l lansat din nou, cu o bucurie tvldentă, în relatarea marilor lui isprăvi.

— Cel mai frumos este când tragi într-o maşină, zice tl. E ca la cinematograf. Eu sunt instalat în blocul meu. Do cealaltă parte a liniei,-maşina se avântă, cu toată viteza, cu nasul în sus şi fundul atârnând pe pământ, accelerând la maximum. Vine tare. Poţi ghici angoasa pasagerilor. Maşina aceea singură în mijlocul unui pustiu, al unui peisaj lunar, între cele două Beirituri e- o splendoare. E Ireal. Căldura face să danseze obiectele. Nu are decât o singură şansă din zece să treacă Linia. O urmăresc câteva puşti. Fiecare ştie asta. Domneşte tăcerea şi suspansul. Minute cumplite, secunde interminabile. Trebuie să ajungă într-un port, dar ambarcaţiunea se duce la fund... panică. Şoferul suceşte volanul. La dreapta, la stânga şi Iar la dreapta. Maşina merge în zig-zag. Pe tot drumul f E nebună. E beată. Se aproprie mâlul Şi asta îi uimeşte pe toţi. Deja călătorii se destind. Au câştigat ! Eu, în vizorul meu, văd perfect şoferul ale cărui mâini crispate pe volan se relaxează. Şi-a meritat banii. Se gândeşte deja la drumul de întoarcere, cu maşina goală sau cu alţi clienţi Ciudată mai e şi meseria de taximetrist la Beirut ! Da, citesc toate astea pe faţa lui, prin lunetă. Am pregătit tirul. îmi place foarte mult acest

moment, această imagine înceţoşată, care deodată devine clară, ca un semnal, -ca o invitaţie să tragi. E frumos, cu cele patru linii precise ale câtării, patru linii subţiri şi negre care converg spre ţintă, în câteva secunde, individul, idiotul, va ieşi din raza mea de viziune. în sfârşit, în aparatul de emisie-recepţie şe aude o voce nazală : reluarea tirurilor !

Glonţul a plecat. Totul se petrece foarte repede parbriz spart, derapaj, rostogolire şi sfârşitul cursei într-un bloc de beton. îl văd pe şofer înfipt în bara de direcţie. Cap de linie, toată lumea coboară : un prim pasager* înspăimântat, stupid, clătinându-se, ridică maşinal mâinile ţn sus. Pan ! Un glonţ. Se prăbuşeşte. Apoi al doilea. Şî al treilea. Nu plec de acolaAnediafc Risc, dar vreau să*i termin pe toţi O maşină e ceva fantastic. ^Trebuie să tră~ ieşti aşa ceva ca să poţi crede. Se întâmplă aproape în fiecare zi.

Marwan e nebun, complet nebun. Un monstru... şi totuşi spune adevărul !

Epilog la incident: a doua zi în UOrient-le Jour, câteva rânduri anunţă moartea a patru persoane pe, linia de demarcaţie, victime ale unui ţintaş anonim. Numai câţiva iniţiaţi îşi zic în gândul lor isprava asta poartă semnătura Împăratului.

Marwan s-a întins, potolit, pe salteaua lui. Şi-a aprins o ţigară şi, complet destins, cu satisfacţia lucrului bine făcut, a aşteptat să se facă noapte. Azi nu vor mai fi gloanţe rătăcite. Vocea fără faţă din aparatul de emisie- recepţie a ordonat încetarea focului. Undeva pe linie, câţiva conducători ai diferitelor miliţii s-auintâlnit şi au hotărât un nou armistiţiu. Marwan nu e îngrijorat. Armistiţiul nu va dura decât atât cât să-şi umple încărcătorul. Vor mai fi şi alţi pietoni rătăciţi, şi alte maşini nebune... şi mereu plăcerea de a se juca cu acei inconştienţi, care se adăugă palmaresului ţintaşului, chiar dacă Marwan nu ţine nici o socoteală căci zice el, nu prezintă nici un interes. Curios epitaf pentru victimele fără importanţă.

In seara asta Marwan o să joace cărţi cu camarazii lui. Mâine îşi va acorda o zi liberă care nu-i va putea fi refuzată. îşi va pune pe el pantalonii de pânză albastră, cămaşă albă şi bascheţii. Se va simţi foarte bizar -fără uniformă. Vulnerabil şi stângaci. Totuşi se va aventura pe străzile Şiyahului. glumind cu unii şi cu alţii, tachi- nându-l pe Iosif („Aşa, creştinule, tot nu te-ai dus la câinii tăi de fraţi ?"), se va opri în faţa vitrinelor cu combine stereo, se va uita după fete fără să îndrăznească să le privească în faţă.

Planul pentru a doua zi îl umple de bucurie pe Mar- ,wan.

— Mâine voi fi un om obişnuit, zice el.

împăraţii au câteodată astfel de vise emotionante.

*

* *

Marwan mi-a mai povestit încă două-trei isprăvi, de-ale ţlntnşului. Mai întâi amintirea lui cea mai nesuferită, cea cmre 1-a umilit teribil. Era într-o după-amiază de vară, c&nd libanezii sunt la plajă, încercând să fure câteva misiri vieţii, iar luptătorii rămân la posturile lor, sperând Hi\ pice vreo victimă. Nimeni nu se hotăra să treacă linia de? demarcaţie. Marwan era exasperat. In sfârşit, apare un tânăr în blugi şi helancă. Marwan 1-a luat la ochi. Un Hpectacol îngrozitor un necunoscut singuratic, mergând ţn mijlocul unui teren viran interzis, destins şi fericit, printre găuri făcute de bombe, carcase de tancuri şi buruieni. Era la îndemâna ţintaşului. Se oferea trăgătorului iiNcuns. Şi a răsunat împuşcătura. Glonţul i-a atins uşor călcâiul. Tânărul abia dacă a clipit. S-a ridicat, a privit gpre locul unde se găsea Marwan şi, fără să-l vadă, i-a utrigat :

— Rateu, tipule !

Zeflemeaua, însoţită de un gest ironic, 1-a făcut pe Im- pârât să turbeze de furie. A urlat, a înjurat şi a tras în toate părţile fără măcar să se mai gândească să-l ochească din nou pe provocator, cel scăpat ca prin minune, care tocmai trecuse Linia verde :

— Ole !

Sau această mărturie cu accente de legendă. Nu i-am putut verifica autenticitatea. Oare personajul a existat N.'IU este o fantasmă a lui Martfan ? Nu ştiu. Dar el bântuie memoria împăratului... Se numea Lelia, sau mai curând aşa îşi zicea... căci venea din Bretania. O fată frumoasă, foarte sexy, aflată în seviciul FDLP-ului, Frontul democratic de eliberare al Palestinei. Foarte puţini oameni o cunoşteau. Era discretă şi prudentă, totdeauna singură, cu puşca el belgiană cu lunetă MG. Să fii ţintaşă nu e chiar orice ! Chiar şi la Beirut ! O adevărată profesionistă, comentează Marwan chiar şi după atâta vreme cu un ton admirativ. într-o zi, mama ei a venit s-o vadă. Oare ştie că fata ei de douăzeci şi cinci de ani împuşca oameni în Şiyah ? Oare ştia că omora cu conştiinciozitate bărbaţi şi femei. Marwan nu are habar. Ă vorbit foarte puţin cu ea. Se ferea — şi ea îşi economisea cuvintele — iar el nu îndrăznea. Chiar şi după trecerea anilor, Impă- atul nu-şi permite nici o familiaritate verbală faţă de Lelia. Dar se ghiceşte că nu fusese indiferent, nu fusese insensibil, La început o luase drept o spioană. Fata aia nu era ceva normal în mijlocul luptătorilor. Până în ziua când a văzut-o lichidând un luptător în faţa bisericii Saint- Michel.

— începând de atunci am respectat-o.

Sosise în 1976. Plecase în 1978, când apăruse un mercenar francez. Fugise, poate ca să nu fie recunoscută. Dezertarea în faţa unui compatriot. Destin singuratic. Nimeni nu o mai revăzuse vreodată. Marwan ar fi plătit ca să-i cunoască secretul.

Tulburat de cele povestite* am căutat-o pe Lelia la Beirut. Nimeni nu-şi amintea de trecerea ei în afară de hnpărat. Lelia, povestea ta nu este suportabilă decât dacă nu ai existat niciodată. Din păcate, în ciuda îndoielii şi a misterului, mi-e teamă că nu eşti un vis. Marwan are prea puţină imaginaţie ca să te fi inventat. Războiul nu-i permite acest gen de lux. Tot restul aventurii lui Marwan este adevărat, teribil de autentic. .Am putut s-o verific, am obţinut confirmarea până în cele mai mici detalii din partea unor martori. Prin urmare, Lelia, nu am nici un motiv să mă îndoiesc de existenţa ta. încă o dată, din păcate !

«

4 *

Acum, Marwan, dă-mi voie să-ţi povestesc o situaţie pe care n-ai trăit-o niciodată, pe care nu ai luat-o niciodată îh considerare. Alscultă-mă, urmăreşte-mă şi traversează împreună cu mine Linia verde. Măcar o data, pune-ţi jos puşca, fă acest efort, treci de cealaltă parte a barierei şi ia ioeul ţinfet

Tuiul începe cu un baraj, ca o frontieră. Luptătorii din cmdrul miliţiilor aruncă o privire în maşină. Se uită la piMMAgcri aşa cum vrei să înregistrezi ultima imiagine a unul condamnat sau a unui călător hărăzit unui periplu (Ară întoarcere, a unui om care se desparte de lumea noaatră. Apoi te lasă, te împing în acel no man's land al morţii, în zona tuturor primejdiilor, ca în largul mării, în plină furtună şi fără colac de salvare.

Maşina demarează, cu acceleraţia apăsată la maximum, cu roţile solicitate la extrem. Se cabrează în privinţa AN La, Marwan, spui adevărul. Dar, trăit din interior, de pi» poziţia ţintei, momentul, evenimentul, pariul nu aiu nimic exaltant. Linia verde e lipsită de orice frumuseţe, l/ir traversarea nebună nu are nici o strălucire. Pentru victimă nu e nici sport şi cu atât mai puţin plăcere. Aceşt privilegiu, această delectare îţi aparţin. Nouă, celor aflaţi lu capătul celălalt al ţevii, în linia de ochire, ne rămâne angoasa. Spaima. Maşina goneşte, şi, deja, regretăm că ne-am lăsat antrenaţi, că am forţat destinul. Imposibil să vorbeşti, în locul mortului. Ochii sunt aţintiţi spre găurile căscate, obsedante, ale blocurilor pline de spărturi, wpre acele caverne barbare, unde vă ascundeţi voi, Marwan ii, ţintaşii, pândind moartea, hăituind prada.

Din maşină, care niciodată nu ţi se pare destul de puternică, vă simţim, vă ghicim şi vă detestăm. Soarta noastră este în mâinile voastre asasine. Nu vă vedem : nici măcar vârful ţevii, nici măcar vârful nasului. Nimic. Beznă. Asta sporeşte spaima, senzaţia de inuman, dezechilibrul situaţiei în care noi suntem, dinainte, învinşi. Nimic nu trăieşte, nimic nu mişcă în partea voastră. înaintăm pe o planetă fantomă. Un mare flagel a lovit acest loc. Nu a mai rămas decât moartea şi dezolarea. Impre- Blonant. înspăimântător. Toate nenorocirile lumii, toate perversităţile oamenilor concentrate pe un teritoriu res- trflna.

Şoferul e lac de năduşeală. Ar fi trebuit să ne linîş^ tonscă. Dar nu. El tace. Tensiunea lui ne îngrijorează. Şi lată că tremură. El care totuşi e obişnuit!

In spate, pasagera se chirceşte..Schimbată de tot la fată. Se înghesuie cât poate de

de ulei îi pătrunde în nas. Deodată înţelege pe linia de demarcaţie se riscă viaţa oamenilor dar nu şi maşinile In aventură nu erau lansate decât epavele, cu podeaua si toba de eşapament sparte, un mod: de a linlita pagubele.

Inima bate cu putere şi ţi se taie răsuflarea. Ce lungi sunt aceşti cinci sute de metri nenorociţi, aceşti cinci sute de metri descoperiţi care separă estul de vest, devastaţi şi nelocuiţi, unde eşti complet vulnerabil. Mâini umede, resemnare. Ce aşteaptă ca să tragă ? Ca să pună capăt epo- peei ? Ne imaginăm : glonţul va face bucăţele parbrizul, va intra şi ne va sfărâma capul. Ne aşteptămi la asta. O ştim. O acceptăm pentru că suntem candidaţi. Prin minte ne trec gânduri prosteşti : glonţul e dureros ? Cât timp te doare ? Şi suferim de acest glonţ imaginar...

Fiecare din noi se închide în sine. Echipajul nici măcar nu se simte solidar în faţa unei morţi probabile. Fiecare cu gândurile lui. Jumătatea drumului ! O victorie ! Nu, o amânare, un răgaz inutil, un supliciu din ce în ce mai insuportabil. Ne uităm cu atenţie la blocurile demolate. Căutăm cu disperare ucigaşul. Se joacă cu nervii noştri. Nu întâlnim decât obscuritatea faţadelor deschise spre insondabil, frontispiciul ciuruit al clădirilor ciuruite de gloanţe. Atunci evadăm. Ne îndreptăm atenţia în altă parte, spre amintiri. Spre cei pe care i-am iubit. Noi ni~i imaginăm pe ei, pe ei care nu ne puteau imagina pe noi în această mare încurcătură. Unde vor fi, cu ce se vor fi ocupând în momentul când glonţul ne va lovi ? Turbăm din cauza regretelor şi a neputinţei. Blestemăm această nedreptate. Numai cinci sute de metri, dar aceşti cinci sute de metri repun în discuţie o mulţimie de lucruri şi fac să devină relative multe altele.

Ne credem condamnaţi şi am vrea să forţăm destinul. Am vrea ca ţintaşul, care cu siguranţă are o inimă, şi o mamă, şi poate şi copii, să ne recepteze ruga. Am vrea, împotriva oricărei logici, să renunţe, să nu mai tragă, să ne cruţe... pur şi simplu pentru că în maşină suntem noi; sunt eu. Ca să-i obţinem iertarea, mila, nu avem nici un alt argument.

Şi maşină cohţinuă să gonească...

icurile defilează unele după altele, apoi imaginea Inr ue estompează. Beirutul de Vest se îndepărtează şi se apropie* Beirutul de Est. O să ne ciocnim de el. Maşina va liuv explozie pe liniile antitanc, se va ciocni de barajul unde ne aşteaptă alţi luptători, cei din cealaltă tabără. Ne privesc indiferenţi cum. venim. Nici măcâr nu sunt solidari cu noi. Nu ne întind braţele. Ceilalţi ne-au

aruncat III apă, iar ei n-au de gând să ne scoată. Şi primii şi aceştia probabil că îi dispreţuiesc pe toţi cei care trec Linia, care protind să aibă legături cu cei din faţă. Aşa că putem să rruprtm sub ochii lor. Fiecare pentru sine.

O ultimă rotire de volan. Un derapaj şi o frânare am trocul ! Nu ne dăm seama de miracol. Nu îndrăzniră sâ nc« bucurăm. Maşina pătrunde pe străduţele din Beirut. Merge încet, respiră, hoinăreşte, se strecoară cu mare plă- i tfiv printre tarabele pieţei, ferind copiii şi femeile având rocurile pline. Viaţă. Strigăte. Muzică. Mirosul mirodeniilor. Totul pare foarte frumos. Totul e mai frumos.

Această expeiienţă, Marwan, am trăit-o după povesti- i nt ta, în cunoştinţă de cauză, de unde şi angoasa mea. Mi ir închipuiam la postul tău, stând la pândă cu puşca ta cu lunetă. Trecerea era oficial deschisă, dar mi-ai spus cât «le relativ, cât de iluzorie era asta. Poate că ai văzut ma- una mea trecând, poate că ai urmiărit-o. Transporta trei vieţi cea a unei mame, 35 de ani şi trei copii, cea a unui •*<»fer, 33 de ani şi un copilaş, în sfârşit a mea — neglijabilă — 37 de ani şi doi copii. Cu o apăsare a acelui de- f.;r(, care a tras atât de mult pe Linia verde, ai fi putut întrerupe brusc aceste trei vieţi. Nu am de ce să-ţi muî- lurnesc în ziua aceea n-ai tras pentru că nu aveai ordin H-O faci. Altfel, Marwan, ţi-ai fi făcut meseria şi n-am fi valorat, în mintea ta, mai mult de 35 ele livre libaneze, *umă cu care-ţi poţi cumpăra câteva fleacuri. Asta e destinul, /.ici tu. Ce uşoară explicaţie ! Ce simplu alibi î

Ţinta nu-ţi poate accepta nici scuze, nici circumstanţe alrnuante. Rolul tău e atât de facil, atât de meschin, atât <lc laş. Este imposibil să se treacă cu buretele peste he- norocirea pe care o provoci. Nu avem dreptul să4 uităm pe cei pe care i-ai ucis aici, ei dezarmaţi şi nevinovaţi, tu aşezat pe scaunul tău de ţintaş, înainte de a te duce să joci cărţi, lipsit de conştiinţă, de milă, de orice sentiment. Spui, te lauzi că meseria de ţintaş eşte cea mai frumoasă din război. De ce nu şi cea mai nobilă ? Ai văzut până unde ai decăzut, Marwan ? Chiar mai eşti oare azi o f iinţă omenească ?

/

ÎN FAMILIE

P

ovestea mea nu poate fi despărţită de tandreţea şi de dragostea pe care le am faţă de mama mea. Pe mine mă răsfăţa cel mai mult când eram copil şi eu îi răspundeam din toată inima. Niciodată nu mi-a refuzat nimic şi, cum aveam vreun necaz, mă refugiam Intre fustele ei. Mă apăra aşa cum îşi apără o pisică puii. Ii plăceau zâmbetul şi ochii mei, îmii mângâia tot timpul părul. Se neliniştea pentru o nimica toată. Cum mă îndepărtam puţin, tremura de îngrijorare pentru mine. Totdeauna îi era frică să nu mi se întîmple ceva. Am fost ntât de bine protejat, încât în toată copilăria mea n-am avut nici cea mai

mică zgârietură. Am fost fericit, cu adevărat felicit. Eu eram totul pentru mama mea. Eram universul mămicii ploşcă, deşi mai aveam şi fraţi şi surori. Eu eram toată bucuria şi toată preocuparea ei. Credea în mine, miza pe mine, Eram viitorul familiei, onoarea ei. Mi-o spunea în fiecare zi. Aşa au stat lucrurile până la rAzboL.

Războiul 1 Pentru mămica cloşcă a fost o lovitură teribil A. Planul ei se năruia. Pentru prima dată îi scăpăm printre degete. Mă îndepărtam şi mă jucam de-a bărbatul, dat nu acela ia care visase ea. Nu spunea nimic ; nu pu- ton să facă nimic. Ştia că generaţia noastră va fi o generaţie pierdută, sacrificată, mutilată. Că nu voi fi medic. în flecare zi risca să aaă piardă. Nu putea decât să plângă il să pândească sosirea mea, să mă aştepte ore în şir, zile In şir, copleşită de teamă şi disperare, ca toate mamele din Liban. De acum înainte fericirea se limita la acea singură Clipă când băteam la când mă întorceam de la lu^tă. ha ta însemna : „FM tău nu a murit De data asta"*

Mămica cloşcă sărea în sus de bucurie. Mă săruta, împingea puşca sub pat, Spunând doar atât : „Nu te mai gândi la ea". 4

Ar fi vrut să mă ţină acolo, să mă închidă, să mă sechestreze. Câteva ore de încetare a focului şi iluzia unei vieţi regăsite. Acel jos al nostru dispăruse. Voiam să ne păstrăm măcar acel Za noi acasă. Până la zguduirea pro~ vocată de următorul obuz care exploda ca un ordin de mobilizare. La revedere, mămico cloşcă. Nu te nelinişti pentru mine. Aceste momiente furate războiului erau minunate. Aveam nevoie de ele ca să rezist, ca să găsesc un sens luptei noastre, ca să respir, ca să-mi descopăr şi să- mi stabilesc locul. Nu poţi exista fără familie.

într-o zi am fost rănit la cap. Era o rană serioasă. De data asta era gata să da\i în primire. O rană urâtă în Creştetul capului. Nu arăta prea frumos şi era destul de dificil de aranjat. Glonţul atinsese puţin creierul. Eram complet K.O.. Marwan era aproape terminat. Operaţia â durat câteva ore. Doctorii mă trecuseră deja în rândul morţilor. In acest timp mămica cloşcă mă căuta peste tot. Nu ştia unde mă aflam. A mişcat cerul şi pământul, a întrebat pe toată lumea. Zadarnic. Nici urmă de Marwan. In sfârşit, un camarad a întrebat-o :

— Cât îmi- dai ca să-ţi spun unde e fiul tău ?

— Pământul întreg dacă ar fi al meu !

Celălalt i-a spus numele spitalului şi nupniărul camerei. Mămica cloşcă a rechiziţionat prima maşină şi a venit la mine. Vizitele erau interzise. Cu mare scandal a forţat uşa. Apoi, tăcută, s-a aşezat lângă patul meu. A aşteptat acolo, singură, mută, ore şi ore în şir. Plângea, dar de fericire pentru că mă regăsise.

Pe la mijlocul nopţii m-am trezit din comă. Am simţit ceva cald şi umed la picioarele mele. Am înţeles imediat, aproape din instinct : era ea. Mama mea ! Mămica cloşcă ! Era acolo ! Aştepta să mă trezesc. Cu siguranţă că ea mă

trezise din somnul meu cumplit. Era un fel de miracol. îi simţeam căldura şi lacrimile pe piele. Parcă mă năşteam a doua oară. Şi am început să plâng. Asta e ade- văruL aveam sentimentul noului-născut. Revenisem din neant şi totul avea să fie altfel. Prezenţa mămicii cloşcă m-a salvai . Era indispensabilă. Alină toare. Liniştitoare. Era acolo ca să ia asupra ei totul, ca să înţeleagă totul. Dar, mai ales, mă iubea şi avea să mă iubească totdeuna, în pofida a ceea ce se întâmplase, în pofida crimelor mele. Eram tot fiul ei. Ea era tot mama mea. în amorţeala în care mă găseam nui-au venit în minte vorbele lui Hani ; şi ucigaşii au o mamă. Atunci mi-am recăpătat speranţa. Nu voi fi lăsat să crăp singur în patul meu de spital. Tot^ deauna se va găsi puţină dragoste pentru mine. Asta era esenţialul.

Orele tăcute au trecut. Ne-am privit, fără să îndrăznim să ne sărutăm, să ne mângâiem. De mult vreme ochii mămicii cloşcă nu mai avuseseră acea strălucire, iar faţa acea frumuseţe, acea tinereţe. Era frumoasă 1 Mi-au revenit în minte o sumedenie de imagini din trecut. Şi apoi voiam să mă întorc acasă. Abandonase totul pentru mine. Uitase de tatăl meu, de fraţii şi de surorile mele. Voia sâ stea acolo până mă făceam bine, să-mi îndeplinească cele mai mici dorinţe, să le controleze pe infirmiere, să-i alunge pe vizitatori. Şi era geloasă !

Toaiv nopţile şi le petrecea acolo, întinsă în patul vecin. Se uita întruna la mine. Ai fi zis că mă admira, că încă mai era mândră de mine. Uneori credea că dorm. O auzeam murmurând. Vorbea Dumnezeului ei -r ţi-am spus că mămica cloşcă e creştină ? — şi spunea „Marwan al meu a scăpat de la moarte. Mulţumesc, Dumnezeul meu ' Dar nu-l mai trimite niciodată la violenţă, Marwan e un copilaş bun. Trebuie ajutat. Şi aşa războiul ne-a făcut atâta rău".

Apoi mi se adresa" mie, convinsă că nu o auzeam. Voia aă-mi vând puşca. Spunea că vom pleca la ţară, în casa părinţilor ei, unde fetele erau frumoase, unde se deschiT şese un restaurant, unde nimeni nu va încerca să-mii facă Stau. Visa mămica cloşcă. Nu era fraieră. Atunci ? îi făcea bine, şi mie la fel. Se prefăcea.

Spunea cu glas scăzut

„Sper că n-ai ucis pe nimeni. N-ar fi bine şi vei plăti într-o zi pentru asta, ştii ?"

Fireşte, nu răspundeam. Ea cunoştea răspunsul, sărmana mămică cloşcă. în liban, toţi cei- de vârsta mea aveau mâinile pline de sânge. Dar era tabu. Jucam teatru. Uite,, de exemplu moartea lui tala Abou! Nu mi-a spus niciodată o vorbă despre asta. Şi totuşi ştia. 1 se povestise totul. Din cauza asta a plâns zile şi nopţi întregi. A fost bolnavă, i-a fost ruşine... nu-i mai ieşea din minte. Devenise o obsesie. O rană. Un calvar. Dar nu-mi vorbea niciodată de asta. Nu-mi făcea nici un reproş, nici o aluzie, nici o lecţie de morală. Ciudat, nu ? In

realitate» era singura atitudine pe care o putea avea. Ca fiecare dintre noi, ca toate mamele, cunoştea şi ea regula jocului: dacă eram în viaţă, asta se datora tocmai pieirii altora. Mai bine asta decât moartea copilului ei. Ar*fi sacrificat existenţa altora ca să mă păstreze lîngă ea. E frumos acest gen de legătură.

Nu am îndrăznit să-l întrerup pe Împărat. A spus totul dintr-o răsuflare, cu o lumină ciudată pe faţă. Convorbirea noastră, care a durat zeci de ore, s-a bazat pe nişte mărturisiri care nu se pretau la căldură sufletească,, această tiradă dedicată mamei a fost^unica rază de lumină, singurul suflu de viaţă, cu un autentic accent de tandreţe. Cu momente de slăbiciune şi emoţie intensă. Aveam în sfârşit în faţa mea o fiinţă omenească. Profund sensibiă şi vulnerabilă. Am vrut să-l ascult până la sfârşit ca să mă conving — ca să vă amintesc — că Marwan ucigaşul, Marvan monstrul, rămâne în adâncul lui şi puţin Marwan, pur şi simplu, Marwan. Iată peste ce mai poţi să dai în capul unejl ucigaş...

Aceşti oameni îşi „compartimentează" viaţa. Răi în exterior, iată-i respectuoşi acasă. Torţionari pe teren, turbaţi în luptă, dar părinţi buni şi fii model la ei acasă. Aceste două feţe, această viaţă dublă — atât de paradoxale — îi ajută- să reziste. Au nevoie de o parte de respectabilitate. Au nevoie să iubească şi vor să fie iubiţi. In asta îşi găsesc alibiul ca să lupte... în numele Dragostei, în numele familiei lor.

Degeaba a spus Marwan că familia ocupă puţin loc în timp ce război, oda lui pentru mămica cloşcă dovedeşte contrariul. Vorbeşte eu dragoste de familia lui. în ciuda rănilor, ea nu s-a destrămjat.

Important este să fim? m toţii, duminică de duminică. Asta -înseamnă că, în timpul luptelor, nu mi-am ucis propriul frate...

Şi apoi trebuie să plece, să se despartă.

Fetele se duc la culcare. Toate patra în aceeaşi cameră, unde erau înghesuite două paturL Marwan le face o ultimă vizită. Randa se ghemuise deja să se culce. O ciupeşte* or gâdilă. Apoi trage de picioare la întâmplare,,

— Al cui e ăsta ?

Nada râde :

— E al meu, dă-mi drumul, prost-crescutule.

A treia soră sare pe Marwan, îl strânge în braţe, îl sărută. împăratul protestează :

— Mai lasă şi pentru prietena mea ! Mă aşteaptă.

In sfârşit e rândul ultimei, cea mică.

—- Marwan, ai uitat de banii mei de buzunar.

— Ai dreptate. Tu încă nu-ţi câştigi existenţa.

Şi îi strecoară o bancnotă de 250 de livre. Bani de mercenar. Salariul morţii. Bani pentru ruj de buze. Salariul unei nevinovate.

Mulţumesc, Marwan,, o să te iubesc totdeauna.

Toate în cor :

— Eşti cel mai bun dintre fraţii noştri.

Marwan savurează complimentul ritual. Zâmbeşte, sărută pe toată lumea, apoi îşi strecoară mâna sub pat să-şi ia puşca. Gest maşinal. Nici el, nici ceilalţi nu-i mai acordă vreo atenţie. Ca şi cum Marwan ar pleca la serviciu cu; bicicleta. Ca şi ceilalaţi fraţi, cu M-l6 sau cu RPGr-ul recuperate de sub canapeaua mămicii cloşcă

— La revedere, fiii mei. Fiţi prudenţi.

* *

EI ridică din umieri, cu prefăcută nepăsare. Marwan se ridică şi mişcă din şolduri într-un mod aproape obscen ca s-o imite pe tânăra care-i face să vfeezfe ^e băieţii din; Şiyah, indiferent d^convingeri.

O altă soră îşi agită fusta, supralicitând

— Zubeida are nişte desuuri tulburătoare ! Nu-i aşa, Aii?

Toţi izbucnesc în râs.

Nu sc respectă nimic... poate doar convingerea celuilalt. Unde s-a cuibărit toleranţa ! Mămica cloşcă interzice discuţiile politice („numai bune să te iei la bătaie", zice ea), dar familia protestează :

— Suntem oameni civilizaţi. Ne putem totuşi exprima ideile !

In general, Nada este cea care atacă moda

— Fetele din Hezbollah se fandosesc. îşi acoperă faţa dar îşi arată fundul.

Randa îi răspunde în acelaşi ton

— In partidul comunist nu sunt decât curve. Fac dragoste pe stradă. '

Şi, încă o dată, deşi cu convingeri diferite,, toţi izbucnesc în râs. In alte locuri e suficient şi mai puţin pentru înfierbântai-ea spiritelor. Aci e altfel, sunt în familie, sunt la mămica cloşcă. Totul este permis. Nimic nu are vreo consecinţă.

In prezenţa unui străin — un prieten sau un logodnic — se încearcă o conversaţie mai elevată. Şi atunci are loc un spectacol ciudat, în care copiii din Şiyah deşi au uitat să meargă la şcoală, se' interpelează cu citate încrucişate din Marx, Kohmeiny, Lenin, din Coran, din Engels sau din Arafat... ba chiar şi din Cristos, în sector musulman !

— Până la urmă, remarcă Marwan, ajungem totdeauna la aceeaşi concluzie avem acelaşi sânge şi suntem fraţi. De ce să vorbim de nelegiuirile, de crimele noastre ? Ţoţi avem mâinile mţurdare. Toţi am fost amestecaţi în şceleaşi masacre, indiferent de tabără. In sinea noastră, toţi ştim câte parale facem, adică nu valorăm mare lucru. Atunci de ce să ne adresăm reproşuri ? De ce s-o facem să sufere cu asemenea poveşti pe biata noastră mamă ? Beirut,

apoi din Şiyah, în ciuda dezacordurilor politice, în ciuda urii din jur. Ar fi putut de o mie de ori să se distrugă. Ea rămâne mai sudată ca niciodată. Inutil să mai insistăn\ toată lumea a înţeles minunea. O fotografie rezumă miracolul , sau paradoxal. O fotografie unică stă la loc de cinste pe bufetul mămicii cloşcă; în planul doi se văd ruinele. Ea reprezintă familia reunită în jurul mamei. Fiecare copil a crescut sau s-a născut pe parcursul războiului : patru fete şi trei băieţi. Randa, 19 ani, poartă ciador K Crede în Alah şi militează în rândurile Partidului lui Dumnezeu, Hezbollah. Nada, 17 ani, poartă minijupă, la limita feselor şi a decenţei. Ea e înscrisă în partidul comunist, împreună cu fratele ei Hassan. Cel mai mic, AÎi, s-a înrolat în miliţia şiită Amal, în timp ce rMarwan a trecut prin toate, cu excepţia credinţei. A fost văzut la Fatah, la Amal, la P.S.Prşi în alte părţi. Dar pozează împreună, braţ la braţ, cu acelaşi zâmbet şi aceeaşi tandreţe în ochi. Mai ales în acest momient şă nu-i spui mămicii cloşcă că-copiii ei sunt nişte ucigaşi. Ea îi crede nişte îngeraşi I Te-ai putea înşela văzând acest emoţionant tablou al unei familii indestructibile. Pacea nu produce clanuri aşa de solide.

Se strâng în fiecare duminică. Nici unul nu lipseşte de ia apel, orice s-ar întâmpla. Mămica cloşcă nu tolerează absenţele. Nici ei n-ar vrea să rateze întâlnirea. Pe teren, miliţiile lor şe spintecă între ele ? Ei, şi ? Au nevoie de puştile lor £ Ei, şi ? Duminicile mămicii cloşcă sunt sfinte. Armistiţiul ăsta riu va fi rupt niciodată.

Masa mare e pregătită şi mâncărurile condimentate. Când vremea e frumoasă, iau dejunul pe terasă. In zilele cu bombardament, se retrag în sufragerie sau chiar în pivniţă. In toate cazurile se dansează, se cântă, se bea. Vorbesc de tot felul de lucruri. Se tachinează ca nişte adolescenţi. Când vine vorba de Zubeida, Aii roşeşte.

— Aţi văzut ce frumoasă s-a făcut ? întreabă Randa. Merge ca o pariziană.

SLUJBAŞUL CMMM

M arwan ţtae la acel apartament în care locuieşte de câţiva ani, lângă Linia verde. Blocul e practic gol, ocupat doar de două familii şi de el, împreună cu femeia cu care trăieşte şi fetiţa ei de şapte ani, drăguţa Fa- tem. Nimeni nu plăteşte chirie. S-au instalat acolo fără să ceară voie cuiva. Nimeni nu se ia de ei. La Beirut, în război, lucrurile aparţin ceior care le iau. Proprietarii au murit sau au plecat în exil. Doar n-o să ceară nimeni chirie - pe Linia verde ! Totuşi Marwan vorbeşte de locuinţa lui cu mândrie. E acoperişul lui, aproape câştigat cu sudoarea frunţii. El* la douăzeci şi şase de ani, „posedă" acest frumos apartament Se minunează de asta. $i iată că, buhul de el, oferă culcuş unei văduve şi copilului ei. Astfel vorbeşte capul de familie Marwan. în papuci, împăratul din Şiyah are accente de tandreţe.

Faţada este ciuruită de gloanţe iar ultimul etaj a fost decapitat de Obuze. Asta face parte din cotidian. Ai ace c|l aşa a fost blocul, că e Torba de arhitectura nouă a oraşului de estetica -ei* Nu ţi-l poţi imagina altfel. Mica.Faten, cafe cae^cut acolo* aici măcar nu poate concepe că există alte oraşe intacte, Buinele sunt regatul ei, găurile provocate de Oibuze —' leagăn pentru păpuşi.

La el acasă lui Marwan îi place ordinea. E un maniac» Lucrurile să fie puse iri ordine. încălţămintea trebuie să :Jăe- aranjată, chiuveta degajată, paturile făcute. Şi ordine r In privinţa etichetei şi a oamenilor : bărbatul este în salon, aşteptând să fie servit; femeia este la maşiria de gătit şi pregăteşte, supa verde numită molokhie. Dar atmosfera

e destinsă. Marwan savurează serile petrecute acasă, în intimitate cu Camarazii care vin să stea vorbă, ore întregi, despre război şi despre politică.

Mobilierul e modern şi sobru, în culori calde pentru canapea, covoare şi perdele. Marwan are totul pentru a fi fericit, şi chiar este : televizorul lui, combina lui stereo şi aparatul lui video. Fericirea Sony. Asta e ! Nu se poate abţine să nu se minuneze în faţa bunurilor sale. Confortul burghez îi va ului totdeauna pe copiii din Şiyah. Şi e mulţumit .că datorită lui poate profita şi o văduvă, micuţă şi curajoasă, devotată bucătăriei şi patului, şi o orfană pe care o iubeşte ca pe fiica lui. Serile vizionează filme de groază, porno, şi de science-fiction. Acesta este repertoriul lui Marwan. Uneori îşi încearcă talentul' la saxofon şi Faten dansează râzând. Sau îşi demontează arma şi Faten o montează la loc cu mare atenţie. Familie unită, familie înduioşătoare.

— Ne iubim mult, zice cu sobrietate Marwan.

Seara, înainte de culcare, Faten* are dreptul să zăbovească în patul mamei şi al amantului. Se zbenguiesc, se sărută, se mângâie, sub fotografia tatălui fetiţei,

Marwan explică cu respect:

— A foat ucis trecând Linia.

Astfel trec zilele liniştite la domiciliul particular al împăratului. Un singur subiect e tabu: „munca" lui Marwan. Despre ea nu se vorbeşte. Aduce salariul acasă, asta e important. încredinţează- banii tinerei văduve care ştie să-i folosească cu chibzuinţă, Nu-şi aminteşte de nici o ceartă pe această temă. Dar ce situaţie ciudată ! Soţul acestei femei încântătore a fost doborât de un Marwan oarecare. Şi iat-o azi hrănită de împăratul care-şi obţine banii de pe urma uciderii altor soţi nevinovaţi. Nu se poate gândi la asta. Trebuie s-o crească pe Faten, trebuie să şi-l iarpe bărbatul care acceptă Jâe ţancfc^ fiica. în rest, unde să găseşti la Beirut un anaaht necom- prqţais ?

Singura umbră a acestui -taWpu ; plecările şi ^bsjsnţgje^ . Iul Marwan. Angoasa de a/deyeTu ;a dofta^^ Obsesia de a trebui să-i spună fetiţei că Marwaiv falsul

tată, a murit şi el. Dar nici despre asta nu se vorbeşte. Marwan se eschivează fără să spună nimic, cii inima la fel de strânsă ca cea a amantei lui. Pentru că iubeşte acea casă, acel repaos, acea femeie. Ea ar vrea o vorbă drăguţă. El preferă tăcerea.

— La revedere înseamnă adio, se justifică el.

Trânteşte uşa fără să mai întoarcă capul. Se duce la

meseria, la secretele, la nebuniile, la problemele lui, imposibil db împărtăşit şi de mărturisit. MaSca îi cade. Iată-^1 ucigaş.

S-a întâmplat aşa, pe nepusă masă, în ziua de 17 sau 18 iunie 1985. Un om din Amal a.venit după el la apartament. A servit un păhărel, asemenea unui coleg de atelier sau cineva care vine să propună o slujbă. Ceva banal. Be rutină.

— O.K., vin a zis Marwan luându-şi puşca Kalaşnikov.

Nici morocănos, nici bucuros. Un funcţionar care pleacă la birou.

în jeep lucrurile se schimbă. Omul îl previne ne îmvă-

rat

— Mişcarea vrea să te dezarmeze. Ţi se reproşează că nu eşti prt<a sigur. I-ai servit prea mult pe palestinieni.

— Sunt fraţii noştri ! se- revoltă Marwan.

— Nu chiar.;??

— Tot ei te-au format şi pe tine !

— Poate, dar timpurile s-au schimbat. Amal a luat puterea în Beirutul de Vest. Mişcarea consideră că palestinienii prea fac ce vor ei. Asta trebuie să înceteze. Trebuie să înţeleagă că aici nu sunt la ei acasă.

— Şi ?

— Şi ori eşti de partea noastră, cu Amal, ori ţi se confiscă arma si eşti lichidat. Clar ?

— Clar!

— Şi să nu încerci să ne tragi pe sfoară.

— O.K. Veţi fi satisfăcuţi de munca mea, îl asigură Marwan, fără să ştie exact ce se aştepta de la el.

Beirutul era complet gol. Se simţea iminenţa unei bătălii. Miliţiile îşi mobilizau trupele. Armele apăreau de peste tot. Străzile erau .pline de jeep-uri cu tunuri fără recul. Se îndreptau spre stadion, acolo, spre aeroport, între 'Şiyah şi Şatila. Două carteire ieri prietene, sau două co-- jmunităţi solidare. Atât de apropiate geografic, social', is-" ; tor ic, economic. Două cartiere care stăteau azi faţă în faţă 'amărâţi împotriva altor amărâţi, musulmani contra mu-

ş sulmani, arabi contra arabi. Căci Marwan a înţeles foarte repede : trebuia să atace Şatila, sau mai curând să-i ni-^ micească pe palestinieni. Iar el va fi însărcinat cu această? misiune incredibilă ! Vă participa la această treabă urâtă;1 ; absurdă ? Niciodată nu se gândise la aşa ceva să ucidă cu sânge rece familii de palestinieni. Sute de luptători luaseră deja poziţii şi alţii se îndreptau spre Şatila, Sabra şi Borj Brajneh, cele trei tabere tradiţionale, cele trei locuri mitice. De pe autostradă, luptătorii dominau străduţele încâlcite şi casele înghesuite din Şatila, aşa cum domini deja un învins. Jos se ghicea angoasa locuitorilor care îşi aşteptau propriul masacru, fără o lacrimă, pentru că „aşa trebuia să se întâmple", formulă rituală care rezuma un destin.

Văzând Şatila închizându-se astfel în ea însăşi, Şatila ameninţată, asediată, Marwan îşi aminti de primul masacru, de faimosul masacru, de tristul masacru: lumea tremurase de groază. Era în septembrie 1982. Călăul era creştin, cu binecuvântarea israelienilor. Marwan aproape că plân-\: sese de furie, de neputinţă, de durere. Inrăzniseră să mâ-^ sacreze fraţi palestinieni, acolo, la doi paşi de casă lui. Nu putuse să facă nimic pentru acei nefericiţi. Creştinii comiseseră cele mai rele atrocităţi. Trei zile de nebunie, de măcel infam. Duhoarea morţii plutea peste tot. Corpus puri străpunse, dezmembrate, ciuruite ca nişte site. Copii, femei, luptători ciopârţiţi, amputaţi, nimiciţi de explozii. Sute de morţi, nevinovaţi exterminaţi cu securea... şi îfi< curând de roiurile de muşte. Marwan mai avea şi acum în^ minte relatările martorilor. La fiecare pas se loviseră de picioare şi de braţe smulse, de sugari cu capul spart şi privirea încremenită, de femei cu. burţile tăiate ţmându-şi încă copiii în braţe. Şi acea scenă apărută în toată presa : o mamă în genunchi implorând cruţarea copilului ei de cinci ani, care va fi ucis sub pretextul că, adult, ar fi devenit terorist Se petrecuse cu trei ani mai înainte, în acelaşi loc, cu aceleaşi victime. Marwan jurase să-i raz-' bune pe nevinovaţi. Va fi totdeauna de partea palestinienilor. Masacrul dăduse un sens, o legitimitate, o onoare luptei sale.

Nenorocirea făcea însă ca în acea vară a lui '85 Mar-* wan să se afle într-adevăr la porţile taberei Şatila... dai* în postură de călău, nu de justiţiar. Grea viaţă ! Ce alibi să găsească pentru a-şi depăşi dezgustul ? Atunei când creştinii îi masacraseră pe palestinieni la Şatila, Marwan crezuse că se atinseseră limitele ororii, nişte limite pe care nu te va putea depăşi niciodată. El, aşa gândea, nu va putea să comită astfel de crime, să ucidă femei şi copii. Şi iată că azi, aproape ca o încercare, ca o provocare, era pus în situaţia călăilor din '82 şi, mai mult decât atât, trebuia să-şi extermine proprii prieteni ! Instructorii, vecinii lui.r.

Copiii hărăziţi să moară sub gloanţe îi văzuse jucându-se sub soarele Şatilei, Tânăra, careia îi va tăia beregata, îi zâmbise ieri. Luptătorul pe care îl

va străpunge îl învăţase să se apere. Un om normal constituit poate să comită astfel de acte ? Marwan tremura de panică. In curând va kvea răspunsul.

Tabăra din Şatila era închisă. Nimeni nu mai putea să iasă, Palestinienii erau prinşi în cursă. Pe fiecare colină, pe fiecare dâmb fuseseră instalate arme grele şi îngrămădite muniţii. Erau de trei ori mai mult decât ar fi trebuit pentru micul pătrat de pământ ce urma să fie bombardat. Marwan asista înspăimântat la aceste pregătiri funeste. Era cu neputinţă să fugă, să dezerteze. Dar şe va ţine de-o parte. Era înspăimântat de dezechilibrul de forţe : tunuri, mortiere, katiuşe contra puşti şi mitraliere —* şi de nimicirea programată a mii de nevinovaţi. Iată cŞ împăratul din Şiyan era cuprins de milă. Dacă în locui palestinienilor ar fi fost creştini, lucrurile ar fi stat cu fotul altfel. Inima i-ar fi dat ghes şi s-ar fi înhămat, cil entuziasm la treabă. I-ar fi plăcut această atmosferă, această excitare nebună, această frenezie, această forfotă care precede luptele. Dar în cazul de faţă nu putea fi vorba de aşa ceva. Bătălia aceasta era dezgustătoare, absurdă. Nu era bătălia lui. Mulţi luptători din generaţia lui

— veteranii de douăzeci şi cinci-douăzeci şi şase de ani l

— gândeau Ga el. Nu se simţeau în apele lor. Ceilalţi, cei mai tineri, erau plini de înflăcărare. Unul dintre ei răcni cât îl ţinea gura

— Vom intra acolo înăuntru şi o să le luăm la toţi beregata !

Marwan se înfioră. Auzi ca un ecou un slogan lansat în urmă cu trei ani de un luptător creştin, chiar în acelaşi loc

—_ Palestinieni ticăloşi, o să vă masacrăm pe toţi î

îl întreb pe Marwan

— Cum se poate să participi la un masacru pe care-l condamni ?

— La început te întrebi ce cauţi acolo. Iţi vine s-o lei la sănătoasa, să ie revolţi. Dar eşti prins la înghesuială. Ştii că nu ai ele ales. Dacă nu participi, vei fi acuzat de laşitate sau de trădare. Atunci încerci să ştai mai la o parte, să nu fii ?elQS, prefăcându-te că participi. Dar e o iluzie. Eşti forţat să te implici. Logica războiului se dovedeşte imediat a fi mai tare. Cazurile de conştiinţă dispar în câteva minute. Trebuie să lupţi. Ca totdeauna apare acel ori ei, ori eu. Aşa că vor fi ei. Şi eşti invadat de nebunie, de furie, de instinctul de conservare. Cu cât situaţia pare mai absurdă, cu atât mai mult te dezlânţui, căci nu vrei să mori dintr-o absurditate.

Marwan ezită, apoi constată

— E cumplit. în realitate suntem nişte animale dresate să facem orice ni se spune. Vine ordinul şi noi îl executăm !

I s-a cerut şă ia treizeci de luptători şi să înceapă să cureţe primele străduţe, fără să pătrundă prea adânc în cartier. Obiectivul era ca toată lumea să fie adusă în centrul Şatilei, de a face imposibilă orice evadare, orice ieşire.

Operaţiune de rutină. Spaima banală produsă de câteva rafale de pistol-mitralieră, moartea câtorva întârziaţi sau imprudenţi.

Şi bătălia a început.

Cerul a luat foc tiruri în toate direcţiile, ploaie, de oţel, bombardament orb şi sistematic. Era în ziua de 19 iunie 1985, orele douăzeci şi trei. In lume nu se .petrecea în ziua aceea nimic dramatic. Numai la Sabra, la Şatila

13 — Mercenar la Beirut şi la Borj Brajneh, unde oamenii mureaiţ gu zecile. Dar moartea, chiar „industrială", mai era considerată ca ceva dramatic la Beirut ?

Marwan căzuse deja întv-o altă logică, într-un alt mod de gândire, unde valorile sunt inversate. Omul civilizat se preocupă de aproapele lui, îşi impune tabuuri morale. Aceasta este baza oricărei societăţi organizate. Războiul însă apără exclusiv interesul lui imediat, în detrimentul tuturor celorlalte lucruri.

Marwan îşi povesteşte starea de spiriţ în momentul intrării în Şatila pentru a pregătLun masacru la comandă

— Mă simţeam îngrozitor de singur, ap&ndonat. Ştiam că pot conta pe mine ca şa mă deşciire, ţjnicul aliat, singurul element de protecţie era ârm$ rne|. Mă agăţam de ea. Lumea toată se rezumi ilumai la şU, Q Strângeam tare cu mâinile mele transpirate, Tot corjpuj. îmi era încordat, o încordare dureroasă parcă. îmi eră frica şi tremuram. Nu-mi e ruşine. E ceva omenesc. Tuturor le e frică în astfel de momente. Le e frică pentru pielea lor, nu pentru ceilalţi, nu pentru ceea ce vor face. La asta nu se mai gândeşte nimeni. Aşa cum nu ss gândeşte la îaiza politică sau h motivele războiului. Totul dispare foarta repede. Imediat te pregăteşti să ucizi, să tragi primul în tot ce mişcă. }\>*Ae să fie un copil, o pisxă. o femeie, propriul tău co- teg. sau într-adevăr un duşman, nu are importanţă trebuie să tragi. Da, să ai capacitatea de a ucide fără să gândeşti, să analizezi. Creierul nu este destul de rapid ca să interpreteze ceea ce se petrece... în caz şte ezitare, te lichidează celălalt, de unde incredibila tensiune care pune stăpânire pe tine. Aveam o singură obsesie : să-mi salvez pielea cu orice preţ. Mi-o repetam cu furie. Ştiam că palestinienii. erau ascunşi acolo, la câţiva metri. Ar fi putut să ţâşnească brusc sub nasul meu, să iasă din pământ, în spatele meu. să mă lovească cu pumnalul. Sau să tragă în mine de la distanţă... Şi nebunia punea stăpânire pe mine, frica devenea şi mai mare, ura mă copleşea. Pierdeam legătura cu realitatea. Obuzele cădeau peste case. Străzi întregi ardeau. Pentru mine tot pământul ardea. Era sfârşitul lumii. Atunci totul era permis. Totul trebuia distrus.

Nu puteai avea în vedere nici uri supravieţuitor. Era un adevărat iad... cu puşca mea Kalaşnikov ciuruiana tot ce mişca. O bătrână cu voal a trecut strada. Nu ştiu ce căuta acolo, era o nesăbuinţă. Fugea. Ai fi zis că fusese uitată ! Am tras şi s-a prăbuşit pe loc... asta m-a uşurat.

•— De ce să dobori o bătrână ?

— Pentru că poate era o sursă. La fel sye întâmplă şi cu copii se apropie zâmbind şi îţi aruncă 0 grenadă între picioare.

în realitate, în câteva secunde Marwan îşi pierduse controlul. Toate barierele cedaseră, lăsând loc barbariei, alimentată, încurajată, sporită de barbaria din jur.

Acum, precizează :

— în acest stadiu nu mai există nici o barieră morală. Binele şi răul nu mai înseamnă nimic, nimic mai mult decât a ucide. Suntem nişte animale sălbatice. E o nebunie. Şi suntem în stare să executăm orice ordine, fără să ne gândim, fără să ne dăm seama de gravitatea propriilor noastre crime, fără a simţi nici cea mai mică milă pentru victimă.

Reflectează, de parcă şi-ar da seama de un fapt nou.

— Ciudat, nu ? zice el. Şi totuşi e grav...

Aproape că a şoptit această frază. Pare atât de derizorie faţă de oroarea actelor comise. Se pare că, în ciuda eforturilor de a înţelege, Marwan nu poate aprecia cu exactitate grozăvia crimelor sale. Orice ar spune, pentru el esenţialul este să fie în viaţă. La fel ca acei criminali de război capabili să analizeze cu luciditate mecanismul! propriei lor nebunii, dar incapabili de regrete. Nu fac decât să-şi justifice atrocităţile, îşi găsesc circumstanţe atenuante... îşi uită pur şi simplu victimele. Aceşti oameni nu plâng decât de mila lor.

Şi Marwan face la fel :

— Pe străzile din Şatila eram un altul, pledează el. Nu mai aveam trecut, nu mai aveam viitor, nu mai aveam nici un punct de referinţă. Mintea mea era goală. Fusese deconectată. Eram un robot. Nu mâi conta decât clipa prezentă. înaintam şi trebuia să dobor succesiv toate obstacolele care îmi ieşeau în cale. întâmplarea făcea ca aceste obstacole să fie bărbaţi, femei, copii... Pentru mine era o problemă de supravieţuire imediată. Nimic altceva.

Precaritatea situaţiei în care se găsea alimenta o adevărată nebunie ucigaşă, o bestialitate în stare pură. Marwan redevenise o fiinţă primitivă, ghidat doar de instinctul junglei.

— Era imposibil să mă controlez, mărturiseşte el. îmi era frică chiar şi de ai mei. Nu va profita Amai-ul de această bătălie ca să-mi facă de petrecanie ? Şi furia creştea şi mai mult. Aşa că n-or să-mi vină ei mie de hac, ticăloşii ! O să-mi vând scump pielea ! O vor plăti dinainte înainte de a muri, voi omorî o sută î Nici AraaZ-ul, nici palestinienii nu-mi. vor lua gâtul gratuit. "Iată unde ajunsesem. Nici un moment nu m-am gândit să renunţ, nici să sfârşesc cu această viaţă şi cu acest război. Voiam să lupt până la capăt, cu orice preţ, fără măcar să ştiu pentru ce, fără să înţeleg ce mă lega cu atâta disperare de viaţă.

Marwan se uită la mine

— Lucrul cel mai rău, îmi destăinuise el, este că fiecare luptător reacţionează astfel. Nebunia noastră se amestecă, se adaugă una alteia. Se creează o paranoia care ne duce şi mai departe. Este aproape o serbare sălbatică, un delir colectiv, o transă infernală şi fără sfârşit... până la epuizare sau la moarte, nu mai are importanţă. Ajungi să închizi ochii, să urli şi să tragi în toate direcţiile... Ai astfel de faze... şi pe urmă te calmezi, şi iar o iei de la început... o chestie care nu are limite, pentru că totdeauna eşti chiorul în ţara orbilor ai parte fără încetare de exemple mai rele, totdeauna unul e mai sadic, mai nebun, mai ticălos decât tine ca să-ţi atenueze propriile crime. Şi să-ţi împace conştiinţa. Şi să te incite să mergi mai departe.

Treizeci şi două de zile în ritmul ăsta ! Da, în mai- iunie 1985, luptele au durat treizeci şi două de zile la Sabra, Şatila şi Borj Brajneh. Cu voinţa, chiar din primele secunde, de a sfârşi defintiv, de a lichida totul. Trebuie să fii în mijlocul acţiunii ca să înţelegi cum nişte oameni, la început obişnuiţi, ajung la cea mai joasă barbarie. Pentru că lucrurile nu se petrec chiar aşa de simplu. Se trec prin nişte etape. Răsfoind la Beirut colecţiile ziarului VOrienţ-le Jour, care relata zi de zi bătălia taberelor, am înţeles în ce stare fizică şi psihică se găsea Marwan în momentul în care a comis cel mai oribil dintre actele lui de sălbăticie. Dacă vă amintiţi, partida de fotbal împreună cu camarazii, în mijlocul ruinelor din Şatila. Da, amintiţi-vă „Mingea era un copilaş de trei luni"

Când a lovit cu piciorul în acea minge vie oare Marwan mai era Marwan ? Cu siguranţă că nu. Se încadrează în ceea ce relatează VOrient-le Jour în treizeci şi două de ediţii.

19 mai Douăzeci de ore de lupte feroce.

20 mai Bombardamente şi dueluri de artilerie.

21 mai Luptele se intensifică.

22 mai AraaZ-ul controlează 90% din Sabra şi Şatila.

23 mai Palestinienii bombardează Beirutul de Vest.

Scene luate la întâmplare din timpul luptelor

„Tinerii luptători, cu capetele descoperite, în blugi şi

bascheţi, înarmaţi cu puşti Kalaşnikov şi M—16, se reped în mijlocul drumului şi îşi golesc încărcătoarele înainte de a dispărea. De o parte, şase-şapte sute de combatanţi palestinieni, cu arme automate şi rachete antitanc. De cealaltă parte, două mii de luptători şiiţi din Mişcarea Amal, susţinuţi de Brigada a 6-a a armatei libaneze. In tabere, teatrul bătăliei, patru mii de civili încercuiţi''

„Şeful unei grupe Amal nu reuşeşte să-şi stăpânească oamenii ajunşi la paroxism, Unul din ei, în T-shirt şi pantaloni leopard, având pe braţ o banderolă pe care era scris un verset din Coran, le ordonă camarazilor lui să tragă în timp

ce şeful zice contrariul. Se iscă o ceartă. Omul cu banderola explică că el a luat parte la toate bătăliile şi că vrea să termine o dată pentru totdeauna cu palestinienii. Se lansează ofensiva. In două ore înaintează cu câteva sute de metri"

„O femeie palestiniană se iveşte nu se ştie de unde. cu un sugar în braţe, în timp ce alţi doi copii, cu privirile înspăimântate, se agaţă de capot".

24 mai Palestienii opun o rezistenţă sălbatică.

Lucruri auzite :

,.în câteva ore facem curăţenie", „Stăpânul ne-a cerut să sfârşim totul într-o oră".

25 mai înfruntările au fost, reluate cu şi mai mare înverşunare.

26 Luptele au permis celor din Amal să câştige progresiv patruzeci de metri.

27 : Reluarea bombardamentelor la întâmplare asupra Beirutului de Vest.

28 mai Ambulanţele renunţă la evacuarea răniţilor. Se trage asupra lor cu toate armele. Populaţia duce lipsă de hrană.

Lucruri văzute :

Combatanţii palestinieni se ascund într-o reţea de tunete de unde îşi fac brusc apariţia pentru a-i hărţui pe luptătorii din Amal. Aceştia se iolosesc de buldozer ca să închidă galeriile şi să îngroape de vie populaţia oraşului subteran.

29 mai Bătălie pentru controlul asupra unui spital.

30 mai Amal-ul strânge menghina.

1 iunie Sabra a căzut !

Lucruri văzute

Luptătorii contemplă, cu zâmbetul pe buze, cuburile răsturnate şi calcinate, „vestigiile Sabrei. Nimic nu a fost cruţat. E mai rău câ la un cutremur de pământ : toate casele sunt năruite, mutilate, fără acoperişuri. Străzile sunt pline de gropile provocate de obuze, de Cioburi de sticlă, de cărămizi prefabricate, haine şi încălţăminte împrăştiate. Aproape peste tot zac cadavre. O pisică a venit să s.e gliemuiască lângă coapsa unui soldat palestinian mort, rămas cu încărcătorul pe piept. Ceva mai încolo, douăzeci de combatanţi palestinieni epuizaţi, cu ochii roşii de oboseală, au fost făcuţi prizonieri. La stadion, opt băieţi foarte tineri au încercat să fugă şi au fost seceraţi cu pistolul-mitralieră.

2 iunie Crucea Roşie evacuează în sfârşit răniţii. Luptele continuă la Borj Brajneh.

O fotografie pe prima pagină : un copil şi tatăl lui. Comentariul : Ce amestec au copiii în acest iad ?

3 iunie : Tulburările continuă. -

4 iunie : Violente tiruri de artilerie.

5 iunie : Acalmie.

6 iunie : Ciocniri sporadice.

7 iunie : Bilanţ de partea palestiniană 500 de morţi şi 1500 de răniţi.

9 iunie : Pentru prima dată un convoi a putut să intre în tabăra de la Borj Brajneh şi a putut să aducă hrană, expunându-se gloanţelor ţintaşilor.

13 iunie : Bombardament puternic de pe munte.

Fotografie pe prima pagină : Pe aeroportul din Beirut, şase tineri piraţi ai aerului pozează mândri în faţa aparatului Boeing al companiei iordaniene Aii, pe care tocmai l-au dinamitat.

14 iunie Reizbucnirea luptelor.

15 iunie Bilanţul unei săptămâni la Beirut : trei deturnări de avioane, 560 de morţi şi 2289 răniţi libanezi în bătălia taberelor, 800 morţi şi 4000 de răniţi de partea palestiniană 4.

17 iunie : Damascul hotărăşte să pună capăt bătăliei taberelor.

18 iunie : Acord încheiat la Damasc. La Beirut, mişcarea Amal porneşte o vastă ofensivă împotriva taberei Şatila.

19 iunie : Noi lupte.

23 iunie : Combatanţii din ambele tabere îşi părăsesc poziţiile.

Lucruri văzute :

La orele 10 şi,45, reprezentanţi ai mişcării Amal şi ai palestinienilor pecetluiesc împăcarea cu o îmbrăţişare. Un buldozer începe să elibereze accesul la tabere,

Treizeci şi două de zile ca să ajungă la asta.

în acelaşi moment, unul din conducătorii mişcării Amal precizează ziariştilor, drept concluzie la bătălia taberelor

„Acesta nu trebuie numit un război. Ci mai curând un dialog pe calea armelor".

Cât despre Marwan, acesta s-a dus să-şi ridice cele o mie de livre libaneze de la biroul mişcării Amal, salariul pentru o lună de muncă obişnuită. Nu i-a fost ruşine de aceşti bani. Salariul nu i s-a părut nici primit de pomană, nici derizoriu. Dorea foarte mult să-şi revadă tovarăşa de viată. Au făcut dragoste. După aceea Marvan a dormit. A dormit foarte bine. Precizarea pe care o face nu sună a provocare. Explică doar cum s-au petrecut lucrurile. După o lună de sălbăticie, după sute de morţi şi mii de răniţi, şefii s-au îmbrăţişat fără ranchiună în fata fotoreporterilor din lumea întreagă. La microfon au declarat că nu au făcut decât să discute, sau cam aşa ceva! Atunci îi mai putem purta pică lui Marwan când afirma cu toată naivitatea „N-am făcut nimic rău." ?

A doua zi, pe prima pagină a ziarelor nu mai apărea nici un cuvânt despre Sabra, Şatila şi Borj Brajneh. L9 Orient-le Jour anunţa reluarea luptelor pe linia de demarcaţie.

O săptămână mai târziu am traversat Şatila. Nu mai erau decât ruine, ruine pe care bătrânii şi femeile le deplasau cu mâinile goale. Unii mai aveau încă putere să zâmbească. Nici unul nu era ostil faţă de vizitatorul care nu-i ajuta cu nimic. Care nu le aducea nimic, nici măcar speranţă. Copiii, ieşiţi de prin găuri, se jucau liniştiţi la soare. Jocuri simple păpuşi din cârpe pentru fete, bile pentru băieţi... Văzuseră tot dar nu spuneau nimic.

După şase luni m-am reîntors în Şatila. Mai aveam încă în minte ruinele. Voiam să cunosc numele sugaru- lui-minge, să reconstitui toată povestea... poate chiar să vorbesc cu mama lui. Şatila crescuse din nou. Toate casele fuseseră reconstruite, de data asta din beton. Cu aceleaşi străzi înguste, cu aceleaşi dughene, cu aceiaşi mici meseriaşi şi artizani. Şatila palpita de viaţă. Şatila trăia. Şatila cânta. Era tulburător şi halucinant totodată. Am înţeles că partida de fotbal nu mai interesa pe nimeni. Fusese alungată îri străfundurile memoriei. Ceea ce conta acolo, era viaţa. Nu moartea.

Bietul copil...

La multă vreme după bătălia taberelor l-am întrebat pe Marwan dacă era uşor pentru el să trăiască cu amintirea ororilor comise. Mai era măcar posibil să aibă o existentă normală ? Lucrurile mai aveau acelaşi sens şi acelaşi gust ? Întrebările nu i s-au părut absurde lui Marwan, dovadă că şi le pusese şi el. A încercat să recapituleze, să privească altfel episodul de la'Şatila.

— Bineînţeles, răspunde el cu calm, totul rămâne imprimat undeva în mine. In definitiv, ştiu că tot ce s-a întâmplat e foarte rău. Dar numai după aceea îţi dai seama de toată oroarea şi stupiditatea faptelor tale. în momentele alea e altfel. Nu e prea dificil. Bineînţeles, după aceea...

— După aceea ?

— Poţi regreta unele lucruri. îţi zici că n-ar fi trebuit, că era inutil sau nu era indispensabil.

— Ţi s-a întâmplat aşa ceva ?

— Da, mărturiseşte el, în sfârşit. O dată sau de două ori m-am întrebat de ce făcusem cutare sau cutare lucru Eram aproape în stadiul copilăriei, când îţi zici n-ar fi trebuit l

— Şi?

•— îmi revin foarte repede. Ştiu că nu trebuie să intru în acest proces. Că eşti terminat dacă începi să-ţi pui acest gen de întrebări. Nu poţi suporta totul. E prea greu. prea complex. Trebuie să ştergi totul cu buretele, să mergi mai departe, să-ţi organizezi viaţa pe Compartimente compartimentul familie-

prieteni-repaos şi compartimentul muncă-război. Trebuie să ne „banalizăm^ munca. Şi reuşim.

— Ce gen de lucruri poate regreta un ucigaş ca tine ?

— Când mă leg de un copil sau de o femeie. E dificil de spus. Nu e un motiv aici de mândrie, nici de laudă. După o chestie de genul ăsta mi s-a întâmplat să delirez preţ de o oră încheiată. Îmi zic şi dacă puştiul acela ar fi fost copilul meu ? încerc să mi-i închipui pe părinţii lui. îmi zic că eu în locul lor l-aş fi făcut piftie pe ticălosul care mi-a ucis copilul. Când eşti înfierbântat totul e posibil. Dar când judeci la rece înţelegi mai bine ce-ai făcut.

— De ce să comiţi astfel de fapte ?

Marwan ezită. Ar vrea, dar îi este şi frică să vorbească,

Apoi spune de parcă s-ar elibera :

— Există totdeauna unele reticenţe la comiterea acestor crime. Uneori ucizi ca să-ţi dovedeşti că eşti în stare s-o faci. Iţi dai seama că e o prostie ?

îmi dau seama, vai ! Marwan simte jena. Acum caută alibiul sau scuza. Circumstanţa atenuantă. Ea este mereu aceeaşi

— în focul acţiunii faci orice. De altfel, n-ai de ales.

— Ştiu : ori tu, ori celălalt, nu-i aşa ?

De data asta Marwan va duce mai departe analiza comportamentului său, presimţind că argumentul ritual e puţin cam scurt a te apăra e una, a masacra e alta.

Precizează :

— Mai întâi, este adevărat că te obişnuieşti cu orice. Frica.se amestecă cu dorinţa de supravieţuire ca o obsesie. Ele nasc un sentiment ucigaş foarte violent, un instinct sângeros. După aceea mâi e şi supralicitarea, cum spun eu de multe ori.

— Supralicitarea ?

— Da. Miroase îngrozitor a moarte, a sânge, care te ia de nas. Mai e şi vederea sângelui. Asta provoacă panica aceea că vei fi lichidat şi un instinct animalic : să ataci înainte de a muri ! Iţi descoperi atunci o violenţă nemaivăzută. Şi loveşti, şi iar loveşti, ca un animal.

Marwan încearcă să-şi aducă aminte I

— Chiar şi Şatila, într-o casă goală, am găsit un palestinian sub un pat. Nu avea arme. L-am tras de păr. Eu aveam în mână un pumnal. A vrut să fugă. Atunci, din reflex i-am înfipt cuţitul în spate. A căzut. Urla. Sângera. îi ieşeau ochii din orbite. Când am văzut sângele mi-am pierdut minţile... m-am înverşunat asupş-ş bietului tip, fără sâ ştiu măcar pentru ce, fără folos. Strângeam din dinţi i\ eram concentrat asupra mâinii mele câre lovea, înfigân'3 şi "scoţând lama... Era o nebunie trecătoare, inexplicabilă, că atunci când agiţi o cârpă roşie în faţa unui taur...

Marwan îşi trage sufletul.

— După aceea eşti scârbit, zice el. Dar numai după aceea. Ţi-e ruşine că ai coborât la stadiul de taur înfuriat. Totuşi la început eşti normal, te comporţi ca toată lumea. Războiul a provocat asta în noi : această nebunie, această sălbăticie, această decădere. Procesul e lung, dar inevitabil. Adu-ţi aminte ! Primul om pe care l-am ucis, cel căzut din copac ! Am fost bolnav din cauza lui ! Nu eram diferit de tine, şi tofuşi..

Marwan suspină :

— Până la urmă poate că totul e ceva banal. Te obişnuieşti cu tot ce Se întâmplă. La fel ca ziaristul, ca medicul care suportă ororile, le banalizează, se detaşează de ele, nu se mai simte implicat.

Mi se adresează direct :

— Tu poţi să vezi cadavre, răniţi, orice fără să te emoţionezi peste măsură, fără să fii implicat. Te uiţi, iei telefonul, explici lumii întregi şi te întorci liniştit la tine acasă ! La fel şi medicul : sub ochii lui mor copii, dar asta nu-l împiedică să trăiască !

— Diferenţa dintre tine şi noi, Marwan, este -că noi nu suntem răspunzători de aceste nenorociri. Eu sunt martor. Medicul vine oamenilor în ajutor. Dar tu îi omori.

— Discuţia în privinţa responsabilităţii ar fi prea lungă, tranşează Marwan. E vina mea că m-am născut în Şiyah ? Eu am declanşat catastrofa ? în felul ăsta iv-âm mai termina niciodată'. Vreau doar să-ţi arăt şă, fizic, ţ'oate atrocităţile sunt suportabile pentru, autorii lor... războiul are chiar ceva fascinant. Altfel nu s-ar ocupa de război. de violenţă 90% din filme, iar tu n-ai mai fi aici să-ini pui întrebări, să vrei să ştii totul !

— S-ar putea.

— E sigur. Ascultă-i pe libanezi t chiar şi m^mşle găsesc virtuţi războiului, chiar şi victimele.?.

— Nu mergi prea departe ?

— Nu. Fireşte că e nasol. Fireşte că oamenii suferă. Dar te obişnuieşti. Accepţi. Mai mult s oamenii ca mine sfârşesc prin a găsi în asta o plăcere, sau mai curând satisfacţii.

Marwan explică :

— Zece ani de conflict mi-au distrus. toaţ;e. tabuurile. Nimic nu mai stă în picioare nici câs^ fijci principii, nici stat, nici morală. Numai instinctul mş, conduce şi nimic nu mă reţine, nu mă limitează. Am sţraps atâta ură încât totdeauna am un motiv valabil ca sa Ucid. Aşa că delirez asupra morţii celorlalţi. O pregătesc, o visez şi apoi o savurez. Un nume ce trebuie tăiat de pe lista duşmanilor mei. Asta provoacă o mare plăcere, Pe cel care m-a torturat, care mi-a ucis fratele, îl omor ! Mai este şi sentimentul de putere

absolută. Eul cât mai plin de sine. Nimănui nu-i pasă de mort. A pierdut partida şi n-ai ce să mai aştepţi de la el. Dar pe celălalt, pe ucigaş, îl admiri, îi face curte, îl respecţi. E ceva omenesc. înţelegi ?

— Nu chiar.

— Dacă ţara ta va fi cuprinsă de violenţă, vei înţelege repede, afirmă Marwan.

De zile întregi îi pun întrebări lui Marwan. Acum am impresia că îl cunosc. Dar tot mă mai uimeşte privirea aceea goală, indiferentă... moartă poate. Sau mai curând absenţa milei, a regretelor, a omeniei. Se prezintă, ca un tânăr respectabil, se complace în rolul victimei ■— da, el ! — ar vrea să ne întindă o cursă, aranjând îri avantajul lui elementele problemei. Crede poate ca ne-am lăsat înşelaţi de tentativa lui de manipulare. Sau poate că realmente nu se simte vinovat de tot- ce-a făcut !

In faţa enigmei Marwan, îmi trece prin minte o ultimă întrebare

— Cu ce te-ai ales după toate astea ? Ce te-au învăţat unsprezece ani de război ?

Întrebarea îl surprinde. Nu s-a gândit niciodată la asta. O tăcere lungă, se gândeşte. In sfârşit faţa i se luminează, ca la o revelaţie sau descoperire Asta m-a pregătit ! răspunse el.

— Pregătit pentru ce ?

— Acum sunt pregătit ! insistă el.

— Pregătit pentru ce, Marwan ?

— Sunt pregătit să înfrunt toate războaiele ! Voi scăpa totdeauna. Voi şti să mă apăr. Să ştii că asta e important !

Pentru prima dată de la începutul convorbirilor noastre, traducătorul izbucneşte în râs şi îşi exprimă o părere ;

— Nu-i adevărat.

Ne uităm uluiţi unul la altul. învăţătura, unica învăţătură a lui Marwan din unsprezece şni de nebunie, de bestialitate, de război... este că e pregătit pentru toate nebuniile, pentru orice bestialitate, pentru războaiele viitoare.

SCRISOARE CĂTRE DUŞMAN

I

-am cerut lui Marwan să-i scrie lui Georges, creştinul, prietenul din copilărie care luptă în faţă, de cealaltă parte a Liniei. Iată această scrisoare imposibilă, fără nici o corectură.

„Dragă Georges,

Iţi scriu această scrisoare după toţi aceşti ani, chiar dacă e greu să găsesc cuvintele potrivite şi felul în care să le aşez. In faţa foii albe ideile nu sunt prea clare. Aş vrea să-ţi spun că-mi amintesc de anii dinaintea războiului. Porţile memoriei niele se deschid spre timpul când trăiam împreună şi eram

fericiţi, mai ales la şcoală. Eram printre:elevii mediocri şi, la sfârşitul trimestrului, modificam. notele pe carnet ca să-i facem pe părinţi să creadă că suntem buni. Când am rămas repetenţi, tot împreună, îţi aminteşti ce bătaie am luat de la taţii noştri şi cum mamele noastre încercau să-i liniştească ? Nu voi uita niciodată acele' zile, nici acele momente de fericire. Eram cei mai buni la fotbal. Mai era şi micul zid, de lângă casă, pe care ne instalam ore în şijr să stăm de vorbă, până când ne goneau de acolo. Uneori aruncam cu pietre în grădina vec'nei care se ducea să se plângă mamelor noastre. îţt aminteşti când ne jucam în curtea lui Tata Abou ? Culegeam de la el flori pentru fete. Ne făceau mutre când veneam cu mâinile .goale şi cele fnai mari râdeau de- noi. Iţi aminteşti când chiuleam de la şcoală şi ne duceam la bunica ia ? Ce mai face ? Ne oferea gustări şi voia. tot- • deauna să ştie dacă suntem liberi. Eram forţaţi să spunem adevărul, şi ea ne obligaisă facem lectură, exact cum se hi-tâmpla când mă duceam în vizită la Tata Abou. Mai ţii minte cum priveam marea ? Pe atunci nu ne gândeam decât să ne scăldăm. Apoi a venit războiul...

Nu i-a trebuit mult să ne îndepărteze. îmi amintesc de ziua în care~ ne-am despărţit. Ultima noastră privire de adio. Puţinele cuvinte pe care le-am schimbat. De unde să ştiu atunci ce trebuia să-ţi spun ? Dejodată cartierul a amuţit. Strigătele şi jocurile noastre de copii au dispărut. Apoi totul a dispărut. S-a instalat teama. îţi aduci aminte, Georges, când ne-am întâlnit în centrul oraşului ? Stăteam sub statuia Martirilor şi mâneam cartofi colzi. Mi-ai spus că bunicii tale i-ar face plăcere să mă revadă, dar frica era mai mare şi asta m-a împiedicat să mă duc la ea. După aceea nu ne-am mai întâlnit. Niciodată.

Deseori mă întreb unde am fi azi dacă n-ar fi fost războiul şi ruinele. Ce greu a fost să ne mărturisim reciproc că luasem armele, că ne pregăteam fiecare separat şi că în curând aveam să fim pe linia frontului. Dar, în ciuda acestei mărturisiri, tot era de neconceput că aş trage în cineva care a fost prietenul meu. Deseori, în spatele baricadei, mă gândesc la adolescenţa noastră, la tine, la ceilalţi colegi, când era destul ca un bătrân să ne certe ca să ne facă s-o luăm la sănătoasa. îţi dai seama ! Acum numai cu o privire îi facem pe părinţii noştri să tremure.

îmi place să mă gândesc la tot ce a fost frumos şi vesel în adolescenţa noastră. Dacă m-ai vedea, nu m-ai mai recunoaşte. Şi nici eu pe tine. Nici măcar nu mai ştiu dacă mi-a mai rămas ceva milă, ceva tandreţe pentru un vechi prieten. ^

Niciodată nu mi-aş fi închipuit că vom ajunge într-o zi fiecare în altă tabără. împrejurările au făcut să te afli nu numai de cealaltă parte, ci şi exact în faţa mea} la câţiva metri. Când te-am văzut ultima dată a fost ca şi cum ai fi plecat din ţară. Dar eşti acolo şi nici măcar nu te pot vedea, din cauza urii din noi toţi. Nu îndrăznesc nici măcar să-mi scot nasul,-căci mi-e teamă să nu fii

ucigaşul meu. Cum vei reacţiona când vei afla că m-ai omorât ? Dacă mie mi s-ar întâmpla una ca asta} nu mi-aş ierta niciodată moartea ta.

Acelaşi popor, acelaşi cartier. Nici astăzi nu reuşesc să înţeleg cum am pierdut prietenia noastră, Deşeori mă urc pe acoperişul blocurilor cu binoclul doar ca să-ţi caut chipul. Din nefericire, parcă ai fi dispărut de pe acest pământ. Dar mi-ar fi plăcut atât de mult şă fi crescut împreună, să fi admirat feţele, sâ fi învăţat sâ le iubim.

Zilele fericite s-au dus o dată cu războiul. Prietenii au dispărut unul după altul. în curând nu vom mai rămâne decât noi. Nimeni nu ne va mai cunoaşte şi nici recunoaşte. Mi-ar plăcea să-ţi dau veşti despre vecini. Dar majoritatea au plecat sau au murit. Cei care au rămas nu aveau de ales. Erau ţintuiţi de mizeria pe care ai cunoscut-o şi tu aici.

Terenurile noastre de joacă au devenit terenurile morţii. Am făcut socoteala în tabăra noastră, în opt ani au fost ucişi douăzeci şi cinci din foştii noştri colegi de liceu. Dar la tine, câţi de-ai noştri au căzut sub glpanţe ? Nu e nevoie să-ţi descriu ce viaţă ducem săptărnâni întregi în adăposturi, cu ţipetele mamelor şi copiilof la fiecare obuz pe care ni-l trimiţi.. Ai zice că e sfârşitul lumii. Noi am provocat asta. Cum e posibil 9 Ce s-a întâmplat, Georges? Asta e situaţia în Şiyahul nostru unde acum trăiesc singur şi îţi duc lipsa...

Sper ca într-o zi să le revăd într-o ţară frumoasă. Aş vrea să fug de acest război, $ă fug spre acea lume minunată şi necunoscută la care visam împreună, în livada lui Tata Abou.

Marwan/'

UN TERORIST LA PARIS

„Când tolerezi răul, el se înmulţeşte cu

repeziciune/'

Saint Vincent de Paul«

„Mămico cloşcă,

Aici la Paris viaţa e foarte grea. Tu nu ştii ce dificil e să-ţi laşi casa, să-ţi părăseşti ţara. Eu care mâneam din palmă ta, am uitat gustul mâncării. Aici ţi se dă pâine fără nici o afecţiune. Mănânc ca să nu mor, dar a mânca şi a bea sunt aici nişte acte mecanice. Prin asta vreau să spun că am înţeles că erai prietena şi totodată mama care totdeauna a ştiut să-mi înţeleagă şi să-mi intuiască cele mai profunde sentimente, să-mi păstreze secretele. Azi ar fi de-ajuns să te văd ca să uit toate suferinţele şi\să găsesc răspunsul la toate problemele. Totdeauna ai ştiut să mă scoţi din necazul în care mă vârâsem fără să ştiu cum. Puteam să comit orice faptă, veneam la tins căci nici un prieten, nici un frate nu mi-ăr fi putut oferi o astfel de îmbărbătare. Mă ascultai şi totdeauna găseai răspunsul potrivit. Vai! astăzi eşti departe. Nu am pe nimeni care să-mi arate drumul. Sunt dezorientat ca un orb, ca un copil. De-a lungul

acestor ani de război n-am ştiut foarte bine dacă eşti alături de mine sau foarte departe.1 Acum ştiu. Nu am pe nimeni în afară de tine. Spune-mi cum să trăiesc ? Încotro s-o apuc ? Ce să fac şi de cine să ascult ? Mă gândesc la vechiul nostru proverb ; mama mea e lumea mea. Răspunde-mi repede, te implor.

Te sărut din toată inima, al tău

Marwan"

>14 - Mercenar la Beirut

Marwan îmi întinde scrisoarea. A scris-o noaptea trecută. îmi cere :

— Du-o mamei mele, în Şiyah.

Hăituit de toţi luptătorii miliţiilor din Beirut, Marwan, Împăratul decăzut, care a semănat prea mult nenorocirea şi a adus prea de multe ori moartea, a schimbat prea de multe ori tabăra şi a trădat prea multă lume, s-a exilat. Un paşaport, o viză, şi iată-l Ia Paris în plină vară. Oraşul era mare. Nu-l aştepta nimeni şi nici nu se aştepta la asta. Nu e uşor să cazezi un ucigaş la Paris, chiar şi cu multă bună voinţă. După ce i s-au terminat economiile s-a culcat în metrou. Împăratul se simte jignit că e tratat ca un vagabond vulgar. Doar că nu cere statutul de exilat politic, pentru că a fost victima evenimentelor.

A răbdat de foame şi a tras concluzia că francezii nu au inimă. La Beirut lumea e mai omenoasă. I-a fost frig şl a găsit un amărât de pardesiu în carouri prea mare. Împăratul e jalnic. Şi lucid :

— Ce-ar zice mămica cloşcă dacă m-ar vedea în halul ăsta ? N-a meritat asta.

A sosit ora bilanţului pentru Marwan, într-un bistrou parizian, unde nimeni nu-l remarcă pe ucigaşul nebun din Beirut. E un client liniştit, cu ochii umflaţi de oboseală. îşi plăteşte cuminte cafeaua cu ultimile două monede cerşite în staţia de la Operă. De două săptămâni de zile cercetează în fiecare dimineaţă rubrica Oferte de serviciu de la mica publicitate. A bătut şi la uşa ziariştilor şi a fotoreporterilor întâlniţi la Beirut, Chiar îl bănuiesc că a încercat să-şi ofere serviciile serviciilor noastre. Zadarnic. Nimic n-a mers. Nu e rea voinţă din partea nimănui, nici din partea lui Marwan, nici a celor care l-ar putea angaja, nici a foştilor camarazi de luptă. Trebuie să se resemneze : este inutilizabil. în afară de război nu e bun la nimic. A uitat totul. Nimic nu mai funcţionează. Nici creierul — atât de vioi, atât de abil când e vorba să pună capcane oamenilor, nici mâinile — atât de valoroase când e vorba să ucidă.

Vine dintr-o altă lume, dacă e s-o spui cu blândeţe. Împăratul Şiyahului este atât de dezorientat, încât se gândise să-şi exercite meseria la Paris. Chiar aşa ! Inchi- puiţi-vă : un ţintaş ascuns pe Champs-Elysees ! Sau poate că se gândise să pătrundă în lumea interlopă, sau să fie gardă de corp. Nu e chiar atât de simplu. La Beirut este suficient să observi firma primei miliţii ieşită în

cale şi 6ă intri. Ţi se dă un RPG fără chitanţă. La Paris e altceva. Acum Marwan a înţeles. Şi se simte ca lovit cu leuca. îngrozitor de decepţionat. E cuprins de panică. Se duce la fund. Ce să facă într-o astfel de ţară ? De aici SOS-ul către mămica cloşcă. Scos din mediul său, rămas fără război, Marwan nu mai există. Ii e teamă de tot ce-l înconjoară ; îi e teamă să traverseze strada, să coboare în metrou, să întâlnească un poliţist. închipuiţi-vă ! Celălalt e înarmat, el, nu. îi e teamă de toată lumea, de bărbaţi ca şi de femei :

— Oamenii sunt fobia mea. Am impresia că vor să-mi facă rău, că mă detestă, că mă mint. Nu pot avea încredere în nimeni.

Pacea îl înspăimântă. Nu se întâmplă nimic. Nu mai are fiici utilitate, nici identitate, nici putere. Şi nimic nu-l interesează. Nici dragostea („Asta trece ca un obuz'% nici politica, nici conversaţiile, nici fotbalul, nici cinematograful... cu excepţia filmelor de război. Acum după ce am cercetat pe toate feţele războiul lui, nu mai are nimic de spus. împăratul, fără puşca lui Kalaşnikov, este o epavă. Ii e teamă să rămână singur după ce-şi va bea cafeaua. Aşa că întârzie. Reia o luptă, scoate la iveală o bătălie din adâncul memoriei. Crede că îşi prelungeşte existenţa, că reînvie eroul. In ochii lui morţi pâlpâie o luminiţă, de parcă ar vrea să spună : vremuri bune. Patetică iluzie. Poartă o povară prea stânjenitoare, amestec de masacre, sânge, explozii, ură. Ar vrea să scape de ea dar nu reuşeşte totul i-a rămas imprimat în memorie. De altfel, nici n-ar putea să trăiască fără ea. E patrimoniul lui, cultura, trecutul, experienţa lui trăită. Este el. A căzut în cursă. Cuvintele lui sunt cumplite şi adevărate :

— Cu timpul, mi-a intrat în sânge.

Războiul e condamnarea lui pe viaţă.

în faţa lui eşti dezarmat. Nu vezi cum să-l ajuţi, cum să-l recuperezi, spre ce să-l orientezi. Nu mai înţelegi foarte bine. îl întreg :

—' Pentru ce acest război ?

Nu găseşte decât două cuvinte :

— Nu ştiu. '

Tresar •

— Ai luptat vreme de unsprezece ani ! Ai ucis, ai masacrat, ai torturat ! Ai furat zeci şi zeci de vieţi, ai tras sute de rachete, mii de gloanţe ! Ţi-ai riscat viaţa în fiecare zi... şi nu ştii pentru ce ?

Marwan încearcă o explicaţie, vorbind despre armele venite de peste tot, despre excesul de partide politice şi. de religii, apoi renunţă.

— Toate astea sunt prea complicate. Nu ştiu. Asta nu schimbă nimic.

Rămâne tăcut, el care îşi povestise atât de bine viaţa, conturându-şi atât de bine personajul. E tare când e vorba de fapte, nu şi la analize. Sau poate că Marwan a înţeles totul. Pentru că nu este idiot la ce bun să vorbească, adică să se lamenteze ? Ştie că eu mă voi întoarce la maşina de scris şi el la armele lui.

Fiecare cu destinul lui. N-aş putea să sar bariera şi să ajung lângă el. De ce ar trebui să facă el un efort în sens invers ? Să-şi schimbe meseria, mediul, existenţa, identitatea, naţionalitatea ?

Âcum poate să-mi facă o mărturisire ieri cineva a intrat în legătură cu el. O. veche cunoştinţă de la care a învăţat multe. De vreo zece ani dispăruse din viaţa lui. Era vorba de Hani. Hani, palestinianul. Primul luptător din Şiyah, prima puşcă Kalaşnikov. călătoria la Baalbek, mama-losif care întindea braţele, parabola cu Mama şi Pământul. Hani care prezisese totul. Hani care avea dreptate. Iată că îl găsise pe Marwan la Paris. Afurisit fler ! Grozavă baftă ! Când Împăratul era în derivă, părăsit, dezorientat...

Hani tocmai avea ceva să-i ceară lui Marwan. Sau mai curând să-i propună, căci nu era un serviciu, ci o treabă. Pentru care urma să fie plătit, inclusiv cheltuielile. Era vorba să ia un pachet de la Hamburg şi să-l depună într-un aeroport. Nimic mai mult. Decât o singură dată.

Marwan mă priveşte de parcă s-ar adresa nouă tuturor, de parcă ne-ar încredinţa un mesaj. Ochii lui sunt plini de ură. Ne acuză că suntem răspunzători de toate astea. Am fi vinovaţi pentru că nu am acordat asistenţă unei persoane în pericol fiind incapabili să-i dăm ajutor. Am fi vinovaţi de crimă prin neglijenţă pentru că am primit pe teritoriul nostru unii ca Marwan şi Hani. Iată-l pe ucigaş devenit moralist iar noi în postură de acuzaţi.

Deseori ne întrebăm cum se întâmplă atentatele, cine sunt teroriştii şi ce au în inimă. Acum ştim. Este chiar foarte simplu. In aparenţă e inevitabil. în realitate ar fi uşor de evitat. Când o bombă explodează la Paris, la Londra, la Roma sau la Bonn. nu ne imaginăm chipul teroristului. Actul rămâne abstract. Dar fiecare atentat ascunde un Marwan şi un Hani. Ucigaşii, dincolo de ideologia sau de alibiul pe care le invocă, au acelaşi itinerar, o poveste identică şi motivaţii asemănătoare. Pentru ca să pună, fără vreun sentiment, o maşină infernală care aduce moartea unor 'nevinovaţi, au urmat acelaşi proces psihologic. Uneori au fost victimele aceloraşi manipulări.

Aceşti oameni par departe de noi. în realitate ei sunt printre noi. Lângă noi. îi întâlnim fără să-i vedem. Cât durează emoţia colectivă, după un masacru, apar pe prima pagină a ziarelor. Apoi îi uităm. Dar sunt aici.

După ultima noastră discuţie, într-o cafenea pariziană, Marwan s-a ridicat. Nimeni nu 1-a remarcat. Numai o tânără femeie a fost tulburată de privirea lui rănită, înainte de a se cufunda din nou în lectura revistei Elle. Cum ar fi putut să bănuiască miile de crime ale lui Marwan ? Cum şi-ar fi putut închipui că omul acela, cu ochi tulburători în acel moment, era în stare să lovească într-un sugar ca într-o minge ? Şi că mâinile lui torturaseră ?

Marwan, client obişnuit, a traversat cafeneaua. Nimeni nu l-ar fi putut împiedica era un ucigaş liber, un terorist în putere, dar într-o situaţie legală/ înainte să dispară, mi-a. spus :

— N-am să mă duc la Hamburg. Nu voi lua pachetul lui Hani.

I-am zâmbit pentru prima dată şi am început să sper. Era un final foarte liniştitor al poveştii lui. Numai că, din păcate, Marwan a adăugat : ,v

— De data asta, n-am să mă duc.

Deja dispăruse, lăsându-mă singur cu crezul lui obsedant :

— Sunt forţat să ucid. Ăsta e destinul meu.

Viaţa îl convinsese de acest lucru şi nu avea decât douăzeci şi şase de ani.

*

* *

Epilogul l-am aflat de la un prieten ziarist. îl întâlnise pe Marwan câteva săptămâni mai târziu. După ultima noastră întâlnire, Marwan primise o scrisoare de la mămica cloşcă. Ii deschidea braţele. Marwan sărise în primul avion spre Beirut. Puşca Kalaşnikov îl aştepta sub pat. Vreme de câteva zile nu se atinsese de ea. Anturajul îl găsea pe împărat schimbat, bizar. Indispoziţia nu a durat mult. Marwan a apărut în sfârşit în uniformă ^i cu puşca la şold. Pentru toţi a fost aproape o uşurare. O întoarcere la normal.

Marwan se duse spre Linia verde. Aşteptă să se facă noapte şi începu să strige cât îl ţinea gura, cu mâinile în jurul gurii, în direcţia taberei adverse :

— Georges, eşti acolo ?

Câteva secunde de tăcere, apoi un răspuns clar şi plin de bucurie :

— Marwan ? Tu eşti ? Te-ai întors 7

— Da, Georges ! Eu sunt ! Mă aflu aici, chiar în faţa ta !

Şi Linia verde a luat foc. Ca o serbare imensă. Şiyahul îşi regăsise împăratul.

Asta se întâmpla în 1986. Şi totul s-a petrecut în rea* litate.

UCIGAŞUL E IN NOI

A

tâta timp cât se luptă, nu au probleme psihopatologice. în perioade foarte agitate, de lupte violente, maladia mintala diminuează. Adevăratele probleme apar o dată cu revenirea păcii, când fiecare îşi dă seama de amploarea stricăciunilor şi înţelege ce a făcut.

Aşa rezumă un psihiatru libanez starea de spirit a unei populaţii aflate în război de unsprezece ani. El confirmă în felul său că oroarea este mai uşor-de trăit şi de practicat decât ni se pare.

Asta e problema pe care o pune Marwan. Propria lui aventură îl depăşeşte. S-a întors la luptele şi la excesele sale, fără un caz de conştiinţă

deosebit. Pentru împăratul Şiyahului, convorbirile noastre au constituit un armistiţiu, nu o renunţare. Nu a devenit îndurător. Nu are cum : preocupările lui sunt esenţialmente alimentare şi urmăresc supravieţuirea imediată. Şi-a pierdut simţul moral. Dar ne lasă şocaţi, creându-ne o senzaţie cumplită de stinghereală.

Mărturisirile lui rănesc şi jenează. Rănesc prin cinismul şi duritatea lor. Jenează pentru că e vorba de om, adică de ceva din noi înşine. Marwan ne zdruncină credinţa în raţiune. Lasă în suspans întrebări pe cât de deranjante pe atât de fundamentale.

Prea implicat în violenţă, incapabil să gândească puţin — „ăştia sunt la cimitir J" zice el —, Marwan nu no va permite să înţelegefti totul : de ce această veşnică nevoie « individului de a recurge la violenţă ? De ce acest instinct de a provoca moartea şi distrugerea după secole de civilizaţie ? Unde este normalitatea când masa cade în barbarie ? La ce asalturi e în stare să reziste sociabilitatea noastră ? Şi, până la urmă, întrebări egoiste şi angoasante : oare suntem la adăpost definitiv de o situaţie de tip libanez ? Pot fi distruse la n6i legile sociale şi coexistenţa ? In sfârşit, suntem şi noi în stare să comitem aceleaşi fapte ca Marwan confruntaţi fiind cu nişte situaţii excepţionale ?

Răspunsul trebuie căutat în Liban, dar şi în toate acele puncte din lume unde s-a dezlănţuit violenţa umană şi unde, în ciuda contextului diferit, comportamentul individului este identic. Psihiatri, psihanalişti, sociologi, filozofi, militari ne ajută să analizării mecanismul sau misterul întoarcerii fiinţei civilizate în stadiul barbariei.

Credeam că îi voi găsi pe medicii libanezi foarte ocupaţi cu urmărirea cazurilor de dereglare psihică provocate de războiul civil. Dispun de un inepuizabil rezervor de cobai, de un laborator în contact direct cu perversitatea, unde instinctul poate fi observat în stare brută, cu ochiul liber.

In realitate m-au primit cu bucurie, aproape fericiţi că îi vizitează cineva. în mod paradoxal, cabinetele lor nu prea sunt frecventate. îţi vine să crezi că depresiunea şi tulburările de personalitate sunt privilegiul oamenilor fericiţi şi al societăţilor în care domneşte pacea.

Specialiştii întâlniţi la Beirut sunt categorici : libanezii implicaţi în lupte nu suferă de nevroze. Sunt perfect echilibraţi, sau se consideră astfel. Asta e sentimentul lor. Se simt bine aşa. Mai mult decât atât : devin înfloritori. Se realizează în serviciu. Marwan nu este o excepţie. Confirmarea acestui lucru am avut-o şi ţdin partea unui militar occidental care a trăit drama libaneză :

— Marwan este luptătorul tip al miliţiilor, combatantul mediu *aşa cum am cunoscut cu zecile la Beirut. El se comportă normal, adică după logica mediului său.

Doctorul Adnan S. Hubballah, psihanalist din sectorul musulman al Beirutului, ne declară în acelaşi sens

— In unsprezece ani de război, zice el, nu am avut de tratat decât doi luptători care sufereau de probleme psihologice. Erau cu conştiinţa neîmpăcată. Unul dintre ei îşi reproşa moartea unei femei pe Linia verde. Ezitase mult înainţe de $ veni să mă consulte. Anturajul lui nu-i înţelegea (Jemerşul, nici remuşcările pe care le avea faţă de victime. Nu î-am văzut pe acest om decât de două ori. A considerat că nu avea nevoie de mine. Dintre ceilalţi, mii de combatanţi, nici unul nu a venit vreodată în cabinetul meu. Aparent se simt bine, ca acest Marwan.

— S-ar putea spune că, psihozele individuale se diluează în nebunia colectivă, că trec astfel neobservate ?

— Cam aşa ceva. Războiul permite realizarea tuturor fantasmelor individului. Prin definiţie, el suprimă toate obstacolele, toate reţinerile, toate interdicţiile, toate legile care nu fac decât să limiteze acţiunea. Războiul permite eliberarea tuturor impulsurilor. Fiecare are posibilitatea să-şi trăiască „nebunia" fără să rişte nici o sancţiune, nici penală, nici morală. Nu e vorba de justificarea unui comportament, ci de explicarea lui. Pentru ce să ai conştiinţa încărcată în acest context de totală impunitate, de legalizare a crimei ? Depresiunea, tulburările mintale provin din imposibilitatea de a-ţi trăi fantasmele refulate de civilizaţie. E vorba de dorinţe şi instincte primordiale înăbuşite de milenii.

Natura şi tendinţa omului sunt de a se sustrage exigenţelor morale impuse de societate, de a înlătura orie© inhibiţie. Războiul oferă această posibilitate şi procură o putere extraordinară fiinţei civilizate, încorsetată de legile ei. Copilul de cincisprezece ani este stăpânul străzii. Se grozăveşte cu puşca lui, - jucărie şi totodată falus gigantic. Obţine din aceasta situaţie un beneficiu evident. Uneori este mai dificil şi deseori mai dezavantajos să respecţi legile decât să le încâlci. Arma nu este decât instrumentul care permite accesul la propriile fantasme Marwan incendiind Şiyahul sau omorându-l pe tata Abou? tatăl adoptiv, fiind simbolul.

Psihanalistul precizează

— Ne găsim aici în domeniul tendinţei refulate, astfel încât reacţia unora sau altora este complet imprevizibilă în afara contextului obişnuit. Nu există nici regulă stabilită, nici pronostic posibil. Eu nu sunt în stare să spun care va fi comportamentul dumitale în război. Am observat însă că, foarte adesea, o repulsie declarată faţă de brutalitate ascunde în realitate un instinct violent foarte pronunţat. Cu cât refuzul afişat este mai puternic, cu atât mai mare este agresivitatea ascunsă. Este un mod de a te proteja împotriva propriei naturi de parcă ai avea intui* ţia primejdiei. Iluzia nu rezistă însă la

proba faptelor? la primul accident, totul se face ţăndări. S-a terminat cty politeţurile.

— Concluzia suntem nişte violenţi fără să ştim ?

— Exact. E mai prestigios să te închipui în postum victimei decât în postura călăului. Realitatea e alta. In fapt, e mai confortabil să aplici supliciul decât să-l suporţi. Am văzut persoane foarte rafinate, foarte cultivate, căzând îri violenţa cea mai smintită, fără motiv aparent. Nimic nu lăsa să se prevadă un astfel de comportament. Am observat asta la un lider politic actual al Libanului. Era un om de o mare sensibilitate. Nu suporta ideea unui copaq tăiat dar, subit, a devenit foarte sângeros. Este prototipul transformării radicale. Pentru mine acest proces rămâne un mister.

Doctorul Hubballah refuză cuvintele barbarie şi sălbăticie pentru a califica atitudinea concetăţenilor săi. Ma-* sacrele, bătăliile, hăituirea victimei pe Linia verde nu sunt acte barbare. Vorbeşte mai curând de un comportament de tip primitiv, adică de un regres al individului civilizat sau, pentru a-l parafraza pe Freud, de întoarcere a unei faze de dezvoltare superioară la o fază inferioară.

Freud constata „Oamenii devin nevrotici din cauza privaţiunii. Simptomele înlocuiesc la ei satisfacţia' care le-a fost refuzată".

In timp de război privaţiunea nu 'mai există. Totul fiind permis, omul revine la -stadiul instinctual. Este el însuşi. O dată cu abolirea frustrării a dispărut şi unul din factorii care favorizează boala mintală.

Înţelegem motivele seninătăţii lui Marwan şi lipsa lui de remuşcări. Omul ezită să doboare legile seculare care garantează convieţuirea. Dar, de îndată ce obstacolul este trecut, totul se petrece foarte repede. Nimic nu-l mai reţine. Nimic nu-l mai cenzurează. Procesul de regres nu mai e decât o problemă de timp : perioada necesară căderii convenţiilor sociale şi morale, după cum ne arată căderea lui Marwan din pacifism în nebunie ucigaşă.

De aceea îşi abandonează bagajul de civilizaţie.

într-un sens, fiinţa civilizată se acomodează mai uşor cu violenţa decât primitivul. Ultimul se temea de „răzbunarea spiritelor victimelor, trebuia să suporte o serie întreagă de canoane de ispăşire ca să se spele de crimele comise". în această privinţă, nota Freud, el dădea dovadă de o oarecare delicateţe care s-a pierdut la omul civilizat, în societatea modernă, dorinţa de moarte a străinului sau a duşmanului rămâne închisă în inconştient, gata oricând să revină în realitatea fără culpabilitate.

Războiul nu este considerat ca un scandal. Războinicului nu îi este ruşine de faptele lui. Dimpotrivă, el acţionează în numele comunităţii căreia îi apără, identitatea şi interesele fundamentale.

Şi în această privinţă, Marwan a scos bine în evidentă procesul care face din el practic un erou. Asta nu numai că face suportabile actele înspăimântătoare, dar acestea au şi un caracter obligatoriu şi de nobleţe. Este o idealizare a violenţei şi a arbitrariului. Cu cât o societate se simte mai ameninţată, cu atât este mai exigentă faţă de soldaţii ei, cu atât mai mult înlătură tabuurile morale obişnuite şi legalizează dezlănţuirea instinctelor primitive. Este o problemă de supravieţuire care conferă războiului o onorabilitate.

Un individ ca Marwan găseşte în asta o dublă satisfacţie : îşi eliberează impulsurile şi câştigă un statut. Acest proces îl face să nu simtă nici disperare, nici căinţă, ci îl face, ca şi ansamblul comunităţii, să se simtă cu conştiinţa împăcată.

Nici un popor nu suferă de culpabilitate colectivă, oricare ar fi ororile pe care le-a săvârşit în Istoria lui. Germanul nu se simte dator faţă de victimele nazismului, nici israelianul pentru morţii din Sabra şi Şatila, nici americanul pentru vietnamezi, nici francezul pentru algerieni, iar poporul austriac 1-a ales în 1986 pe Kurt Waldheim preşedintele republicii, în ciuda bănuielilor care planează asupra trecutului său nazist... toate societăţile reacţionează în mod identic în faţa propriilor păcate.

Există vreo diferenţă fundamentală între Sabra şi Şatila, Oradour, masacrul de la My-Lay sau oricare alt masacru comis în lume de un grup de oameni numiţi civilizaţi ? Publicul nu crede asta şi, reacţie năucitoare, ii iartă pe vinovaţi când nu se identifică chiar cu ei.

Vă amintiţi de My-Lay ! La 16 martie 1968, trei grupe ale unei companii din divizia Americal, comandate de locotenentul William Calley, executau cu sânge rece, fără să fie necesar, fără ordine şi fără să fie ameninţaţi, patru sute de civili vietnamezi din satul My-Lay. Tristă* faimă istorică ! Sugari, copii, femei, bătrâni. Toţi violaţi, sodo-' mizaţi, cu beregăţile tăiate. O bestialitate de neînţeles» Soldaţii Libertăţii în stare, de barbarie ! Zguduită, America îşi pune problema realei superiorităţi a civilizaţiei din Noua Lume. Totuşi 65% din populaţia Statelor Unite schiţează deja o iertare prin intermediul unui sondaj, considerând că acest gen de incident este inevitabil în timp de război. In conştiinţele oamenilor, Calley este deja achitat.

— Ar fi putut să fie oricare în locul lui, dintre cei care împliniseră vârsta pentru a fi mobilizaţi şi trimişi în Vietnam, spun oamenii.

Psihiatrii la care a apelat apărarea au pledat teza nebuniei temporare. Antrenat în acţiune, Calley, în vârstă de douăzeci şi patru de ani, devenit ofiţer accidental, după ce lucrase la o staţie de benzină din Miami, a explicat că nu mai era el însuşi în momentul săvârşirii faptelor.

Era un american mediu, de origine modestă, băiat de treabă. Maşina îi rămâne în pană pe lângă San Francisco: .Nu are bani s-o repare Un agent recrutor local găseşte soluţia „Angajează-te în armată pentru trei ani". Acest om, descris de camarazii lui ca un om nu prea energic dar docil, apoi ca un ofiţer cumsecade, este trimis în Vietnam..; până la masacru.

Condamnat la detenţie pe viaţă în 1971, el a fost nu peste mult timp scos din închisoare şi pus sub supraveghere la domiciliu, .în urma hotărârii preşedintelui Nixon; apoi eliberat în 1974. Azi cetăţeanul Calley îşi trăieşte liniştit zilele în oraşul lui natal unde face figură de erou.

— La bar sau la restaurant, se găseşte totdeauna cineva care să-i ofere de băut şi de mâncat, relatează un ziarist care a făcut o anchetă despre reintegrarea călăului de la My-Layv

Calley şi Marwan sunt oare diferiţi ? Doi adolescenţi liniştiţi hărăziţi unei vieţi simple. Două întâlniri : un luptător şi un sergent recrutor. Două accidente : războiul din Vietnam şi războiul din Liban. Două derapaje. Două masacre. Şi în cele din urmă nepedepsirea. Totuşi în '68 libanezii tremurau de oroare în faţa crimelor locotenentului William Calley, iar azi America nu-i înţelege pe barbarii din Liban. Par atât de depărtaţi, atât de diferiţi. Tulburător, nu ?

La fel ,de tulburătoare este şi constatarea psihiatrului Edouard Azouri, din sectorul creştin al Beirutului, de cealaltă parte a Liniei verzi. Observaţiile lui le confirmă pe cele ale confratelui său din sectorul musulman. Şi el vorbeşte de modul în care omul se obişnuieşte cu violenţa,

— Atâta vreme cât se luptă, zice el, nu au probleme psihopatologice (...) Ştiţi că în ;77 la Beirut li s-a dat drumul alienaţilor ? Nu s-a mai auzit niciodată de ei. Se comportă la fel ca ceilalţi.

— Doar dacă nu cumva ceilalţi se comportă ca ei.

— Poate. Oricum, cel care participă la război se descurcă mai bine din punct de vedere psihologic decât ceilalţi, îşi pun în practică fantasmele şi se stabilizează.

Profesorul Azouri nu agrează nici el termenul de barbar. Şi el vorbeşte de comportament de tip primitiv.

Face o paralelă între războiul modern şi riturue primitive, când tabuul crimei, violului şi incestului deveneau nu numai permis ci şi impus, când exista o uniune în aceeaşi efervescenţă agresivă. Crima şi distrugerea fiind autorizate, nu mai existau motive de anxietate, nici de remuşcare, ci doar plăcerea de a ucide. Manifestarea modernă a acestei stări, a acestei libertăţi totale sau a acestei serbări rituale este războiul.

Agresivitatea se află în noi, e parte integrantă a individului. Când celălalt apare, primul reflex este de a-l elimina. Doctorul Hubballah aminteşte de comportamentul primului copil când apare alt nou-născut :

— Năzuie să se debaraseze de el pentru că e un intrus. Deranjează. Pune în discuţie un statut, o siguranţă, o linişte şi nişte privilegii. Războiul civil reproduce această schemă familială primordială. Fiecare dintre noi a cunoscut propriul său război civil. Cel mai adesea el a fost canalizat sau dezamorsat, de autoritatea tatălui în cadrul casei, de stat în cadrul naţiunii. Când celula primordială se distruge, începe procesul de degradare. Nimeni nu poate să prevadă urmarea. Nimic nu o poate opri.

Legendele antice, miturile şi tragediile clasice sunt pline de lupte fratricide tinzând să acrediteze această teză. In Vechiul Testament şi în mitologia greacă fraţii sunt aproape totdeauna duşmani, de parcă asta ar fi fost violenţa originară. E destul să-l amintim pe Abel şi Cain, Iacob şi Esau, Eteocle şi Polynice. Libanezii au făcut din legendă o realitate şi Marwan s-a aflat efectiv în situaţia de a-şi ucide propriul frate.

Psihanalişti, psihiatri şi sociologi ne explică uşurinţa cu care ucide omul civilizat confruntat cu anumite experienţe. Această regulă este absolută ? Am putea noi într-adevăr, eu şi cei care citesc aceste rânduri, să comitem acte de barbarie, chiar dacă termenul este refuzat de specialişti ?

Profesorul Azouri ne spune :

— Acest gen. de lucruri se poate ^întâmpla peste tot şi cu oricine. Omul aspiră în mod fundamental la regres care nu totdeauna este negativ. Astfel, ce ne obligă să vânăm, să pescuim, să trăim în cort, dacă nu căutarea vieţii originale ancorată profund în noi ?

Sigur, procesul de regres este lung şi plin de riscuri. El nu este identic pentru toţi. Unii sunt predispuşi sau mai fragili decât alţii. Dar, în mod general, toţi suntem expuşi primejdiei.

— Cel care respinge arma din cauza convingerilor religioase este o excepţie. Am cunoscut oameni foarte rafinaţi care au căzut în agresivitate primitivă, remarcă Edouard Azouri.

Confratele său psihanalist din sectorul musulman spune acelaşi lucru :

— Dacă dai la o parte legea, asta se poate întâmpla oriunde, zicş el. In '68 eram la Paris. Nu erau chiar aşă motive de nebunie. Ţara era prosperă. Nu existau dezechilibre interne flagrante. Şî deodată totul a sărit în aer. Francezii n-au fost prea departe de pragul critic al violenţei, atunci când toate barajele cedează şi când nimeni nu mai poate fi reţinut. Statul el însuşi era fragilizat. Din fericire, contrar Libanului, exista totuşi un cadru şi a fost acea voce a lui de Gaulle, a Tatălui. Francezii şi-au revenit. Aveau un punct de referinţă. Totuşi, dacă ai lua în considerare ipoteza absurdă a unui adevărat derapaj în Franţa, acest popor nu s-ar fi arătat mai civilizat decât libanezii.

Şi Marwan se umfla în pene : „Aventura mea i se poate întâmpla oricui".

Oare nu e o tentativă de intoxicare din partea acestor libanezi sau,, mai simplu, o pierdere a sensului realităţii ? Oare medicii din Beirut nu au-interes să-i absolve pe concetăţenii lor sau cel puţin să le minimalizeze greşelile, să ridice comportamentul lor specific la rangul de regulă universală ?

într-adevăr, păreau să fi uitat tradiţia libaneză a expediţiei cu scop prădalnic bazată pe clanuri. Un consul al Franţei în Liban nota deja la începutul secolului

— Oriunde îţi întorci privirea vezi numai masacre sau iminenţa altor masacre, trafic şi corupţie, fanatismul maselor şi cinismul seniorilor, reglare de conturi. Fiecare funcţionar e în stare să pună foc ţării ca să-şi aprindă ţigareta.

Pentru a răspunde întrebărilor noastre este deci necesară părerea experţilor străini, neimplicaţi în încurcătura libaneză.

Deşi nu resping aspectul „istoric" al violenţei în anumite ţări, ei afirmă totuşi :

— Nouăzeci la sută dintre noi am fi nişte Marwani într-o situaţie identică.

Confirmă imposibilitatea de a prevedea reacţiile individuale în funcţie de gradul presupus de civilizaţie sau de cultură. Citează ca exemplu originea socială şi nivelul intelectual al demnitarilor nazişti care nu au rămas m Istorie decât cu calificativul' de măcelar.

Dintre persoanele chestionate pe această temă* în mod paradoxal militarii sunt oei care au mai multă încredere în om. Cei mai mulţi mi-au spus în esenţă următoarele „Proeesul de degradare al personalităţii este lung. Fireşte, barierele individuale cedează foarte repede, dar barierele sociale, în cazul uiiei naţiuni ca a noastră, rezistă mult mai mult şi ne pun la adăpost de accidente mari".

Totuşi admit că este uşor să găseşti pe cineva care să facă orice : „Este o problemă de condiţionare".

Când îşi povestesc amintirile de război, mai ales din Algeria, recad şi ei în logica lui Marwan. Ascultaţi-i :

— Singurul mod de a scăpa este să câştig.

— Ajuns la un anumit stadiu, apare o "pierdere a afectivităţii, inclusiv faţă de noi înşine. La primul mort am fost răâcolit. La sfârşit întorceam cadavrele cu o lovitură de picior. Nu mai evşm în lumea asta.

— Eram prinşi într-un sistem din care fuga nu era posibilă.

— în Algeria, cel care la venire refuza să folosească arma sfârşea prin a fi un bun soldat. Uneori se oferea voluntar pentru operaţiuni de comando. Mediul îţi impune asta.

Dintre liderii psihiatriei americane, profesorul John P. Feighner de la Feighner Research Institute din La Mesa (California), este foarte direct. După

părerea lui, într-un context de violenţă, totul e posibil. Există o întoarcere la un instinct de distrugere totală pe care l-au cunoscut toate popoarele, de la Germania • nazistă la URSS-ul stalinist, trecând prin China lui Mao sau America pornită în cruciada anticomunistă din Vietnam,

— Douăzeci de milioane de chinezi volatilizaţi în timpul revoluţiei culturale, şterşi de pe hartă de al(i

' chinezi identici cu ei înşişi. De ce ? Când crima devine legală, omul e în stare de orice.

— Dumneavoastră, eu, am putea fi ca Marwan ?

— Fără îndoială. Nu există, a priori, o proporţie mai mare de asasini în Liban decât în altă parte. împrejurările au transformat în ucigaşi nişte oameni obişnuiţi.

Profesorul Samuel Cershon, psihiatru renumit de la Wayne State University din Detroit, vorbeşte la fel. Povestea lui Marwan îl tulbură şi îl fascinează totodată. După ce m-a ascultat cu atenţie, aşa cum face doctorul când formulează deja diagnosticul auzind descrierea simptomelor, vorbeşte de „teribilul instinct de distrugere în stare latentă la fiecare individ". Admite că Marwan nu are de ales, că e obligat să se implice şi că e vorba de fenomenul de mimetism. Dar Marwan supralicitează, observă psihiatrul:

— Face, ipţi fac, mai mult decât li se cere, mai mult decât este | i0cesar. Fiecare individ are sadismul lui, mai cu searii.ă oei tineri. Există o sete de violenţă, de supralicitare permanentă. Nu pot să mi-o explic. E un mister. Morala e mai uşor de stins decât de aprins.

După părerea profesorului Gershon, multe sunt elementele ce intervin şi care duc în final la transformarea noastră. Intr-o zi normalitatea se mută în altă parte. Sunt atât mulţi anormali, încât devin normali. Lucrul acesta s-a verificat cu Germania nazistă. La început s-au ridicat câteva voci împotriva crimelor de stat, mai ales împotriva eutanasiei alienaţilor. Dar. foarte repede, numărul asasinilor sau a complicilor a crescut, în aşa măsură încât i-au sufocat pe susţinătorii moralei şi raţiunii. Criminalul a fost banalizat, apoi glorificat. Şi fiecare a supralicitat, .f

La Paris, în biroul său de la spitatlul Necker, profesorul Yves Pelicier insistă şi el asupra fragilităţii conştiinţelor şi legilor. Această fragilitate extremă ar explica dezlănţuirea instinctului de violenţă 'sau 3e distrugere, chiar dacă riscul nu este identic pentru toţi. Explică :

— Când podeaua cedează sub picioare, există două posibilităţi. Fie etajul de jos rezista şi te salvează. Fie cedează şi cazi în gol. La fel stau lucrurile şi cu conştiinţa şi cu societatea.

Asta e problema esenţială : care sunt ^ factorii care favorizează întoarcerea la starea primitivă ? Care este declanşatorul nebuniei ucigaşe ?

Explozia, războiul, masacrul, tortura sunt prea sistematice ca să nu poată fi puse în nişte 'ecuaţii simple, începând din 1945 s-au înregistrat în lume peste o sută de conflicte armate majore, care au provocat moartea a 15—20 de milioane de persoane şi peste tot şi-au spus cuvântul sălbăticia.

Oamenii s-au omorât între ei ori s-au torturat în Vietnam, Liban, Salvador, Peru, Ciad, Guatemala, Sudan, Bangladesh, Cambodgia, Mozambic, în Iran şi Irak, Afganistan, Etiopia, Africa de Sud, Columbia, Argentina, îndo- nezia, Angola, Namibia, Turcia, Uganda, Birmania şi încă în multe alte locuri. Nu bănuim nici a zecea parte din ororile comise. Descoperim, întâmplător, citind o mică notiţă în ziar, că cutare conflict uitat se soldează cu sute de mii de Victime. Moartea e departe şl, asemenea lui Marwan, nu o identificăm cu o poveste individuală. Dar toate aceste drame contemporane şi totuşi £arcă dintr-o altă epocă, se supun unui mecanism identic.

Nu vorbim de declanşarea războaielor, ci de aspiraţia individului la violenţă.

La început se situează întâlnirea subiectului ca un accident exterior. Pentru Marwan acesta a fost războiul civil Pentru locotenentul Calley a fost războiul din Vietnam. Pentru torţionarul chilian, sau argentinian, sau turc, este sau a fost dictatură. Fără aceste accidente, am mai spus-o, torţionarii ar fi fost nişte cetăţeni obişnuiţi.

Pentru a se implica în mod definitiv, ca_ să ajungă în prima linie, a fost nevoie de un declanşator.

La Marwan acesta a fost incidentul cu femeile împuşcate în septembrie '75. Adolescentul refuza războiul până la acest episod. Jurase că va rămâne în afara lui şi nu se simţea implicat, chiar şi după antrenamentul din tabăra palestiniană de la Baalbek. Dar le-a văzut pe mamele din cartierul lui rănite sau ucise de gloanţe, scăldându-se în propriul lor sânge. Marwan a fost teribil de şocat, solicitat. De acum înainte nu mai putea rămâne indiferent. S-a aruncat în bătălie ca să-i ajute pe ai săi: angajamentul iniţial'feste deseori pur emoţional.

Ca să reziste şocului, ca să reziste multă vreme şi să meargă din ce în ce mai departe pe calea violenţei, individul are nevoie şi de altceva decât de o simplă emoţie. Atunci şe înarmează cu un alibi.

Ceva esenţial.

El conferă o respectabilitate violenţei, un sens luptei, uneori un obiectiv. Mai ales îţi dă impresia că eşti om pentru că dezlănţuirea instinctului se sprijină pe gândire, pe reflecţie. Cum să explici altfel necesitatea pentru combatant de a desena pe patul puştii faţa Fecioarei sau a lui Marx, a lui Cristos sau a lui Che, a lui Khomeiney sau a lui Mao ?

Trebuie să-şi amintească în permanentă pentru ce luptă. In momentele de îndoială şi de oroare trebuie să se întoarcă spre cineva. Pe scurt, este deci

vorba de o cauză bună. Chiar şi călăul are nevoie să fie liniştit. Vrea să fie de partea cea bună. E un erou pozitiv !

IvJarwan nu s-a angajat în război decât după ce şi-a găsit alibiul indispensabil liniştii sufleteşti. Să tragă în Georges ar fi fost absurd. Să tragă în Georges ca să apere o comunitate devenea nu numai logic, ci şi moral.

Situaţia nu e chiar atât de rară pe cât s-ar erede. Au fost văzuţi negri luptând în Vietnam, musulmani sovietici In Afganistan, francezi arestând francezi pentru germani. Da, totul e posibil,, doar să ţi se servească o explicaţie. Ideologia are această funcţie şi acest efect universal. Nu e nevoie să fie prea elaborată. Se poate rezuma la câteva sloganuri. Ea face miracole.

Alibiul se poate sprijini pe o realitate : mizeria, nedreptatea, dictatura; în acest caz, foarte puţini pot rezista tentaţiei violenţei. Până la Biserica catolică care uneori o aprobă. Cum să te opui arbitrariului şi violenţei unei dictaturi ? La oe altă armă pot apela disperaţii ? în Africa de Sud, monseniorul Tutu — Premiul Nobel pentru Pace — apreciază că în disperare de cauză trebuie să întrebuinţezi violenţa împotriva violenţei.

Cam peste tot se aude acelaşi discurs. Un tânăr negru din Soweto, al cărui frate de 17 ani a fost ucis de un glonţ, declară că nu are altă alegere decât baia de sânge. La Bogota, un militant din mişcarea clandestină M 19 a optat pentru lupta armată, ca răspuns la „secole întregi de teroare împotriva poporului". El se proclamă moştenitorul Revoluţiei franceze, a creştinismului, al lui Marx şi al lui Bolivar. A făcut stoc de alibiuri. Are însă cu ce săşşi justifice ura. Echilibrul între resemnare şi luptă nu e totdeauna evident de găsit.

Alibiul poate să fie şi total iraţional. Asta nu înseamnă că e mai puţin eficace. Dimpotrivă, marile hecatombe ale istoriei contemporane s-au sprijinit pe alibiuri absurde, care totuşi au alimentat o paranoia colectivă vreme de ani în şir, chiar zeci de ani. E vorba de nazism şi exterminarea Levţeilor, de stalinism şi de deportarea sau eliminarea „duşmanilor Poporului", de maoism care voia să transforme lumea şi să creeze un om nou.

în cele trei cazuri, dictaturile au găsit milioane de executanţi, de fanatici — în realitate bărbaţi obişnuiţi şi femei obişnuite — pentru a comite crime monstruoase la scară industrială, în numele unei idei. Hitler, Stalin şi Mao reuşiseră să organizeze în mod logic nişte teme delirante de persecuţie. Oferiseră un alibi ucigaşilor potenţiali care s-au dovedit a fi foarte numeroşi.

Comportamentul acestor popoare foarte diferite este identic în privinţa evoluţiei cu cel al lui Marwan. Când un copil cu numele de Pavel Moruzov, erou al URSS-ului ştalinist, îşi denunţă tatăl la poliţie ca duşman al Poporului şi îl trimite la moarte, când un german obişnuit dă un evreu pe mâinile SS-ului hărăzindu-l crematoriului, când im chinez îşi denunţă vecinul printr-o scrisoare anonimă destinându-l lagărului de reeducare, nu acţionează altfel decât un

Marwan doborându-l pe tata Abou. Sunt supuşi aceloraşi condiţionări. Ei sunt convinşi că au făcut o faptă bună. De fiecare dată dai peste aceeaşi logică

— Eşti convins de justeţea cauzei, explică un fost torţionar chilian, Valenzuela. Iţi trebuie zece ani ca şă-ţi dai seama de greşeala ta.

Şi afirmă :

:— Cu un bun alibi ideologic, tortura devine o rutină !

După cum a enunţat biologul Jean-Didier Vincent : '„Trebuie să fii foarte evoluat ca să fii aşa de prost".

Individul apare deseori ca o unealtă manipulată. Se identifică cu un ideal, se topeşte în mulţime până la a-şi uita propria identitate. E în stare să comită orice faptă, de la cea mai ruşinoasă la cea mai eroică. In acest context, responsabilitatea individuală e diluată. Se poate vorbi de alibi de conştiinţă.

Problema e următoarea cine e vinovat, cel care dă ordinul sau cel care îl execută ?.în mod normal nu-l poţi achita pe un. Hitler, un Stalin sau pe şeful vreunei miliţii libaneze. Aşa cum nu putem închide ochii asupra implicării statelor zise civilizate în războaie şi masacre. Ei au condiţiomit individul, au aprins incendiul, au livrat armele. Dar la fel de primejdios ar fi să-l absolvim pe criminal, să-l disculpăm pe călău. N-am face decât să întărim alibiul.

Valorosul alibi ascunde în realitate nişte motivaţii mai egoiste. Idealistul autentic e pasăre rară dar impulsul mărturisit nu este neapărat cel mai determinant.

Am înţeles că pentru Marwan preocuparea esenţială este supravieţuirea. Mulţi combatanţi confirmă acest lucru, indiferent de ideal. Ne întoarcem la vorbele lui Valery : „Tot ce avem mai preţios e pielea noastră".

Furia supravieţuirii anulează mila. Ea înlocuieşte restul, descătuşează forţa şi ura pentru a se transforma într-o adevărată obsesie. Din acest moment totul e permis şi mai ales totul e posibil. Omul refuzând propria lui moarte acceptă perfect dispariţia duşmanului. Se transformă într-o maşină de asasinat exclusiv pentru a-şi asigura propria salvare. Această alegere inevitabilă — el sau eu — dezamorsează definitiv orice culpabilitate.

Am putea opune acestei imagini, comportarea eroică a unor luptători sau civili. Frin definiţie, eroismul e^te o atitudine excepţională, adică marginală. Marwan nu este decât un om obişnuit.

Mergând cu raţionamentul mai departe, putem spuse că individul cade în violenţă şi alege excesul din confort personal. Prima nevoie a omului, cu mulţ înaintea "sexualităţii, este securitâtea, afirmă psihiatrii. Când vrei să faci un animal agresiv, îl lipseşti de securitate. La fel stau lucrurile şi cu fiinţa civilizată. In faţa unei situaţii periculoase, precum războiul sau tulburările sociale, primul reflex este să te pierzi într-un grup, adică să te pui sub protecţia lui. Situaţia e

mai uşor de trăit, fie că e vorba de război sau de grevă... Fiecare tabără face la fel.

Marea viclenie a dictaturilor a fost că s-au folosit de această nevoie pentru a obţine adeziunea inajorităţii oferind un refugiu, o familie dacă nu uri ţaţă fiinţei izolate. Sub acesţe regimuri complicitatea hti pune probleme. Numai refuzul costă. Căutarea securităţii şi fenomenul de mimetism sunt determinante la orâ opţiunilor fundamentale. * , Securitatea şi siguranţa oferite de grup cer şi ele ceva în schimb. Nu se oferă protecţie numai aşa din omenie.

Aspirantul trebuie să se supună legilor comunităţii, să-şi justifice prezenţa, să facă servicii. Apare dependenţa şi obligaţia de a te compromite. Alibiul permite menţinerea stimei faţă de tine însuţi. El conferă o raţiune celor mai iraţionale acte.

In acelaşi timp, apelarea la securitate înăbuşă simţul critic. Omul, beneficiind de protecţia grupului, acceptă totul ca să nu fie exclus. Excluderea este trăită totdeauna ca o dramă, ca o ruptură, în măsura în care îi repune în discuţie statutul şi propria linişte. Câte compromisuri au fost acceptate, câte crime au fost comsie, şi nu numai în timp de război, în numele securităţii personale ?

Ne aflăm în domeniul psihologiei maselor Ea explică în esenţă comportamentul omului în faţa violenţei sau în faţa unui eveniment excepţional.

Sociologul Gustave Le Bon a făcut portretul mulţimii. Se poate constata astfel că omul nu câştigă nimic în măreţie. Totul pare foarte fragil. Mulţimile sunt prea puţin apte să raţioneze, în schimb se arată foarte înclinate spre acţiune. Puterea lor ar fi înainte de orice distrugătoare şi ar acţiona ,,ca acei microbi care activează descompunerea corpurilor". Antrenat de masă, individul îşi permite fapte pe care singur nu le-ar comite şi pe care chiar le-ar condamna.

Astîel, mulţimea dezvăluie omului aspecte nebănuite ale personalităţii sale şi îi oferă posibilitatea să-şi experimenteze fantasmele. E un fenomen irezistibil de elan, de supralicitare, un amestec de joc şi nebunie trecătoare. Se creează o exaltare. Discursul extremist iese învingător pentru că este cel mai mobilizator şi cel mai seducător. La ce bun să fie mulţi dacă nu ca să acţioneze ?

Sigur, există şi grupuri pacifiste, mulţimi imense perfect stăpânite.*în 1979 am văzut şase milioane de iranieni primindu-şi imamul fără excese. Şi papa mobilizează milioane de fideli cu apelurile lui la pace. Nici în acest caz nu sunt incidente. Fără a mai vorbi de concertele rock sau pop, perfect direcţionate. Dar oare mulţimea nu este imaginea liderului ei ? Nu e ea manevrabilă cu o uşurinţă surprinzătoare ?

Imamul, primit în linişte, influenţează câteva luni mai târziu aceeaşi masă de oameni şi dă naştere la fanatism : pentru el se va ucide şi se va merge la moarte cu zecile de mii. Cei care l-au aplaudat pe de Gaulle la Eliberare îl aclamaseră pe Petain sub Ocupaţie. Generalul ştia asta când spunea : „Francezii sunt nişte viţei".

Individul prins într-o mulţime nu mai este conştient de actele lui, nota Le Bon, şi conchidea cu pesimism : „Prin simplul fapt că aparţine unei mulţimi, omul coboară mai multe trepte de civilizaţie. Izolat, poate că este Im individ cultivat, în mulţime însă este condus de instincte. Are spontaneitatea, violenţa, ferocitatea şi de asemenea entuziasmul şi eroismul fiinţelor primitive".

Cu excepţia eroismului şi entuziasmului,- definiţia i se potriveşte perfect lui Marwan. Ea se aplică de altfel tuturor Marwanilor pe care i-a cunoscut lumea. Diferenţele de cultură şi comportament sunt anulate când omul trăieşte anumite situaţii. Mânuitorii de oameni au înţeles perfect acest lucru, uzând şi abuzând de el.

Două elemente explică acest comportament laş şi iraţional : mulţimea conferă o putere excepţibnală şi diluează sau suprimă responsabilitatea individuală.

Profesorul american Samuel Gershon, din Detroit la mii de kilometri de Beirut, privind luminile imensului oraş peste care domneşte pacea, îmi zice :

— Iţi dai seama de puterea fantastică a acestui Marwan sau a unui copil de cincisprezece ani când mulţimea intră în război ? Numai ei singuri pot distruge un oraş ca acesta. Şi nu riscă nimic. Probabil că simt o plăcere imensă. Fascinant.

— Au un sentiment de putere absolută, confirmă la Paris profesorul Pelicier. Sunt prinşi într-un fenomen de antrenare şi de nebunie ucîgaşă. Sângele cere sânge. Nu mai văd nici morţii, nici răniţii. Trag şi ucid. Sunt invincibili şi nu-şi închipuie propria moarte. Nu e cruzime. E un fenomen general.

Nebunia fiind colectivă, anxietatea se diluează „Nu eu ucid ci grupul".

Cu o laşitate fundamentală : „Nu risc nimic. Grupul mă protejează".

Această reacţie este universală. Le Bon făcea diferenţa între mulţimile latine, cu sânge cald, şi anglc-saxonii mai

ponderaţi. Suntem uneori tentaţi să facem astfel de deosebiri, astfel încât dramele şi excesele celorlalţi ne lasă indiferenţi ba chiar ne amuză. Evenimentele recente ne arată că nu avem dreptate.

Amintiţi-vă : 27 mai 1985, stadionul Heysel din Bruxelles, întâlnirea de fotbal Iuventus-Liverpool, două echipe a două naţiuni civilizate, Italia şi Marea Britanie... 38 de morţi.

Barbaria nu apare neapărat acolo unde te aştepţi. Dacă stai să te gândeşti bine, nebunia ucigaşă a acestor europeni obişnuiţi nu este prea departe de sălbăticia lui Marwan. Amândouă sunt opera aceloraşi mecanisme psihologice individuale şi colective. In ambele cazurf este vorba de regresul omului de la o fază evoluată la o fază primitivă. Doar că la Marwan — în aparenţă mai barbar — totul s-a petrecut în câţiva ani, iar la suporterii- asasini din Liverpool în câteva minute.

Totul a început cu o copilărie, când un suporter britanic a dat foc unui steag italian. în acel moment nimeni nu putea să bănuiască sau să înţeleagă că procesul era declanşat. El avea să antreneze sute de indivizi. Drapelul incendiat a stârnit bucuria micului grup din jur. Trebuia făcut şi mai mult. O rachetă e trasă din tribune. Zece tineri britanici încearcă să forţeze grilajul care îi separă de' suporterii din Torino. In curând sunt cincizeci, o sută, două sute.

în toată povestea asta e ceva ludic şi suprarealist. Englezii sunt în culmea bucuriei : cântă, râd, beau, împing şi, repede, calcă în picioare... ucid fără să ştj&. Fiecare ia parte, fiecare dă fuga. Nimeni nu încearcă să intervină. Consens general pentru agresarea celeilalte tabere, chiar înainte de începerea partidei. Nebunia e contagioasă.

Aici se confirmă într-un mod şocant, pe viu, spontaneitatea ferocităţii : „Individul în mulţime este un grăunte de nisip în mijlocul altor grăunţe de nisip pe care vântul le poartă în voia lui". Este aşa de uşor să participi la o crimă colectivă ! Cuvântul a participa sugerează noţiunea liniştitoare de impunitate şi cea antrenantă de solidaritate în acţiune. Mulţimea de pe stadionul Belgiaii îşi concretizează sub ochii noştri — fără ruşine şi fără remuşcare — fantasma primordială : nimicirea duşmanului.

înfruntarea s-a mutat din terenul de joc în tribune. Conform convenţiilor sociale, individul civilizat trebuie să-şi proiecteze fantasmele de moarte asupra celor unsprezece jucători ai echipei „duşmane", canalizându-şi, refulân- du-şi astfel înclinaţiile nesănătoase. Dă procură echipei sale pentru doborârea paşnică a adversarului. Poliţistul şi grilajele sunt prezente pentru a aminti barierele morale şi a evoca eventuala sancţiune în caz de încălcare a regulilor. De îndată ce se produce o fisură — ca la Bruxelles — perversitatea se strecoară şi instinctul iese la suprafaţă. Grilajul cedează.

Italienii în schimb sunt loviţi de năuceală şi neputinţă. Nu găsesc nici o modalitate de ripostă cele două grupuri nu mai aparţin aceleiaşi categorii. Cei mai tari îşi impun legea celor mai slabi. Primii se comportă ca o mulţime în stare brută. Totul va dura trei ore.

Deşi la scări foarte diferite, mulţimea din Bruxelles, ca şi cea din Beirut, este incapabilă să-şi canalizeze impulsurile. Nu reuşeşte să trateze în mod raţional datele înconjurătoare. Totul se petrece prea repede. Acelor oameni le

fuge pământul de sub picioare. Sunt în afara lumii reale. Au încetat să mai raţioneze. Impresionantă paralelă !

Mulţi dintre participanţii la nebunia de pe stadionul Iieysel aveau idee, fără îndoială înainte de dramă, despre ce se petrecea în Libanul barbar şi erau convinşi de propria lor înţelepciune. Cu toate acestea la Beirut, în ciuda pasiunilor exacerbate, nici un meci de fotbal nu a degenerat în felul acesta. Subiect de meditaţie !

După îndeplinirea sacrificiului ritual de la Bruxelles, suporterii-asasini şi-au revenit. Mulţi n-au înţeles. Totuşi nu şi-au schimbat viziunea nu s-a manifestat nici un sentiment real de culpabilitate. Fiecare şi-a reluat locul în societate şi nu s-a gândit decât să dea vina pe alţii de vină au fost belgienii, poliţia, grilajele — el nu ! Un suporter englez chiar a declarat „Nu trebuia să fim aşezaţi în contact cu suporterii italieni".

Ce subţirel e firul de siguranţă al civilizaţiei !

In 1964, la Lima, o întâlnire de fotbal Peru-Argentina a făcut 320 de morţi şi 1000 de răniţi. Oamenii ăştia au sânge clocotitor ! In 1967, în Turcia, 40 de morţi şi 600 de răniţi pe un stadion. Ăştia sunt nişte violenţi ! In '68, la Buenos Aires, tot la fotbal, 80 de morţi şi 150 de răniţi. Asta e America latină ! In 1969, din nou în Turcia, 10 morţi şi 102 răniţi. Iar ei ! In 1969, în Zair, 27 de morţi şi 63 de răniţi în tribune. In ţările astea viaţa nu contează ! In 1971, la Glasgow, pentru un gol în ultimul minut, 66 de morţi şi 108 răniţi. Trebuie să fie un accident ! In sfârşit, în 1974, la Cairo, 48 de morţi şi 47 de răniţi în cursul unui meci. Arabii ăştia !

Pentru fiecare din -aceste drame avem o explicaţie liniştitoare. E departe de noi. Ţine de temperamentul specific al popoarelor şi nu merită să te gândeşti prea mult. Noi nu suntem implicaţi. Evident, e trist. Dar aşa e lumea : unele naţiuni sunt mai evoluate decât altele. De altfel, aceste victime îndepărtate aveau ceva reconfortant dacă nu chiar măgulitor pentru eul nostru de oameni civilizaţi : dovedeau avansul nostru de două-trei secole în' domeniul comportamentului în societate şi al reţinerii. Atrocităţile din Liban aveau să ne întărească această convingere., sau această iluzie.

Din nenorocire a urmat Bruxelles !

Europenii aduşi pe aceeaşi treaptă cu sud-americanii, africanii şi arabii, toţi acei oameni cu sânge clocotitor. Dură realitate ! Astea erau faptele. Pentru prima dată, în direct, ne-am văzut în postură de primitivi. Nu era de vină fotbalul. Vinovat era individul. Titlurile presei de senzaţie nici măcar nu ne-au şocat :

„SĂLBATICII !", „MAI RAU CA ÎN LIBAN !"

Ele exprimau un adevăr* mult mai profund decât s-ar părea, un adevăr resimţit colectiv.

Ciudat circuit ! Eram. la Beirut, iată-ne acasă. Orice societate are în ea sâmburele violentei. Ea nu există la origine decât pentru a se apăra, deci pentru a se regăsi în forţa îndreptată împotriva agresorului potenţial. Fără această forţă comună, fără această voinţă de supravieţuire în mod automat îndreptată împotriva unui grup diferit sau antagonist, n-ar exista societate.

Naţiunea există pentru a rezista invadatorului şi pentru a-şi afirma identitatea, deci la origine pentru a-i refuza sau a-i respinge pe ceilalţi. Sunt francez şi sunt împotriva germanului sau italianului, împotriva arabului. Sunt sovietic şi sunt împotriva restului lumii şi împotriva duşmanului Poporului. Fiecare grup are nevoie de un ţap ispăşitor pentru a se afirma, pentru a exista, adică de un duşman real sau presupus. Când devii conştient că eşti francez ? Când germanul îţi forţează frontierele sau când vine arabul. Dar gă eşti alb ? Când apare negrul.

Acest comportament sau aceste reflexe au plasat încâ de la origine omenirea în ciclul război-pace, progres-regres. civilizaţie-barbarie. Avem ancorat în noi sentimentul că viaţa noastră depinde de moartea celuilalt. De unde veşnicele conflicte.. Această agresivitate permanentă provine din nevoia noastră de siguranţă. Dar chiar am apreciat bine miza ?

Uneori ne punem la adăpost de toate riscurile cu un spirit de solidaritate care ne trimite la esenţa societăţii : asigurarea de şomaj, / de bătrâneţe, pe viaţă, împotriva furtului, împotriva incendiului. Ne-am gândit la toate : accidentul copilului şi robinetul care curge. Dar am prevăzut cu adevărat riscul colectiv al barbariei ? împotriva lui nici o companie nu va putea şi nu va îndrăzni să ne asigure. Toţi trebuie să ne temem de acest flagel cumplit : el ne va distruge bunurile şi sufletul.

Exagerare ? Uitaţi-vă în ziare : nu se vorbeşte decât de violenţă. Oomenii politici, autorităţile, sondajele, editoria- liştii nu vorbesc decât de un singur lucru insecuritatea. Or, după cum am văzut, fiinţa civilizată lipsită de securitate este disponibilă pentru orice aventură.

Prin natura şi funcţia sa, monseniorul Jean-Marie Lus- tiger, arhiepiscopul Parisului, e mai înclinat să liniştească decât să îngrijoreze opinia publică. Vrea să dea răspunsuri, nu să provoace angoasa. Cu toate acestea, constatarea lui este alarmantă !

— Civilizaţia noastră se joacă cu violenţa, zice el. Trebuie să accepţi să auzi anumite întrebări. Ce cancer al minţii ne invadează viaţa ? Sigur, violenţa are obiceiurile ei în sufletul omului. Dar, până acum, specificul

civilizaţei era să reuşească s-o ţină în frâu. Azi omul nu-şi mai reţine violenţa. Trece la fapte.

Arhiepiscopul vorbeşte despre o ţara civilizată, peste care domneşte pacea Franţa. Afirmaţiile lui pesimiste mj sunt contrazise de nimeni şi ele ar

putea fi valabile pentru toate naţiunile moderne. Or, după părerea lui, „civilizaţie noastră şi-a slobozit câinii : instinctul de moarte şi spiritu; de răzbunare".

Vorbeşte de fapte aproape banalizate în societăţile noastre, fapte diverse absurde prin inutilitatea lor, pre-^ cum bărbatul care a ucis cu sânge rece un copil prea zgomotos. Barbaria provine din banalizare şi din repetare, din indiferenţa generală faţă de aceste fapte.

Problema imediată a societăţii noastre este următoarea nu e barbară, sigur, dar deja prezintă simptome sau accese de sălbăticie. Regresul nu este spectaculos — nu e Liban ! — nici constant. Uneori abia e vizibil şi avem tendinţa să-l ascundem. Are manifestări şi cauze multiple. Dar e prezentă, în aşteptare, la pândă.

în toate cazurile, cea mai mică atitudine de tip barbar, chiar şi izolată, ştirbeşte patrimoniul nostru de civilizaţie. Ea se răsfrânge asupra ansamblului comunităţi, cu atât mai mult cu cât aceasta îşi pierde capacitatea de a se indigna. Barbaria individuală sau marginală este expresia sau reflectarea colectivităţii. Este un semn prevestitor.

Un exemplu când nişte cetăţeni obişnuiţi rămân nepăsători în faţa unui viol colectiv făcut de câţiva golani asupra unei tinere femei, într-un tren de la periferie în care ar fi fost suficient să tragă semnalul de alarmă ; atunci societatea e bolnavă şi în pericol. E o reacţie de tip primitiv şi neacordarea ajutorului unei persoane în pericol, din partea unui eşantion reprezentativ al ansamblului populaţiei. Coluchi, întrebat despre acest fapt divers, a rezumat astfel sentimentul general „E dezgustător să spui, dar şi mie mi-ar fi fost frică. Poate că nici eu n-aş fi făcut nimic. Un singur om cu un cuţit poate neutraliza şase persoane".

Teribilă constatare, prin sinceritatea dar şi prin adevărul ei. Ea rezumă ceea ce fiecare gândeşte în sinea lui. Societatea noastră nu mai e capabilă să-şi asigure propria apărare. Domină frica. De unde altă constatare : ca să se instaleze barbaria, nu e deloc nevoie de majoritate. O minoritate îşi poate impune legile, fie prin teamă, fie prin constrângere, sau prin contagiune. Sălbăticia poate prinde rădăcini doar prin simpla indiferenţă a celor mai mulţi.

Mai trebuie să ne şocheze nebunia lui Marwan, în condiţii de război, când un francez obişnuit în timp de pace se substituie judecătorului şi se convinge că e dreptul lui să facă aşa, pentru că simte adeziunea unei majorităţi tăcute ? Ce să mai spui despre un tată de familie care doboară cu o puşcă de vânătoare copilul zgomotos despre care vorbea monseniorul Lustiger ? Sau când trage în hoţ, emigrant, vecin, automobilist ? Se mai poate vorbi de civilizaţie când mama abandonată, în loc să-şi anunţe vecina, mai curând se lasă să moară de foame în plin Paris ? Când şomerul — muncitor sau funcţionar, tânăr sau în

vârstă — se sinucide din lipsa interlocutorului, din cauza excluderii din societate ?

La fiecare incident de acest gen este pusă în discuţie convieţuirea. Comunitatea nu se mai recunoaşte ca atare şi riscă distrugerea. Logica a fost împinsă atât de departe încât opinia publică îl iartă pe cel care şi-a făcut dreptate singur, dar nu e impresionată de sinuciderea nevinovatului. Se începe cu dispariţia progresivă a afectivităţii, apoi a solidarităţii şi în sfârşit a milei.

Cum am ajuns aici ?

In principal prin anxietate.

Cetăţeanul modern a acumulat recent un anumit număr de teme obsesive care îl înspăimântă. Ele sunt iraţionale şi în acelaşi timp obiective. Iraţionale căci se înrudesc cu o adevărată paranoia. Obiective pentru că frica se sprijină pe o realitate nouă greu de stăpânit. Printre aceste teme se află şomajul, insecuritatea, imigraţia.

In toate cazurile, ele se caracterizează printr-o mai mare precaritate a statului nostru. Sunt rezultatul unei .evoluţii fără precedent a mediului nostru înconjurător, în toate sectoarele. In mai puţin de cinci ani, totul s-a mişcat, totul a fost repus în discuţie eliberarea sexuală, emanciparea femeii, criza economică, reducerea numărului locurilor de muncă, tehnologiile noi, familia, modul de viaţă, şocul religiilor, noile boli...

Individul, plin de certitudini este de acum înainte destabilizat, adică fragilizat. Că ,să ne convingem, este suficient să comparăm situaţia unui tânăr european în căutare de lucru în anii '60—'70 cu cea a unui adolescent din anii '80—'90-. Azi pământul fuge de sub picioare şi nu e sigur că etajul de jos va rezista.

Cetăţeanul se întoarce spre interlocutorii tradiţionali, sau instituţionali : stat, familie, partide, sindicat. Nu găseşte decât îndoieli, dacă nu chiar eschivări. Până la gânditorii care refuză să gândească şi la Biserică care îşi pune întrebări sau se scindează.

Rămâne calea individuală. Ea este incertă şi plină de riscuri. Ea reprezintă încrederea faţă de autorităţi şi de instituţii. Fiinţa civilizată pătrunde într-o zonă cu mari turbulenţe. Nu i se poate prevedea evoluţia. Greu de controlat. In acest stadiu ne aflăm azi. Atitudinea noastră în faţa imigraţiei este foarte concludentă în.privinţa primejdiei. <

Mai rămâne un element important pentru prevenirea agresivităţii colective şi a consecinţelor ei : echilibrul.

O societate şi conducătorii ei au datoria să asigure stabilitatea internă. Altfel ei vor favoriza frustrările explozive la care vor fi complici. Or, dezechilibrul poaîe să survină în numeroase domenii. Poate fi social : o societate care generează rebuturi se joacă cu focul. Pe stadionul Heysel, din

Bruxelles, dezlănţuirea instinctului primitiv nu-era oare exprimarea frustrărilor unei părţi a tineretului britanic fără speranţă ?

Dezechilibrul poate fi provocat şi de un aflux masiv de populaţie externă. Ea clatină mitologia celuilalt, generând o formă de gelozie neapărat distrugătoare. Aşa a izbucnit criza libaneză, cu venirea palestinienilor care au destabilizat echilibrul etnic. Ei nu au fost decât catalizatorii războiului, dar prezenţa lor, pentru unii traumatizantă, a distrus lunga obişnuinţă de coabitare.

In societăţile noastre occidentale, imigraţia pune aceeaşi problemă. Ar fi_o sinucidere dacă acest aflux nu' ar fi canalizat. Nu e vorba de rasism, ci de sociologie»

Pe de o parte avem obligaţia să-i integrăm pe imigranţi şi, pe de altă parte, avem obligaţia de a calcula pragul periculos ce nu trebuie depăşit. Acest echilibru depinde în bună măsură de capacităţile noastre economice de asimilare a mâinii de lucru din exterior. Şi mai intervin şi alţi factori, care au permis ca unii să se integreze mai bine decât alţii. Mă gândesc mai ales la obiceiurile de viaţă. Posibilităţile de coexistenţă sunt cu atât mai mari cu ca* modurile iniţiale de viaţă sunt apropiate. Imigraţia actual duce, contrar cetlei de ieri, la adevărate ghetouri : pare practic imposibil să împaci obiceiurile, tradiţiile, riturile unora cu ale altora. Atâta vreme cât populaţia care primeşte este puternic majoritară sau nu se află în concurenţă cu noii veniţi, fenomenul este tolerat. Dacă are loc o ruptură a acestui „echilibru", sau mai degrabă a acestei repartiţii, se va produce o înfruntare. Conducătorii noştri au datoria să vegheze.

Toate aceste probleme pe care le-am pus ne privesc în mod direct. Nimeni nu e la adăpost' Nimeni nu deţine răspunsul universal. El se găseşte cu siguranţă în combinarea măsurilor preventive individuale cu barierele colective ce trebuie aşezate pentru ca să nu ajungem nişte Marwani. Pentru a nu avea nici un motiv să ajungem. Niciodată.

Civilizaţia nu este problema unei minorităţi, nici a unei elite. Nu o putem transmite câtorva mii de judecători, poliţişti şi oameni de stat. Ea este problema noastră. E istoria noastră. O luptă a tuturor şi de fiecare clipă.

Cred că asta a vrut să ne spună Marwan cu privirea lui de reproş, cu ochii lui care văzuseră prea multe ca să mai ştie să plângă.

J Salin Jabran, poet palestinian (n a),

1 Mişcarea Amal (Speranţa^ este una din marile protagoniste ale războiului din Liban. Creată prin anii '70 de imamul Mussa Sadr, ea este ,1a origine apropiată de păleşti no-progresiştii împotriva cărora va lupta mai târziu, apropiindu-se de Siria, apoi de Iran. Ea este miliţia şiiţilor libanezi (aproape 30% din populaţie), una dintre cele mai puternice cuprinzând 10.000 de luptători puternic înarmaţi. Ea controlează uşor Beirutul de Vest.

j După ce a luptat alături de palestinieni, Marwan se va alătura mişcării Amal, pe care o va părăsi în vara lui 1985 după bătălia taberelor purtată... împotriva palestinienilor (n.a.).

1 Printre avioanele deturnate s-a numărat şi aparatul Boeing 727 al companiei T.W.A. cu 41 de pasageri americani la bord, dintre care unul a fost ucis (n.a.).